

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

**1961-1987 YILLARI ARASINDA
GERÇEKLEŞTİRİLEN
MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRALARI VE ALINAN
KARARLARIN UYGULAMALARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Süleyman BÜYÜKKARCI

Hazırlayan
Sevgi ERİŞ

KONYA 2006

ÖZET

Araştırmanın konusunu, 1961–1987 yıllarını kapsayan Milli Eğitim Şûraları ve bu şûralarda ilköğretimle ilgili alınan kararların uygulamaları oluşturmaktadır. Bu amaçla eğitim tarihi, İslamiyet Öncesi Türk tarihinden başlanarak günümüze kadar incelenerek anlatılmaya çalışılmıştır. Böylece; 1961–1987 yıllarında hazırlanan şûralardaki eğitim anlayışının daha iyi anlaşılacağı düşünülmüştür. 1939’dan başlayarak 2006’ya kadar hazırlanan bütün Milli Eğitim Şûraları’nda, eğitimin ne kadar önemsendiği, alınan kararların ne derece uygulandığı ve ne kadar verimli olduğu çeşitli kaynaklardan yararlanılarak ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Araştırma dokuz bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde İlk Türk Devletleri, ikinci bölümde Milli Mücadele Dönemi ve Cumhuriyet’in İlânı, üçüncü bölümde ise 1939-1961 yılları arasında toplanan ilk altı şûra anlatılmıştır. Sonrasında ise; dördüncü, beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci bölümler anlatılarak, bölümlerde 1961-1987 yılları arasında toplanan şûralar ayrı ayrı ele alınmıştır. Son bölümde yani dokuzuncu bölümde ise, 1987-2006 yılları arasındaki eğitim tarihi anlatılarak, eğitimdeki gelişmeler günümüze kadar incelenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın eğitim tarihine olan katkılarını şöyle özetleyebiliriz:

- 1- Türk tarihinin başlangıcından günümüze kadar olan eğitim sürecinin belirli bir sistem dahilinde gözden geçirilmiştir.
- 2- Eğitim tarihi boyunca hazırlanan Milli Eğitim Şûraları hakkında bilgi verilmiştir.
- 3- Şûralarda ilköğretimle ilgili alınan kararların uygulamaya yansıyan taraflarına açıklık getirilmeye çalışılmıştır.
- 4- Eğitime ne kadar önem verildiği anlatılmaya çalışılmıştır.
- 5- Hükümetlerin uyguladığı eğitim programları hakkında bilgi verilmiştir.
- 6- Araştırma yapılırken birçok kaynaktan yararlanıldığı için değişik görüşlere yer verilmiştir.
- 7- Konu ile ilgili sayısal veriler sayesinde eğitim ile ilgili veriler tarafsız olarak ortaya koyulmuştur.

Anahtar Kelimeler:

Eğitim, Şûra, İlköğretim, Uygulama, Karar

ABSTRACT

The subject of the research consists of National Educational Councils covering 1961-1987 and the implementations of the decisions made on primary education in these councils. For this purpose, we tried to report the educational history from dating back Pre-Islamic Turkish History, investigating it to present days. Thus, it has been considered that educational perspective in the councils held in 1961-1987 will be well perceived. From 1939 to 2006, in all educational councils held, we have tried to release how much the education has been adopted, whether the decisions made have been fully implemented or not and whether these implementations are effective or not, utilizing the various sources.

The research has been divided into 9 sections. Early Turkish States have been reported in first section; National Independence Period in the second section and the first six councils held in 1939 –1961 in third section. Consequently, reporting the fourth, fifth, sixth, seventh, eighth sections, the councils held in 1961-1997 have been discussed separately in these sections. In the last section i.e. ninth section, reporting the educational history in 1987 – 2006, we have tried to investigate the educational development until now.

We can summarize the contributions of the research to the educational history as follows:

1. All educational process, from the beginning of Turkish History to present, has been revised according to the determined system.
2. It has been given information about National Educational Councils held across all educational history.
3. In councils, it has been tried to make clear the aspects being reflected to the practice of the decisions made on primary education.
4. It has been tried to report how important the education should be considered.
5. It has been given information about the educational programs implemented by the governments.
6. Due to the fact that various sources are quoted during performing the research, different views are included.
7. Thanks to the numerical data about the subject, the educational data have been introduced objectively.

Keywords:

Education, Council, Primary, Application, Decision

ÖN SÖZ

Eğitim, toplumların sosyal, kültürel ve evrensel açılardan kalkınmasına, ileri seviyeye ulaşmalarına, kendilerini yenilemesine, toplum içinde yaşayan insanların çevrelerine eleştirel gözle bakmasına ve kendini geliştirmesine olanak sağlayan asıl unsurdur. Unutulmamalıdır ki, eğitimi ve eğitimi geliştirmek yönünde çalışmayı ihmal eden toplumlar geleceklerini de ihmal etmektedirler. Bu nedenle eğitime gerekli önem verilmeli, toplumların kalkınması için bireylerin yeterli eğitimden geçmesine imkân sağlanmalıdır.

Bu araştırmada eğitim hakkındaki sorunların tartışıldığı, çözüm yollarının arandığı, önemli kararların alındığı Milli Eğitim Şûraları incelenmiştir. 1961–1987 yılları arası toplanan şûralar araştırmanın asıl konusunu oluşturmasına rağmen, 1939–1961 yılları arası ve 1988–2006 yılları arası toplanan şûralarda incelenmiş ve bu şûralardan da bahsedilmiştir. Şûralara giriş yapılmadan önce, eğitim tarihi belirli periyotlarda incelenerek söz konusu periyotlar hakkında bilgi vermeye çalışılmış, böylece eğitim tarihindeki değişiklikler göz önüne serilmiş ve eğitim tarihinde yaşanan gelişmelerin daha iyi anlaşılacağı düşünülmüştür.

Şûralara gelindiğinde ise;

1939–1961 arası toplanan şûralar hakkında bilgiler verilmiş, özetle niçin toplandıkları ve sonuçları anlatılmaya çalışılmıştır.

1961–1987 yılları arası toplanan şûralar ise; gündem, şûra üyeleri, ilköğretimle ilgili alınan kararlar, alınan kararların uygulamaları ve şûralarda alınan bütün kararlar olmak üzere beş başlıkta ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Devamında ise, Şûraların günümüze kadar uzanan kısmı yani, 1988–2006 yılları arası toplanan şûralara kısaca değinilmiştir. Araştırma eğitim tarihinde yaşanan sürecin anlaşılması ve yorumlanması açısından büyük önem taşımaktadır.

Eğitim tarihi; Türkler’in Müslüman olmadan önceki dönemlerinden (Hunlar, Göktürkler, Uygurlar) başlayarak, 2006 yılına yani günümüze kadar tarafsız olarak anlatılmaya çalışılmıştır. Buradaki amaç, eğitim tarihini başlangıcından günümüze kadar tarafsız olarak araştırmak, eğitimdeki gelişmeleri ve aksaklıkları ortaya koymak ve konuyla ilgilenenlere bir doküman sunarak geleceğe ışık tutmaktır.

Eğitim konusunda hangi kararların alındığı, alınan kararların ilköğretim ile ilgili olanlarının ne derece uygulamaya yansıdığı, hükümet programlarında verilen vaatlerin yerine getirilip getirilmediğı sorularına yanıt aranmıştır. Bu araştırma sonuçları ile eğitime verilen önem bir kez daha gözler önüne serilmeye çalışılmıştır. Ayrıca, eğitimdeki iniş-çıkışların, geçmişten günümüze eğitim alanında nelerin değıştiğini ya da değışen bir şeylerin olup olmadığının daha iyi anlaşılması yönünden ve en önemlisi ilerisi için yapılması gerekenleri belirlemek açısından büyük önem taşımaktadır.

Şu hiç kimse tarafından yadsınamayacak bir gerçektir ki, eğitim sistemimiz kat ettiği her adım tam anlamıyla gelişmiş ve geleceğe güvenle bakan nesillerin temelini oluşturmaktadır.

Bu araştırma büyük bir özenle hazırlanarak sizlere sunulmuştur. Bu araştırma-ya değerli katkılarını ve desteklerini esirgemeyen Danışmanım Sn. Prof. Dr. Süleyman BÜYÜKKARCI'ya ve Öğr. Gör. Sn. Ali AVCIOĞLU'na teşekkürü bir borç bilirim.

Sevgi ERİŞ

044214021001

Konya, 2006

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

ÖZET	i
ABSTRACT	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ÖN SÖZ	i
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	ix
GİRİŞ	1
Problem Durumu	1
Araştırmanın Amacı.....	1
Araştırmanın Önemi	1
Varsayımlar (Sayıtlılar)	2
Sınırlılıklar	2
Yöntem ve Plan	2

I. BÖLÜM

İLK TÜRK DEVLETLERİNDEN CUMHURİYET DÖNEMİNE KADAR EĞİTİM TARİHİ

1. İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK DEVLETLERİNDE EĞİTİM	3
1.1. Hunlar	3
1.2. Göktürkler.....	3
1.3. Uygurlar	4
2. İSLAMİYET SONRASI TÜRK DEVLETLERİNDE EĞİTİM	5
2.1. Karahanlılar	5
2.2. Gazneliler.....	6
2.3. Selçuklular	6
3. OSMANLI DEVLETİ.....	7
3.1. Sıbyan Okulları (Mahalle Mektepleri, İlk Okullar)	8
3.2. Medreseler	8
3.3. Enderun Mektebi (Saray Okulları)	10
3.4. Zaviyeler, Tekkeler ve Dergahlar	11
3.5. Ahi Teşkilatları	12

4. YENİLEŞME HAREKETLERİ (1773-1839).....	12
5. TANZİMAT DÖNEMİ (1839-1876).....	13
6. MUTLAKİYET DÖNEMİ (1878- 1908).....	15
7. MEŞRUTİYET DÖNEMİ (1908-1918).....	17
8. KÖY ENSTİTÜLERİ.....	19

II. BÖLÜM

MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİ VE CUMHURİYET'İN İLANI

1. MİLLİ MÜCADELE VE ATATÜRK DÖNEMİ	21
1.1. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetleri Devri	21
1.2. T.B.M.M İcra Vekilleri Heyetinin İlk Defa Hazırladığı Eğitim Programı	21
1.3. Rıza Nur Bey'in Bakanlığı	22
1.4. Hamdullah Suphi Bey'in Bakanlığı.....	23
1.5. Maârif Kongresi.....	23
1.6. Mehmet Vehbi Bey'in Bakanlığı (20 Kasım 1921- 6 Kasım 1922)	26
1.7. İsmail Safa Bey'in Bakanlığı (6 Kasım 1922- 7 Mart 1924).....	27
1.8. İzmir İktisat Kongresi (1923)	27
1.9. Birinci Heyet-İ İlmiye (15 Temmuz- 15 Ağustos 1923)	28
2. CUMHURİYET'İN İLÂNİ (29 EKİM 1923).....	31
2.1. Tevhid-İ Tedrisat Kanunu (3 Mart 1924)	32
2.2. İkinci Heyet-İ İlmiye (1924).....	34
2.3. Üçüncü Heyet-İ İlmiye (26 Aralık 1925- 8 Ocak 1926).....	35
2.4. Harf Devrimi, Millet Mektepleri, Halk Evleri	36
2.5. Üniversite Reformu	37

III. BÖLÜM

(1939-1961) YILLARI ARASINDA YAPILAN MİLLİ EĞİTİM ŞÛRALARI

1. I. MİLLİ EĞİTİM ŞÛRASI (17 TEMMUZ 1939)	40
2. II. MİLLİ EĞİTİM ŞÛRASI (15-21 ŞUBAT 1943).....	42
3. III. MİLLİ EĞİTİM ŞÛRASI (2- 10 ARALIK 1946).....	45
4. IV. MİLLİ EĞİTİM ŞÛRASI (22- 31 AĞUSTOS 1949).....	47
5. V. MİLLİ EĞİTİM ŞÛRASI (5-14 ŞUBAT 1953).....	49
6. VI. MİLLİ EĞİTİM ŞÛRASI (18- 23 MART 1957).....	51
7. 1939-1961 YILI GENEL DEĞERLENDİRME.....	54

IV. BÖLÜM

VII. MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASI (5-15 ŞUBAT 1962)

1. İLKÖĞRETİM ŞÛRA ÜYELERİ	57
2. ŞÛRA GÜNDEMİ	62
3. İLKÖĞRETİMLE İLGİLİ ALINAN KARARLAR	63
4. KARARLARIN UYGULAMALARI	65
5. ŞÛRA SONUNDA ALINAN BÜTÜN KARARLAR.....	68

V. BÖLÜM

VIII. MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASI (28 EYLÜL-3 EKİM 1970)

1. İLKÖĞRETİM ŞÛRA ÜYELERİ	88
2. ŞÛRA GÜNDEMİ	89
3. İLKÖĞRETİMLE İLGİLİ ALINAN KARARLAR	90
4. KARARLARIN UYGULAMALARI	91
5. ŞÛRA SONUNDA ALINAN BÜTÜN KARARLAR.....	94

VI. BÖLÜM

IX. MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASI (24 HAZİRAN-4 TEMMUZ 1974)

1. İLKÖĞRETİM ŞÛRA ÜYELERİ	106
2. ŞÛRA GÜNDEMİ	108
3. İLKÖĞRETİMLE İLGİLİ ALINAN KARARLAR	108
4. KARARLARIN UYGULAMALARI	113
5. ŞÛRA SONUNDA ALINAN BÜTÜN KARARLAR.....	118

VII. BÖLÜM

X. MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASI (23-26 HAZİRAN 1981)

1. İLKÖĞRETİM ŞÛRA ÜYELERİ	161
2. ŞÛRA GÜNDEMİ	164
3. İLKÖĞRETİMLE İLGİLİ ALINAN KARARLAR	164
4. KARARLARIN UYGULAMALARI	165
5. ŞÛRA SONUNDA ALINAN BÜTÜN KARARLAR.....	166

VIII. BÖLÜM

XI. MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASI (8-11 HAZİRAN 1982)

1. İLKÖĞRETİM ŞÛRA ÜYELERİ	171
2. ŞÛRA GÜNDEMİ	173
3. İLKÖĞRETİMLE İLGİLİ ALINAN KARARLAR	174
4. KARARLARIN UYGULAMALARI	174
5. ŞÛRA SONUNDA ALINAN BÜTÜN KARARLAR	176
6. 1961-1987 YILI GENEL DEĞERLENDİRME	232

IX. BÖLÜM

1987-2006 YILLARI ARASINDA TOPLANAN ŞÛRALAR

1. XII. ŞÛRA VE UYGULAMALARI (18-22 TEMMUZ 1988)	235
2. XIII. MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASI (15-19 OCAK 1990)	236
3. XIV. MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASI (27-29 EYLÜL 1993)	238
4. XV. MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASI (13-17 MAYIS 1996)	239
5. XVI. MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASI (22-26 ŞUBAT 1999)	240
6. 1988- 2006 YILI GENEL DEĞERLENDİRME	241
SONUÇ	242
KAYNAKLAR	246

KISALTMALAR

MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TD	: Tebliğler Dergisi
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
C.	: Cilt
PİO	: Pansiyonlu İlköğretim Okulu
YİBO	: Yatılı İlköğretim Bölge Okulu

GİRİŞ

Problem Durumu

Eğitim, insanların bir arada yaşamaya başlamalarından itibaren, yaşamlarının her alanında onlar için vazgeçilmez olmuş sosyal ve kültürel mirasın yaşatılması, yeni nesillerin yetiştirilmesi için önemli görülmüştür. Özellikle gelişmiş toplumlarda eğitim ve öğretim faaliyetleri devletin bir görevi olarak devlet tarafından üstlenilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti, kuruluşundan itibaren eğitimi, tek elden ve devlet denetiminde, devlet tarafından uygulanması görevini üstlenmiştir.

Eğitim tarihimiz hakkında genel ve alan çalışmaları yapılmasına rağmen eğitim tarihimiz ve eğitim faaliyetlerimizin uygulamalarını yansıtan yeterli araştırmalar bulunmamaktadır. Bu konuda yeterli araştırmanın ve çalışmanın olmaması bizi bu konuda araştırmaya sevketmiştir.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, 1961- 1987 yılları arasında yapılan Milli Eğitim Şûralarında alınan kararları ve bunların uygulamalarını ortaya koymaktır. Bu amaçla doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranılacaktır:

1961-1987 yılları arasında yapılan Milli Eğitim Şûralarının gündemini hangi konular oluşturmuştur ve ilköğretim konuları nelerdir?

1961-1987 yılları arasında yapılan Milli Eğitim Şûralarında hangi kararlar alınmıştır, ilköğretimle ilgili olanları nelerdir?

1961-1987 yılları arasında Şûralarda alınan ilköğretim kararları dönemin hükümetleri tarafından uygulanabilmiş midir?

Araştırmanın Önemi

Araştırma, eğitim tarihimiz, eğitim politikalarımız ve eğitime verilen önemin yansıtılması bakımından önemlidir. Tezde Milli Eğitim Şûralarında ilköğretimle ilgili alınan kararlar, bu kararların uygulamaları ve tartışılan konular yer alacaktır. Bu aç-

dan baktığımızda hem eğitim tarihimizin bilinmesi hem de şûraların öneminin ve işlevinin yansıtılması bakımından önemlidir.

Varsayımlar (Sayıtlar)

Araştırmada kullanılan tarama yöntemi konuyu açıklamak için yeterli görülmektedir.

Yazılı kaynak olarak toplanan bilgilerin geçerli ve güvenilir olduğu varsayılacaktır.

Sınırlılıklar

Bu çalışma eğitim tarihimizin yansıtılması bakımından başlangıçtan günümüze kadar ki Türk eğitim tarihini yansıtacak kaynaklar ve özellikle 1961-1987 tarihleri arasında yapılan Milli Eğitim Şûralarıyla ve şûraların uygulamalarını gösteren kaynaklarla sınırlıdır.

Yöntem ve Plan

Çalışmada tarama yöntemi kullanılmıştır. Konuyla ilgili tüm kaynaklara ulaşılmaya çalışılmıştır.

I. BÖLÜM

İLK TÜRK DEVLETLERİNDEN CUMHURİYET DÖNEMİNE KADAR EĞİTİM TARİHİ

1. İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK DEVLETLERİNDE EĞİTİM

1.1. Hunlar

Hunlar, M.Ö. IV. yüzyılda tarih sahnesine çıkan ilk Türk topluluğudur. Kendilerini “atlı bozkır kültürü” içinde de olsa başkalarından ayrı gören belirli bir anlayış, örf ve adetleri ile yaşayan, en önemlisi geniş orta bölgelerde Türkçe konuşan, tarihin bugüne kadar kaydettiği en eski Türk topluluklarından biridir (Diyarbakırlı, Aslanapa, 1977, 4). Hunlar, sürü besleyen atlı-göçebe bir toplumdur. Böyle bir toplumda hayvan ürünlerinin değerlendirilmesi, çeşitli araç gereç yapımı ile ilgili, usta-çırak ilişkisi içinde bazı beceriler gelişmişti. Bu beceriler sayesinde Hunlar kürk, halı, madeni eşya ve silah yapımında ileri idiler. Madenlerden altını, demiri başarı ile işlerlerdi. Havyan ürünleri ve madenlerin toplumda geniş çapta işlenip değerlendirilmesi bir ihtiyaçtı. Bu, işlerin en iyi biçimde yapılabilmesi için devletin yaygın bir mesleki eğitimle ilgilenmiş olması muhtemeldir (Akyüz, 2004, 8).

Büyük Hun Devleti’nin, Orta Asya kavimlerini ilk defa bir bayrak altında toplaması bakımından da kültür tarihimiz için önemli bir yeri vardır. Bu zamana kadar yer yer dağılmış Orta Asya kültürleri, Büyük Hun Devleti’nin sağladığı birlik ve sıkı temaslara sayesinde kaynaşmaya doğru gitmişlerdir (Ögel, 1991, 43).

Bunların yanında Hunlar’ın ölümlerini yüksek yerlere gömmeleri ve kolayca bozulabilecek olan bağırsak, mide gibi organlarını çıkarmaları ve ölümlerinin günümüze kadar bozulmadan gelmeleri bize mumyalama tekniklerini de kullanmış olduklarını ve tıp alanında da ileri düzeyde olduklarını gösterir.

1.2. Göktürkler

Göktürk Devleti 552 yılında Bumin Kağan tarafından kurulmuştur. Bumin Kağan’ın ölmesi üzerine ülkenin batısını İstemi Kağan (552-576), doğusunu torunu

Bukan Kağan (553- 572) yönetmiştir. Fakat, Uygurlar ve Çinliler'in baskıları sonucu Doğu Göktürkler 630'da, Batı Göktürkler de 659'da Çin'in egemenliğine girmişlerdir. Doğu Göktürkler 50 yıllık bir aradan sonra Kutluk (İlteriş) adında bir önderin yönetiminde bağımsızlıklarına kavuştular (681). Kutluk Kağan'ın ölümünden (691) sonra kardeşi Kapağan, sonra da Kutluk Kağan'ın çocukları Bilge Kağan ve Kültegin yönetimi aldı (716). Vezirleri, Tonyukuk idi. O yıllarda Göktürkler, en parlak dönemlerini yaşadılar. Kültegin 731, Bilge Kağan 734'de öldü. İç siyasi çekişmeler, Uygurlar ve başka toplumların isyanı, Çin'in izlediği bölücü politika sonunda, Göktürkler 745'te bağımsızlıklarını kaybettiler (Akyüz, 2004, 10).

Göktürkler'in eğitim anlayışı, Hunlar'inkine çok benzemektedir. Göktürklerde de eğitim töre aracılığıyla verilmekteydi. Hunlar'dan farkı, 38 harfli bir alfabeye sahip olmalarıdır. Bu sayede günümüze yazılı eserler bırakmışlardır. Göktürkler'in en önemli eseri Orhun Abideleri'dir. Orhun Abideleri bize sosyal hayat ve askerlik düzeni ile ilgili bilgiler vermektedir. Anıtlarda yaklaşık 6000 kelime vardır.

Göktürkler'den kalma bir çok eser mevcuttur. Bunlar aletler, eşyalar, sunaklar, balbal taşları v.b.'dir. Göktürkler döneminden pulluk ve küreklere rastlanmaktadır. Bu da Göktürklerin tarımla ilgilendiğini göstermektedir. Ayrıca Tötö nehrinden açtıkları bir kanalla bölgeyi sulamışlardır. Kanalin uzunluğu yaklaşık olarak 10 km kadardır. Bu kanala bağlı olarak da bir dağıtım şebekesi yapmışlardır (Kahya, 2002, 405) Bu da bize Göktürklerin tarımı ne kadar ciddi yaptıklarını göstermektedir.

1.3. Uygurlar

Uygurlar, 745'te, bugünkü Moğolistan'ın Selenga nehrinin yukarı bölgesinde kurulmuşlardır. Devlet teşkilatı olarak Göktürkler ile benzerlik göstermektedirler. Hayat biçimi olarak Göktürklerden başlıca iki biçimde farklıdır. Bunlardan birincisi, Uygur kentlerinde yerleşik hayat önem kazanmıştır. İkincisi ise, Uygurların öteki kültür- lere geniş ölçüde açılması ve eski inanışlarını bırakıp Maniheizm dinini benimsemiş olmalarıdır. Et ve süt yenilmesine izin vermeyen, sadece sebze yenilmesini isteyen bu din zamanla onları gevşetip savaşçılık özelliklerini kaybettirmiştir. 840 ta da bağımsızlıklarını kaybetmişlerdir (Akyüz, 2004, 14).

Uygurların, 14 harfli Soğd alfabesine bazı eklerle aldıkları bir alfabeleri vardı. Bu alfabeleri ile sanat, edebiyat, din konularında kitaplar yazdılar. Asıl kalıp baskı yoluyla kitapları çoğalttılar. Okur yazarlık arttı ve toplumun bilgi düzeyi yükseldi (Akyüz, 2004, 14).

2. İSLAMİYET SONRASI TÜRK DEVLETLERİNDE EĞİTİM

Genelde İslamiyet'in yayılmasında, özelde ise Klâsik dönem İslâm Bilimi'nin gelişmesinde Gazneliler'in, Karahanlılar'ın, Selçuklular'ın ve daha sonrada Osmanlılar'ın büyük katkıları olmuştur. Böylece sadece bireysel ya da aileler bazında değil, aynı zamanda devlet düzeyinde bilimsel gelişmeler yönlendirilmiş, desteklenmiş ve ödüllendirilmiştir. Bu tutumları Türklerin bütün tarihleri boyunca bilime ve düşünceye karşı büyük bir tutku ve isteğe bağlı olduklarını gösteren en önemli kanıttır. İslâmiyet'i benimsemelerine karşın, hiçbir zaman kendi örf ve geleneklerinden de vazgeçmeyen Türkler, hakimiyeti altına aldıkları topraklarda gerek açmış oldukları bilim ve öğretim kurumları ve gerekse yetiştirmiş oldukları bilim adamları aracılığıyla bilimin gelişmesine sayısız hizmetlerde bulunmuşlardır (Kahya, Topdemir, 2002, 588).

2.1. Karahanlılar

Tarihteki ilk Müslüman Türk Devleti, Karahanlılar'dır. 349/960- 609/1212 yılları arasında Türkistan ve Maverâünnehir'de hüküm sürmüşlerdir. Karahanlılar'ın İslâmiyet'i kabul etmesi, Türk tarihinin dönüm noktalarında biridir. Türkler, yeni bir kuvvet olarak İslamiyet'in yayılmasında ve gelişmesinde büyük roller oynadıkları gibi kültür ve uygarlık hareketlerine de katılarak İslam kültür ve uygarlığına ortak oldular (Anadol, Abasova, 2002, 299).

Karahanlı hükümdarlarının bilim severliği, ülkede bilimin gelişmesi ve bilim adamlarının çoğalmasın için uygun bir ortam oluşturmuştur. Karahanlı hükümdarları medreselerin kurulup yayılmalarına çok önem vermişlerdir. Bunun iki nedeni vardır. Bunlardan ilki, medreselerden, yeni Müslüman olan Türk boylarının yeni inanışlarını pekiştirme, yeni dinleri ile çelişen eski inanışları kaybettirme aracı olarak yararlanmak; ikincisi ise medreselerden, çevrelerindeki şîilere karşı kendi Sünnî- Hanefî i-

nançlarını korumak aracı olarak yararlanmaktır. Bu dönemin düşünürlerinden önde gelenleri Farabi ve İbni Sina'dır. Yine Karahanlılar döneminde yetişen, Türkçe ile Türk kültürünün en eski ve önemli eserlerini veren Balasagunlu Yusuf, Kaşgarlı Mahmud, Ahmet Edip ve Ahmet Yesevi'dir. Tabiiyat, Felsefe, v.s. alanlarında çok sayıda eser vermişler, bilime, gözleme, deneye dayandırılması gerektiğini söyleyerek geçerli yöntem ve ilkeleri ortaya atmışlar, araştırma ve öğrenmede taklit ve ezberciliğe, fikir taassubuna karşı çıkmışlardır. Ayrıca, Karahanlılarda, hükümdarın ekonomik yönü son derece ayrıntılı düzenlenmiş, bilim yuvası olması yanında bilginlerin toplanma yeri olmak gibi bir amacı taşıyan, bahçesi bulunan, Kur'an öğretimine önem veren bir okul da kurmuştur (Akyüz, 2004, 22).

Türk tarihinde ilk yazılı edebi örneği; Orhun yazıtlarında Göktürk prensi Yuluğ Tigin vermiştir. Ondan sonraki orijinal eserleri ise, Karahanlılar vermişlerdir. Bunlardan ilki Kutadgu Bilig'dir.

2.2. Gazneliler

Türklerin tarih boyunca yayıldıkları ve devletler kurdukları ülkelerden birisi de Afganistan'dır. Türkler, bu bölgede M.Ö.II. yüzyıldan itibaren devletler kurmuşlardır (Merçil, 1993, 34). Bu Türk devletlerinden biri de Gazneliler'dir. En büyük hükümdarı da Gazneli Mahmut (977-1030)'tur (Anadol, Abbasova, Abbaslı, 2002, 300).

Devletin resmî dili Farsça idi. Medreselerde izlenen kitaplar ise Arapça okutuluyor ve yazılıyordu. Halk, ordu ve saraylarda yaşayanlar ise Türkçe konuşuyorlardı. Gazneli Mahmud şairlere ve bilginlere saygı gösterir ve onları korurdu. Meşhur tarihçi Utbî, Mahmud devri tarihini Arapça kaleme aldığı gibi diğer kitaplarını da bu dille yazmıştır (Uluçay, 1965, 25).

2.3. Selçuklular

Büyük Selçuklu Devleti'ni kuran Oğuz Türkleri'dir. (Güngör, 2002, 76). Dukak Bey'in oğlu, Selçuk Bey'in torunları Tuğrul ve Çağrı Bey'ler, Dandanakan Savaşı'nda Gazneliler Devleti Sultanı Mesut'u yenince (1040) Tuğrul Bey'in yönetiminde Büyük Selçuklu devleti'ni kurmuşlardır. Selçuklu Devleti, Türk, İslam ve dün-

ya tarihi içinde önemli bir yer tutar. Çünkü, Selçuklu Devleti Maverâünnehir’den Ege kıyılarına kadar uzanan muazzam bir imparatorluktu. Onun, Hristiyan Batı ile çok geniş temasları oldu. Batının Haçlı Seferlerine Selçuklular başarı ile karşı koymuşlardır (Akyüz, 2004, 39).

Selçuklu devlet adamları eğitimin ve bilimin gelişmesine de önem vermişlerdir. Bu dönemde, medreseler gelişmiş ülkenin her tarafına yayılmıştır. Burada öğretim ve bilim dili Arapça idi. Yazışmaların Türkçe yapıldığı oluyordu. Bu medreselerde, öğretim yöntemi, anlama söz konusu olmadığı için genelde “ezber”e dayanıyordu. Sınıf yönetimi yoktu. Öğretim süresi belli değildi. Belli bir kitabın bitirilmesi esastı. Bu da, öğretmenine ve öğrencisinin yeteneklerine göre değişiyordu. Bu durum Tanzimat’ın başlarına kadar böylece sürmüştür (Binbaşıoğlu, 1995, 7). Dönemin ünlü düşünürleri, Mevlana Celalettin, Yunus Emre, Hacı Bektaş-ı Veli, Aşık Paşa, Nasrettin Hoca’dır.

3. OSMANLI DEVLETİ

Oğuzların Kayı boyundan bir Türk topluluğu olan Osmanlılar, 1230 yıllarında Ankara’nın batısına, sonra da Söğüt ve Bilecik yöresine yerleşmiş, Bizans sınırında Selçukluların uç güçleri olarak savaşıyordu. Önderleri Osman Bey, 1299’da, öteki beyler gibi, bağımsızlığını ilan etti. Kanuni döneminde (1520-1566), Asya, Avrupa ve Afrika’ya yayılan Osmanlı İmparatorluğu dünyanın en büyük, en uygar, en güçlü devleti oldu (Akyüz, 2004, 55).

Osmanlı Devleti’nde Eğitim

Eğitim, ilkel toplumların hepsinde vardır. Ama, bir eğitim ocağı olarak okulun çıkması, insanlığın uzun geçmişine göre yenidir. Osmanlı İmparatorluğu’nda yalnız köylerde ve gezginci aşiretlerde değil, büyük kentlerde ve kasabalarda da çocukların çoğu okul eğitiminden yoksun kalmış, ancak nüfusun küçük bir azınlığı okumak ve eğitilmek olanağını bulmuştur (Başgöz, 1995, 2). Şimdi sırasıyla Osmanlı Devleti’ndeki eğitim kurumlarına bir göz atalım.

3.1. Sıbyan Okulları (Mahalle Mektepleri, İlk Okullar)

Sıbyan okullarına çocuklar 4-6 yaşlarında başlıyor ve kız-erkek beraber okuyorlardı. Şeriat, kızlarında okumasını emrettiği için bu okullarda karma eğitim serbestti. Bununla beraber büyük merkezlerde kızlar için ayrı sıbyan okulları vardı (Başgöz,1995,3). Bu okulları, devlet adamları ya da varlıklı kişiler vakıf yoluyla kurarlardı ve giderleri vakıf gelirleriyle karşılanırdı. Köylerde, mahallelerde halk el birliği ile de mektep yapar, o zaman öğretmen ücretini veliler öderdi (Akyüz, 2004,78).

Sıbyan okullarında eğitim öğretim parasızdı. Derslere ve çocukların eğitimine dini bilgiler egemendi. Öğretimin temeli çocuklara Müslümanlığın ana ilkelerini belletmekti. Öğrenciler sıbyan okullarında Kur'an okuyor, namaz başlıklarını öğreniyor birazda yazı görüyorlardı. Çocuklar süslü metinleri kopya etmeyi öğrenirler, yazı yazmayı bilmezlerdi. Anadil Türkçe'nin okutulması ve öğretilmesi sıbyan okulları için önemli değildi. Kur'an ve namaz başlıkları Arapça olduğu halde, bu okullarda, bugünkü anlamıyla bir Arapça öğretimi de yapılmazdı. Çocukların yaptıkları iş anlamadıkları bir dille yazılmış metinleri körü körüne ezberlemektir. Sıbyan okullarında öğretmenlik yapacak kimselerin medreseyi bitirmiş olması gerekirdi. Sıbyan okulu öğretmenleri için ayrı dersler vardı. Bu dersleri okumayanların öğretmenlik yapmaları yasaktı. Ancak, bu yasağa hiçbir zaman uyulmamıştı. Medreseyi bitirmek değil, oradan "icazet" almak sıbyan okulu öğretmenliği için yeterli görülüyordu (Başgöz, 1995, 4).

Ana babalar çocuklarını hocaya teslim ederken elini öptürürler ve "eti senin kemiği benim" derlerdi. Çünkü, dayak, eğitimin en önemli aracı olarak görülür, hoca çocukları tokatla, değnek, falaka ile döverdi. Falakada oğlanların ayak tabanlarına kızların ise ellerine değnek ile vurulurdu (Akyüz, 2004, 81).

3.2. Medreseler

Osmanlı İmparatorluğu'nun kurulmasından sonra ilk hükümdar ve devlet adamları, askeri ve idadi teşkilatı düzenlerlerken eğitime de önem vermişler; Anadolu Selçukluları'nın yanı sıra diğer İslam ülkeleri örneklerinden de yararlanarak, yüzyıllar boyu imparatorluğun eğitim alanında can damarını oluşturacak kurumlardan biri olan medreseleri faaliyete geçirmişlerdir (Özodaşık,1999,7). İlk medrese Orhan Bey tarafından Bursa'da hizmete sokulmuştur (Sakaoğlu,2003,19).

Medreselerde verilen eğitim genellikle dini konularda uzmanlaşmaya yönelik olmakla birlikte matematik, astronomi, felsefe gibi bilimler de medreselerin eğitim programı içerisinde yer almıştır. Bu dönemde kusursuz işleyen medrese teşkilatı bir yandan değerli alimler yetiştirirken, bir yandan da toplumun ihtiyaçlarına cevap verecek olan müderrisleri, kadıları ve din adamlarını eğitiyordu (Özodaşık,1999,8). Medreseler bir yandan yüksek öğretime hazırlayan, bir yandan da öğrencilerine yüksek öğretim ve eğitim veren okullardı. Medreselerin en yüksek derecelisi “Sahn” ve “Süleymaniye” medreseleri idi (Başgöz, 1995, 11). Süleymaniye medreselerinde din derslerinin yanında, mantık, matematik, felsefe, fizik, astronomi, meteoroloji, madenler, bitkiler, bir ölçüde de “insan”ın okutulması olumluydu (Sakaoğlu, 2003, 22). Medreseler, bu derslerin okutulmasında Skolastik metodu kullanıyordu (Başgöz, 1995, 12).

Medreseler parasız ve yatılı okullardır. Medrese, öğrencilerine yalnız barınak sağlamakla kalmıyor, onların giyecek ve yiyecek gibi gereksinimlerini karşılıyordu. Öğrenimde en önemli yeri Arapça tutuyordu. Anadil olan Türkçe, medreselerde yer almıyordu (Başgöz, 1995, 12).

Başlangıçta eğitimde büyük bir dönüm noktası olan medreseler zamanla amacından sapmıştır. Büyük müftülerin fetvalarıyla medrese ve cami görevlilerinin her türlü vergiden muaf tutulmaları, gerek bundan gerekse medreselerden yetişenlere gösterilen saygıdan ötürü ayrıcalıklı “ilmiye sınıfı” ortaya çıkmıştır. Medreselerle birlikte tekke şeyhleri, müderrisler, imamlar, hatipler, müezzinler de olağan ve olağanüstü vergileri ödemeyerek sadece mülk toprakları varsa öşür vermekteydiler. Bu ayrıcalık, bir kötüye kullanma kapısını da araladı. Bilimle, eğitimle, ibadet görevleriyle ilgisi bulunmayanlar da rüşvetle müezzinlik, hatiplik beratları almaya başladılar (Sakaoğlu, 2003, 23). Bu yapılaşma ile müderrisler, kadılar işlerini savsaklamaya başladılar.

Yozlaşma döneminde medreselerde verilen eğitimin niteliği ve ders programları bozulmuş, akli ve müspet ilimler ders programlarından çıkarılmış, yalnızca şer’i bilimlerin bir kısmı bırakılmıştır. Bu arada Fatih ve Kanuni devirlerinde ders programlarına konulan felsefe, riyaziyyat, tıp, biyoloji gibi bilimler ders programlarından çıkarılmıştır (Özodaşık, 1999, 15).

17. yüzyıl Osmanlı medreselerine dünyanın gidişine sırtını dönmüş demek yanlış olmazdı. Yenileşmeden uzak medreseler, kurumların yenileşmelerine de dinsel

gerekçeler göstererek karşı çıkıyordu. Koyu bilgisizlik içindeki halk ise medrese çevrelerinden yükselen her söze içtenlikle inanıyordu. Medrese çevrelerinin olumsuzlukları bu kadarla da kalmamıştı. 16. yüzyıl sonu 17. yüzyıl başında, başarısız softaların, Danişmetliler'in Anadolu'daki Celali ayaklanmaları içerisinde yer aldıkları, çoğu zaman taşrada "suhte ayaklanması" denen karışıklıkları, İstanbul'da ise "talebe-i ulûm" adı altında kapıkulu eylemlerine destekçi oldukları sıkça görülüyor. İç düzeni ve çalışma disiplini yitiren medreselerde barınma olanağı bulan çiftbozan gençler, kaçkunlar da suhteler ve talebe-i ulûm arasına karışarak kentlerde ve kırsal kesimde silahlı eylemlere katılabiliyorlardı (Sakaoğlu, 2003, 23).

Özetle başlangıçta medreseler eğitimde büyük bir atılım olarak ortaya çıkmışlardır. Matematik, astronomi, felsefe gibi dersler işlenmiş, öğrencilerin dini eğitimden farklı olarak daha bilimsel düşünceleri sağlanmış. Fakat sonradan durum değişmiş, pozitif bilimler derslerden çıkarılmıştır. Medrese öğretmenleri amaçlarından sapmış, kendilerine verilen imtiyazları kötüye kullanmaya başlamışlardır. Görevlerini yerine getirmeyerek, işlerini aksatmışlardır. Medreseler, pis, bakımsız, kokuşmuş mekanlara dönmeye başlamıştır. Medrese öğrencileri başına buyruk dolaşmış, bazen de silahlanarak eylemler yapmışlardır. Medreselerde görülen bu bozulmanın etkileri bir hayli sürmüştür. Kapatılmaları için çaba harcansa da başarılı olunamamıştır. Etkisini uzun yıllar sürdüren medreseler, Cumhuriyet'in İlânına kadar yozlaşmış eğitime devam edecektir.

3.3. Enderun Mektebi (Saray Okulları)

Saray okulları yalnız devleti idare eden yüksek dereceli asker-sivil kadroyu yetiştirmeleri bakımından değil, işle eğitimi birleştiren yöntemleri bakımından da üzerinde durulacak eğitim kurumlarıdır. İlk Enderun Okulunu, kendi sarayının çoğalan iç işlerini karşılamak için Fatih Mehmet kurmuştur (Başgöz, 1995, 16). Enderun Mektebi, esas olarak Hristiyan tebaadan alınan yetenekli çocukları iyi ve güvenilir devlet adamı ve asker yapma amacını güdüyordu. Üstün zeka ve niteliklere sahip çocukları alıp yetiştirdiği için Enderun bir özel eğitim kurumu da sayılabilir. Bu yetiştirilen çocuklara devşirme deniyordu. Devşirme usûlü bazı ilkelerle sınırlandırılmıştı. Evli gençler, Türkçe bilenler, İstanbul'a gitmiş ve gözü açılmış olanlar, çoban çocukları ile

bir sanat sahibi olanlar, ana babası ölmüş olanlar, bir evin tek çocuğu olanlar, Yahudiler v.s. devşirilmezdi. Ayrıca 40 evden 1 çocuk alınmakla yetinilirdi (Akyüz, 2004, 84). Bunların “saray”dan başka vatan, “padişah”tan başka hakim ve baba tanımamaları kuraldı. Tek doğru eyleminde “itaat” olduğuna inandırılıyorlardı. Padişah uğruna seve seve can vermeyi onur sayarlar; günde beş vakit namaz kılarak, iki vakit Kur’an dinleyerek gün boyu askerlik talimiyle yetişirlerdi. Yakışıklı ve yetenekli 12-14 yaş devşirmelerinden seçilen adaylar, hazırlık sınıflarında okuma-yazma, temel bilgi ve din eğitimi aldıktan sonra ikinci bir seçimden daha geçirilerek Topkapı Sarayı’nın Enderun-ı Hümayun denen iç bölümündeki, Büyük Oda ve Küçük Oda denen hazırlık sınıflarına alınırlar, burada, medrese eğitimine koşut bir öğrenim görürler, ayrıca saray kurallarına ve davranışlarına alışırldı. Enderun Mektebi’nin asıl sınıfları aşağıdan yukarıya Seferli, Kiler ve Hazine koğuşlarıydı. Bunların üstünde de en iyi yetişmiş ve kıdem kazanmış 40 gencin yer aldığı Has Oda vardı. (Sakaoğlu, 2003, 39). Okullarda Türkçe, Arapça, Farsça, Türk ve İran Edebiyatı, Kur’an, Şerh, İslam Teolojisi, Türk Tarihi, Müzik, Aritmetik ve Geometri okutuluyordu. Bunlardan Müzik, Aritmetik ve Geometri medrese programlarında yer almayan derslerdi. Enderun okullarında spor pek önemli bir yer tutuyordu. Öğrencinin vücut sağlamlığı, çoğu ata yadigarı olan ok atmak, güreş, cirit, yük taşıma, ağırlık kaldırma gibi sporlarla geliştiriliyorlardı (Başgöz, 1995, 18).

17. yüzyılın sonlarına kadar devşirme kökenli zeki ve yetenekli genç kadrolara dayanan bu kurum, devletin yönetim ve ordu kademelerine sürekli olarak başarılı elemanlar vermiştir. Ama, devşirme sisteminin körelmesi, hazırlık okullarına ve saray enderununa, padişaha yakın kişilerin oğullarının alınmaya başlamasından sonra giderek yozlaşmıştır. 1826’dan sonra önemini yitirmeye başlamış ve 1909’da yayınlanan bir kararname ile Enderun Mektebi kapatılmıştır.

3.4. Zaviyeler, Tekkeler ve Dergahlar

Zaviye; şehirlerin veya küçük yerleşim birimlerinin ücra yerlerinde, kenar ve köşelerindeki, güzel manzaralı ve sakin yerlerde olunan tekkelere denilir. Tekke; zaviyeden fiziki olarak daha büyüktür. Bu mekanlar insanların güven duyduğu, itimat ettiği, emin olunan sosyal kurumlardır. Dergah ise; bu sosyal kurumların en büyüğü-

dür. Medreselerin takip ettiği eğitim programlarının dışında bir yol izleyen dergahlar, kendilerine ait bağımsız bir eğitim programı oluşturarak, o dergahın düşünce ve inançlarına göre insan yetiştirirlerdi. Bu durum medrese ile dergahların arasını açmıştır. Diğer bir bakış açısıyla dergahlar medrese karşısı olarak ortaya çıkmış, medreselerin ihmal ettikleri, eksik bıraktıkları veya vermediği düşünülen eğitimin verilmesini amaçlamışlardır. Bu yerlerde medreselerde olduğu gibi sert kurallar ve disiplin yoktur. Eğitim daha serbest bir ortamda ve hoşgörü ile yapıldı. Dersler teorik bilgilerden çok insanların gündelik hayatlarında kullanabilecekleri basit bilgilerden oluşurdu. Felsefe, Edebiyat, İslami İlimler, Ahlak ve Tasavvuf Musikisi eğitimi tekkelerde özenle verildi. Ayrıca bu kurumlar, musiki ve raks yerleri, konuk evleri, sosyal dayanışma ve yardım yerleri, tedavi merkezleri olarak da faaliyet gösterirlerdi (Özodaşık, 1999, 18-20). Bu eğitim kurumları da zamanla özelliklerini yitirmiş amaçlarından sapmıştır.

3.5. Ahi Teşkilatları

Ahilik, XIII. yüzyıldan XX. yüzyıla dek Anadolu'daki esnaf ve sanatkarlar birliklerine verilen bir addır. Selçuklular döneminde, Anadolu'nun Türkleşmesinde ve Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarında etkili olmuş, Müslüman Türk toplumunun ekonomik, sosyal ve kültürel hayatını düzenleyen, Anadolu'da yardım temeli üzerine kurulmuş, zaman zaman da siyasi roller oynamış olan, önemli bir yaygın eğitim kurumudur. O devirde Kırşehir'de yaşayan Ahi Evran tarafından kurulmuştur. Ahilik esnaf, sanatkar ve işçileri içine alan, onlara mesleki bilgi ve eğitim veren, dini bilgilerini arttıran, iş ahlakına dayanan bir kuruluştur. Amacı, üyeleri arasında devlete her türlü askeri yardımda bulunmaktır. Buna da köklü bir eğitim sistemi ile ulaşmaya çalışmışlardır. Ahilikte eğitim, daima ön planda yer almış ve mesleki eğitim çerçevesinde çırak ve kalfaların yanı sıra ustaların yetiştirilmesine de önem verilmiştir (Özodaşık, 1999, 20).

4. YENİLEŞME HAREKETLERİ (1773-1839)

Osmanlı İmparatorluğu'nda XVIII. yüzyılda görülmeye başlayan batılılaşma ve yenileşme akımları, kendisini eğitim öğretim alanında da hissettirmiştir. Bu dö-

nemde klasik sistemle eğitim veren kurumların yanında, batı tarzında eğitim veren yeni kurumlarda yer almaya başlamıştır (Özodaişık, 1999, 25). Bunlardan ilki, yeni donanmanın hazırlanmasına temel olmak üzere 1796'da Mühendishane-i Bahr-i Hümayun (Deniz Mühendis Okulu)dur. Bunu 1794'te orduda topçu subayları yetiştirmek için Mühendishane-i Beri-i Hümayun (Kara Mühendis Okulu) izler. 1827'de Tıbhane-i Amire (Askeri Tıp Okulu) açılmıştır (Başgöz, 1995, 25). II. Mahmud (1808-39) Batı ordularını örnek alan bir kara gücü oluşturmak amacıyla da, 1826'da kapatılan Yeniçeri Ocağı'nın yerine Asakir-i Mansure-i Muhammediye örgütü kuruldu. Erin ve subayın, en azından okuma-yazma bilmesi gerekliliği dikkate alınarak bu yeni ordunun bireylerine mektep hizmeti verecek Talimhane 1831'de açıldı. 1834'te ilk büyük askeri okul olan Mekteb-i Ulûm-ı Harbiye, Maçka Kışlası'nda öğretime açıldı (Sakaoğlu, 2003, 57).

Ancak toplumun çeşitli kesimlerindeki bozulmanın eğitim kurumlarına da yansması ve okulların temel özelliklerini bozmadan çağın gerektirdiği yeniliklere, ilerlemelere adapte olabilme esnekliğini göstermemeleri, eğitim alanında derin boşluk meydana getirmişti. Devlet hizmetinde görev alacak, belli bir eğitim düzeyinden geçmiş, genellikle yabancı dil bilen kişilere duyulan ihtiyaç sonucu, II. Mahmud devrinde yani askeri okulların açılmasından altmışbeş yıl sonra Rüştîye, Mekteb-i Maârif-i Adliye, Mekteb-i Ulûm-ı Edebiye gibi sivil okulların açılışı sağlanmış ve ardından da dışarıya öğrenci gönderilmeye başlanmıştır. Tanzimat Fermanı'nın İlânına kadar geçen dönemde atılan en olumlu adımlardan biri de, kuşkusuz II. Mahmud tarafından çıkarılan bir fermanla ilköğretimin mecburi hale getirilmesidir. Yine bu dönemde eğitim işleri belli bir sisteme bağlanıp, tamamen devletin himayesi altına alınmak istenmiş ve yeni açılan birçok okulun bağlı bulunduğu Evkaf Nezareti kurulmuştur (Başgöz, 1995, 25).

5. TANZİMAT DÖNEMİ (1839-1876)

Abdülmecit (1839-1861) 1839'da tahta çıkınca, Reşit Paşa'nın etkisiyle, Tanzimat Fermanı denen bir ferman yayınlanmış, siyasal ve sosyal bazı düzenlemeler yapılacağı duyurulmuştur (Akyüz, 2004, 145). Avrupa'da olduğu gibi genel eğitim ilk, orta, lise ve üniversite derecelerine göre kurulmuş, yine Avrupa'da olduğu gibi çok

sayıda mesleki ve teknik okullar açılmıştır. Bu dönemde Maârif işlerinde belli bir teşkilatlanmaya gidilmiş ve Maârif-i Umumiye Nezareti kurulmuştur (Özodaşık, 1999, 29, alındığı yer: Akyüz 1993, 138).

İlköğretim alanındaki ilk gelişmelerden biri Nisan 1847 tarihli olarak çıkarılan ve “Etfalin Talim ve Tedris ve Terbiyelerini ne Veçhile İcra Eylemeleri Lazı geleceğine Dair Sıbyan Mekatibi Hacerleri Efendilere İta Olunacak Talimat” başlığını taşıyan belgedir. Talimat, özetle der ki: Karalama, çizgi çizme, yazmaya çalışma, ilahi bir lütuf olarak çocuğun doğasında vardır. Onların bu eğilimleri alıştırmalarla geliştirilebilir. Çocukların okuduklarını yazmaları, öğrenmelerini kolaylaştırır (Akyüz, 2004, 145). Bu da bize gösteriyor ki, bu talimat günümüzün eğitim anlayışı ile benzerlik göstermektedir.

Tanzimat Döneminde, medrese dışında, yeni bir ortaöğretim oluşturulması gerekli görülmüş ve önce bu alanda işe başlanmıştır. Orta öğretim üç tür okul halinde şekillenmiştir: Rüştîye, İdadiye ve Sultaniye (Akyüz, 2004, 151).

Dönemin ilk yıllarında zamanının aydınlarının ilk ele aldıkları işlerden biri de üniversite açılması olmuştur. Abdülmecid’in 1845’teki Hattı-ı Hümayunun üzerine teşkil olunan Muvakkat Maârif Meclisi’nin önerilerinden biri de İstanbul’da, uygun bir yerde, bütün bilim ve fenleri öğretecek bir “Darülfünun” yaptırılması idi. 1846 yılında temeli atılan Darülfünundan, 1863 yılında faydalanılmıştır (Binbaşoğlu, 1995, 39). Tanzimat Döneminde, mesleki eğitim alanında başlıca üç alanda atılımda bulunulmuştur. Bunlar; kız-erkek öğretmenlik okulları, kız-erkek teknik okulları ve hekimliktir (Sakaoğlu, 2003, 79).

Osmanlılarda ilk sanat okulunu ise 1860 yılında Mithat Paşa açtırmıştır. Bir çeşit yetimhane ve iş evi niteliğinde olan bu okulun, ordunun ihtiyaçlarını karşılamak için kurulduğu görülüyor. Mithat Paşa buraya, yetim ve fakir çocukları toplatmış, onların terzilik, ayakkabıcılık, araba yapımcılığı, değirmencilik, matbaacılık, dokumacılık gibi sanatları öğrenmelerini sağlamıştır (Başgöz, 1995, 25).

Tanzimat Döneminin en önemli eğitim olaylarından biri de 1869 yılında Saffet Paşa (1814-1883) zamanında “Maârif Umumiye Nizamnamesi” (Genel Eğitim Yasası)nin yayımlanmasıdır. Nizamnamede, okulların dereceleri, öğrenci kabulü ve öğretim esasları ile Bakanlık Daireleri’nin, eğitim kurumlarının ve öğretmenlerin görevleri

açıklanmıştır. Bu Nizamname'nin bir başka önemi de, öğretmenliğin ilk kez bir “meslek” olarak kabulünü sağlamasıdır (Binbaşoğlu, 1995, 41). Bu nizamname ile eğitim, teşkilatının iç işleyişi kesin kurallara bağlandı, her düzeydeki okulun öğretim programları belirlendi (Büyükkarcı, S. 10, 2000, 202).

Bu dönemde; yabancı ve azınlıklar ise, Tanzimat'ın kendilerine tanıdığı aşırı özgürlükten yararlanarak eğitimde önemli mesafeler aldılar. Misyonerlik için, Osmanlı'nın çok uluslu, çok dinli ve çok dilli mozaiki bulunmaz bir ortamdı. Rumlar, Ermeniler, Bulgarlar, Hristiyanlar, Araplar her tarafta okullar açtılar. Katolikliği, Protestanlığı yaymak isteyen, Fransa, İtalya, İngiltere, Almanya, Avusturya ve Amerika kilise çevreleri de yarış halinde okul kampanyaları başlattılar. Burada, sayılan devletlerin siyasal, kültürel ve ticari çıkarlarına hizmet amacı vardı. Nitekim çok geçmeden, Osmanlı kentlerinde, kendi ülkelerine ve uluslarına hayranlık duyan elit topluluklar ortaya çıktı (Sakaoğlu, 2003, 87). Ayrıca, Tanzimat ile birlikte, Tıbbiye ve daha sonra kurulan diğer teknik ve meslek okulları kapılarını azınlık çocuklarına da açtılar. Özellikle Tıbbiye, öğretim dilinin de Fransızca olması, öğretmenleri arasında gayrimüslim ve Avrupalıların da mevcut olması, bu okulları bitirenlerin ulaştığı toplumsal statü ve ekonomik güç nedeniyle, azınlıkların itibar ettiği bir kurum oldu (Büyükkarcı, 2003 (a), 25).

Özetle, Tanzimat Dönemi, Maârifin yeniden teşkilatlanması, eğitim öğretim işlerinde yeniliklere gidilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. İlköğretimde karama çalışmalarının yapılması hafife alınmayacak kadar ciddi bir mevzuudur. Yeni orta öğretim kurumlarının oluşturulması, darülfünunun temellerinin atılması, teknik ve meslek okullarında yapılan yenilikler eğitimde bugünde etkisini gördüğümüz atılımlardır. Bunların yanında günümüzde de hala etkisini gördüğümüz azınlık ve yabancı okulları Tanzimat Döneminde iyice yaygınlaşmış ve etkilerini artırmaya çalışmışlardır. Bu çalışmalarında da başarılı olduklarını yapılan araştırmada görmek mümkündür.

6. MUTLAKİYET DÖNEMİ (1878- 1908)

Mutlakiyet dönemi eğitiminde göze çarpan belirgin değişiklik, 18. yüzyıldan itibaren ve özellikle Tanzimat döneminde revaçta olan batılı insan tipi oluşturma çabalarının yerini, doğu kültürüyle yoğrulmuş, milli ve manevi değerleri sahip bir insan tipine bırakmaya başlamasıdır (Özodaişık, 1999, 31). Mutlakiyet dönemine kadar olan

evrede eğitim kurumlarının başına genellikle batıda öğrenim görmüş, bir batı dilini bilen, fikir ve düşünce olarak batı dünyasının etkisinde olan kişiler getirilirdi. Mutlakiyet döneminde ise, bu duruma son verilerek, eğitim-öğretim kurumlarının başına milli ve İslâmi fikir ve değerlere haiz kimseler getirilmeye çalışılmıştır (Özodaişık, 1999, 31). Bunda pek de başarılı olunduğu söylenemez. Bu dönemde hocaların çoğunun “bilgisiz, ilerleme ve yenilik düşmanı” mahalle imamı oldukları, mekteplerin onların iş ve keyiflerine göre açık ya da kapalı bulunduğu belirtilmekte ve öğrenciler için şöyle denilmektedir (Akyüz, 2004, 209):

“Öğrenci yalın ayak, baldırı çıplak, üstü başı pis bir halde ve ufak minder üzerinde bağdaş kurmuş, aralık vermeden sallanmaktadır. 5-6 yaşındaki çocukların bile başlarında tulumbacı yemenisi, bellerinde koca bir kuşak sarılıdır. Okulun içi gayet pistir. Hocaların sözlerini anlama imkanı yoktur. Falakaya yatırılmış bir çocuğun çığlıkları, değnek sesi bu gürültüyü biraz değiştirir.”

Abdülhamit döneminin bir özelliği ilk ve ortaöğretimin yaygınlaştırılmasına karşılık, basın-yayın organlarının yanı sıra, yükseköğretimin denetim altına alınmasıdır (Özodaişık, 1999, 32, alındığı yer: Hanioğlu, 1986, 51). Bu dönemde kadınların İstanbul ve Taşradaki değişik okullara öğretmen olarak tayin edilmeleri, kadınların gerçek bir meslek sahibi olmaları açısından da önemlidir (Özodaişık, 1999, 32, alındığı yer: burçak 1998 III 112). Çok sayıda meslek ve san'at okulları açılmıştır. Sağır, dilsiz ve körler için özel eğitimokulları hizmete sokulmuş, yerli ve yabancı özel eğitim bu dönemde büyük gelişmeler göstermiş, aynı zamanda genel eğitim ve okulların yaygınlaşmasında önemli mesafeler kaydedilmiştir (Özodaişık, 1999, 32).

Bu dönemde, Münif Paşa'nın Maârif Nazırlığı zamanında İstanbul'da İdadi düzeyinde bir kız okulunun açıldığı görülür (1880). Bunun yanında yüksek okular açılmıştır. Bunlar; 1880'de Mekteb-i Hukuk-ı Şahane, Mekteb-i Mülkiye-i Şahane, 1867'de Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye, 1889'da Mülkiye Baytar Mektebi'dir (Akyüz, 2004, 213-218).

XVII. yüzyıldan itibaren yaygın şekilde görülmeye başlayan azınlık ve yabancı okulları, Mutlakiyet döneminde yabancı devletlerin baskısıyla önemli bir gelişme göstermiştir. Azınlıklar ve yabancılar tarafından açılan okullar zamanla eğitim öğretim faaliyetleri dışına çıkarak, kendi gizli amaçlarına uygun birer siyaset takip etmeye başlamışlardır (Özodaişık, 1999, 33).

7. MEŞRUTİYET DÖNEMİ (1908-1918)

II. Meşrutiyet'in temel sloganı “devletin yıkılışını ancak eğitim kurtarır” olmuştur (Sakaoğlu, 2003, 125). Devletin fikir ve siyaset alanına olduğu gibi eğitimine de en önemli etki Türkçülük akımının sistemleştiricisi Ziya Gökalp (1876-1924) olmuştur. Gökalp'e göre eğitimin gayesi kişiyi iki çevreye alıştırmaktır. Bunlardan biri toplumsal çevre, öteki doğal çevredir. Kişi, içinde yaşadığı toplumsal çevreye toplumun din, dil, ahlak, hukuk, güzel sanatlar ve ekonomi alanındaki değer yargılarını öğrenerek uyar. Bu değer yargılarının bütününe Gökalp kültür (hars) adını vermektedir. Kültürü meydana getiren öğeler sun'î olarak yaratılmamıştır, bunlar kişinin bilinçli çalışmalarının sonucu değildir. Her ulusun kendine has bir kültürü ve ona dayanan milli bir eğitim düzeni vardır. Bu kültür hiçbir millettten aynen kopya edilemez. Ulu-saldır. Bunun için bizim çocuklarımıza vereceğimiz eğitim ulusal, (milli) olmalıdır görüşünü savunmuştur (Başgöz, 1995, 39).

Buna istinaden, 1913'de Tedrisat-ı İptidaiye Kanun-ı Muvakkati (ilköğretim geçici kanunu) çıkarılmış ve bu kanun, “geçici” başlığına rağmen Cumhuriyet yıllarında da bir çok maddeleri yürürlükte kalmıştır. Bu kanun ilköğretimin zorunlu ve Devlet okullarında parasız olduğu hükmüne bağlanmıştır. Parasız öğretim ilk kez bu kanunla kabul edilmiştir (Akyüz, 2004, 251-252). Bunların yanında kadınlar için “İnas Darülfünunu” adı ile bir üniversitenin çekirdeği kurulmuş, bazı okullar şeriatın, yani Evkaf Bakanlığı'nın elinden alınarak Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmış, İstanbul Darülfünunu'na Almanya'dan profesörler getirilerek yeni dersler konmuştur. Bu devir sporu ve el işlerini yalnızca okullara sokmakla kalmamış, dokunulmaz sanılan bazı değerlerin irdelenmesi okullarda ve halkın arasında yayılmıştır (Başgöz, 1995, 45).

1915 tarihli Talimatnameye göre ise, azınlıklar kendilerinin oturduğu mahalle ve köylerde okul açabileceklerdi. Kendi dilleri öğretim dili olabilir, fakat okullarda Türk Dili yanında Türkiye Tarihi Coğrafyası Türkçe olarak ve Türk öğretmenlerce okutulacaktı. Yabancıların da bu dönemde okulları sayıca çoğalmış, fakat 1914'te, Osmanlı Devleti'nin kendileriyle savaşa tutuştuğu devletlerin okullarından çoğu kapatılmış. Fakat, 1918'de, yenilgi ile beraber, azınlık ve yabancılar ülkedeki özel öğretimi, daha da geliştirmek için fırsat bulmuştur (Akyüz, 2004, 253).

1908 Meşrutiyet döneminde Osmanlı Devlet okullarına devam eden Ermeni öğrenci sayısı son derece artmış bulunuyordu. 15 Temmuz 1910'da İstanbul'daki Ermeni Okulları hakkında Maârif Komisyonu tarafından yapılan istatistikten anlaşıldığı-

na göre, 44 okuldaki öğrenci sayısı 6516'ya yükselmişti. İstanbul'daki Ermeni okullarından 1908-1921 yılları arasında 204'ü kız, 321 öğrenci mezun olmuştur. I. Dünya savaşından sonra Türkiye'deki Ermeni Okulu olarak yalnız İstanbul'daki kalmıştır (Büyükkarcı, 2003 (b), 22).

Osmanlı Devleti döneminde başlangıçta imtiyazlardan yararlanarak din eğitimi veren kurumlar şeklinde açılan cemaat okullarından bir çoğu, zamanla Yabancı Devlet himayesine girmişlerdir. Daha sonra da Yabancı Devletler okul açmaya başlamışlar, sayıları çoğalmış, giderek örgün eğitim kurumları durumuna gelmişlerdir. Çoğalmaları ile de Osmanlı Devleti'nin zararına olarak pek çok siyasi faaliyete girişmişler ve bunun üzerine, bu okulların denetim altına alma çabalarına hız verilmiş ve 1869 Maârif – i Umumiye Nizamnamesi hazırlanmıştır. Bu Nizamname ne 1876 Kanuni Esasi ne de 1915 tarihli Mekatibi Hususiye Talimatnamesi yabancı okulların ülke zararına olan faaliyetlerine tam olarak engel olamamıştır (Büyükkarcı, 2004, 374).

Aşağıdaki tablo Meşrutiyet'ten önce ve sonra önemli illerden bazılarında, okul ve öğrenci sayısındaki artışı göstermektedir (Başgöz, 1995, 46, alındığı yer: Refet, Türkiye'de Maârif-İ İptidai,40).

II.Meşrutiyet'ten Önce II.Meşrutiyet'ten Sonra

<u>İl</u>	<u>okul sayısı</u>	<u>öğrenci S.</u>	<u>Okul Sayısı</u>	<u>Öğrenci S.</u>
Afyon	19	1800	77	5600
Bolu	13	1326	108	6932
Ordu	6	670	60	3290
Malatya	25	951	87	2319
Kocaeli	14	1387	157	8941
Denizli	17	1985	110	7432
Giresun	4	700	41	3000
İçel	6	350	45	2392
Isparta	20	1200	78	5000
Urfa	13	550	27	1100
Sivas	48	1982	101	5233

8. KÖY ENSTİTÜLERİ

Atatürk'ün ölümünden sonra Hasan Ali Yücel Milli Eğitim Bakanı olmuştur. (28-12-1938). Yücel'le müsteşarlığa getirilen İhsan Sungu'nun o zamanlar "Büyük Şef" de denilen İsmet İnönü'den aldıkları "İlköğretim ve okuma-yazma meselelerini kökünden hallediniz!" direktifi doğrultusunda yeni bir çalışma başlatıldı. Tespitler iç açıcı değildi. Erkek nüfusun daha yüzde 23,3'ü, kadınların ise ancak yüzde 8,2'si okuma-yazma bilmekteydi. Acilen 20 bin öğretmene ihtiyaç vardı. O tarihlerde İlköğretim Genel Müdürlüğü görevini yürüten İsmail Hakkı Tonguç'un 1939'da Birinci Eğitim Şûrası kararları doğrultusundaki "Eğitmen Yetiştirme ve Köy Enstitüleri" projesi, bir çare olarak uygulamaya konuldu. Altı yıl sonra, hedefe hızla yaklaşıldığı görülecek; 21 Köy Enstitüsünden 16 bin öğretmen yetişecekti. (Sakaoğlu, 2003, 232).

Köy enstitülerinin kuruluş amaçlarının başında, özellikle köyün ve köylünün kalkındırılması çabaları gelmektedir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında ülke nüfusunun büyük çoğunluğunun köylerde ikamet etmesi ve köylünün gelişimden mahrum olması önemli bir problem teşkil etmekteydi. İşte bu sebeple her alanda köylünün kalkınmasına yardımcı olacak ve köyün problemlerini ve yaşama alışkanlıklarını iyi bilen köy çocuklarından faydalanılarak problemin çözümü amaçlanmıştır. Çünkü köyün hayat şartlarını iyi bilmeyen ve köye tayin edilen öğretmenler köylerde pek başarılı olamamışlardır (Özodaişık, 1999, 234).

Fakat ilerleyen zamanlarda Tonguç'un işten alınması ve emekli edilmesi ile, köy enstitüleri İç İşleri Bakanlığı'nın kontrolü altına girmiştir. Enstitülere öğretmen atanması ile ilgili yasa ve yönetmelikler değiştirilir. Bir yüksek okulu bitiren herkes, artık Köy Enstitüleri'ne öğretmen olabilecektir. Bunların çoğu ömürlerinde bir kerecik köy görmemiş olan gençlerdir. Enstitü hayatına bir türlü alışamazlar. Ya ilk fırsatta kentlere kapağı atar, yahut kahve köşelerinde tavla oynayarak vakit öldürürler. Köy Enstitülerinin geniş toprakları ellerinden alınır, oralardaki düzenli iş hayatı ve demokratik çalışma geleneği alt üst edilir. 1950 yılında Demokratik Halk Parti iktidara gelince enstitülerin, kuru bir addan başka, enstitü denecek hiçbir özelliği kalmamıştır. Bu adı da Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri değiştirir ve Köy Öğretmen Okulları yapar

(Başgöz, 1995, 249). Aslında, toplumda önemli değişiklikler gerçekleştirebilecek bir potansiyel oluşturan Köy Enstitüleri'nin yazgısı, daha 5 Ağustos 1946'da Hasan Ali Yücel'in bakanlıktan istifasıyla değişmiş, II. Dünya Savaşı sonrasındaki siyasal ortamda, muhalif kampanyanın baskısı ile enstitülerin felsefesi temelinden yıkılmış bulunuyordu (Sakaoğlu, 2003, 247).

II. BÖLÜM

MİLLÎ MÜCADELE DÖNEMİ VE CUMHURİYET’İN İLÂNI

1. MİLLÎ MÜCADELE VE ATATÜRK DÖNEMİ

1.1. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetleri Devri

23 Nisan 1920 tarihinde Büyük Millet Meclisi’nin Ankara’da toplanmasından hemen sonra “Büyük Millet Meclisi İcra Vekillerinin Suret-i İntihabına dair 2 Mayıs 1920 tarih ve 3 numaralı Kanun” ile diğer bakanlıklarla birlikte bugünkü Milli Eğitim Bakanlığı kurulmuş oldu (Özalp, Ataüinal, 1977, 29).

1.2. T.B.M.M İcra Vekilleri Heyetinin İlk Defa Hazırladığı Eğitim Programı

9 Mayıs 1920 tarihinde T.B.M.M.’de okunan bu programda eğitim işleri için:

“Maârif işlerindeki amacımız, çocuklarımıza verilecek eğitimi her anlamı ile dini ve milli bir hale koymak ve onları hayat mücadelesinde başarılı kılacak, dayanaklarını kendi benliklerinde bulduracak kudreti teşebbüs ve kendine inanma gibi karakter verecek, üretici bir fikir ve şuur uyandıracak bir seviyeye ulaştırmak, bütün okullarımızı en bilimsel ve en modern olan bu temel ile sağlık kurallarına göre yeniden düzenlemek ve programlarını ıslah etmek, milletin karakterine, coğrafi şartlara, tarihi geleneklerimize, sosyal bünyemize uygun ilmi ders kitapları meydana getirmek, halk kütlesinden sözlükleri toplayarak dilimizin kamusunu yapmak, milli şuuru geliştirici tarihi, ebedi ve sosyal eserleri erbabına yazdırmak, eski eserleri kütüğe geçirmek ve korumak, Batının ve Doğunun ilmi ve fenni kitaplarını dilimize çevirmek, hasılı bir milletin hayat ve varlığını muhafaza için en önemli etken olan eğitim işlerinde dikkat ve özel bir gayretle çalışmaktır. Bugün ise ilk işimiz mevcut okulları iyi bir şekilde idare etmektir.” denilmektedir (Özalp, Ataüinal, 1977, 30, alındığı yer: Ayas, Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitimi, 122, Ankara, 1948).

1.3. Rıza Nur Bey'in Bakanlığı

Kurulan ilk icra Vekilleri Heyeti'nde (Bakanlar Kurulu) Rıza Nur Maârif Vekilliğine getirildi. Bu dönemde, iktidardaki Hürriyet ve İtilaf Fırkası, Maârifte “İttihatçı temizliğine” girişmekten geri kalmadı. Bir süre sonra Anadolu'da milli hareket başlayınca da İstanbul'daki öğretmen okullarından mezun olanların Anadolu okullarına atanmaları, aydınların türlü yollardan Anadolu'ya girmeleri, Kuvayi Milliye haberlerinin İstanbul'a ulaşması engellenmeye çalışıldı. 1920 Nisan'ında Maârif Nazırı olan Rumbeyoğlu Fahrettin okul kitaplarından, II.Meşrutiyet'in Türkçülük akımıyla giren “Türk” sözcüğünü çıkarttırdı! Bununla birlikte İstanbul'da işgal bölgelerinde öğretmenlerin çoğunluğu, Türk'ü Türklüğü işlemekten çekinmediler. 5 Mayıs 1920'de TBMM'de Maârif Vekilliği'ne seçilen Rıza Nur, üç gün sonra okunacak hükümet programına eğitimle ilgili konuları da katabilmek için, Ankara Maârif Müdürlüğü'nden çağırdığı bir tek katiple çalışarak yeni halk hükümetinin eğitim stratejisini belirledi:

- Dini ve milli eğitim,
- Hayati, işe dönük, üretkenliği aşılayan eğitim,
- Milli yapıya, coğrafyaya, kültüre, geleneklere uygun ders kitapları,
- Çağdaş ve bilimsel olanaklara sahip okul,
- Yazdırılacak sözcük, tarihsel, toplumsal, edebi eserlerle ulusal duyguların geliştirilmesi, Doğunun ve Batının bilim-fen kaynaklarının Türkçe'ye çevrilmesi,
- Elde bulunan okulların en iyi biçimde, dikkatle ve özel çabalarla yönetmek.

Rıza Nur imzasıyla 10 Mayıs 1920'de yayınlanan ilk genelgede ise öğretmenlere şöyle denmekteydi: “ Batı'nın köle etmeyi amaçlayan emperyalist saldırısına uğrayan ulusumuz bir buhran yaşıyor. Dinimiz ve ulusumuz tehdit altındadır. Eğitim ve öğretim görevlileri olan siz aydınlar, ulusumuzu uyarmakla yükümlüsünüz...” (Sakaoğlu, 2003, 157).

Dönemin önemli sorunlarında biri de öğretmenlere maaş verilememesiydi. Hisse-i Maârif adıyla halktan toplanan vergilerle öğretmen maaşları ödeniyordu. Fakat savaş dolayısıyla maaşlarını ödenememiş, bu nedenle de pek çok okul kapatılmıştır. (Ergün, 1997, 12, alındığı yer: yasa taslağının tam metni: TBMM Zabıt Ceridesi, 1.yıl.17.7.1336, S.316-320).

1.4. Hamdullah Suphi Bey'in Bakanlığı

İkinci Maârif Vekili Hamdullah Suphi Bey (Tanrıöver) döneminde (Aralık 1920- Kasım 1921) ilk Maârif bütçesi yapılmış, Maârif Kongresi düzenlenmiştir. 57.128.833 liralık genel bütçeden Maârif işlerine ayrılan para sadece 390.412 liradır (yüzde 6,8'i). Milli Mücadele'nin sonraki yıllarında miktar ve oranın arttığı görülüyor: 1922'de, 74.957.848 liralık bütçeden 1.136.046 lira (yüzde 1,5), 1923'te de 105.929.911 liradan 3.033.003 lira (yüzde2,9) ayrılmıştır (Sakaoğlu2003,160). Bu dönemin en önemli özelliği Maârif Kongresi'nin düzenlenmesidir.

1.5. Maârif Kongresi

Maârif Kongresi ve Atatürk'ün Direktifleri (16 Temmuz 1921)

Kurtuluş Savaşı sırasında, Sakarya Muharebesi öncesinde 16-21 Temmuz 1921 tarihleri arasında toplanan "Maârif Kongresi"nin eğitimdeki en önemli hareketlerden biridir. "Maârif Kongresi"nin gündeminde:

- 1- İlkokul Programının geliştirilmesi,
- 2- Öğretim süreleri,
- 3- Orta öğretim kurumlarının programları ve ders konuları tartışılmıştır.

Kongrenin açılış konuşmasını Atatürk yapmıştır. Bu konuşma, o sırada çıkan Hakimiyet-i Milliye gazetesinde yayınlanmış ve "Atatürk'ün Milli Eğitimle İlgili Buyrukları" adlı eserlerde yer almıştır (Binbaşoğlu, 1999,175). Atatürk konuşmasında özetle (Özalp, Ataüenal, 1977, 3):

1- Birinci Dünya Harbi'ndeki yenilgi sebebiyle düşmanların milletimizi tamamen yok etmek istediklerini, yaşamak, halkımızı savunmak için T.B.M.M.'nin Ankara'da toplandığını, Milli Türkiye'nin eğitimini kuracak Türkiye Öğretmenler Kongresi'nin Ankara'da yapılmasından büyük kıvanç duyulduğunu,

2- Yüzyıllarca süren ihmalin devlet bünyesinde meydana getirdiği yaraların tedavisinin eğitim yoluyla olabileceğinin gösterilmesi gerektiğini,

3- Milli bir eğitim programı getirmek ve mevcut eğitim teşkilatımızı bugünden daha yararlı bir düzeye çıkarmak için hazırlık çalışmaları yapılması gerektiğini,

4- Şimdiye kadar izlenen eğitim ve öğretim yöntemlerinin milletimizin gerilemesinde en önemli bir etken olduğuna kani bulunduğunu,

5- Milli bir eğitim programından söz ederken eski devrin boş inançlarından ve yaradılış niteliklerimizle hiç de ilgisi bulunmayan yabancı fikirlerden, Doğudan Batıdan gelen bütün etkenlerden büsbütün uzak milli karakterimize ve tarihimize orantılı bir kültür kastettiğini, çünkü milli davamızın gelişmesinin ancak böyle bir kültürle sağlanabileceğini,

6- Bu kongreden, çizilmiş eski yollarla alelade yürümenin şekli hakkında düşünceleri birbirimize söylemeyi değil, bildirdiği şartları kapsayan yeni bir sanat ve marifet yolu bulup millete göstermek ve o yolda yeni nesli yürütmek için rehber olmak gibi mukaddes bir hizmet beklendiğini,

7- Gelecek için hazırlanan çocuklarımıza hiçbir engel karşısında baş eğmeyecek sabır ve metanetle çalışmalarını ve öğrenim yapan çocuklarımızın velilerine de yavrularının öğrenimlerini tamamlamak için her fedakarlıktan çekinmemelerini tavsiye ettiğini,

8- Silahla olduğu gibi dimağı ile de mücadele mecburiyetinde olan milletimizin birincisinde gösterdiği kudreti ikincisinde de göstereceğine şüphesi bulunmadığını, belirtti.

Kongrede, gündemde bulunan a) İlkokulların programlarının ıslahı ve öğretim süreçleri, b) Ortaöğretim kurumlarının programları ve dersleri ile ilgili konular tartışıldı.

Bu kongrenin önemi, Cumhuriyet döneminde izlenmesi gereken eğitim yasasının temellerinin burada, Atatürk tarafından ortaya konulmasıdır (Binbaşoğlu, 1999, 175).

Atatürk'ün T.B.M.M.'deki Konuşması:

Atatürk, 1 Mart 1922 günü birinci devrenin üçüncü toplantı yılı başında T.B.M.M. kürsüsünde söylediği açış nutkunun eğitimle ilgili bölümünde:

1- Hükümetin en verimli ve en önemli görevinin eğitim hizmetleri olduğunu, bu görevi başarabilmek için takip etmeye mecbur olduğumuz programın, milletimizin bugünkü durumu ile, sosyal yaşama ihtiyacı ile, çevrenin şartları ve asrın gereği ile tamamen orantılı ve uygun olmasını,

2- Yüzyıllardan beri milletimizi idare eden hükümetlerin eğitimi yaymak istediğini gösterdiklerini, ancak bu isteklerine ulaşmak için Doğuyu ve Batıyı taklide devam ede geldiklerinden milletin cehaletten kurtulamadığını,

3- Bu memleketin sahibi ve sosyal kuruluşumuzun esas unsuru olan köylülerimizin bugüne kadar eğitimden mahrum bırakıldığını,

4- Takip edeceğimiz siyasetin temelinin önce mevcut cehaleti yok etmek, köylülerimize okumak, yazmak ve vatanını, milletini, dinini, dünyasını tanıtacak kadar coğrafi, tarihi, dini ve ahlakla ilgili bilgiler vermenin ve matematikte dört işlemi öğretmenin eğitim programımızın temel hedefini teşkil edeceğini,

5- Ortaöğretimin amacının memleketinin muhtaç olduğu çeşitli hizmet ve sanat erbabını yetiştirmek ve yüksek öğrenime aday hazırlamak olduğunu,

6- Ortaöğretimde eğitim ve öğretim usulünün pratik ve uygulayıcı olması esasının şart olduğunu,

7- Kadınlarımızın da aynı eğitim kademelerinden geçerek yetişmelerine önem verileceğini,

8- Yetişecek çocuklarımıza ve gençlerimize, görecekleri eğitim kademesi ne olursa olsun en evvel ve her şeyden önce Türkiye'nin egemenliğine, kendi benliğine ve milli geleneklerine düşman olan bütün elemanlarla mücadele etmek gereğinin öğretilmesi lazım geldiğini, belirtmiş ve yeni Türk Devleti'nin eğitimde izleyeceği yolun esaslarını ve eğitim düzenlemesinde yapılması gerekli işlerin ana hatlarını ortaya koymuştur (Özalp, Ataüinal, 1977, 32).

Kongrede, Halk Mektepleri projesi, ilköğretimin dört yıldan beş yıla çıkartılması, öğretim programına çalışma hayatına dönük dersler konulması, köylülerin, 5-6 yıllık iptidai okullarına süre ve külfet bakımından dayanamayarak eski mahalle mekteplerine rağbet etmeleri gerçeği, halk Maârifinin ileri programları değil, köylünün en çok ihtiyaç duyduğu dil, din, hesap konularını içermesi gerektiği hususları tartışılmış, kapanış konuşmasını yapan Hamdullah Suphi Bey'de "ürettiğiyle hem kendi ailesini geçindiren hem memleket ekonomisine temel oluşturan Türk çiftçi ve işçi sınıfına mensup insanların çocuklarının, aile geçimlerine göre bir eğitim almaları ve geçim yollarını ilerletecek bilgi ve becerileri kazanmaları, programların hedefinin, öğretmen-

lerinde çalışmalarının bu yolda olması gerektiği; ayrıca öğretmenlere, ardı arkası kesilmeyen savaşlarda babaları ölmüş yüz binlerce yetime babalık etmek görevinin de düştüğü, hususlarına temas etmiştir (Sakaoğlu, 2003, 161).

İlk ve Orta Öğretim

1921 yılı ortalarında Vekalet, ilk ve ortaöğretim hakkında bir yasa tasarısı hazırladı. Bu tasarıya göre (Ergün, 1997, 19, alındığı yer: Halk Mektepleri, Hakimiyeti Milliye Gazetesi, 7.7.1921);

* İlkokullar altı yıldan dört yıla indirilecektir. Dördüncü yıldan sonra bir yıl da isteğe bağlı öğretim yapılacaktır. Ayrıca ihtiyaçlara göre yeni bir ilkokul programı yapılacaktır.

* Köy bünyeli işçi mektepleri kurulacaktır.

* Ortaöğretim de ilköğretim gibi dört yıl olacaktır. Bunun üç yılı genel öğretim, bir yılı da mesleki öğretimi ayrılacaktır.

Yüksek Öğretim

Anadolu'da yüksek öğrenimin, üniversitenin temeli sayılabilecek bir girişime ilk kez 1921 Kasım'ında başlanıldı (Ergün, 1997, 19).

Yabancı okullara Karşı Tutum

Hamdullah Suphi Bey'in vekilliği sırasında Anadolu'daki birçok yabancı ve azınlık okulunun, "hainane" tutumları yüzünden kapatıldığı, işgal altındaki kent ve kasabalarda Yunan güçlerinin ve Rum papazlarının propagandalara giriştikleri ve okullarda Yunanca öğretilmesine çaba gösterdikleri, Merzifon'daki Amerikan Koleji'nin bir Türk öğretmeninin, Milli Hükümete bir takım ihbarlarda bulunduğu için, okulun yabancı öğretmenleri ve azınlık öğrencilerince şehit edildiği, 1921 yılı Anadolu basınına yansıyan haberlerdir (Sakaoğlu, 2003, 162).

1.6. Mehmet Vehbi Bey'in Bakanlığı (20 Kasım 1921- 6 Kasım 1922)

Vehbi Bey, komisyonlar kurarak çalışmaya başlamıştır. Çok çeşitli fikirlerdeki kişilerden kurulu komisyonlar, uzun süre öğretim programlarıyla uğraşmıştır. Özellikle Resim, Müzik, Yabancı Dil ve Hendese dersleri üzerinde tartışılmıştır. Sonunda,

eskisinden pek de farklı olmayan bir program kabul edilmiştir (Ergün, 1997, 22, alındığı yer: “idadi programı”, hakimiyeti milliye gazetesi, 24.1.1922).

Bu dönemde, yeni Türk üniversitesinin esaslarını hazırlamak amacıyla kurulması planlanan “Serbest Ali Dersler”, ilmi bir kuruluş olarak düşünülüyordu. Aralık 1921’de başlayan Serbest Ali Dersler’in ilk dönemi 25 Mayıs 1922’de bitti. İkinci öğretim yılı da İlahiyat, Sosyal, Sağlık ve Psikoloji alanlarında 1922 Ekim’inde başladı (Ergün, 1997, 23).

1.7. İsmail Safa Bey’in Bakanlığı (6 Kasım 1922- 7 Mart 1924)

Safa Bey’e göre; Türkiye’de şimdiye kadar eğitim ve öğretim, ilköğretim üzerinde dönüp durmuştur. İlk ve ortaöğretim amaçsızlıktan kurtarılacak sanat, ticaret ve ziraata yöneltilmelidir. Hayata ve geleceğe öğrenci hazırlayacak olan ortaokullarda geçmiş ile ilgilenen bilimler yer alamaz. Liselerde ise, gençler hem mesleki hem de edebi-kültürel yönden eğitilmelidir. Safa Bey, halk eğitimi üzerinde de durmuş, sancaklara bir genelge göndermiştir. Bu genelgede, halkın eğitimine ilgi ve fedakarlığın artırılması, halk ile okul ve öğretmenleri birbirine yaklaştırmak, zorunlu öğretimle beraber eğitimi her sınıf halkın arasında yaymak gibi önemli istekleri vardı (Ergün, 1997, 26, alındığı yer: Maârifin Bir Tamimi, Hakimiyeti Milli Gazetesi, 28.11.1922).

Bakan ayrıca, yayınladığı genelgede yabancı okullar üzerinde durmuştur. Genelgede Türkçe’den başka dilde öğretim yapan özel okullarda Türkçe, Türk Tarih ve Coğrafyası derslerinin Türk öğretmenler tarafından Türkçe okutulacağını ve bu derslere yeteri kadar ders saati ayrılacağını bildiriyor; Mekatib-i Hususiye Talimatnamesi’nin altıncı maddesini de bu şekilde değiştiriyordu (Ergün, 1997, 26, alındığı yer: “mektepler Türkçe dersi”, Hakimiyeti Milliye Gazetesi, 28.12.1922).

1.8. İzmir İktisat Kongresi (1923)

1923 yılında toplanan İzmir İktisat Kongresi’nde eğitimle ilgili olarak da bazı kararlar alınmıştır. Bunların en önemlilerinden biri, daha sonra kurulan Köy Enstitüleriyle ilgili önemli bir ilkenin, çiftçi temsilcileri tarafından kongrede savunulmuş ve karar haline getirilmiş olmasıdır. Bununla ilgili madde aynen şöyledir: “Köylerdeki ilk

mekteplerin mutlaka beş dönümlük bir bahçesi ve iki ineklik fenni bir ahır ve kümesi, yeni usul bir arılığı ve muallimler için iki odalı bir evi olması ve arazinin bir kısmı çiçek ve bir kısmı da fidancılığa tahsis edilerek masraf ve hasılatının köy muallimlerine ait olması ve bu suretle, çocuklara ameli olarak çiftçiliğin öğretilmesi ve münevver zevatın da köylerde yerleşmelerinin teşviki” gerekmektedir (Binbaşıoğlu, 1999,175, aldığı yer: Gündüz Ökçün, Türkiye İktisat Kongresi 1923, İzmir, Ankara SBEY,1968,39). Bu kongrenin eğitim bilimimize katkısı, ekonomi ile eğitim arasındaki ilişkinin ilk kez resmi nitelikte bir kurulda ortaya konmuş olmasıdır.

1.9. Birinci Heyet-i İlmiye (15 Temmuz- 15 Ağustos 1923)

Birinci Heyet-i İlmiye, çeşitli eğitim sorunlarını tartışmak ve gerekli kararları almak üzere, 15 Temmuz-15 Ağustos tarihleri arasında Ankara’da toplandı. Milli Eğitim Bakanı’nın temsilcileri, Darülfünun müderrisleri, yüksek okul müdürleri, çeşitli tür ve derecedeki eğitim kurumlarının temsilcilerinden oluşan Birinci Heyet-i İlmiye’nin gündeminde (Özalp, Ataüenal,1977,33, alındığı yer: Hasan Ali Yücel, Türkiye’de Orta Öğretim, İstanbul,1938, 21):

- 1- Milli Eğitim yürütme programı,
- 2- Milli hars,
- 3- Üstün değerde müracaat kitaplarının dilimize çevrilmesinde takip olunacak esaslar,
- 4- İstatistik Genel Müdürlüğü teşkilatı,
- 5- Milli büyük sözlük, dilbilgisi,
- 6- Milli müzik, milli dil ve edebiyat,
- 7- Milli tarih kitaplığı,
- 8- Milli hazine evrakı,
- 9- Milli tarih ve coğrafya enstitüleri,
- 10- Etnografya müzesi,
- 11- Milli müze,

- 12- Okul müzesi,
- 13- Ankara’da yüksek seviyede dersler,
- 14- İlkokul programlarında değişiklikler,
- 15- İlköğrenimden sonra hayati öğretim programı,
- 16- İlköğretim kararnamesinin değiştirilmesi teklifi,
- 17- Kız ve erkek öğretmen okulları tüzük ve programları,
- 18- Sultanilerde teşkilat ve öğretim süresi ve sultani adının değiştirilmesi,
- 19- Lise izcilik esas teşkilatı,
- 20- Teftiş kurulu tüzük teklifi,
- 21- Eski eserler tüzüğü,
- 22- İstanbul Kız ve Erkek Öğretmen Okullarında orta kısmın teşkili,
- 23- Galatasaray Lisesi’nin teşkilat ve programları,
- 24- Yüksek Öğretmen Okulu öğrencilerine mesleki bilgi verilmesi, gibi konular yer aldı.

Birinci Heyet-i İlmiye, iki yıl önceki Maârif Kongresi’nden daha önemlidir. Çalışmaların tamamlanmasından bir gün önce, 14 Ağustos 1923’te Meclis’te okunan hükümet programında, eğitime uzun bir bölüm ayrıldığı görülmektedir. Öngörülen eğitim faaliyetlerine, söz konusu Heyet-i İlmiye görüşmelerinin ve kararlarının esin kaynağı olduğu da açıktır. Çocukların eğitimi, halkın eğitimi, seçkinlerin eğitimi için imkanlar hazırlanması; ilköğretim çağındakilere, mesleklere yönelmelerini sağlayıcı pratikler kazandırılması; ilkokulu bitirenlerin devam edecekleri tarım, sanat, ticaret alanlarında iki yıllık bütünleme sınıfları açılması; kız liseleri, kız sanayi idadileri ve kız öğretmen okullarının çoğaltılması; ilköğretimin bütün yurtta zorunlu kılınması programda yer almıştı. Bu belirlemeler ve hedefler bir anda gerçekleştirilemese bile, ümmetçi eğitim düşüncesinden hızla sıyrılıp milli eğitime, hayata, işe ve pratiğe dönük çağdaş öğretime geçiş süreci başlamış bulunuyordu (Sakaoğlu, 2003, 163).

Birinci Heyet-i İlmiye’nin aldığı önemli kararlar şöyle sıralanabilir (Ergün, 1997, 33.):

* İlköğretim altı yıldır. Öğretim zorunluluğu 7-14 yaşları arasındadır. Birinci ve ikinci sınıf mevcudu 30'u, diğerleri 40'ı aşamaz; öğrenci çok olursa şubelere ayrılır.

* Maârif Vekaleti'nden başka bakanlıklar ilköğretim yaptıramaz. Bu bakanlıkların elinde var olanlar Maârif devredilecektir. Yabancılar dahil, bütün özel okullar Maârif Vekaleti'nin denetimi altındadır. Yasa ve yönetmeliklere uymayan ve başka amaçlarla açıldığı anlaşılanlar, derhal kapatılacaktır.

Zorunlu eğitim yaşında bulunan çocukların yabancı okullara devamları yasaktır. (Ergün, 1997, aldığı yer: "İlk Tedrisat Ercümeninin Mühim Kararları", Hakimiyeti Milliye Gazetesi, 22.7.1923.)

* Küçük köyler için, seçilecek yerlerde "Leyli Köy Mektepleri" (yatılı bölge okulları gibi) kurulacak, hatta gezici öğretmenler kullanılacaktır.

İlkokul öğretmenleri hakkında bir yasa hazırlanmıştır (Ergün, 1997, 33):

* İlköğretimden sonra ortaöğretime gidemeyecekler için, zorunlu öğretim iki yıl daha devam eder. İki yıllık "ihzari mektepler" de hayati ve mesleki eğitim yaptırılır (Ergün, 1997, Aldığı yer: "İlk Tedrisat Ve Muallimler Hakkında", Hakimiyeti Milliye Gazetesi, 9.8.1923).

*Kadınlar, Heyet-i İlmiye'ye girebilecekler ve ilköğretim müfettişi olarak da atanabileceklerdir. (Ergün,1997, alındığı yer:"Heyeti İlmiyenin Mühim İçtimalarından", Hakimiyeti Milliye Gazetesi, 10.8.1923).

* Din dersi öğretmenlerinin seçiminde, diğer öğretmenlerdeki gibi şartlar aranılacaktır. Din dersleri programı, din ve eğitim adamlarından kurulu bir komisyonca yapılacaktır.

* "Sultani" adının "lise" olmasına karar verilmiştir. Liselerin 4+4+3=11 yıl olmasına; fen ve edebiyat şubelerinin lise son sınıfta ayrılmasına karar verilmiştir (Ergün, 1997, alındığı yer: H.R. Öymen, "Sultanilerden Liseye...").

* Göreve başlayınca askerlik yaşları gelen öğretmenlerin bir defa ve bir yıldan fazla tecil hakları yoktur. Yüksek okul ve medresede okuyanlarla Avrupa'da tahsil yapanların "hidmet-i maksure"leri tecil olunur.

* Diplomalı ve ehliyetnameli ilkokul öğretmenleri, askerliklerini, öğretimi aksatmayacak şekilde yaparlar.

* Öğretmenlerin nedensiz azlini önlemek için, Meclis'ten yasalar çıkartılacaktır. Ama o zamana kadar, Heyet-i İlmiye'ce bu hususta uygulanacak esaslar önerilmiştir.

2. CUMHURİYET'İN İLÂNİ (29 EKİM 1923)

Kurtuluş Savaşı'nı zaferle sonuçlandırılmış ve 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet ilân edilerek, Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulmuştur. Meclis hükümetinden Kabine hükümetine geçilmiştir.

Zafer kazanılmış olmasına rağmen, savaştan yeni çıkmış, halk yorgun, ekonomi zayıf ve iş alanları kullanılamaz halde, eleman ihtiyacının olduğu bir dönem ve yapılacak en iyi şeyin eğitim olduğu düşünülmektedir. Savaş esnasında bile eğitimde yeni atılımlara gidilmiş fakat, dini boyutu ağırlıkta olan medreseler bir türlü kapatılamamıştır. Bu da eğitimde ikiliğin oluşmasına neden olmuştur. İkinci Meşrutiyetten itibaren medreselerde girişilen ıslah teşebbüsleri, bu ikiliği bozma yolunda bir şey yapamamıştı. Ayrıca Batı örneğine göre kurulmuş okullar arasında da birlik yoktu (Ergün, 1997, 55).

Atatürk, 1923 yılı T.B.M.M.'ni açış nutkunda eğitimde birlik sağlanması hususuna işaret etmiş ve “Memleket çocuklarının birlikte eve eşit olarak kazanmaya mecbur oldukları bilim ve fendir. Yüksek meslek ihtisas erbabının ayrılabilceği öğretim kademelerine kadar eğitim ve öğretimde birlik, sosyal yapımızın gelişmesi ve yücelmesi bakımından önemlidir.” direktiflerini vererek eğitim ve öğretimde yıllardır devam eden ikiliğin ortadan kaldırılması gerektiğini belirtmiştir. Saltanat ve meşrutiyetten beri sürdürüle gelmekte olan iki ayrı eğitim sistemi, Tevhid-i Tedrisat uygulamasıyla Cumhuriyet'in ilk yıllarında ortadan kaldırılabilmiştir (Özalp, Ataüenal, 1977, 35).

Dönemin önemli gelişimlerinden biri de yabancı uzmanların ülkeye davetidir. İlk olarak Milli Eğitim Bakanlığı'nın davetlisi olarak Kolombiya Üniversitesi Profesörü John Dewey 1924 yılında yurdumuzda iki ay süren incelemeler yapmıştır. John Dewey'e göre; verilecek eğitimin yalnızca lider konumunda olan kişilerle sınırlı olmaması, ülkenin bütün insanlarını kapsamasıdır. Üzerinde ısrarla durduğu diğer bir konu ise eğitimin makro planının hazırlanması ve bu planın gelişigüzel değiştirilmemesi için sağlam bir hukuki esasa bağlanmasıdır. Dewey, Milli eğitim teşkilatına dair

görüşlerini, eğitim programlarının esası, bakanlık ve okul yönetimi, teftiş, istatistik bilgi toplanması, bakanlık inşaat birimi, kütüphane ve yayım faaliyetleri üzerinde toplamıştır. Eğitimin başlangıçta belirtilen temel ilkelerinin korunmasına yönelik program düzenlemesi ile eğitim programlarının uygulandığı yer ve zamana bağlı olarak ortaya çıkan ihtiyaca göre çeşitlendirilmesinin karıştırılmaması gereğine işaret etmiştir. Günümüzde en çok tartışılan meselelerden olan öğretmenlerin durumlarının iyileştirilmeleri konusu da raporda yer almaktadır. Köy ilkokulları konusuna da değinen Dewey'e göre; köy ilkokulları için yetiştirilecek öğretmenlere köy hayatı ile yakından ilgili ders programı uygulanmalıdır. Yani, köy okullarında ders yılı bölgenin tarımsal özelliklerine göre ayarlanmalıdır. (Akkutay, 1996, 26). Yurda gelen yabancı uzmanları sıra ile, Künhe (1925), Omer Buyse (1927), Albert Machle (1932), Beryl Parker (1934) izler. Künhe mesleki terbiye, Omer Buyse teknik öğretim, Albert Malchle İstanbul Üniversitesi ve son olarak da Beryl Parker ilk tahsil hakkında rapor sunmuşlardır. Yurda gelen bu yabancı uzmanlar eğitimin geliştirilmesini sağlayıcı önerilerde bulunmuştur. Gözlem sonuçlarının halen günümüzde de geçerliliklerini koruduğu görülmektedir. Önerilerin bir kısmı uygulandığı halde çoğunluğunun uygulamaya geçmemesi pek de iç açıcı bir durum değildir.

2.1. Tevhid-İ Tedrisat Kanunu (3 Mart 1924)

Eğitim-öğretimde ikiliği gidermek adına, 3 Mart 1924'te 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu çıkarılmıştır. "Öğretimlerin birleştirilmesi" anlamına gelen bu kanunla şu düzenlemeler getirilmiştir (Akyüz, 2004, 299):

Madde 1: Ülkedeki tüm bilim ve öğretim kurumları Maârif Vekaleti'ne bağlanmıştır.

Madde 2: Şer'îye ve Efkâf Vekaleti ya da özel vakıflarınca idare edilen tüm medrese ve mektepler Maârif Vekaleti'ne bağlanmıştır.

Madde 3: Şer'îye ve Efkâf Vekaleti bütçesinde mekteplere ve medreselere ayrılan para Maârif bütçesine geçirilecektir.

Madde 4: Maârif Vekaleti yüksek din uzmanları yetiştirmek için Darülfünunda bir İlahiyat Fakültesi, imam ve hatip yetiştirmek için de ayı mektepler açacaktır.

Bu kanun maddelerinden de görüldüğü gibi, medreseler kaldırılmış, bütün eğitim kurumları Maârif Vekaleti'ne bağlanmıştır. Eğitime ayrılan bütçe Maârif Vekaleti tarafından idare edilecektir. Din dersleri artık ayrı olarak değil, özel olarak yetiştirilmiş elemanlarca verilecektir. Sadece Türk okullarında değil azınlık okullarında da dinsel simgeler kaldırılmıştır. Bunların yanında azınlık okullarına yenilikler getirilmiştir ve bu okullarda coğrafya, tarih gibi derslerinde okutulması ve Türkçe'nin de öğretilmesi hedef alınmıştır. Tevhid-i Tedrisat eğitim tarihimiz için bir dönüm noktası niteliğindedir.

Laik Eğitim - Yabancı ve Azınlık Okullarının Durumu

Türk hükümetleri kendi sıbyan mekteplerini ve medreselerini kapatma kararı aldıktan sonra, aynı tutumu ülkedeki yabancı okullara karşı da gösterme yoluna girdi. Hatta Tevhid-i Tedrisat Kanunu çıkmadan önce, Lozan Barış Antlaşması'ndan hemen sonra Türkiye, daha önceden karşılaştırdığı yabancı okullar politikasını uygulamaya başladı. Türkiye kendi sınırları içinde hiçbir dinin ve mezhebin propagandasının yapılmasını istemiyordu. Okullar bu yönlerden tarafsız olmalı ve milli hislerle uygar görevlere yer verilmeliydi. Türkiye, bunun için kendi medreselerini kapatmayı göze almıştı ve bundan Hristiyan okullarını hariç tutmak istemiyordu. Üstelik bunu tamamen bir iç sorun kabul ederek yabancı hükümetlerin protestolarını dinlemeyeceğini açıklıyordu (Ergün, 1997, 66).

Okul yönetimlerinin şu maddelere uymaları emrediliyordu (Ergün, 1997, 67, alındığı yer: "Ecnebi Mektepleri", Hakimiyeti Milliye Gazetesi, 5.2.1924):

* Yabancı okullar dini öğretim ve özel bir yerde ibadet de yaptırabilirler. Mabetlerin dışında heykel, tasvir ve haç bulundurmamak yasaktır.

* Müslümanların ve başka mezhepten öğrencilerin dini ayinlere katılmaları yasaktır. Bunun için sık sık denetlemeler yapılacak ve suçlular cezalandırılacaktır.

Bu genelgeye kimi okullar uymuş, kimi okullar ise reddetmişlerdir. Uymayan okulların kapatıldığı görülmektedir. Ayrıca Türk öğretmenlerini okullarında istemeyen yabancı okullarında kapatıldığını kaynaklarda görmekteyiz.

Osmanlı Devleti'nde bir türlü denetim altına alınamayan Amerikan okullarındaki din propagandası ise, Cumhuriyet döneminde de Türk Hükümetleri'nin ol-

dukça uğraştırmıştır. Ancak, Yeni Türkiye Cumhuriyeti Devleti uyguladığı milli ve laik politikalar sayesinde, bu okulların dini propagandaya yönelik faaliyetlerini önlemede oldukça başarı sağlamışlardır. Denetim altında tutulan bu okulların şimdiki durumlarının dünkünden daha iyi olduğu söylenebilir (Büyükkarcı, 2004, 456).

Lozan Antlaşması'na göre, yabancı okulların tanınması keyfiyeti ise, konferansa katılan delegelerin mektuplarına bağlanmış bulunmaktadır. Söz konusu mektuplar, antlaşma metnine ekli kabarık bir belge oluşturmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, bu mektuplarla, yalnızca Fransa, İngiltere ve İtalya'ya ait din, öğretim ve sağlık kurumlarını tanımış, ancak bu tanınmanın süresi de 1931 yılında sona ermiştir. Öteki ülkelere ait yabancı okulların varlığı ise, bir fiili durum olarak tanınmıştır (Büyükkarcı, 2003 (a), 39).

Bu kadar çok sayıda okul vb. kurum açılmasının bir hedefi olmalıydı. Her ne kadar amaç Hristiyanlığı yaymak ve Osmanlı ülkesinde yaşayan başta Rum ve Ermeni vb. Hristiyan azınlıkları etki altına alarak onları Osmanlı Devleti'nden ayırmak ise, bize göre esas hedef, Osmanlı Devleti'nde yaşayan ister Hristiyan azınlık isterse Müslüman toplulukları olsun, ABD'nin siyasi istekleri doğrultusunda kullanmaktır (Büyükkarcı, 2004, 455).

2.2. İkinci Heyet-İ İlmiye (1924)

Milli Eğitim Bakanı Vasıf Çınar'ın başkanlık yaptığı bu toplantıda gündemde bulunan konular görüşüldükten sonra şu kararlar alınmıştır (Özalp, Ataüenal, 1977, 37):

- 1- İlköğretimin altı yıldan beş yıla indirilmesi,
- 2- Ortaöğretimin "Ortaokul-lise" süresinin yedi yıldan altı yıla indirilmesi,
- 3- İlköğretmen okulları öğretim süresinin dört yıldan beş yıla çıkarılması,
- 4- Ortaokul, lise ve öğretmen okulları ders programlarının genişletilmesi ve sosyoloji derslerinin eklenmesi,
- 5- İlkokul öğretim programlarının geliştirilmesi,
- 6- Ders kitaplarının yazdırılması konularında kararlar alındı.

Bu kararlar, mali bir yükümlülük gerektirmediğinden, hemen hepsi uygulanmıştır. Burada eğitim bilimleri açısından en önemli değişim, lise ve İlköğretmen okulları programına “Sosyoloji” (içtimaiyat) dersinin girmesidir. Dersin adı her ne kadar “Sosyoloji” olarak saptanmışsa da bu, gerçekte bir “Eğitimin Sosyolojisi” idi (Binbaşoğlu, 1999, 176).

2.3. Üçüncü Heyet-i İlmiye (26 Aralık 1925- 8 Ocak 1926)

Milli eğitimimizin ana sorunları üzerinde tartışmak ve gerekli kararları almak üzere 26 Aralık 1925- 8 Ocak 1926 tarihlerinde Ankara’da Milli Eğitim Bakanı’nın başkanlığında üçüncü Heyet-i İlmiye toplantısı yapıldı. Alınan kararlar şunlardır (Özalp, Ataüinal, 1977, 39):

1- Devlet ve Vilayet bütçelerinden Milli Eğitime ayrılan ödenekleri daha yararlı bir şekilde kullanmak, okullara kayıt için başvuran bütün çocukları alabilecek şekilde gerekli tedbirleri almak,

2- Liselere yeniden düzen vermek ve belirli merkezlerde kuvvetli liseler açmak ve yavaş yavaş çoğaltma yoluna gitmek,

3- Öğretmen okullarını belirli merkezlerde toplamak ve takviye etmek,

4- Meslek okullarını belirli merkezlerde toplamak ve takviye etmek,

5- Yatısız ortaokullarda karma öğretim uygulamak,

6- Stajyer öğretmenlere verilecek pedagojik formasyonun esaslarını tespit etmek,

7- Öğretmenlerin terfileri için kanuni esaslar hazırlamak,

8- Talim ve terbiye ileri ile meşgul olmak üzere bir Talim ve Terbiye Dairesi kurmak, gibi önemli konular görüşüldü ve kararlar alındı.

Alınan kararların her üç Heyet-i İlmiye’nin de gerçekçi gündemler ve duyulan zaruretlere sonucu toplanması alınan kararların ise “tavsiye ve istişari” anlamda algılanmayıp derhal uygulamaya geçirilmesidir. Üçüncü Heyet-i İlmiye toplantısının dağılmasından hemen sonra 22 Mart 1926’da’ 789 sayılı Maârif Teşkilatı Kanunu kabul edilmiş, ardından “Türk Dili ve buna ilişkin bütün bilimsel meselelerle uğraşmak üze-

re bir Dil Heyeti, yalnızca eğitim ve öğretim işleriyle uğraşacak bir Talim ve Terbiye Dairesi” oluşturulmuştur. 8 Haziran 1926 tarihli 915 sayılı kanunla da bir kısım okullara parasız yatılı öğrenci kabulü gerçekleştirilmiştir. 1926-1927 ve 1927-1928 öğretim yılında, yaşlı ve yeniliklere ayak uyduramayan öğretmenlerin emekliye sevk, okullarda kız-erkek eğitimin yaygınlaştırılması, din derslerinin, ilk, ortaokullarda asgari düzeye indirilmesi, liselerden büsbütün kaldırılması; eğitimin olabildiğince dünyevi görünüm ve içerik kazanması, ilkokullar dışında bütün okulların devlet bütçesine bağlanması (diğer bakanlıklara bağlı okullar ile özel okullar hariç), öğretmen okullarının düzenlenmesi ve iyileştirilmesi, lise öğretiminin yeni koşullara uyumu ile parasız öğretimin yaygınlaştırılması, bütün okulların ıslahı, Darülfünun’un bilimsel ve yönetsel özerklik kazanması, Mıntika Maârif Emirliklerinin kurulması gibi köklü ve ciddi birçok yenilik başarıldı (Sakaoğlu, 2003, 178).

2.4. Harf Devrimi, Millet Mektepleri, Halk Evleri

Eski yazının zor ve geç öğrenilmesi, insanların okuma yazmaya olan isteksizlikleri yazı inkılabını gerekli kılıyordu. Bu konuda bir çok tartışmalar olmuş, sonuçta 1 Kasım 1928’de “Yeni Türk Harflerinin Kabul ve Tetkiki Hakkında Kanun” yayımlanmıştır. Kanun 11 maddeden oluşmakta ve okuma yazma bilenlerin sayısının artırılmasını amaçlamaktadır.

Latin harflerinin kabulü yeni yazıyı öğretecek ortamların oluşmasını da gerekli kılıyordu. 1928’de Arap alfabesi terk edilerek Lâtin harfleri kabul edildi (Büyükkarcı, S.10, 2000, 204). 11 Kasım 1928’de de “Millet Mektebi Teşkilatına Dair Talimatname” Bakanlık Kurulu’nda kabul edilip yürürlüğe konuldu.

Millet mekteplerinin amacı, yalnızca yeni yazıyı öğretmek değil, insanlara, hayat ve geçimin gerektirdiği ana bilgileri de kazandırmaktı. (Ergün, 1997, 129). Millet Mektebi Talimatnamesi’nin 1. maddesinde “gaye” (amaç) “T.B.M.M. tarafından Türk Dilinin ferdi ve umumi, hususi ve resmi bilcümle yazışmalarda Türk harfleriyle tespiti kanunen kabul edilmiş olmasından, buna müsteniden tatbıkatta, Türk harflerinin, kısa bir zamanda ve kolay bir surette her ferde okuyup yazabilmek imkanı bahşeden mahiyetinden, Türk Milletinin azami surette istifadesini temin etmek ve büyük halk kitlelerine süratle okur- yazar hale getirmek” olarak açıklanmıştır (Sakaoğlu, 2003, 191).

Halkevleri, 1931 yılında Türk Ocaklarının, Türk Halk Bilgisi Derneği'nin ve Muallim Birliklerinin “kendilerini feshetmelerinden” sonra, uzun araştırma ve incelemeler neticesinde açılmıştır (Ergün,1997,186,alındığı yer:Anıl Çeçen, Halk Evleri, Ankara,Gündoğdu Yayınları, 1990, 87). Evler, CHP tarafından açılıyordu. Yerel parti örgütleri bir Halkevinin kurulması için gerekli olan tesisleri, kolları, bütçeyi, üyeleri v.s. hazırladıktan sonra partinin Genel Yönetim Kurulu açma izni verince, o yılın 19 şubatında Halkevi açılıyordu. Halkevlerinin kuruluş esasları 1932 yılında çıkarılan Halkevleri Talimatnamesi'nde belirleniyordu. Evlerin kurulmasına Menemen Olayı, Serbest Fırka bunalımı, Atatürk'ün yaptığı gezileri ve Millet Mektepleri'nin tavsamasından doğan açığı kapatmak gibi etkenler neden olmuştur (Ergün, 1997, 186).

Bu dönemde okuma yazma bilenlerin sayısı her ne kadar artırılmaya çalışılsa da istenen sayıya ulaşılamamıştır. İlgili kaynaklarda okul ve öğretmen eksikliği olduğu görülmekte, bu nedenle okullara olan yoğun talebi azaltmak içinde eleme yöntemi-ne gidilmektedir. Bu yöntemde öğrenciler sınavlara tabi tutuluyorlar sadece başarılı olanların üst seviyeye çıkmasına izin veriyorlardı. Bu da bize eğitim alanında çokça sorunların yaşandığını göstermektedir. Başöğretmen Atatürk, eğitim seviyesini yükseltmek için yoğun uğraş vermiştir. Dönemde yabancı uzmanlar getirilerek eğitim gözden geçirilmiştir.

2.5. Üniversite Reformu

1931 yılında yapılacak üniversite reformuna temel oluşturmak üzere İsviçreli profesör Albert Malche Türkiye'ye davet edilerek İstanbul Darülfünunu'nda incelemeler yapması ve sonuçta bir rapor hazırlanması istenmiştir. Raporda Darülfünunun yeniden yapılanması ve çalışma esaslarının düzenlenmesine ilişkin aşağıdaki taslak önerilmiştir (Akkutay, 1996, 57):

a) Çalışma Araçları:

- 1- Lise ders programlarına batı lisanlarının konulması.
- 2- Darülfünunda Fransızca ve Almanca okutmanlarının görevlendirilmesi.
- 3- Birinci sene sonunda batı lisanlarından sınav yapılması.

4- Türkçe yayınlar yapılması.

5- Kütüphane sisteminin merkezileştirilmesi ve veriminin artırılması.

6- Öğretim yapısının değiştirilmesi.

b) Çalışma Sisteminin Yeniden Düzenlenmesi

7- Öğretim üyelerinin atanma esaslarının düzenlenmesi.

8- Fakültelerde profesör kadrolarının düzenlenmesi.

9- Tıp fakültesinin nakli.

10- Siyasal Bilgiler Fakültesinin nakli ve Yüksek Ticaret Okuluna ilişkin değişiklikler.

11- Fakültelere ilişkin meseleler.

12- Öğrencilerin günlük hayatı.

c) Darülfünunun Etkileri ve Hizmetleri

1- Ortaeğitim öğretmenlerini geliştirme dersleri.

2- Darülfünun kitle eğitimi.

3- Yaz okulları, arkeolojik gezintiler ve konferanslar.

4- Türkiye Darülfünunu Mecmuası.

5- Milli bir fen, edebiyat ve sanatlar akademisi.

İsviçreli Prof. Malche'ın raporu üzerine, Cumhuriyet hükümeti baştan beri yenilik ve devrimlere beklenen sıcaklıkta yaklaşmayan İstanbul Darülfünunu'na eğilerek 31.5.1933 tarih ve 2252 sayılı yasa ile tarihi kurumu kapattı. 1.8.1933'te de İstanbul Üniversitesi'nin kuruluşuna geçildi. (Sakaoğlu, 2003, 219). Yeni üniversiteyi kurarken, Eğitim Bakanlığı'nın üç noktaya önem verdiği görülüyor. Biri üniversite ile Türk devrimi arasında daha sıkı bir işbirliği kurmaktır. Bunun için üniversitede Devrim tarihi Enstitüsü kurulmuş ve bütün öğrenci buraya devama zorunlu tutulmuştur. İkinci husus, üniversiteyi memleket meseleleri üzerinde araştırmaya yöneltmek yoluyla, toplumla üniversite arasında bir bağ kurmak istenmesidir. Bu maksatla bir Ulusal Ekonomi ve Toplum Bilim Enstitüsü, bir Kimya Enstitüsü, bir Coğrafya Enstitüsü kurulmuştur. Yapılan değişikliğin sonuncusu İstanbul Üniversitesi'nin, hükümet tarafından

çok sıkı bir kontrol altına alınmış olmasıdır, üniversitede gerek idari, gerek mali hususlarda özerklikten eser bırakılmamıştır. Üniversite rektörünün, genel sekreterinin, profesör ve doçentlerinin atanma ve işten çıkarılma hakları Eğitim Bakanlığı'na verilmiş, bu kontrol profesörlerden derse devam cetvelleri isteyecek kadar sıkı tutulmuştur (Başgöz, 1995, 188).

III. BÖLÜM

(1939- 1961) YILLARI ARASINDA YAPILAN MİLLİ EĞİTİM ŞÛRALARI

1. I. MİLLİ EĞİTİM ŞÛRASI (17 TEMMUZ 1939)

I. Milli Eğitim Şûrası 17 Temmuz 1939'da Ankara İsmet Paşa Kız Enstitüsü'nde, Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel başkanlığında toplanmıştır. Şûra gündem maddeleri şu şekilde belirlenmiştir (MEB, Birinci Maârif Şûrası, İstanbul, 1991, 3).

- 1- Cumhuriyet Maârifinin Plan ve Esasları
- 2- Muhtelif Öğretim Derecelerindeki Müesseselere Ait Talimatnamelerin Tetkiki
- 3- Bütün Müfredat Programlarının Tetkiki
- 4- Şûra Üyelerinin Teklif ve Dilekleri

I. Maârif şûrası şu komisyonlardan oluşmaktadır:

- 1- Plan komisyonu
- 2- İlköğretim talimatnameleri ve müfredat programları komisyonu
- 3- a. Ortaöğretim Talimatnameleri Komisyonu
- b. Ortaöğretim Müfredat programları Komisyonu
- 4- a. Ticaret Okulları Talimatnameleri ve Müfredat programları Komisyonu
- b. Erkek Sanat ve Yapı Usta Okulları Talimatnameleri ve Müfredat Programları Komisyonu
- c. Kız Enstitüleri, Erkek Terzilik ve Akşam Kız Sanat Okulları Talimatname ve Müfredat Programları Komisyonu
- 5- a. Ankara ve İstanbul Üniversiteleri Siyasal Bilgiler Okulu, Yüksek Öğretmen Okulu ve Gazi Terbiye Kabul Talimatnameleri Komisyonu
- b. Ankara Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesiyle İstanbul Üniversitesi Fakültele-ri, Gazi Terbiye Enstitüsü Şubeleri Tedrisat ve İmtihan Talimatnameleri Komisyonu

6- Neşriyat Komisyonu

7- Beden Terbiyesi ve Spor Komisyonu

8- Dilekler Komisyonu

Yapılan Komisyon Çalışmaları ve İlköğretimle İlgili Varılan Sonuçların Uygulamaları:

İlköğretim komisyonu, Milli Eğitim Müdürleri ve memurları, İlköğretim Müfettişleri yönetmelikleriyle ilkokul müfredat programını; bir öğretmen tarafından yönetilen üç sınıflı köy okullarında sınıfların beşe çıkarılmasını ve ilköğretim gelir kaynakları konularını incelemiştir. Komisyonda incelenen “tek öğretmenli üç sınıflı köy okullarının beş sınıfa çıkarılması” konusu şuraca kabul edilmiş ve Bakanlıkça uygulamaya konmuştur. Ortaöğretim komisyonunda ise, ortaokul, lise ve İlköğretim okulları imtihan yönetmelikleri, disiplin yönetmelikleri ve müfredat programlarını, bu okullara ait “Kooperatif yasası”nı, ortaöğretimde öğrencilere yaptırılacak yazılı ödevler hakkında yönetmeliği, Galatasaray Lisesi müfredat programını, prevantoryum ve senatoryum yönetmeliğini ve derslerin öğleden önceye alınması ile öğleden sonralarının ortaokullarda isteğe bağlı, liselerde mecburi olarak öğretmenlerin yönetiminde serbest ve ortak faaliyetlere ayrılması konusunda yapılan öneriler şuraca karara bağlanmış ve karar Bakanlıkça uygulamaya konulmuştur. Yayın komisyonu ise, basma yazı ve resimleri derleme işleri hakkındaki kanun ve yönetmeliği, okul kitaplarının Milli Eğitim Bakanlığınca bastırılması hakkındaki kanun ve yönetmeliği, özel kurum ve kişiler tarafından yayımlanan mecmualara Bakanlıkça yapılacak yardımlar hakkındaki yönetmeliği, okul mecmuaları yönetmeliğini, Türk Resim ve Heykel sergisi yönetmeliğini incelemiştir. Komisyonca şuraya getirilen konulardan en önemlisi okul ders kitapları ile ilgili olmuş ve tek tip kitap sistemine gidilmesi teklif ve kabul edilmiştir (Özalp, Ataüenal, 1977, 127).

I. Maârif Şûrası, II. Saydam Hükümeti dönemine denk gelmektedir. II. Saydam Hükümeti, 14. 7. 1939 tarihinde 3704 sayılı ile kabul edilen “Köy Eğitim Kursları ve Köy Öğretmen Okullarının İdaresine Dair Kanun” sözü edilen kurumlarının bütçeleri ile ilgili yeni hükümler getirmiş ve kurumların gelişmesi ile şahsiyet kazanmasında önemli rol oynamıştır. Bu dönemde öğretmen ve eğitimci sayısını artırmak amacıyla çalışmalara hız verilmiştir. Bu çalışmalara esas olmak üzere 1939 yılında Bakanlıkça

“Köy Enstitüleri Kanun Taslağı” hazırlanmıştır. Böylece köyü ve köylüyü kalkındırmada, modern köy yaşantısına geçirmede eğitimde yararlanmanın önemli bir adımı daha atılmıştır (Kalaycı, 1988, 42).

1939- 1940 öğretim yılında üç sınıflı ve tek öğretmenli köy okullarının 4., 1940- 1941 öğretim yılında da 5. sınıflarının açılması gerçekleştirilmiştir. Şehir ve köy okullarını bitiren çocuklar ana bilgiler bakımından eşit düzeye getirilmek istenmiş ve köy okullarının süresinin şehir okulları ile eşit hale getirilmesinden sonra köy okullarına uygun öğretim programı hazırlanması gereği duyulmuştur. Sözü edilen program hazırlanarak 1939- 1940 öğretim yılında uygulamaya konulmuştur. 19.6.1942 yılında 4274 sayılı ile “Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu” kabul edilmiştir. Bu kanuna göre kurulan Köy Bölge Okulları, İlkokullardan sonra dört yıllık eğitim veren amacı üretken vatandaşlar yetiştirmek olan okullardır. Bu dönemde, ilkokul öğretmenlerinin maaşları 30 Haziran 1939 tarihli ve 3656 sayılı “Devlet Memurları Aylıklarının Tevhid ve Teadülüne Dair Kanun”la yeniden yükseltilmiştir (Kalaycı, 1988, 44).

2. II. MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASı (15-21 ŞUBAT 1943)

II. Milli Eğitim Şûrası, 15-21 Şubat 1943 tarihleri arasında, Ankara Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi’nde, Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel başkanlığında toplanmıştır. Şûranın gündem maddeleri şunlardır (Özalp, Ataüenal, 1977, 127):

- 1- Okullarda ahlâk eğitiminin geliştirilmesi,
- 2- Bütün öğretim kurumlarında ana dili çalışmaları veriminin artırılması,
- 3- Türklük eğitiminde tarih öğretiminin metot ve vasıtalar yönünden incelenmesi.

II. Maârif Şûrası şu komisyonlardan oluşmaktadır:

- 1- Anadili Komisyonu
  - a. Anadilinin Öğretimi Komisyonu
  - b. Terim İşleri Komisyonu
- 2- Ahlâk Eğitimi Komisyonu
- 3- Tarih Eğitimi Komisyonu.

Yapılan Komisyon Çalışmaları ve İlköğretimle İlgili Varılan Sonuçların Uygulamaları:

Anadili komisyonunca, bütün öğretim kurumlarında ana dili çalışmaları verimin artırılması, Türkçe ve bilhassa yazma öğretiminin daha verimli olacak bir hale getirilmesi için gereken tedbirlerin alınması, okullarda ve resmi, özel yayın alanlarında imla birliğini kolaylaştırma yollarının tayini, Türkçe terimlerin yükseköğretimde yayılması yollarının kesin bir esasa bağlanması konuları ele alınarak incelenmiştir. Programlar açısından ise, İlkokul Türkçe programlarının daha bağlantılı ve daha az tekrarlı bir şekle konulması, ortaokul ve lise programlarının geliştirilmesi, öğretmenlere yardımcı ve kılavuz kitaplar sağlanması, okuma kitaplarının çekici ve faydalı bir hale getirilmesi teklif edilmiştir. Bu teklifler zaman içinde Bakanlığın ilgili dairelerince yapılan uygulamalarda göz önünde tutulmuştur. Ahlak eğitimi komisyonunda ise, Türk ahlakının toplumsal ve kişisel ilkelerinin belirtilmesi; ilk ve orta dereceli okullarda bu ilkelerin gerçekleştirilmesini sağlayacak tedbirlerin düşünülmesi ve mesleki ve teknik okullarda aynı ilkelerin iş ahlakına da uygulanması; bu tedbirlerin programa bağlanması; ortaöğretim kurumlarındaki toplum bilim ve ahlak dersleri programının sözü geçen ilkeler bakımından incelenmesi; yüksek öğretim gençliğinde ahlak ilkelere bağlılığın işlenmesi; öğrencinin okul dışı durumunun kontrolü konularını görüşmüştür. Ahlak eğitiminin amacını, ideal Türk çocuğunu, Türk ahlakının toplumsal ve kişisel ilkelerinin başlıcalarını saptamış; ahlak eğitimi için her dereceli okullarımızda ve okul dışında alınması gereken tedbirleri belirtmiş; bu konudaki rapor şuraca incelenerek kabul edilmiştir (Özalp, Ataünal, 1977, 167).

Tarih Eğitimi Komisyonu önerilerinin doğrultusunda 1943-1944 eğitim ve öğretim yılında ortaokul 3. sınıfların tarih kitapları yeniden yazılmış, ortaokul 1 ve 2. sınıf kitaplarının yazımı için müsabaka Talim ve Terbiye Kurulu tarafından yapılmıştır. Ayrıca tarih öğretimine yardımcı araçların ders işlenmesi sırasında kullanılması özellikle ortaöğretimde yaygınlaştırılmıştır. II. Milli Eğitim Şûrasının çalışmaları ve aldığı kararlardan çıkan diğer bir netice de; 1940'dan itibaren eğitim felsefesi olarak getirilmeye çalışılan "Hümanist eğitim" anlayışına karşı çıkılmış olması ve "Eğitimde millilik" ilkesine devam edilmesinin istenmesidir (Dinç, 1999, 62).

Şûranın hazırlandığı dönemde Şükrü Saraçoğlu Hükümeti (9.7. 1942- 9. 3.1943) bulunmaktaydı. Bu dönemde 15. 1. 1943 tarihli 4357 sayı ile “Hususi İdarelerden Maaş Alan İlköğretim Öğretmenlerinin Kadrolarına, Terfi, Taltif ve Cezalandırılmalarına ve Öğretmenler için Teşkil Edilecek Sağlık ve İçtimai Yardım Sandığı ile Yapı Sandığına ve Öğretmelerin Alacaklarına Dair Kanun” yürürlüğe girmiştir. İlköğretim alanında aksaklıkların giderilmesi, ilköğretimin geliştirilmesi ve öğretmenlerin geçim durumlarını kolaylaştırıcı maddeleri bulunan kanun; III. Heyet-i İlmiye’den bu yana üzerinde durulan öğretmen maaşlarındaki problemlerin giderilmesi açısından büyük bir önem taşır (Kalaycı, 1988, 46).

II. Şükrü Saraçoğlu Hükümeti’nde (9.3.1943- 7.8.1946) ise; merkezi Ankara’da ve tüzel kişiliğe haiz bir kurum olan İlkokul Öğretmenleri Yapı Sandığı, 4357 sayılı Kanunun 12. 13. ve 14. maddelerince kurulmuştur. Yapı Sandığı öğretmenlerin konut, sağlık ve ekonomik problemlerini çözücü kolaylıklar getirmek amacıyla 1943 tarihinde çalışmalarına başlamıştır. 1940’lı yılların önemli sorunlarından biri kız çocukların okula gönderilmemeleri ya da okulu bitirmeden okuldan alınmalarıydı. Bu soruna çözüm bulmak amacıyla, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü’nün 17 Mart 1944 yılında verdiği “İlköğretimin geliştirilmesi” hakkındaki direktifleri üzerine toplanan İcra Vekilleri Heyeti bir rapor hazırlamıştır (Kalaycı, 1988, 47).

14.12.1933 tarihli Kanun ile kaldırılan, mahalle muhtar ve ihtiyar heyetleri görevlerinin birçoğu belediyelere verilmiş ise de; asırlardan beri alışlagelmiş ve yerleşmiş bulunan mahalle yönetim sisteminin kaldırılması sonucu şehir ve kasabaların sosyal bünyesinde büyük bir boşluk yaratmış ve bu hizmetlerin yerine getirilmesi için de 10. 4. 1944 tarihinde 4541 sayılı “Şehir ve Kasabalarda Mahalle ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Olan Kanun” yürürlüğe konulmuştur. 3-2412 “Şehir ve Kasabalardaki Mahalle Muhtar ve İhtiyar Kurulları Tüzüğü” de 4.4.1945 tarihinde kabul edilmiştir. 4541 sayılı Kanunun 3. maddesinde mahalle muhtar ve ihtiyar heyetinin yapacağı işler açıklanmıştır. İlköğretimin zorunluluğu ve öğrencilerin devamı konusundaki sorumluluklar Kanunun 3. maddesinin 11.fıkrası ile ilkokul başöğretmeni ve mahalle muhtarına verilmiştir. Ayrıca, Kanun’da bu görevlerin Tedrisat-ı İptidaiye Kanun-u Muvakkatı doğrultusunda yürütüleceği de açıklanmıştır. Söz konusu tüzüğün 11. maddesinde de aynı konu tekrar edilmiştir (Kalaycı, 1988, 48).

3. III. MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASI (2- 10 ARALIK 1946)

III. Milli Eğitim Şûrası, 2-10 Aralık 1946 tarihleri arasında Bakan Reşat Şemsettin Sirer başkanlığında toplanmıştır. Şûranın gündemi şu konulardan oluşturmaktadır (Özalp, Ataüinal, 1977, 193):

- 1- Ticaret ortaokulları ve liseleri program ve yönetmeliği,
- 2- Erkek sanat ortaokulları ve enstitüleri program ve yönetmeliği,
- 3- Kız enstitüleri program ve yönetmeliği,
- 4- İstanbul Teknik Okulu yönetmeliği,
- 5- Orta derecedeki teknik öğretim okulları öğretmen ve öğrencileri ile mevzuatının günün ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi,
- 6- Aile ve okul arasında işbirliği sağlanması için gerekli tedbirlerin alınması.

III. Maârif Şûrası şu komisyonlardan oluşmaktadır:

- 1- Ticaret Ortaokulları ve Liseleri Komisyonu
- 2- Erkek Sanat Ortaokulları ve Enstitüleri ve İstanbul Teknik Okulu Komisyonu
- 3- Kız Teknik Öğretim Okulları Yönetmeliği Komisyonu
- 4- Orta ve Bu Derecedeki Teknik Öğretim Okulları Öğretmen ve Öğrencileri ile ilgili Mevzuatı Ayarlama komisyonu
- 5- Okul ve Aile Birliği Komisyonu.

Yapılan Komisyon Çalışmaları ve İlköğretimle İlgili Varılan

Sonuçların Uygulamaları:

III. Milli Eğitim Şûrası teknik eğitim ve öğretimin hızlandığı ve çok partili bir demokrat siyasi yaşamın başladığı dönemde yapılmıştır. Özellikle 2. Dünya Savaşı başta askeri sanayi olmak üzere birçok sanayi kolları oluşturmuş, bu da önemli bir iş gücü ihtiyacını doğurmuştur. Türk toplumu için de ticari faaliyetlerin çoğalması, sermaye birikiminin artması, sanayileşmenin gelişmesiyle, teknik faaliyetleri yürütecek teknik elemanların yetiştirilmesi gereksinimini doğurmuştur (Dinç, 1999, 78).

Bu dönemde, ortaokulla ilgili komisyon, 8 yıllık eğitimin memleketin her tarafına yayılması, ortaokul ihtiyacının karşılanması, kız ve erkek meslek öğretmen okul-

larının 4 yıllık bir okul haline getirilmesi, Ankara’da bir yüksek öğretmen okulu açılması, “Milli Eğitim hizmetlerinde asıl olan öğretmenliktir.” hükmünün yeni baştan tedvin edilmesi, yöneticilerin görevden alınmasının kanuni müeyyidelere bağlanması gibi konularda şuraya tekliflerde bulunmuş ve bu teklifler şuraca incelenerek kabul edilmiştir. Bu hususlar zaman içinde Bakanlığın ilgili dairelerinde yapılan uygulamalarla göz önünde tutulmuştur. Okul ve aile birliği komisyonunda ise; okul-aile birlikleri ana tüzük taslağını inceleyerek şuraya sunmuş; ayrıca okul-aile birliklerince okul hayatına hakim olan eğitim ve öğretim ilkelerinin ailelere tanıtılması, temizlik, sağlık ve devam problemleriyle fikir, duygu, ahlak ve beden eğitimi konuları üzerinde durulması ve okul-aile birlikleri çalışmalarını kolaylaştırıcı tedbirler alınması ile ilgili tekliflerde bulunmuş; taslak ve teklifler Şûra Genel Kurulunca incelenerek kabul edilmiştir (Özalp, Ataüenal, 1977, 197).

III. Milli Eğitim Şûrasının toplanması, Recep Peker Hükümeti (7.8.1946-5.9.1947) dönemine denk gelmektedir. Hükümet programında, okulsuz bütün köylerin, on yıllık süre içinde okula ve öğretmene kavuşturulması için ayrıntılı bir plan yapılması kararlaştırılmış; ayrıca ilkokulu bitiren köy çocuklarının köyde işe yarar bir meslek sahibi olabilmeleri için bölge okullarının yapımına devam edilmesi görüşü de hükümet programında yer almıştır. Şûra’nın 3. birleşiminde, ilkokulların sınıflarına 50’den fazla öğrenci alınmaması için gerekli çalışmaların yapılması ve öğretmen okullarının yüksek dereceli birer Eğitim Enstitüsü haline getirilerek yeni eğitim ve öğretim esasına göre teşkilatlandırılmaları kararlaştırılmıştır. Bu dönemde; 19.2.1947 tarih ve 5012 sayılı Kanunla, 4247 sayılı Kanunun 25. maddesinin 1. fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir: Madde 1: “Köy halkından olan veya altı aydan beri köyde yerleşmiş bulunanlardan 18 yaşını bitiren ve 50 yaşını geçmeyen her erkek vatandaş köy ve bölge okulları binalarının kurulmasına, bu binalara su temin edilmesine, okul yollarıyla bahçelerinin yapılmasına ve bunların onarılmasına ve 23. maddede yazılı diğer tesislerin vücuda getirilmesine münhasır işler tamamlanıncaya kadar yılda en çok 20 gün çalışmaya mecbur tutulur.” (Kalaycı, 1988, 49).

Recep Peker Hükümeti’nden sonra, Hasan Saka Hükümet (10.9.1947-10.6.1948) döneminde ise, 29.12.1947 tarihinde başlayan bütçe görüşmelerinde ve 3.Milli Eğitim Şûrası’nda gündemde olan “İlkokul öğretmenlerinin Maaşlarının Özel İdarelerden Alınarak Kadrolarının Milli Eğitim Teşkilatına Alınması Hakkındaki Kanun” 31.1.1948 tarih ve 5166 sayı ile kabul edilmiştir (Kalaycı, 1988, 50).

2. Saka Hükümeti programında ise ilköğretimle ilgili; 30.1.1948 yılında kabul edilen 5166 sayılı kanunda bazı değişiklikler yapan 5283 sayılı Kanunla ilkokul öğretmenlerinin maaşlarının artırılması ile ilgili Kanun yer almıştır. 1948 yılında yeni bir “İlkokul Programı” hazırlanmıştır. Programda, çocuklar arasındaki bireysel farklılıklar dikkate alınarak öğretimin, çocukların yaş ve olgunluk düzeylerine göre ayarlanması, dersin ünite ve konularına çocukların geçmiş yaşantılarından girilmesi, bilgileri ezberletmeden yaşayarak, deneyerek öğretilmesi gibi ilkelere de yer verilmiştir (Kalaycı, 1988, 51).

4. IV. MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASİ (22- 31 AĞUSTOS 1949)

IV. Milli Eğitim Şûrası, 22 Ağustos 1949 tarihlerinde Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’nde, Şemsettin Günaydın başkanlığında toplanmıştır. Şûra gündem başlıkları halinde şu komisyona ayrılmaktadır (Özalp, Ataüenal, 1977, 215):

- 1- Eğitim ve öğretim dayanan demokratik esasların gözden geçirilmesi,
- 2- Ortaokullara ve liselere öğretmen yetiştiren eğitim enstitüleri ve yüksek öğretmen okulu teşkilatının ihtiyaçlara göre düzenlenmesi,
- 3- 1948-49 ders yılından itibaren uygulamaya başlanan ilkokul programının incelenmesi,
- 4- Yeni ortaokul programı projesinin incelenmesi,
- 5- Lise ders konularının dört yıllık teşkilata göre tespiti.

Yapılan Komisyon Çalışmaları ve İlköğretimle İlgili Varılan

Sonuçların Uygulamaları:

Eğitimde ve Öğretimde Dayanılan Esasların Gözden Geçirilmesi ile İlgili Komisyon, demokratik eğitimin, her şeyden önce ferdin bir insan olarak yaratılmış olmakla, şahsiyet ve haysiyetine saygı gösteren ve cins, ırk, mezhep farkı gözetmeksizin herkesin kabiliyet ve istidadına göre gelişme imkanları temin etmek maksadını güden bir eğitim sistemi olduğunu belirtmiş; okulun toplum içinde, organik bir müessese oluşu sebebiyle okulu çeviren bütün toplumsal olayların onun çalışmasını etkileyeceğini, dolayısıyla okul dışı eğitime de yer verilmesini önermiştir. Okul dışı demokratik

eğitim, okuma çağına girmemiş küçüklerin eğitimi ve halk eğitimi şeklinde iki yönlü düşünülmüştür (Özalp, Ataüinal, 1977, 234). Demokratik eğitim kavramı, ilk kez bu şurada konuşulmuş, okul içinde her öğrencinin yeteneğine ve gücüne göre başarılı olmasının gözetilmesi ve uygun gelişme imkanlarının sağlanması, okul dışında da okul öncesi eğitimin ve halk eğitiminin yine demokratik eğitim ilkeleri çerçevesinde algılanması üzerinde durulmuştur. Ankara'da yeni bir Yüksek Öğretmen Okulu'nun açılması da IV. Şûra'da alınan kararların sonucudur. Yeni Ortaokul Programı tasvip görmüş, anadili ve yabancı dil öğretimleri bakımından ve 3 yıllık sürede öğrencilerin ancak yüzde 35'inin başarılı olabildiği gerekçesiyle liselerin öğretim süresinin 4 yıla çıkartılması da kararlaştırılmıştır (Sakaoğlu, 2003, 249).

İlkokul Programının İncelenmesiyle İlgili Komisyon, önemli değişikliklere uğrayan 1948 programında yeniden köklü değişiklikler gerekmediğini; ancak bu programın başarı ile uygulanmasını sağlamak üzere, öğretmen yetiştiren kurumların programlarında da gerekli değişikliklerin yapılmasını; yakın yurt araştırmaları yapabilecek nitelikte öğretmen yetiştirilmesini; ilkökul ikinci devrede ayrı ayrı okutulan tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi derslerinin bir ders halinde ve çocuk psikolojisine göre düzenlenmesini; köy enstitüleriyle İlköğretmen okullarının, öğretmenlerin aynı kaynaktan yetiştirilmesi amacıyla birleştirilmesini teklif etmiş ve bu teklifler Şûra Genel Kurulu'na bazı değişikliklerle kabul edilmiştir. Alınan kararlar zaman içinde ilgili dairelerce uygulamaya dönüştürülmüştür (Özalp, Ataüinal, 1977, 235).

IV. Milli Eğitim Şûrası'nın toplanması Şemsettin Günaydın Hükümeti (16.1.1949-22.5.1950) dönemine denk gelmektedir. Bu dönemde, 23 Mayıs 1949 tarihinde "Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkındaki Kanun" kabul edilmiştir. Yine 1949 yılında "Köy Eğitimi Gelişme Programı" hazırlanması öngörülmüştür. Bu programın hazırlanmasında göz önüne alınacak esaslar, İlköğretim Genel Müdürlüğünce 11.11.1948 tarih ve 65/25744 sayılı Genelgeyle teşkilata bildirilmiştir. Genelgeyle, en kısa sürede okulsuz köyleri okula kavuşturmak amaçlanmıştır. Genelgenin diğer önemli bir yanı da köy öğretmenlerinin işine kısım kısım son verilmesi, atamalarının ve okul-işlik yapımının da durdurulmasıdır (Kalaycı, 1988, 53).

1. Adnan Menderes Hükümeti (22.5.1950-9.3.1951) döneminde ise; 1951-1952 öğretim yılında, 1948 programının uygulanmasında karşılaşılan güçlükleri belir-

lemek ve programı geliştirmek amacıyla Amerika'dan Kate Wafford çağrıldı. Wafford, ülkemizde dört ay eğitimle ilgili çeşitli çalışmalar yapmış, 1948 İlkokul Programı hakkında görüş bildirip, konuyla ilgili rapor hazırlamıştır. Wafford'un önerileri ışığında 25 kişilik bir öğretmen grubu ilk öğretim alanında bilgi ve görgülerini artırmak amacıyla, Bakanlık tarafından Amerika'nın Florida Üniversitesi'ne gönderilmiştir. (Kalaycı, 1988, 59). Wafford, programlara düzenleme yaparken, okullarda ders işleme sistemi üzerinde de etkili olmuş ve bazı okullarda bu sistem uygulamaya konulmuştu. Fakat, 1954 yılı bütçe görüşmelerinde bu yöntemin sakıncalı olduğu bildirilmiştir. 8.8.1951 tarihinde, 5828 sayılı Kanunla 5210 sayılı Kanunun 5. 6. ve 7. maddelerinin kaldırılması hakkındaki Kanun kabul edilmiştir. Bu Kanunla, köy okulları binaları ve öğretmen evleri inşaatları için Milli Eğitim Bakanlığı'nca hazırlanacak inşaat programlarına göre Özel İdare Bütçelerinden yardım yapılacağı ve inşaat için köy halkına hiçbir mükellefiyetin verilmeyeceği kabul edilmiştir. 1950 yılına kadar iş başında kalan hükümetler, Köy İlköğretmen Okulları daha sonra da Köy Enstitüleri ile; köy okulu yapımında, köylülerin katkısını sağlayarak kırsal bölgelerdeki ilköğretim sorununu çözmeye çalışmışlardır (Kalaycı, 1988, 61).

5. V. MİLLİ EĞİTİM ŞÛRASI (5-14 ŞUBAT 1953)

V. Milli Eğitim Şûrası, 5-14 Şubat 1953 tarihlerinde Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri başkanlığında, Ankara Gazi Eğitim Enstitüsünde toplanmıştır. Şûranın gündem başlıkları şunlardır (Özalp, Ataüenal, 1977, 268):

- 1- Okul öncesi eğitim ve öğretiminin; anaokulları için hazırlanmış olan program ve yönetmeliğin incelenmesi,
- 2- İlkokullarda sağlık konusu ile ilgili alınması gerekli tedbirlerin tespiti,
- 3- Özel eğitime muhtaç çocuklar için hazırlanmış olan raporun, yetiştirme yurtlarına ait yönetmeliklerin incelenmesi ve korunmaya muhtaç çocuklar hakkındaki kanunun gözden geçirilerek değişiklik gerektiren kısımlarının araştırılması,
- 4- İlköğretim kanunu tasarısının incelenmesi ve mecburi ilköğretimin planlanması,
- 5- İlkokul programının yeniden gözden geçirilmesi,

6- Yeni ilkokul yönetmeliği tasarısının incelenmesi,

7- İlkokullara öğretmen yetiştirilmesi, öğretmen okulları ile köy enstitüleri yeni öğretim programı ve meslekte olgunlaşma konularının incelenmesi,

8- İlkokul öğretmenlerini ilgilendiren diğer konular ve genel olarak ilköğretim sorunları hakkında Şûra üyelerinin tekliflerinin incelenmesi.

Yapılan Komisyon Çalışmaları ve İlköğretimle İlgili

Varılan Sonuçların Uygulamaları:

İlkokullarda Sağlık Konusunda Alınması Gerekli Tedbirlerin Tespiti İle İlgili Komisyon, öğrencilerin beslenme problemlerinin halledilmesi, ana ve ilkokulların hijyen şartları, koruyucu ve tedavi edici sağlık hizmetleri, okullararası sigorta kurumu, antitüberkuloz eğitim, ders ve dinlenme saatlerinin sağlık prensipleri içinde düzenlenmesi konularını inceleyerek Şûraya önerilerde bulunmuş; resmi ve özel ana ve ilkokullar sağlık teşkilatı ile ilgili kanun ve yönetmelik taslaklarını hazırlamıştır. İlkokul Programının Yeniden Gözden Geçirilmesi İle İlgili Komisyon ise, ilkokul programının amaç ve ilkeleriyle muhtevası arasında ahenk sağlanması, toplu öğretim anlayışının ikinci devrede de hakim olması, haftalık, aylık ve yıllık çalışma saatlerinin kullanılmasında elastikiyet tanınması, ilk okuma-yazma öğretimine büyük ve küçük harfleri birlikte kullanarak başlanması, programların yaygınlaştırılmadan önce denenerek geliştirilmesi, verimliliği artırmak için öğretmenlerin seminerlerden geçirilmesi, köy okullarında uygulama bahçesi, işlik, kümes ve benzeri tesislerin kurulması konularında Şûraya teklifte bulunmuştur. İlkokullara Öğretmen Yetiştirilmesi, Öğretmen Okulları ile Köy Enstitüleri Yeni Öğretim Programı ve Meslek Olgunlaşma Konularının İncelenmesi Komisyonu da, ilkokul öğretmeni yetiştiren kurumların liseye dayalı, iki veya üç yıllık öğrenim veren yüksek dereceli öğrenim kurumları haline getirilmesinin bugün için güç olduğunu belirterek İlköğretmen okulu programında değişiklik yapılmak suretiyle bu kurumların amacına daha çok hizmet eden bir özellik kazandırılmasını ve ilkokul öğretmenlerinin mesleğe zevkle sarılmalarını temin için bir üst derece ile göreve başlatılmalarını teklif etmiştir. Komisyon raporunda seminer ve toplu çalışmaların, öğretmen ve diğer ilgili elemanların sınıf ve atölyelerinde uğradıkları güçlükleri ortaya koyacak şekilde planlanması; radyo, film ve diğer yayım organları vasıtasıyla öğretmene yardımcı olunması; öğretmen yetiştiren kurumların deneme dersleri;

konferanslar vb. faaliyetlerle çevredeki öğretmenlerin yetişmelerine yardım edici birer pedagoji merkezi olması; bütün bu kurumların bünyesinde uygulama okulları kurulması; haftalık çalışma saatlerinin düzenlenmesinde öğretmenler kurulunun daha yetkili kılınması gerektiği hususlarına da yer verilmiştir (Özalp, Ataüenal, 1977, 284).

2. Adnan Menderes Hükümeti (9.3.1951-17.5.1954)nin olduğu bu dönemde, 20.4.1953 tarih ve 339/4152 sayılı bir genelge ile, vatandaşlara okuma yazma öğretmek ve çeşitli bilgilerle donatmak amacıyla, Valiliklerce Okuma Odaları, diğer bir deyişle Halk Sınıfları açıldı. 27.1.1954 yılında 6234 sayı ile “Köy Enstitüleri İle İlköğretmen Okullarının Birleştirilmesi Hakkındaki Kanun” yürürlüğe girdi.. Bu kanunla, köy enstitülerinin isimleri İlköğretmen Okulu olarak değiştirildi (Kalaycı, 1988, 62).

İlkokullarda resim-iş ve müzik derslerinin, alan öğretmenlerince verilmesi, okuma-yazma öğrenimine büyük ve küçük harflerin birlikte kullanılarak başlanması kararı, öğrencinin sanat eğitimi ile okuma- yazma eğitime daha fazla önem vermesi bakımından önemlidir. Ayrıca, ders konularının, program bütünlüğünden ayrılmadan bölgenin özelliklerine göre verilmesi, öğrencinin fırsat eğitimi yapmasına da imkan hazırlayacaktır (Kalaycı, 1988, 63).

1954 yılında Amerika’dan dönmüş olan 25 kişilik öğretmen grubu ise, 1948 programı üzerinde yurdun çeşitli bölgelerinde çalışmalar yapmış ve “Köy Okulları Programı Taslağı”nı hazırlamıştır. Bu taslak, Talim ve Terbiye Kurulunca da uygun görülerek 1954-1955 öğretim yılından itibaren Bolu ilindeki deneme okullarında uygulamaya konulmuştur (Kalaycı, 1988, 64).

3. Menderes Hükümeti (17.5.1954-9.12.1955) döneminde ise, ilköğretimle ilgili yeni kararlar alınmamış olup; 1. ve 2. Menderes Hükümetleri döneminde alınan kararların uygulamasına devam edilmiştir (Kalaycı, 1988, 65).

6. VI. MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASI (18- 23 MART 1957)

Altıncı Milli Eğitim Şûrası, 18 Mart 1957 tarihinde, Milli Eğitim Bakanı Ahmet Özel başkanlığında, Ankara İsmet Paşa Kız Enstitüsü’nde toplanmıştır. Şûra gündemi komisyon başlıkları halinde şöyledir:

1- Halk Eğitimi Komisyonu

2- Ticaret Eğitimi Komisyonu

3- Erkek Teknik Öğretim Komisyonu

4- Kız Teknik Öğretimi Komisyonu.

Yapılan Komisyon Çalışmaları ve İlköğretimle İlgili

Varılan Sonuçların Uygulamaları:

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra hemen her alanda bütün dünyayı saran yeni gelişmeler Türkiye'de de etkisini göstermiş ve 1945 yılında tek partili dönemden çok partili politik hayata geçilmesi gereği kabul edilmiştir. 1949 yılında seçim yasalarında yapılan temel değişikliklerle bu geçişte sağlıklı ilerlemeler sağlanmıştır. 1950 yılında yapılan genel seçimlerle yönetim el değiştirmiş, çok partili hayat Türkiye Cumhuriyeti'nin yönetiminde temel bir öge olarak yerleşmiştir. 1950 yılında 20.947.000 olan ülke nüfusu yaklaşık yedi milyonluk bir artışla 1960 yılında 27.775.000'e ulaşmıştır. Buna karşılık özellikle 1955 yılında %40,9 olan okur-yazarlık oranı 1960 yılında %40,1'e düşmüştür (Kalaycı, 1988, 67-68).

VI. Milli Eğitim Şûrası toplandığında, 4. Adnan Menderes Hükümeti (9.12.1955-25.12.1957) programı uygulanmaktaydı. 4.Adnan Menderes Hükümeti döneminde, bugünkü Rehberlik ve Araştırma Merkezleri adıyla bilinen kurumlar, değişik isimler altında açılmaya başlamıştır (1955) (Kalaycı,1988, 66).

5. Adnan menderes Hükümeti döneminde ise, 2.8.1958 tarihinde “Köy Kursları Yönetmeliği” yürürlüğe konmuştur. Bu yönetmelikte, köy ve köylerimizde el sanatlarının ve sosyo-kültürel yönden kalkınmasını sağlamak amacıyla, daha önce faaliyete geçirilmiş bulunan “Gezici Köy Kursları Yönetmeliği”, günün koşullarına göre yeniden gözden geçirilerek 1958-1959 öğretim yılından itibaren uygulamaya konmuştur (Kalaycı, 1988, 66, alındığı yer: MEB Yayınları, Tebliğler Dergisi, 21.1. 1958, 1020).

Cemal Gürsel Hükümeti (30.5.1960-4.1.1961) döneminde ise, Türk milli eğitiminin ilkelerini belirlemek, ilkelerin ışığı altında eğitim sistemini yönlendirecek bir planın hazırlanma yollarını ve belirlenen sorunların çözümüne yarayacak tedbirleri geliştirmek amacıyla on bir üyeden oluşan “Eğitim Milli Komisyonu” kurulmuştur. Komisyonun çalışmaları sonucunda hazırlanan raporda ilköğretim ile ilgili tavsiyeler, 1. ilköğretim kanunu tasarısının yürürlüğe girmesi, 2. Gündüzlü ve yatılı bölge okullarının açılması, 3. Dörtlü, üçlü ve ikili öğretime son verilmesi konularını içermiştir. 1961 Reform Hükümeti, eğitim reformu çalışmalarını, ilköğretim alanında sekiz yıllık

okul yoluyla zorunlu öğretim süresinin uzatılarak bütün yurda yayılmasını amaçlamıştır (Kalaycı, 1988, 72).

1. Cemal Gürsel Hükümeti tarafından hazırlanmaya başlanan 1961 Anayasası, 27.5.1951 tarihinde kabul edilmiştir. 1961 Anayasası, 1924 Anayasası'na göre daha kapsamlı ve daha sistematiktir. Anayasa, Türk milliyetçiliğinin okullarda verilmesini amaçlamış ve eğitimden devleti olduğu kadar kamu tüzel kişileri ve aileyi de sorumlu tutmuştur (Kalaycı, 1988, 72).

Ülkemizde, milli eğitim sistemini tutarlı bir yapıya kavuşturmak ve belli bir sistem içinde hızla yayılmasını ve gelişmesini sağlamak amacıyla 5 Temmuz 1961'de Resmi Gazete'de yayımlanan ve kalkınma sorunlarımıza uzun vadeli olarak bakan "Plan Hedefleri ve Stratejisi" adlı dokümanın uygulamaya koyulmasıyla Türkiye için planlı kalkınma dönemi başlamıştır (Kalaycı, 1988, 73).

1960 yılında toplanan Eğitim Milli Komisyonu raporu uyarınca "İlköğretim ve Eğitim Kanunu" 5.1.1961 tarih ve 222 sayı ile kabul edilerek, ilköğretim sistemi yeniden düzenlenmiştir. Kanunun 1. maddesi ile "Temel eğitim" kavramı ilk kez yasal bir deyim olarak kullanılmıştır. Bu yasaya göre ilköğretim her yurttaşın görmesi gereken bir eğitimidir. Yasanın 3. maddesi, ilköğretim çağının 7-15 yaş arası süreceğini belirtmektedir. Böylece ilköğretim çağı en az sekiz yıllık bir sorunlu öğrenimi kapsamaktadır. V. Milli Eğitim Şûrası'nda gündeme gelen az nüfuslu ve dağınık yerleşim merkezlerinde gündüzlü bölge okullarının açılması önerisi 222 sayılı ilköğretim ve Eğitim Kanunu'nun 25. maddesi ile "Yatılı bölge okulları" adı ile hükümleşmiştir. 1942 yılından itibaren 4274 sayılı Kanunla köy ilkokullarında devam zorunluluğunun yürütülmesi ve cezai yaptırımlar Köy Kanunu'nun 66. maddesi uyarınca 1961 yılına kadar devam etmiştir. 222 sayılı Kanun ile ilgili konu yeniden düzenlenmiş ve diğer kanunların da esasını oluşturmuştur. 222 sayılı Kanunun 48. maddesi ile, okula devam zorunluluğunun yerine getirilmesi için muhtar ve okul müdürü görevlendirilmiştir. Kanunun 55. maddesinde ise, yapılan uyarılara rağmen, meşru sebepler dışında, çocuğunu okula göndermeyenler hakkında uygulanacak cezai yaptırımlar açıklanmıştır (Kalaycı, 1988, 74).

1913 tarihinden 1961 yılına kadar Tedrisat-ı İptidaiye Kanun-u Muvakkatı maddeleri ilköğretim çalışmalarını yönlendirmiş ve diğer kanunların da esasını teşkil

etmiştir. 1961 yılında kabul edilen 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu ise, 1961 yılından sonraki ilköğretimle ilgili çalışmaların yönlendiriciliğini yapmış ve ilgili Kanun ve yönetmeliklere de esas olmuştur (Kalaycı, 1988, 75).

8. İsmet İnönü Hükümeti (20.11.1961-25.7.1962) döneminde ise, 1961 yılında, 1948 ilkokul programı üzerinde çalışmalar yapılarak, 14 Nisan 1962’de programa son şekli verilmiş ve program aynı yıl beş yıl süre ile bazı okullarda denenmesi ve geliştirilmesi koşuluyla uygulamaya konulmuştur (Kalaycı, 1988, 76).

7. 1939-1961 YILI GENEL DEĞERLENDİRME

1908’de Meşrutiyet’in ilan edilmesinden sonra Türk Ocakları’nın halkı aydınlatmak amacıyla halka yönelik olarak başlattığı gece dersleri, İttihat ve Terakki Partisi’nin Gece Kulüpleri ve dersleri, 1913’te Emrullah Efendi’nin Maârif Nazırlığı döneminde çıkarılan Tedrisat-ı İptidaiye-i Kanun-u Muvakkati, Cumhuriyet öncesinde halkı eğitmeye yönelik olarak belli başlı eğitim çalışmaları dikkatleri çekmiştir. Cumhuriyet yönetimine geçilmesi ile birlikte 1926 yılında Milli Eğitim Bakanlığı bünyesi içinde Halk Terbiyesi Şubesi’nin kurulması, 1928 Harf Devrimi, 1939 Millet Mektepleri’nin, 1932 de Halk Evleri’nin açılması, 1936 Eğitim Kursları, 1939 Gezici Köy Kadın ve Erkek Kursları, 1940 Köy Enstitülerinin kuruluşu, 1951’de Amerikalı Halk Eğitimi Uzmanı Prof. W. Dickerman’ın Türkiye’ye çağırılması, 1952 yılında MEB bünyesi içinde bir Halk Eğitimi Bürosu’nun kurulması, 1953’te Halk Okuma Odalarının açılması, 1956’da Halk Eğitimi Merkezlerinin kurulması, 1957’de Milli Eğitim Şûrasında halk eğitimi konularının etraflıca tartışılması, 1958’de Temel Eğitim Merkezleri’nin kurulması, 1959’da Ordu er Eğitim Merkezlerinin kurulması, bu alanda Cumhuriyet döneminde girişilen belli başlı çalışmalar olarak dikkatleri çekmiştir (___ Milli Eğitim Bakanlarının Eğitim Faaliyetleri (1960-1971), Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1999, 71). 1960’a kadar olan konular özetle bunlardan oluşmaktadır.

Diğer taraftan, eğitim alanında önemli bir yenilik olarak ele alacağımız bir konu da ilk kez resmi anlamda bir kurulun toplanması ve eğitim hakkında görüşlerini bildirmeleri, çeşitli kararlar almalarıdır. Bu kurul Birinci Heyet-i İlmiye (1923)’dir. Birinci Heyet-i İlmiye’de ilköğretimin zorunlu kılınması, halkın eğitilmesi, mesleklere yönlendirilmesi gibi konular işlenmiştir. Cumhuriyet’in İlânı ile yapılan en önemli yenilik ise, Tevhid-i Tedrisat Kanunu’nun, (1924) kabulü ile bütün okulların Maârif Vekale-

ti'ne bağlanması olmuştur. Böylece, medreseler kapanmış, demokratik eğitime ters düşen bütün eğitim uygulamalarına son verilmiştir. Okur- yazarlık sayısı artırılmaya çalışılmış, bunun için çeşitli kurslar düzenlenmiştir. Birinci Heyet-i İlmiye'den hemen sonra İkinci Heyet-i İlmiye (1924), daha sonra da Üçüncü Heyet-i İlmiye (1926) toplanmıştır. Heyet-i İlmiyelerde eğitimle ilgili birçok karar alınmış ve bu kararların çoğu uygulamaya konulmuştur. Bu açıdan ilmiyeler dönemi başarılı bir dönem olarak kabul edilebilir. Bunun devamını ise, halk evleri, harf inkılabı ve üniversite reformu izlemiştir. Eğitim ile ilgili toplantılar bitmemiş, gidişatın daha iyiye olması için şûralar düzenlenmiştir. Bunlardan ilki Birinci Milli Eğitim Şûrası (1939)dır. Bu şurada ilköğretim alanında en önemli uygulama köy okullarında üç sınıfın beşe çıkarılması olmuştur. Ayrıca bu dönemde 1940 yılında Köy Enstitüleri Kanunu çıkarılarak öğretmen ihtiyacı giderilmeye çalışılmıştır. Köy Enstitüleri eğitim tarihimiz açısından dönüm noktası olarak kabul edilebilir. Bu enstitüler sayesinde köy yaşamına alışkın, bulundukları köyü kalkındırabilecek gençler yetiştirilmeye başlanmıştır. Fakat zaman sonra Köy Enstitüleri amaçlarından şaştığını söyleyen insanlar tarafından kapatılma girişimlerine maruz kalmıştır. Böylece Köy Enstitüleri varlıklarını uzun süre devam ettirememişlerdir. Bu da eğitim açısından büyük bir kayıp olarak nitelendirilebilir. Devamında ise, İkinci Milli Eğitim Şûrası (1943) toplanmıştır. Bu şurada dilin öneminden ve okullarda verilen tarih derslerinden bahsedilmiş, çeşitli kararlar alınmıştır. Bu iki şurada alınan kararlar uygulamaya geçmiştir. Üçüncü Mili Eğitim Şûrası ise, (1946) tarihinde toplanmıştır. Bu şurada mesleki eğitim ve öğretimin planlanması konuları işlenmiş, ve alınan kararların uygulamalarında başarılı olunmuştur. Dördüncü Milli Eğitim Şûrası ise 1949 yılında toplanmıştır. Bu şurada ilköğretim ile ilgili en önemli yenilik Köy Enstitülerinin ve Öğretmen okullarının öğretim programlarının yürürlüğe konmasıdır. Okullarda demokratik hayatın gelişmesini sağlayıcı kararlar alınmaya çalışılmıştır. Beşinci Milli Eğitim Şûrası'nda (1953) ise, bu dönemde Köy Enstitüleri kaldırılmış yerine Öğretmen Okulları kurulmuştur. İlkokul programı yeniden gözden geçirilmiş ve çeşitli alanlarda şuraya teklifler sunulmuştur. Fakat bu program bir müddet uygulanamamıştır. Altıncı Milli Eğitim Şûrası ise 1957 yılında, mesleki ve teknik eğitim konusunun tartışıldığı ve ilk defa halk eğitiminin konu olduğu şura olması açısından önemlidir. Şûralarda alınan kararların uygulamaya geçmesi zaman almıştır. Ama eğitim açısından 1960'a kadar olan dönemi verimli bir dönem olarak niteleyebiliriz. Çünkü alınan kararların çoğu uygulamaya geçmiş, bazıları da hemen geçmese bile zaman sonra uygulanmaya çalışılmıştır.

1926- 1962 yılları arası devlet bütçesinde milli eğitime ayrılan ödenek (Kalaycı,1988, 142)

YILLAR	Devlet Bütçesi	Milli Eğitime Ayrılan Bütçe	Devlet Bütçesinden Milli Eğitime Ayrılan Oran %
1926	190.158.854	7.490.735	3.9
1927	194.580.554	6.158.930	3.1
1928	207.173.199	6.615.804	3.1
1929	220.546.000	8.100.009	3.6
1930	222.732.000	8.199.709	3.6
1931	186.705.599	6.593.749	3.5
1932	169.354.800	6.064.875	3.5
1933	170.477.000	6.528.327	3.8
1934	184.081.000	8.710.995	4.7
1935	195.013.000	8.058.540	4.1
1936	212.764.000	10.270.690	4.8
1937	231.120.000	12.229.571	5.2
1938	250.049.000	14.670.130	5.8
1939	261.110.000	16.164.400	6.1
1940	268.481.000	17.796.176	6.6
1941	309.743.001	19.452.261	6.2
1942	334.328.340	28.533.434	8.5
1943	486.720.500	43.128.934	8.8
1944	1.031.498.240	62.504.584	6
1945	537.843.000	51.012.921	9.4
1946	894.668.000	97.030.428	10.8
1947	1.021.232.000	100.716.321	9.8
1948	1.115.600.000	106.497.248	9.5
1949	1.251.802.894	165.732.843	13.2
1950	1.313.269.563	176.444.347	13.4
1951	1.344.988.235	188.481.190	14
1952	1.551.455.000	199.419.170	12.8
1953	1.959.854.000	234.189.389	11.9
1954	2.288.475.000	263.346.723	11.5
1955	2.789.060.001	361.126.000	12.9
1956	3.324.974.152	425.834.000	18.8
1957	4.006.672.859	507.531.000	14.2
1958	4.475.552.400	539.900.000	12.06
1959	5.980.630.000	613.006.000	10.2
1960	7.281.695.000	943.200.000	12.9
1961	8.678.703.067	1.298.394.000	14.9
1962	10.114.861.201	1.448.108.000	14.3

IV. BÖLÜM

VII. MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASI (5-15 ŞUBAT 1962)

Toplanma Tarihi: 5-15 Şubat 1962

Dönemin Millî Eğitim Bakanı: Hilmi İncesulu

Şûra Başkanlık Divanı: Hilmi İncesulu

1. İLKÖĞRETİM ŞÛRA ÜYELERİ

Hasan Acar	Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi
Sadiye Akay	Balıkesir Necati Eğitim Enstitüsü öğretmeni
Cemal Akbay	Milli Eğitim Bakanlığı Savunma Sekreteri
Burhan Akdağ	TBMM Milli Eğitimi Komisyonu Sözcüsü
Canip Akın	Kırklareli Keprtepe İlköğretmen Okulu
Müdürü Himmet (Dr.) Akın	Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Md.
İhsan Akpolat	Cumhuriyet Senatosu Milli Eğitim Komisyon Sözcüsü
İrfan Alıcıoğlu	Milli Eğitim Bakanlığı Müfettişi
Ahmet Altümsek	Balıkesir Milli Eğitim Müdürü
Talip Apaydın	Türkiye öğretmen Dernekleri Milli Federasyon Üyesi
Baha (Dr.) Arıkan	Isıt. Muallimler Cemiyeti Umumi Kâtibi
Nuri Arısoy	Diyarbakır İlköğretmen Okulu Meslek Dersleri Öğ. ve Müdürü
Mehmet Arkan	Gazi Eğitim Enstitüsü öğretmeni
Hürrem Arman	Türkiye öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu Üyesi
Necip Aşkın	Türkiye öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu Üyesi
Ahmet Atılğan	Ankara Milli Eğitim Müdürü

Hasip Ahmet Aytuna	Emekli Öğretmen
İhsan Balkır	Türkiye Muallimler Birliği Üyesi
Tahsin (Prof. Dr.) Banguoğlu	Türk Dil Kurumu Başkanı
Sadi Baydar	Konya Milli Eğitim Müdürü
Feriha Baymur	Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi
Fuat Baymur	Plânlama Kurulu İlköğretim Komitesi Başkanı
A. Hamdı Baysal	Ağrı Milli Eğitim Müdürü
Halit Berk	Milli Eğitim Bakanlığı Emekli İlköğretim
Muhsin Adil Binal	Milli Eğitim Bakanlığı Başmüfettişi
Rıza Bulut	Türkiye Köy öğretmen Dernekleri Federasyonu Üyesi
Mehmet Buzluk	Artova Ortaokulu Müdürü
Nurettin Cansever	Kastamonu Araç Ortaokulu Müdürü
Hüseyin Hüsnü Ciritli	Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi
Sait Çordan	Erzurum Gazi Okulu öğretmeni
Mustafa Cura	Türkiye öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu Üyesi
Orhan Çaplı	Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi
Mahmut Çiftnamlı	Bingöl Holhol Ortaokulu Müdürü
Mehmet Değerliyurt	Türkiye öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu Üyesi
Mehmet Deligönül	Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi
Mustafa Sıtkı Demir	Sivas I. Bölge ilköğretim Müfettişi
Tahsin Demiray	TBMM Milli Eğitim Komisyonu Başkanı
Celâl Demirel	Mardin Atatürk İlkokulu Müdürü
Sait Develi	Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi
Cemile Devrim	Milli Eğitim Bakanlığı Müfettişi

Cevat Durmaz	Malazgirt Ortaokulu Fen Grubu Öğ.
Cevat Dursunoğlu	Milli Eğitim Bakanlığı Eski Genel Müdürü
Kâzım Nami Duru	Emekli Öğretmen
Faysal Duruöz	Kayseri Nazmi Toker Ortaokulu Müdürü
Kâzım Eke	Türkiye öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu Üyesi
Mehmet Emirlioğlu	Türkiye Öğretmen Demekleri Müd. Federasyonu Üyesi
Mithat Enç	Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi
Selman Erdem	Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi
Muzaffer Ergin	Eskişehir 27 Mayıs ilkokulu Müdürü
Emin Erişirgil	Emekli Profesör
Nihat Adil Erkman	Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşarı
Remzi Erkoç	Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi
İsfendiyar Erkut	Türkiye Muallimler Birliği Üyesi
Fevzi Ertem	Öğretmen Okulları Genel Müdürü
Nazım Esen	Ankara Hasanoğlu Atatürk İlköğretmen Okulu Müdürü
Halil Vedat Fıratlı	Türkiye Muallimler Birliği Üyesi
Rasim Giray	TBMM Cumhuriyet Senatosu Milli Eğitim Komisyonu Sekreteri
Fahrettin Kerim Gökay	Ord. Prof. Dr.
Mehmet Güler	Tatvan Ortaokulu Türkçe öğretmeni
Tahsin Gülöksüz	Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi
Lâtif Günal	Hatay İnözü İlkokulu öğretmeni
Şükrü Gürkaynak	Antalya İlköğretim Müfettişi
Walter Holmlund	ICA Eğitim Uzmanı
Nihat Işık	İzmir ilköğretim Müfettişi

Nezihi İder	Van Alparslan İlköğretmen Okulu Md.
M. Rauf İnan	Türkiye öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu ikinci Başkanı
Fahir (Prof.) İz	Türkiye Eğitim Milli Komisyonu Başkanı
Hüseyin Kalaba	Türkiye öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu Üyesi
Halit Ziya Kalkancı	Talim ve Terbiye Kurulu Eski Üyesi
Halil Fikret (Dr.) Kanad	Emekli öğretmen
Namık Katağlu	Milli Eğitim Bakanlığı Yayın Müdürü
Kemal Kerpiççi	Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi
Şeref Kişmir	Konya Kanma Ortaokulu Müdürü
Şükrü Koç	Türkiye öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu Üyesi
Nuri Kodamanoglu	Gazi Eğitim Enstitüsü öğretmeni
Nusret Köymen	İstanbul Yüksek öğretmen Okulu Eğitim Enstitüsü ve İlköğretmen Okulu Öğretmeni
M. Kemal Kumkumoğlu	Türkiye Milli Talebe Federasyonu Genel Başkanı
Rıza Kurşunoğlu	Türkiye öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu Üyesi
Halis Kurtça	İstanbul Milli Eğitim Müdürü
Dursun Kut	Türkiye öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu Üyesi
S. Nabi Kutlu	Bursa Eğitim Enstitüsü öğretmeni
Paul Lubcke	ICA Eğitim Uzmanı
Orhan Mersinli	Milli Eğitim Plânının Hazırlığı ile Görevli Komisyonun Başkan Vekili
Yunus Murat	Balıkesir Eğitim Enstitüsü Müdürü

Faruk Narın	Milli Türk Talebe Birliği Genel Başkanı
Ali Oğuz	Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu Üyesi
Turhan Oğuzkan	Ona Doğu Teknik Üniversitesi Fen ve Edebiyat Fakültesi Eğitim Bölümü Bşk.
Selahattin Orandan	İzmir Eğitim Enstitüsü öğretmeni
Cahit Okurer	TBMM Cumhuriyet Senatosu Milli Eğitim Komisyonu Başkanı
Selahattin Ortaç	Türkiye öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu Üyesi
Remzi Öncül	Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi
Halis (Dr.) Özgü	Bursa Eğitim Enstitüsü Müdürü
Ali Rıza Özgüç	Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi
Refet Özkan	Türkiye Köy öğretmen Dernekleri Federasyon Üyesi
Kadri Özsoy	Türkiye öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu Üyesi
Muammer Pamuk	Milli Eğitim Bakanlığı Beden Eğitimi ve izcilik Müdürü
Sadi Pehlivanoglu	TBMM Milli Eğitim Komisyonu Sekreteri
Cemal Perker	Trabzon Dumlupınar Okulu öğretmeni
Reşat Postacıoğlu	Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Müdürü
Mr. Preston	ICA Eğitim Uzmanı
Âli Ferruh (Doç.) Sanır	Erzurum Eğitim Enstitüsü Müdürü
Necmi Sarı	Çalışma Bakanlığı Araştırama Kurulu Bşk.
Ahmet Adnan Saygun	Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi
Kazım Sayman	Türkiye Köy Öğretmen Demekleri Federasyonu Üyesi

Bahir Necati Sorguç	Milli Eēitim Bakanlıēı zel Kalem Md.
Vefik Szen	Kırklareli ilköēretim Müdürü
Rıfat ancı	Milli Eēitim Bakanlıēı Başmüfettişi
Ahmet Tahtakılıç	Eski Milli Eēitim Bakanı
Selahattin (Dr.) Tansel	Talim ve Terbiye Kurulu yesi
Recep Testici	Kırklareli Vize Ortaokulu Müdürü
Bedrettin (Prof.) Tuncel	Eski Milli Eēitim Bakanı
Orhan Turan	Sivas Demir Ortaokulu Müdürü
Muvaffak Uyanık	Gazi Eēitim Enstitüsü ēretmeni
Hayrettin Uysal	Türkiye ēretmen Dernekleri Milli Federasyonu yesi
Kemal stn	Bursa Kız İlkēretmen Okulu Müdürü
Wliam L. (Dr.) Wrinkle	ICA Eēitim Dairesi Başkanı
Fehmi (Prof.) Yavuz	Eski Milli Eēitim Bakanı
S. Kemal (Ord. Prof.) Yetkin	Ankara Üniversitesi Rektörü
M. Kemal Yılmaz	Türkiye ēretmen Dernekleri Milli Federasyonu yesi
Vahit Yılmaz	Malatya Milli Eēitim Müdürü
M. ztekin Yiēit	Türkiye ēretmen Dernekleri Milli Federasyonu yesi
Kadri Yrkoēlu	Talim ve Terbiye Dairesi Başkanı
Osman Yüksel	Talim ve Terbiye Kurulu yesi
Rasim Zeren	Emekli ēretmenler Cemiyeti Genel Bşk.

2. şûRA GÜNDEMİ

A) İlkēretim

B) Ortaēretim

- C) Kız Teknik Öğretim
- D) Erkek Teknik Öğretim
- E) Ticaret Öğretimi
- F) Eğitimimizde Ölçme ve Değerlendirme
- G) Çeşitli Olgunluk İmtihanları
- H) Yüksek Öğretim
- I) Özel Okullar
- İ) Dış Kültür Münasebetleri
- J) Din ile İlgili Eğitim ve Öğretim
- K) Beden Eğitimi ve Sağlık
- L) Millî Savunma ile İlgili Eğitim ve Öğretim
- M) Eğitim Vakıfları

3. İLKÖĞRETİMLE İLGİLİ ALINAN KARARLAR

İlköğretim

4 Ocak 1961 tarih ve 222 Sayılı İlköğretim Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden sonra kurulan Plânlama Kurulu, İlköğretim Komitesi'nde kanunda tespit edilen konular üzerinde çalışılmış, ilköğretim alanına giren bütün meseleler etraflıca incelenmiş ve mecburi ilköğretimin 1970 yılına kadar bütün yurdumuzda yayılması ve gelişmesi için bir plân hazırlanmıştır. İlköğretim Komitesinin raporu Koordinasyon Grubu'nun teklifi üzerine Bakanlıkça tasvip edilerek kararları uygulanmaya başlanmış ve 115 sayfa hâlinde bastırılan rapor, sadece bilgi için VII. Millî Eğitim Şûrası'na sunulmuştur.

222 Sayılı İlköğretim Kanunu'na göre yeniden hazırlanması gereken, aşağıda isimleri yazılı 13 adet yönetmelik tasarısı, bu defa Şûra'dan hemen sonra Bakanlıkta teşkil edilen Komisyonlarca hazırlanarak, Talim ve Terbiye Kurulu'nun incelemesine sunulmuş bulunmaktadır.

1. İlköğretim Yönetmeliği

2. İlköğretim Kurumları Yönetmeliği
3. Millî Eğitim Müdürleri ve İlköğretim Müdürleri Yönetmeliği
4. İlköğretim Müfettişleri Yönetmeliği
5. Beslenme Eğitimi Yönetmeliği
6. İlköğretim Kurumları Sağlık İşleri Yönetmeliği
7. Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Yönetmeliği
8. İlkokul Öğretmenleri Tayin, Nakil ve Becayış Yönetmeliği
9. Yetiştirici ve Tamamlayıcı Sınıf ve Kurslar Yönetmeliği
11. Ana Okulları ve Ana Sınıfları Yönetmeliği
12. Ders Araç ve Gereçleri Yönetmeliği
13. Bölge Okulları Yönetmeliği

Bu yönetmelikler Talim ve Terbiye Kurulu'nca incelenerek, 1962-1963 Öğretim Yılı başında uygulamaya konacaktır.

Ortaokul

Koordinasyon Grubu, ortaokulu; “ortaöğretimin ilk kademesi olarak, ilkokulu bitirmiş olan öğrencilerin genel eğitimlerinin yaş ve fikir seviyelerine uygun surette sağlanması; çevrenin ekonomik özellikleri de göz önünde bulundurularak, öğrencilerin ilgi, istidat ve kabiliyetlerinin meydana çıkarılıp geliştirilmesi; öğrencilerin daha sonraki eğitim ve öğretim kademelerini takip için gerekli olan bilgi ve becerilerle ehliyetli hâle getirilmeleri ve hayata atılmak isteyenlere, tutacakları işlerde başarı şartlarının kavratılması ile görevli bir kurum” olarak tarif etmiş ve bu tarifi bugünkü ortaokullarla birlikte erkek ve kız sanat enstitüleri, ticaret liseleri ve öğretmen okulları gibi orta dereceli öğretim kurumlarımızın ortaokul dengi olan birinci devreleri için de aynen kabul etmiştir. VII. Millî Eğitim Şûrası'nca da aynen tasvip edilen bu tarife göre ortaokulumuzun düzenlenmesi uygun görülmüştür. Buna göre, ortaokul konusunda yapılacak müteakip çalışmaların esasını, ortaokul müfredat programları ile çeşitli yönetmeliklerin gözden geçirilmesi veya yeniden hazırlanması teşkil edecektir. Bu çalışmalar, aralıksız bir mesai ile 1962-1963 döneminde ikmal edilerek yeni ortaokul prog-

ramı, memleketin coğrafi, ekonomik ve sosyal özellikler taşıyan çeşitli bölgelerinde seçilecek bazı okullarda, 1963-1964 Öğretim Yılı başında vazedilecektir.

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı ve ilgili Dairelerle yakın işbirliği etmek suretiyle, bu esaslar çerçevesinde müteakip mesainin düzenlenmesi ile ilgili bütün tedbirlerin alınması ve neticenin en geç 30 Nisan 1963 tarihine kadar Talim ve Terbiye Kurulu'nun incelemesine sunulması Orta Öğretim Genel Müdürlüğü'nce sağlanacaktır.

4. KARARLARIN UYGULAMALARI

1960 sonrası yönetimlerinin, yoğunlaşan sorunlara çözüm bulur umuduyla Milli Eğitim Şûrası'nı toplantıya çağırdığı görülmektedir. 5-15 Şubat 1962'deki Yedinci Şûra'da, tüm yurttaki eğitim ve öğretimin belli bir sistem içinde yaygınlaştırılması, 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nun belirlediği biçimde ilköğretimin ve ortaöğretimin düzenlenmesi, yaş ve beceri düzeylerinin her eğitim- öğretim kademesinde dikkate alınması, öğretimde, çevrenin ekonomik özelliklerinin de göz önünde bulundurulması, ortaokullarda, zorunlu derslerin yanına seçmeli derslerin de konması, ortaokul sonrası için okul yönetimlerinin velilere yöneltme tavsiyesinde bulunması, tek amaçlı lise yerine, ortaokula dayalı çok amaçlı lise programlarının hazırlanması, lise ve dengi meslek okullarını bitirenlerin, tek elden yönetilecek, çeşitli olgunluk sınavlarından geçirilmeleri; kız teknik öğretiminin, çevrenin yaşama koşullarını geliştirici yönde ve sanat zevki verecek tarzda belirlenmesi; erkek teknik öğretiminin amacının, ülkenin teknik alandaki insan gücü ihtiyacını karşılayacak biçimde düzenlenmesi; Eğitim Enstitüleri'nin tüm bölümlerinin üç yıla çıkartılması öngörülmüştür (Sakaoğlu, 2003, 274).

Tutanak Dergisi'nde 5.1.1961 tarihli ve 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nun 5. maddesine bir fıkra eklenmesi hakkında kanun teklifi ve dışişleri ve milli eğitim komisyonları raporları sunulmuştur (Tutanak Dergisi, 1980, 899). VII. Milli Eğitim Şûrası'nda, 222 sayılı kanun uyarınca çıkarılması öngörülen, İlkokullar Yönetmeliği, İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, Milli Eğitim Müdürleri ve İlköğretim Müdürleri Yönetmeliği, İlköğretim Sağlık İşleri Yönetmeliği, İlkokul Öğretmenleri Tayin Nakil ve Bekaş Yönetmeliği ve Bölge Okulları Yönetmeliği komisyonlarca hazırlanarak yürürlüğe konulmuştur. (Kalaycı, 1988, 78). Şûra'nın ilköğretim politikası ile ilgili belirlemelerinde "1960 yılının başında 2.185 şehir ve kasaba ilkokulu ve

19.862 köy okulu vardır. 15.477 köyümüz de okul ve öğretmenden mahrumdu. 2.388 şehir ve kasabada ve 17.702 köyde okul binası bulunan 4.137.144 çocuktan 956.174'ü şehir ve kasabalarda, 1.583.753'ü de köylerde olmak üzere 2.548.927 öğrenci okutuyorduk, bir buçuk milyondan fazla çocuk, öğretimden mahrumdu.” (Kalaycı, 1988, alındığı yer: MEB yayınları, VII.milli eğitim şurası, Ankara,1962,s.68). denilmesi ilgi çekicidir. 222 sayılı Kanunun, ilköğretim için belirlediği hedefe varmada ayırdığı süre on yıldır. 1970’li yıllarda kanunun esaslarının hayata geçirilip amacına vardığını görmek, bu süre içerisinde izlenen ilköğretim politikalarının hedefine ulaşmasını göstermesi bakımından dikkat çekici olacaktır. (Kalaycı, 1988, 78-79) Şûra’da İlköğretmen okullarının, ilkokula dayalı bölümünün yedi, ortaokula dayalı bölümünde 4 yıla çıkarılması kararlaştırılmıştır (Kalaycı, 1988, 79).

9. İsmet İnönü Hükümeti (25.6.1962-25.12.1963) döneminde 21.11.1962 tarihinde 1. Beş Yıllık Kalkınma Planı onaylandı. (Kalaycı, 1988, 80). İlkokuldan sonra öğrenime devam imkanı bulamayan çocuklar ve yetişkinler için, okuma- yazma eğitimi ile birlikte, çevrenin ekonomik ve sosyal şartları göz önünde tutulmak suretiyle tarım ve el sanatları alanlarında devamlı bir programa bağlanmış, tamamlayıcı ve yetiştirici müesseseler açılacaktır. (Hükümet Programlarında Eğitim, 1998, 13). İlköğretimde, 1970 yılına kadar, okuma çağında bulunan bütün çocuklar okul içine alınacaktır (Kantarcioglu, 1990, 47).

10. İnönü Hükümeti (25. 12.1962-20.2.1965), 12.9.1963 tarih ve 326 sayı ile “Köy Eğitimcileri Kanununun Kaldırılması ve Eğitimcilerin Aylık Kadrolara Geçirilmesine Dair Kanun” kabul edilmiş, bu kanunla köy öğretmenliği tamamen kaldırılmış ve halen köy öğretmenliği yapmakta olanlarda kadrolu öğretmenliğe atanmışlardır (Kalaycı, 1988, 81).

1. Süleyman Demirel Hükümeti (27.11.1965-3.11.1969) döneminde , II. Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlandı. Bu planda, ilkokul çağındaki bütün nüfusu kapsaması ana politika olarak saptanmıştır (Kalaycı,1988, 83). 2. Süleyman Demirel Hükümeti (3.11.1969-6.3.1970) de ise; ilköğretimde yapılan yenileşme hareketleri, yurttaşlara verilecek eğitimin nitelik yönünden artırılması, hayatlarında yapacakları işin temel becerilerinin eğitim yoluyla kazandırılması düşüncesi 1950’li yıllarda Unesco tarafından “temel eğitim” deyimini olarak ortaya atılmış; bu deyim Milli Eğitim Bakanlığı’nca 1970 yılında kullanılmaya başlanmıştır. Böylece bu tarihlerde “temel eğitim”

kavramı, Türkiye’deki eğitim literatürüne de girmiştir (Kalaycı, 1988, 85). Hükümet bütün köylerin okula kavuşturulması, ilköğretim kadrosuna yeter sayıda öğretmen yetiştirilmesi için gereken tedbirler alınacağını beyan etmiştir. Öğretmenlerin hayat şartları, maddi ve manevi ihtiyaçları yakından takip edilecektir. Kabiliyetli köy çocuklarının öğretime devam edebilmesi, muhtaç durumda olanlara Devletin yardım elini uzatabilmesi için parasız yatılı öğrenci adedini süratle artıracaklarını beyan etmişlerdir (Hükümet Programlarında Eğitim, 1998, 17).

1962 Program Taslağı, 1962-1963 öğretim yılında Türkiye’nin birbirinden farklı 14 ilinden seçilen 106 tek ve iki öğretmenli köy okulları ile kasaba ve şehir okullarında deneme niteliğinde uygulanmaya başlamıştır. Talim ve Terbiye Kurulu, taslak programının uygulanması ile ilgili gerekli değerlendirmelerin yapılabilmesi için 18 Kasım 1962 tarihinde almış olduğu 260 sayılı hararıyla uygulamaları 1968-1969 öğretim yılına kadar uzatmıştır. (Milli Eğitim Bakanlarının Eğitim Faaliyetleri (1960-1971), 1999, 169).

Talim Terbiye Dairesi tarafınca 339 sayılı, 2.12.1968 tarihli “İlköğretmen Okulları Sınıf Geçme ve Bitirme İmtihan Yönetmeliği’nin 20. maddesinin değiştirilmesi başlıklı karar alınmıştır (T.D., S: 1533, C:31, 16 Aralık 1968, s.519).

229 sayılı, 5.8.1970 tarihli kararda ise; 1968 tarihli ilköğretim programına göre IV. ve V. Sınıflar için bu yıl yardımcı ders kitabı adıyla kabul edilmiş bulunup ders kitabı olarak geliştirilecek veya yeniden yazılacak 570 sayılı tebliğler dergisinde yayımlanan şartnamelere ve “Milli Eğitim Bakanlığı’na Bağlı Okullarda Okutulacak Ders Kitaplarının İncelenme Zamanı ile Basılma ve Dağıtılmalarının Ne Yolda Yapılacağı Hakkında Yönetmelik”in 1. maddesinin a fıkrasında belirtilen hususlara uyulmuş ve en geç 1 ocak 1971 tarihinde Bakanlığımıza gönderilmiş olmak kaydıyla yapılacak inceleme sonunda bunlardan en elverişli nitelikte olduğu tespit edilecek birer kitabın, yeniden düzenlenmekte olan telif hakkı yönetmeliği esasları gereğince, ders kitabı olarak Bakanlığımızca bastırılması kararı alınmıştır (T.D., 17 Ağustos 1970, C.33, S. 1620, s.304).

259 sayılı, 11.12.1965 tarihli kararda, İlköğretim Genel Müdürlüğü’nün 7.12.1961 gün ve 50530 sayılı teklif yazısı üzerine “İlkokullar Yönetmeliği”nin ilişik

örneğine göre kabulü hususunun Bakanlık Makamına onamına sunulması kararlaştırıldı (T.D., 3.Ocak 1966, C.29, S.1388, s.11).

44787 sayılı, 13.10.1964 tarihli genelgeyle ilköğretim kurumlarının bazı yönlerden daha verimli olması amacıyla bazı hususların dikkatle göz önünde tutulması ve uygulanması uygun görülmüştür (T.D., 16 Kasım 1964, S.1330, C. 27, s. 311).

108 sayılı 28.4.1966 tarihli kararla, İlkokullar Yönetmeliği'nin 44. maddesinin değiştirilmesi kararlaştırılmıştır (T.D., 23 Mayıs 1966, C.29, S.1405).

322.1/95-49831 sayılı 18.10.1968 tarihli karara göre 1968 programına uygun olarak İlkokullar Yönetmeliği üzerinde çalışmalar devam etmektedir. Yeni yönetmelik yürürlüğe girinceye kadar, ilkokul sınıflarında okutulan, ilkokul karneleriyle, karne kayıt defterleri, yıl sonu not defteri, diploma kayıt defteri ve öğrenci nakil belgeleri, İlkokullar Yönetmeliğinin 42. maddesine ve okutulan derslere uygun şekilde düzenlenecektir (T.D., 28 Ekim 1968, S. 1526, C.31, s.481).

175 sayılı 5.7.1968 tarihli ilkokullar yönetmeliğinin bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki yönetmelikte, 12201 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan ilkokullar yönetmeliği'nin 15. madde (b) bendi ile 61. ve 71. maddelerinin; 12313 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 48. ve 52. maddelerinin, İlköğretim Genel Müdürlüğü'nün 18 Haziran 1968 gün ve 26739 sayılı teklif yazısı üzerine ve bağlı örneğine göre değiştirilmesi kararlaştırılmıştır (T.D., C.31, 26 Ağustos 1968, S.1517, s. 395).

423 sayılı 20.12.1967 tarihli İlkokullar Yönetmeliği'nin 50. maddesinin değiştirilmesi kararlaştırılmıştır (T.D., 15 Ocak 1968, S.1484, C. 31, s.7).

VII. Milli Eğitim Şûrası'nın en önemli girişimi 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nun kabulü olmuştur. Bu kanunla mecburi ilköğretim yasası yürürlüğe konulmaya çalışılmış, ilköğretimle ilgili meseleler tartışılmış çeşitli önlemler alınmıştır. Aynı zamanda 1962 Program taslağı uygulamaya konulmuştur. Bu dönemde alınan kararların hepsi olmasa da bir kısmının uygulamaya yansdığı görülmektedir.

5. ŞÛRA SONUNDA ALINAN BÜTÜN KARARLAR

1- Millî Eğitimin Temel İlkeleri

Millî Eğitimimizin amacının, Koordinasyon Grubu'nun teklifi veçhile, VII.Millî Eğitim Şûrası'nda, "her yaştaki yurttaşları eşit eğitim imkânları içinde, istidat ve kabiliyetlerine göre en üstün seviyede yetiştirmek; milletimize ve insanlığa yararlı iyi ve verimli yurttaşlar hâline getirmek; sosyal ve ekonomik kalkınma programlarının uygulanması için gereken çeşitli vasıftaki insan gücünü hazırlamak" şeklinde tespit edilerek millî eğitimimizin temel ilkelerinin bu görüş ve anlayışa uygun olarak hazırlanmış olması ve öğretim sistemimizde yapılması teklif edilen değişikliklerin bu esaslara istinat ettirilmiş bulunması memnunlukla karşılanmıştır. Böylelikle Millî Eğitim, gençleri yetiştirmenin sadece bir vasıta değil, aynı zamanda ve özellikle millî kalkınmayı hızlandıracak ve gerçekleştirecek verimli bir yatırım olmaktadır. Bundan böyle, her derece ve tipteki okullarımızın amaçlarının tespitinde ve müfredat programları ve yönetmeliklerinin hazırlanmasında, bu temel ilke daima esas olacaktır.

Millî Eğitim Şûrası'nca kabul edilen "Millî Eğitimin Temel İlkeleri " metninde yer alan ve her biri diğeri kadar önemli olan kavramların, farklı anlayışlara meydan vermemek gayesiyle, açık ifadelerle birer broşür hâlinde, okutanlara, okuyanlara ve halka duyurulması için gerekli hazırlıklar Talim ve Terbiye Dairesi'nce yapılacaktır.

2- İlköğretim

4 Ocak 1961 tarih ve 222 Sayılı İlköğretim Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden sonra kurulan Plânlama Kurulu, İlköğretim Komitesi'nde kanunda tespit edilen konular üzerinde çalışılmış, ilköğretim alanına giren bütün meseleler etraflıca incelenmiş ve mecburi ilköğretimin 1970 yılına kadar bütün yurdumuzda yayılması ve gelişmesi için bir plân hazırlanmıştır. İlköğretim Komitesinin raporu Koordinasyon Grubu'nun teklifi üzerine Bakanlıkça tasvip edilerek kararları uygulanmaya başlanmış ve 115 sayfa hâlinde bastırılan rapor, sadece bilgi için VII.Millî Eğitim Şûrası'na sunulmuştur.

222 Sayılı İlköğretim Kanunu'na göre yeniden hazırlanması gereken, aşağıda isimleri yazılı 13 adet yönetmelik tasarısı, bu defa Şûra'dan hemen sonra Bakanlıkta teşkil edilen Komisyonlarca hazırlanarak, Talim ve Terbiye Kurulu'nun incelemesine sunulmuş bulunmaktadır.

1. İlköğretim Yönetmeliği
2. İlköğretim Kurumları Yönetmeliği

3. Millî Eğitim Müdürleri ve İlköğretim Müdürleri Yönetmeliği
4. İlköğretim Müfettişleri Yönetmeliği
5. Beslenme Eğitimi Yönetmeliği
6. İlköğretim Kurumları Sağlık İşleri Yönetmeliği
7. Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Yönetmeliği
8. İlkokul Öğretmenleri Tayin, Nakil ve Becayış Yönetmeliği
9. Yetiştirici ve Tamamlayıcı Sınıf ve Kurslar Yönetmeliği
11. Ana Okulları ve Ana Sınıfları Yönetmeliği
12. Ders Araç ve Gereçleri Yönetmeliği
13. Bölge Okulları Yönetmeliği

Bu yönetmelikler Talim ve Terbiye Kurulu'nca incelenerek, 1962-1963 Öğretim Yılı başında uygulamaya konacaktır.

3- Ortaokul

Koordinasyon Grubu, ortaokulu; “ortaöğretimin ilk kademesi olarak, ilkokulu bitirmiş olan öğrencilerin genel eğitimlerinin yaş ve fikir seviyelerine uygun surette sağlanması; çevrenin ekonomik özellikleri de göz önünde bulundurularak, öğrencilerin ilgi, istidat ve kabiliyetlerinin meydana çıkarılıp geliştirilmesi; öğrencilerin daha sonraki eğitim ve öğretim kademelerini takip için gerekli olan bilgi ve becerilerle ehliyetli hâle getirilmeleri ve hayata atılmak isteyenlere, tutacakları işlerde başarı şartlarının kavratılması ile görevli bir kurum” olarak tarif etmiş ve bu tarifi bugünkü ortaokullarla birlikte erkek ve kız sanat enstitüleri, ticaret liseleri ve öğretmen okulları gibi orta dereceli öğretim kurumlarımızın ortaokul dengi olan birinci devreleri için de aynen kabul etmiştir. VII. Millî Eğitim Şûrası'nca da aynen tasvip edilen bu tarife göre ortaokulumuzun düzenlenmesi uygun görülmüştür. Buna göre, ortaokul konusunda yapılacak müteakip çalışmaların esasını, ortaokul müfredat programları ile çeşitli yönetmeliklerin gözden geçirilmesi veya yeniden hazırlanması teşkil edecektir. Bu çalışmalar, aralıksız bir mesai ile 1962-1963 döneminde ikmal edilerek yeni ortaokul programı, memleketin coğrafi, ekonomik ve sosyal özellikler taşıyan çeşitli bölgelerinde seçilecek bazı okullarda, 1963-1964 Öğretim Yılı başında vazedilecektir.

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı ve ilgili Dairelerle yakın işbirliği etmek suretiyle, bu esaslar çerçevesinde müteakip mesainin düzenlenmesi ile ilgili bütün tedbirlerin alınması ve neticenin en geç 30 Nisan 1963 tarihine kadar Talim ve Terbiye Kurulu'nun incelemesine sunulması Orta Öğretim Genel Müdürlüğü'nce sağlanacaktır.

4- Çeşitli Olgunluk İmtihanları Sistemi

“Lise ve dengi meslek okullarını bitiren öğrencilerin ilgili fakültelere giriş hakkını elde edebilmek için yetiştirildikleri alanlara göre ihdas edilecek ve tek elden idare olunacak bir çeşitli olgunluk imtihanları sistemine tabi tutulmaları” hususunda Koordinasyon Grubunca hazırlanan teklifin Millî Eğitim Şûrasınca da kabul edilmesi memnunlukla karşılanmıştır. Orta öğretim seviyesinde kalite bakımından millî bir standart sağlayacak olan bir teklif, bir taraftan liselerimizin ahenkli bir şekilde gelişmesine yardım ederken, aynı zamanda, lise dengi meslekî ve teknik öğretim kurumlarımızda yetişen ünlü kabiliyetli öğrencilere, başka bir okulun düzeninden geçmeye zorlanmaksızın, yüksek öğrenim imkânı vermekle meslekî ve teknik öğretimin gelişmesine ve yayılmasına büyük ölçüde hizmet edecektir.

Çeşitli olgunluk imtihanları sisteminin uygulanabilmesi için önce lise ve dengi okulların bünyelerinde yapılması Millî Eğitim Şûrasınca teklif edilen değişikliklerin ele alınması ve sonuçlandırılması gerekir. Burada hemen belirtilmelidir ki ortaokula dayalı çeşitli meslekî ve teknik okulların çeşitli alanlarda orta seviyede insan gücünü yetiştirmek olan esas amaçlarından çeşitli olgunluk imtihanları sisteminin lehine fedakarlıkta bulunulması katiyen bahis konusu olmamalıdır. Şu hâlde, çeşitli olgunluk imtihanları sistemi yalnız başına çözülecek bir mesele olmadığına göre bütün hazırlıklar ikmal edilmeden uygulama tarihi hakkında şimdiden bir karara varmak mümkün görülmemektedir. Bununla birlikte şûranın bu konudaki kararlarını temel tutularak çeşitli olgunluk imtihanları sistemi tasarısının, üniversitelerimizin temsilcileriyle de iş birliği suretiyle 31 Ekim 1962 tarihine kadar hazırlanması Talim ve Terbiye Dairesince sağlanacaktır. Bu suretle hazırlanacak çeşitli olgunluk imtihanları sistemi tasarısı müfredat programları üzerinde çalışacak çeşitli komisyona verilmiş olacaktır.

5- Liseler

Koordinasyon Grubu Lisenin “genel eğitim veren bir okulu olup esas fonksiyonu yüksek öğrenime gidecek öğrencilerle liseden sonra hayata atılacak gençlere hem genel kültür, hem de ilgi, istidat ve kabiliyetlerine uygun gerekli meslek öncesi bilgi ve becerileri kazandıran bir kurum” olarak düzenlenmesini teklif etmiştir. Millî Eğitim Şûrası bu teklif yerine, Planlama Kurulunun ilk safhasında ortaöğretim komitesince öğrenime başlangıç olmak ve kaynaklık yapmakla görevi, genel kültür veren; bunun gerekliliğine göre organize edilmiş bir kurumdur.” Bu iki tariften Koordinasyon Grubunca hazırlanan tarif esas itibarıyla uygun görülmüştür. Ancak bu tarife göre liselerimizin hemen teşkilâtlandırılmasına bugünkü imkân ve şartlarımız elverişli bulunmamaktadır. Bu itibarla mevcut liselerimizi daha uzun müddet muhafaza etmek gerekecektir. Buna göre, liselerin bugünkü yönetmeliklerinde yapılması zaruri görülen değişiklikler hemen ele alınarak gerekli çalışmalar Orta Öğretim Genel Müdürlüğünce yapılacak ve hazırlanacak değişiklik teklifleri, 1962-1963 öğretim yılı başına yetiştirilecek şekilde, zamanında Talim ve Terbiye Kurulunun incelemesine sunulacaktır.

Bununla birlikte, Koordinasyon Grubunca kabul edilen tarife göre yeni lise müfredat programları ve yönetmelikleri 1962-1963 döneminde hazırlanacak, önce deneme mahiyetinde yurdun çeşitli bölgelerinde uygulanacak ve alınacak sonuca göre tedricen teşvik edilecektir.

Bu arada, nüfusu az olan yerlerde, ortaokuldan sonraki meslekî ve genel öğretim kurumlarının, aynı çatı altında toplanan çok gayeli bir okul olarak kurulması uygun olur. Bu itibarla bu okulların deneme mahiyetinde açılması ve elde olunacak sonuçlara göre teşmil edilmesi hususunda Koordinasyon Grubunca hazırlanan ve Millî Eğitim Şûrasınca kabul edilen teklif uygun görülmüştür.

Bütün bu esaslara göre gerekli hazırlıklar, Talim ve Terbiye Kurulu ile yakın iş birliği suretiyle, Orta Öğretim Genel Müdürlüğünce yapılacak ve hazırlanacak program ve yönetmelik tasarıları zamanında Talim ve Terbiye Kurulunun incelemesine sunulacaktır.

6- Kız Enstitüleri

Kız Enstitülerinin “ortaokula dayalı ve genç kızlarımıza iyi ev kadınlığı ve vatandaşlık nitelikleriyle birlikte verimli bir üretken olarak hayatlarını kazanabilmelerini mümkün kılacak bilgi ve becerileri kazandıran üç yıllık bir meslek okulu” hâline geti-

rilmesi hususunda Koordinasyon Grubunca hazırlanan ve Millî Eğitim Şûrasınca kabul edilen tarif ve teklifler uygun görülmüştür. Bu esaslara göre yeniden hazırlanacak olan müfredat programları ve yönetmelikler 1963-1964 yılı başında uygulanmaya bağlanmalıdır. Hazırlık çalışmaları, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı ile iş birliği suretiyle, Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğünce en geç 30 Nisan 1963 tarihine kadar Talim ve Terbiye Kurulunun incelemesine sunulacaktır.

7- Erkek Sanat Enstitüleri

Erkek Sanat Enstitülerinin ortaokula dayalı ve üç yıllık meslek okulları hâline getirilmesi hususunda Koordinasyon Grubunca teklif ve Millî Eğitim Şûrasınca kabul edilen kararlar tasvip olunmuştur.

Erkek Sanat Enstitüleri için kabul edilen amaçlar şunlardır:

a) Yapıcı ve yaratıcı bir muhakeme yetenekliğine sahip, müteşebbis, işini ve mesleğini seven ve bununla iftihar edip iş ahlakını benimseyen, mesleği ile ilgili makine, alet ve malzemeleri iyi kullanarak iş yapabilme bilgi ve becerilerini kazanmış, insan münasebetlerine ve iş idaresine vakıf, görev ve sorumluluk duygusu gelişmiş elemanlar yetiştirmek;

b) Bu elemanları, endüstri, bayındırlık ve diğer iş alanlarının ihtiyacı olan çeşitli sanat dallarında beceriler isteyen işlere kolaylıkla uyabilecek hâle getirmek;

c) Ayrıca bu okullara devam eden üstün kabiliyetli gençleri branşları ile ilgili yüksek öğrenime hazırlamak.

Bu amaçlara ek olarak yapı, motor sanat, kimya sanat ve mensucat sanat enstitüleri ve matbaacılık okulları için hazırlanan tarif ve teklifler de uygun görülmüştür. Kabul edilen esaslara göre bu okulların üçer yıllık müfredat programları ve yönetmelikleri önümüzdeki yılda hazırlanarak 1963-1964 öğretim yılında uygulanmaya başlamalıdır. Programların hazırlanmasında, bu okulların iş hayatına kuvvetli el maharetine sahip sanatkarlar yetiştirmek olan esas amaçlarından çeşitli olgunluk imtihanları sistemi lehine fedakarlıkta bulunulması katiyen bahis konusu olmamalıdır.

Bu konuda gerekli komisyonların kurulması ve mesailerinin düzenlenmesi ile ilgili çalışmalar, Talim ve Terbiye Kurulu ile her safhada iş birliği suretiyle, Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğünce yapılacak ve hazırlanan program ve yönetmelik

tasarıları en geç 30 Nisan 1963 tarihine kadar Talim ve Terbiye Kurulunun incelemesine sunulacaktır.

8- Kız ve Erkek Sanat Liseleri

Kız ve Erkek Sanat Enstitülerine “Kız ve Erkek Sanat Liseleri” adının verilmesi teklifi Koordinasyon Grubunca uygun görülmediği hâlde Millî Eğitim Şûrasında kabul edilmiştir.

Üç yıllık sanat enstitülerinin amaçları yukarıda sarîh olarak belirtilmiş bulunduğu göre, memleketimizde belirli bir anlam taşıyan “lise” adının bu okullara verilmesi yerine, esasen benimsenmiş ve tutunmuş olan sanat enstitüleri adı altında gelişip yayılmaları daha uygun mütalaa edilmiştir.

Diğer taraftan sanat enstitüleri mezunlarına verilecek unvanlar konusu üçer yıllık müfredat programlarının hazırlanmasından sonra Talim ve Terbiye Kurulunca ele alınmalıdır.

9- Akşam Kız Sanat Okulları

Koordinasyon Grubunca teklif ve Millî Eğitim Şûrasınca tasvip edildiği gibi Akşam Kız Sanat Okullarının “Türk kadınıni besin, beslenme, çocuk bakımı ve eğitimi ile ilgili problemlerinin çözümünde ehil hâle getiren; evini beceriklilikle idare etmeye yeterli kılan ve ona icabında el sanatlarından birisiyle hayatını kazanma imkânı sağlayan kurs mahiyetinde okullar” olarak tarif edilmesi ve adının “Kadın Meslek Okulları” olması uygun görülmüştür. Şûra tarafından da tasvip edilen tekliflere göre, bu okullardaki kurs programlarının hemen hazırlanarak Talim ve Terbiye Kurulunun incelemesine sunulması için gerekli tedbirler Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğünce alınacaktır.

10-Sanat Enstitülerine Dayalı Okullar

Sanat Enstitülerine dayalı olan tekniker okulları, Tatbiki Güzel Sanatlar Okulu ve teknik okullarıyla ilgili olarak şûra tarafından kabul edilen hususların, üç yıllık sanat enstitüleriyle ilgili çalışmaların ikmal edilmesinden hemen sonra ele alınması muvafık mütalaa edilmiştir.

11- Eğitimimizde Ölçme ve Değerlendirme

Okullarımızda uygulanmakta olan ölçme ve değerlendirme metotları, rehberlik ve disiplin gibi konularda eğitimimizde ölçme ve değerlendirme başlığı altında Koordinasyon Grubunun teklif edilen esasların Millî Eğitim Şûrasında derinliğine incelenerek karara bağlanması mümkün olmamıştır.

Hiç şüphesizdir ki ölçme ve değerlendirme konusu müfredat programları ile sıkı sıkıya ilgilidir.Çeşitli okullarımızın müfredat programları yeniden ele alındığına göre imtihan ve disiplin yönetmelikleri ile rehberlik konusunun da paralel olarak ele alınması gerekir. Orta dereceli genel ve meslekî teknik öğretim okullarımızın müfredat programları ve yönetmeliklerinin gözden geçirilmesi 1962-1963 döneminde sonuçlandırılacağına göre imtihan ve disiplin yönetmelikleri de paralel olarak ele alınmış olacaktır. Böyle olmakla birlikte “eğitimimizde ölçme ve değerlendirme” başlığı altında ele alınan konularda 1962-1963 öğretim yılı başında uygulanması zaruri görülecek konular seçilerek 1962 Ağustos sonundan önce okullarımıza tamim edilmelidir. Bu hususta Test ve Araştırma Bürosunca hazırlanmakta olan esaslar zamanında Talim ve Terbiye Kurulunun incelemesine sunulacaktır.

12-Güzel Sanatlar Akademisi

Güzel Sanatlar Akademisinin memleket kültür ve sanat hayatı içinde kendisine verilmiş eğitim ve öğretim görevini ve sanat faaliyetini hakkıyla yerine getirebilmesi, araştırma ve yayın yapabilmesi, tarihi ve geleneksel bünyesi zedelenmeksizin en uygun şekilde gelişmesi ve öğretim personeline daha müsait şartlar sağlanması için; Güzel Sanatlar Akademisi Kanunu'nun hazırlanması hususundaki Koordinasyon Grubu teklifi Millî Eğitim Şûrasınca da muvafık bulunmuştur.Koordinasyon Grubu Akademiye özerklik ve tüzel kişilik tanınmasını ve öğretim personeline üniversite unvanları verilmesini” prensip olarak uygun görmemiş, ancak bu kavramlarla müesseseye ve

öğretim personeline sağlanmak istenen imkân ve şartların kanunda muhafaza edilmesini esas olarak kabul etmiştir. Aynı konuda VII.Millî Eğitim Şûrası“Akademinin özerkliği ve tüzel kişiliği haiz bir müessese hâline getirilmesini” teklif etmiştir.

13- Devlet Konservatuarı

Ankara Devlet Konservatuarı yüksek kısmının yüksek ihtisas öğretimi ve eğitimi yaparak üstün vasıfta sanatkarlar yetiştirecek, bilimsel araştırmalara imkân sağlayacak, yaratıcılık ve icracılık vasıflarını kazanmış olanlardan kendilerini öğretim ve eğitim kariyerine vakfedecekler bu alanda gerekli bilgi ve tecrübeyi kazandıracak ve sanat kültürünün memleket ölçüsünde yayılıp gelişmesine baş yardımcı olacak bir Devlet Müzik ve Temsil Akademisi hâline getirilmesi ve bu maksatla bir kanun hazırlanması hususundaki Koordinasyon Grubu teklifi Millî Eğitim Şûrasınca da tasvip edilmiştir. Koordinasyon Grubu, “Devlet Müzik ve Temsil Akademisine özerklik ve tüzel kişilik tanınmasını ve öğretim personeline üniversite unvanları verilmesini” prensip olarak uygun görmemiş, ancak bu kavramlarla müesseseye ve öğretim personeline sağlanmak istenen imkân ve şartların kanunda muhafaza edilmesini esas olarak kabul etmiştir. Aynı konuda VII. Millî Eğitim Şûrası “Devlet Müzik ve Temsil Akademisinin özerkliği ve tüzel kişiliği haiz bir müessese hâline getirilmesini” teklif etmiştir.

Görülüyor ki Güzel Sanatlar ve Devlet Müzik ve Temsil Akademilerinin gelişebilmeleri için kanuni tedbirler alınması Koordinasyon Grubu ve VII.Millî Eğitim Şûrasınca kabul edildiği hâlde bu kurumlara özerklik ve tüzel kişilik tanınmasında ve öğretim personeline üniversite unvanlarının verilmesinde fikir ayrılığına düşülmektedir.

Özerklik üniversitelerimize Anayasa ile tanınmış bulunmaktadır. Bu itibarla; Üniversite dışında kalan yüksek öğretim kurumlarımıza özerklik ve tüzel kişilik tanınması ve öğretim personeline üniversite unvanlarının verilmesi teklifleri karşısında Bakanlıkça hemen bir karara varılması yerinde görülmemiştir. Bu konunun bütün hâlinde ele alınarak üniversite dışında kalan bütün yüksek okulların tabi olmaları gereken müşterek statülerinin bir kanunla tespit edilmesi zaruri bulunmaktadır. Bu kanun akademilerin veya yüksek okulların en uygun şartlar içerisinde gelişmesini sağlayacak müşterek ve temel esasları ihtiva etmelidir. Böyle bir kanun tasarısı teklifi, şûranın

akademiler ve yüksek okullarla ilgili çeşitli teklifleri de dikkate alınmak suretiyle Talim ve Terbiye Kurulunca kısa zamanda hazırlanmalıdır.

14- Özel Okullar

Özel öğretim kurumlarının, resmi öğretim kurumları yanında aynı seviyeye uygun bir düzen içinde gelişip yayılması için teşvik edici ve destekleyici tedbirleri ihtiva etmek üzere kanun ve yönetmelikler hazırlanmak gerekmektedir. Bu kanun ve yönetmeliklerde yer almak üzere Koordinasyon Grubunca teklif edilen esasların Millî Eğitim Şûrasınca da tasvip edildiği memnurlukla tespit olunmuştur. Bu esaslara göre kanun tasarısının ve yönetmeliklerin biran önce hazırlanarak Talim ve Terbiye Kurulunun incelemesine sunulması Özel Okullar Genel Müdürlüğünce sağlanacaktır.

15- İmam-Hatip Okulları

“Din ile ilgili Eğitim ve Öğretim” başlığı altında ve “Amaçlar”, “Din Öğretiminde Türkçe”, “İlköğretmen Okullarında Din Öğretimi”, “Ortaokullarda Din Öğretimi”, “İmam-Hatip Okulu Mezunları İçin bir Yıllık Kurs” ve “Yüksek İslam Enstitüsü” gibi konularda Koordinasyon Grubunca hazırlanan ve Millî Eğitim Şûrasınca aynen kabul edilen esaslar uygun görülmüştür.

İmam-Hatip okulları Koordinasyon Grubunca ilkokula dayalı bir meslek okulu olarak tarif edildiği hâlde Millî Eğitim Şûrasında İmam-Hatip okullarının ortaokula dayalı olması teklifi kabul edilmiştir. Bu iki ayrı görüş karşısında Şûra’nın teklifi kabul edilmiştir.

Buna göre hazırlanacak müfredat programları 1963-1964 yılı başında uygulamaya başlanmalıdır. Bu konuda gerekli hazırlıklar, Talim ve Terbiye Dairesiyle iş birliği suretiyle, Din Eğitimi Genel Müdürlüğünce yapılacak ve müfredat programları tasarıları en geç 1963 Nisan ayına kadar Talim ve Terbiye Kurulunun incelemesine sunulacaktır.

16- Yabancı Memleketlerde Öğrenci Yetiştirme

Türk öğrencilerinin yabancı memleketlerde okumaları ile ilgili olarak Koordinasyon Grubunca teklif ve Millî Eğitim Şûrasınca kabul edilen esaslara göre ilgili yönetmelik Yüksek Öğretim Genel Müdürlüğünce gözden geçirilmiş ve tadil teklifleri Talim ve Terbiye Kurulunca sunulmuş bulunmaktadır. Bu teklifler hemen incelenecek ve yönetmelik, tadil edilmiş şekli ile biran önce yürürlüğe konacaktır.

17- Üniversiteler

Üniversiteler ve yeni açılacak üniversitelerle ilgili olarak Millî Eğitim Şûrasınca kabul edilen esaslar genel olarak kabul edilmiştir. Bu esaslara göre gerekli tedbirlerin alınması Yüksek Öğretim Genel Müdürlüğünce sağlanacaktır.

18- Öğretmen Yetiştirilmesi ve Öğretmenlik Mesleğinin Cazip Hâle Getirilmesi

1) Öğretmen Yetiştirme ile İlgili İlkeler

Koordinasyon Grubunca teklif ve Millî Eğitim Şûrasınca tespit edilen aşağıdaki ilkelerin öğretmen yetiştiren bütün kurumlar için esas olarak kabul edilmesi uygun görülmüştür. Her öğretmen,

a) Millî eğitimin temel ilkelerinin benimsemiş ve bunların uygulama seviyesine ulaşmış olması,

b) Meslek hayatına atıldığı zaman genel kültür ve bilgi yönünden en az lise seviyesinde olması,

c) Meslekî formasyon ve okutacağı derslerin bilgi ve becerileri ile cihazlanmış ve gerekli uygulamaları geçirmiş bulunması,

d) Türk Cumhuriyetinin, devrimlerinin ve milliyetçiliğinin ilkelerine bağlı, şahsiyet ve ahlaki karakter sahibi mesleğin değerine inanmış ve kendini meslekte hizmete vakfetmiş olması.

2) İlköğretmen Okulları

Koordinasyon Grubunca teklif ve Millî Eğitim Şûrasınca kabul edildiği gibi, 1. maddede tespit edilmiş bulunan ilkelerin ışığı altında,

a) En az lise seviyesi ile ifade olunan bir genel kültür seviyesine erişmiş,

b) Sağlam bir meslekî formasyon almış ve her türlü uygulamaları geçmiş ve

c) İş eğitimi ilkelerine göre genişlemesine bir takım beceriler kazanmış ilköğretmenleri yetiştirebilmek için, ilköğretmen okullarının, bina, ders araç ve gereçleri ile öğretmen kadrosu ve müfredat programı bakımından eksikliklerinin süratle tamamlanması kadar öğretim süresinin de uzatılması gerekli görülmektedir.

Bu konuda Koordinasyon Grubunda ilköğretim okullarının öğrenim süresinin artırılması esas itibariyle benimsenmiş, hatta bu artışın bir yıl değil iki yıl olması gerektiği belirtilmiş; fakat kısa zamanda çok sayıda öğretmen yetiştirilmesi gerektiğinden öğrenim süresinin artırılması hâlinde mali imkânsızlıklar dolayısıyla bu teklifin, şartların daha müsait olacağı bir zamana kadar uygulanmaması kabul edilmiştir. Millî Eğitim Şûrasında ilköğretmen okullarının öğretim sürelerinin uzatılması uygun görülmüş; bu okullardan ilkokula dayalı bulunanların 7, ortaokula dayalı bulunanların da 4 yıla çıkarılması ve bu hususun hemen uygulanmasına geçilmesi kararlaştırılmıştır. Gerek Koordinasyon Grubunda gerekse Millî Eğitim Şûrasında ilköğretmen okullarının süresinin uzatılması prensip itibariyle benimsendiğine göre icabeden maddi fedakarlıklara katlanmak ve gerekli bütün tedbirleri almak suretiyle öğretmen okullarının süresinin şûraca teklif edildiği veçhile bir yıl artırılması uygun görülmüştür. Ancak mevcut ilköğretmen okullarının süresi kanunla tespit edilmiş bulunduğundan bu kararın, gerekli kanuni değişiklik yapılmadan, hemen uygulanması mümkün olamayacaktır. Bu itibarla ilköğretmen okulları hakkında şûraca kabul edilen diğer esasları da ihtiva etmek üzere hazırlanacak kanun tasarısının en kısa zamanda yasama organlarına intikal ettirilmesi gerekmektedir.

3) Eğitim Enstitüleri

Koordinasyon Grubunca teklif ve Millî Eğitim Şûrasınca da kabul edildiği üzere eğitim enstitülerinin bütün bölümlerinin öğrenim sürelerinin üç yıla çıkarılması uygun görülmüştür. Eğitim Enstitüleri edebiyat ve fen gruplarının ikişer bölüme ayrılması teklifi Koordinasyon Grubunca uygun görülmediği hâlde Millî Eğitim Şûrasında Edebiyat bölümlerinin (a) Türkçe (b) Tarih, Coğrafya-Yurttaşlık Bilgisi; Fen bölümlerinin de (a) Matematik, Fizik, (b) Kimya-Tabiat Bilgisi olmak üzere ikişer branşa ayrılması teklif edilmiştir. Eğitim Enstitüleri fen gruplarının ayrıca bölümlere ayrılması yeni ortaokul müfredat programlarının hazırlanmasından sonra kararlaştırılabilecek bir konu olarak mütalaa edilmiştir. Bu itibarla, edebiyat ve fen bölümlerinin şimdiki hâlde sadece üç yıllık müfredat programlarının hazırlanması gerekmektedir.

Gerek bu esaslara gerekse bu esaslara uygun olarak Koordinasyon Grubunca hazırlanan ve Millî Eğitim Şûrasınca kabul edilen tekliflere göre Eğitim Enstitülerinin üçer yıllık müfredat programları kısa zamanda hazırlanarak 1962-1963 öğretim yılın-

da uygulanmaya başlanmalıdır. Bu maksatla yapılacak çalışmalar, Talim ve Terbiye Kurulu ile iş birliği etmek suretiyle Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğünce yapılmalı ve hazırlanan program tasarıları 1962 Ağustos ayı başında Talim ve Terbiye Kurulunun incelemesine sunulmalıdır.

Diğer taraftan, Eğitim Enstitülerinin ilmi hüviyetlerinin yükseltilmesi, bu kurumların her yönden istikrara kavuşturulması ve öğretmenlerinin ilmi ehliyetlerinin belirtilmesi için bir Eğitim Enstitüsü kanunu hazırlanması, Koordinasyon Grubunca teklif ve Millî Eğitim Şûrasınca da kabul edildiği veçhile uygun görülmüştür. Bu konu 12 numaralı konuda belirtilen yüksek okullar kanun tasarısı hazırlanırken dikkate alınacaktır.

4) Eğitim Bilimleri Yüksek Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Yüksek Enstitüsünün, Koordinasyon Grubunca teklif ve Millî Eğitim Şûrasınca kabul edilen esaslar çerçevesinde, özel bir kanunla, önce üniversite dışında ve Millî Eğitim Bakanlığına bağlı olarak kurulması, kuruluş tamamlandıktan sonra üniversiteye bir eğitim fakültesi hâlinde katılma yol ve çarelerinin aranması uygun görülmüştür. Eğitim Bilimleri Yüksek Enstitüsü için Koordinasyon Grubunca teklif ve Millî Eğitim Şûrasınca kabul edilen amaçlar muvafık bulunmuştur.

Bu hususta gerekli hazırlıkların yapılması için şûradan sonra kurulan komisyon tarafından tespit edilecek esaslar Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğünce gözden geçirilerek Talim ve Terbiye Kurulunun incelemesine sunulmalıdır.

5) Yüksek Öğretmen Okulları

Koordinasyon Grubu Yüksek Öğretmen Okullarının Üniversiteye bağlı veya müstakil bir eğitim fakültesi hâline getirilmesi, öğrencilerinin branş öğrenimlerini üniversitenin ilgili fakültelerinde, meslek formasyonlarını da eğitim fakültesinde almalarını esas olarak teklif etmiştir. Bu konuda, Millî Eğitim Şûrasınca da kabul edildiği üzere, Yüksek Öğretmen Okullarının geliştirilmesi için gerekli tedbirlerin alınması ve bu okulların branş öğretimi bakımından üniversiteye bağlı kalması uygun görülmüştür.

Yüksek Öğretmen Okullarının Eğitim Fakültesi hâline getirilmesi teklifine gelince, Eğitim Bilimleri Yüksek Enstitüsünün kurulması ile ilgili teklifte, bu enstitünün kuruluş hazırlıkları tamamlandıktan sonra Eğitim Fakültesi hâline getirilmesi derpiş

edildiğine göre, Eğitim Fakültesinin kuruluşunda Bakanlığımızca takip edilecek yol da çizilmiş demektir. Binaenaleyh yüksek öğretmen okullarının eğitim fakültesi hâline getirilmesi teklifinin ayrıca ele alınmasına lüzum görülmemiştir.

6) Erkek Teknik Öğretmen Okulu

a) Koordinasyon Grubunca kabul edilen Erkek Teknik Öğretmen Okulu tarifi şudur “Erkek Teknik Öğretmen Okulu, orta dereceli erkek teknik öğretmen okullarında atölye ve meslekî teorik dersler okutacak, yeter derecede genel kültürü, pedagojik formasyonu olan, yüksek teknik bilgisi ve meslekî becerikli bulunan öğretmenler yetiştiren dört yıllık yüksek dereceli bir öğretmen okuludur.” Millî Eğitim Şûrasında ise bu tarif kabul edilmemiş ve şu tarif teklif olunmuştur: “Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu, orta dereceli erkek teknik öğretim okulları ile tekniker okullarına atölye ve meslek dersleri ve dengi okullarda branşlarıyla ilgili dersleri verebilecek kabiliyette, branşında mühendislik seviyesinde teknik bilgi ve pedagojik formasyona sahip öğretmenler yetiştiren dört yıllık yüksek dereceli bir okuldur.” Bu iki ayrı teklif karşısında Koordinasyon Grubunca hazırlanan tarif uygun görülmüştür.

b) Bu okulun adının, Koordinasyon Grubunca teklif ve Millî Eğitim Şûrasınca tasvip edildiği üzere “Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu” olması kabul edilmiştir.

c) Erkek Teknik Öğretmen Okulları ile ilgili olarak Koordinasyon Grubunca hazırlanan ve Millî Eğitim Şûrasınca uygun görülen teklifler kabul edilmiştir.

d) Erkek Teknik Öğretmen Okullarının amacı, orta dereceli teknik öğretim kurumlarına, özellikle çeşitli erkek sanat enstitülerine öğretmen yetiştirmek olduğuna göre Erkek Teknik Öğretmen Okullarının müfredat programlarının gözden geçirilmesi veya yeniden hazırlanması için, yeni üç yıllık sanat enstitülerinin programlarının hiç olmazsa ana hatlarıyla ortaya çıkması gerekir. Bu itibarla Erkek Teknik Öğretmen Okulları müfredat programlarının da 1962-1963 döneminde hazırlanacak olan erkek sanat enstitüleri programlarına muhteva bakımından paralel olarak ele alınması uygun görülmüştür.

7) Ticaret Yüksek Öğretmen Okulu

Bu konudaki karar sonradan bildirilecektir.

8) Kız Teknik Öğretmen Okulu

Koordinasyon Grubu Kız Teknik Öğretmen Okulunu “Orta Dereceli Kız Teknik Öğretim Okullarında atölye ve meslek derslerini okutacak, yeteri derecede genel kültüre, pedagojik formasyona ve meslekî becerikliliğe sahip öğretmenler yetiştiren dört yıllık yüksek dereceli bir öğretmen okulu” olarak tarif etmiştir. Bu tarif Millî Eğitim Şûrasında biraz daha işlenmek suretiyle şu şekil almıştır: “Kız Teknik Öğretmen Okulu, orta dereceli kız teknik öğretim okullarında meslekî dersleri ve dengi okullarda branşları ile ilgili dersleri okutacak yeteri derecede genel kültüre, pedagojik formasyona ve meslekî becerikliliğe sahip öğretmenler yetiştiren dört yıllık yüksek dereceli bir okuldur.” Bu tarif uygun görülmüştür. Bu okulun adının, Koordinasyon Grubunca teklif ve Millî Eğitim Şûrasınca tasvip edildiği üzere “Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu” olması kabul edilmiştir.

Bu teklifler de dikkate alınmak suretiyle, Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu müfredat programlarının, 1962-1963 döneminde hazırlanacak olan kız enstitüleri programına muhteva bakımından paralel olarak ele alınması uygun görülmüştür. Bu hususta gerekli çalışmalar, Talim ve Terbiye Kurulu ile de iş birliği suretiyle Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğünce yapılacak ve hazırlanacak yönetmelik tasarıları en geç 1963 Mayıs ayı sonuna kadar Talim ve Terbiye Kurulunun incelemesine sunulacaktır.

9) Kadın Meslek Öğretmen Okulu

Koordinasyon Grubunca teklif ve Millî Eğitim Şûrasınca tasvip edildiği üzere Kadın Meslek Öğretmen Okulunun akşam kız sanat okulları için atölye öğretici elemanlarını yetiştiren iki yıllık bir öğretmen okulu olarak tarif edilmesi uygun görülmüştür. Bu okul ile ilgili tekliflere uygun olarak hazırlanmış olan müfredat programı tasarısına nihai şeklin verilmesi ve 1962-1963 öğretim yılı başında uygulanmaya başlanması için gerekli tedbirler Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca alınacaktır.

10) Köy Kadınları Gezici Kurslarına Öğretmen Yetiştirilmesi

Bu konuda Koordinasyon Grubunca teklif ve Millî Eğitim Şûrasınca kabul edilen teklifler uygun görülmüştür. Bu tekliflere göre gerekli işlemler Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı ile iş birliği suretiyle Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğünce yapılacaktır.

11) Öğretmenlik Mesleğinin Cazip Hâle Getirilmesi

Öğretmenlik mesleğinin cazip hâle getirilmesi konusunda “Meslekî Yetişme ve Gelişme”, “Tayin, Terfî ve Nakil”, “Maaş Ücret ve diğer Maddi ve Manevi İmkanlar”, “Mevcut Mevzuattaki Bazı Aksaklıklar” ve “Kanun ve Yönetmelikler” gibi başlıklar altında Koordinasyon Grubunca hazırlanan ve Millî Eğitim Şûrasında bazı eklemelerle kabul edilen teklifler uygun görülmüştür. Bütün bu tekliflerde açık olarak belirttiği üzere öğretmenlik mesleğini cazip kılacak tedbirler acilen alınmadığı takdirde öğretmen yetiştirmek için yapılan büyük yatırımlar ve sarfedilen büyük gayretler arzu edilen neticeye bizi ulaştıramayacaktır. Bu itibarla mesleğin cazip kılınması konusunda Millî Eğitim Şûrasınca kabul ve ilan edilen tekliflerin her derece öğretim kurumları öğretmenlerine şamil olmak üzere, tek bir kanun tasarısı hâline getirilerek bu tasarının en kısa zamanda yasama organlarımıza sunulması için gerekli bütün tedbirlerin alınması Bakanlık olarak öncelikle neticelendirmek mecburiyetinde olduğumuz bir konudur. Yukarıda Öğretmen Yetiştirme konusunda belirtilen öğretmen yetiştiren okullarımız ile ilgili kanun tasarısı tekliflerinin de aynı kanun içerisine alınmak suretiyle, iki bölüm olarak, bir bütün hâlinde ve toptan yasama organlarımızın incelemesine sunulması, bu alanda hâlen dağınık surette yapılmakta olan ve bu defa Şûra kararları üzerine hazırlanacak olan çeşitli kanun teklifleri için harcanan ve harcanacak gayretlerin koordine ve teksif edilmesi bakımından yerinde görülmüştür. Bu itibarla her derecedeki öğretim kurumlarımız öğretmenleri için bahis konusu tek kanun tasarının, meslekî ve teknik öğretim daireleri ve diğer ilgili bütün daire ve teşekküllerle iş birliği suretiyle hazırlanması için gerekli tedbirler Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğünce öncelikle ve ivedilikle ele alınacak ve meydana getirilecek tasarı en kısa zamanda Talim ve Terbiye Kurulunun incelemesine sunulacaktır. Talim ve Terbiye Kurulu tespit edilen esasları Devlet Personel Teşkilâtı ile devlet personel genel politikasına uygun olarak, fakat öğretmenliğin özelliklerini esas tutarak müdafaa edecektir.

19- Millî Savunma ile İlgili Eğitim ve Öğretim

Millî Savunma ile ilgili Eğitim ve Öğretim konusunda Koordinasyon Grubunca hazırlanan tekliflerden Millî Eğitim Şûrasınca kabul edilenler uygun görülmüştür. Buna göre Millî Savunma eğitim ve öğretimine ait müteakip çalışmalar Askerlik Öğretim Müdürlüğünce yürütülecektir.

20- Beden Eğitimi

Beden eğitimi konusunda Koordinasyon Grubunca hazırlanan ve Millî Eğitim Şûrasınca kabul edilen teklifler uygun görülmüştür. Bu tekliflere göre müteakip çalışmalar Beden Eğitimi ve İzcilik Müdürlüğünce yürütülecektir.

21- Sağlık

Sağlık konusunda Koordinasyon Grubunca hazırlanan ve Millî Eğitim Şûrasınca kabul edilen teklifler uygun görülmüştür. Sağlık eğitimi konusunda genel anlamda temizlik eğitimi de özel olarak ele alınacaktır.

22-Eğitim Vakıfları

Eğitim vakıfları konusunda Koordinasyon Grubunca hazırlanan ve Millî Eğitim Şûrasınca kabul edilen teklifler uygun görülmüştür. Buna göre müteakip çalışmalar Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca yürütülecektir.

23-Güzel Sanatlar

“Riyaseti cumhur Senfoni Orkestrası”, “Halk Eğitiminde Güzel Sanatlar”, “Plastik Sanatların Gelişmesi”, “Sanatkarlarımızın Teşviki ve Korunması”, “Radyo” ve “Bölge Kültür ve Sanat Merkezleri” konularında Koordinasyon Grubunca hazırlanan ve Millî Eğitim Şûrasınca bazı ilavelerle kabul edilen teklifler uygun görülmüştür. Buna göre müteakip çalışmalar Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğünce yürütülecektir.

24- Opera ve Tiyatro

1) Opera ve Tiyatro Bölümünde Koordinasyon Grubunca hazırlanan ve Millî Eğitim Şûrasınca kabul edilen teklifler uygun görülmüştür.

2) Koordinasyon Grubu Tiyatro ve Opera Bölümlerinin bugünkü şartlar içinde ayrılmasının geçmiş yıllarda bu konuda yapılmış tecrübelerin müspet sonuçlar vermediğini belirterek, şimdilik mümkün görülmediğini mütalaa etmiş; her iki bölümün yeni bir opera binası ve atölyeleri yapıp çok sayıda teknik eleman yetişinceye kadar birbirinden ayrılmamasını, Opera Bölümünün Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü Teşkilâtı içinde kalmasını ve Devlet Tiyatrolarının Millî Eğitim Bakanlığına bağlı tüzel kişiliği haiz, tiyatro, opera, operet, bale ve çocuk tiyatrosu bölümlerini ihtiva eden bir Genel Müdürlük olmasını teklif etmiştir.

Millî Eğitim Şûrası ise Devlet Tiyatro ve Operasının, küçük kadrolarla birbirine muhtaç durumda bulunduğu kuruluş zamanından bugüne kadar çok genişlemiş, sanatkarların ve ihtiyaçların birkaç misli artmış olması dolayısıyla, zaten üyeleri bakımından birbirinden tamamıyla ayrı olan Devlet Tiyatrosu ile Devlet Operasının, bütün dünyadaki benzerleri gibi, derhal ayrılarak iki ayrı müstakil Genel Müdürlük hâlinde idare edilmesini; ayrı ayrı idare edilmekle beraber aynı binada çalışmak mecburiyetinden doğacak güçlükleri bertaraf edecek gerekli teknik tesislerin sağlanmasını; ileride ayrıca kurulacak Devlet Balesine hazırlık olmak üzere geniş bale repertuarını icra edecek ve halk oyunlarımızın temelini teşkil edecek koreografik yaratmalara imkan hazırlayan bir Devlet Balesi Bölümünün, Devlet Operası bünyesi içinde kurulmasını teklif etmiştir.

Devlet Operası ile Devlet Tiyatrosunun ayrılması ve Devlet Balesi Bölümünün Devlet Operası bünyesi içinde kurulması prensip olarak uygun görülmüştür. Bu kararın uygulanabilmesi için gerekli bütün maddi imkan ve şartlar önceden sağlanmalı ve bu maksatla iki kanun tasarısı hazırlanmalıdır. Bu kanun tasarısı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının sorumluluğu altında, Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü, Devlet Tiyatrosu Genel Müdürlüğü ve Devlet Konservatuvarı yetkili temsilcileri tarafından hazırlanarak Talim ve Terbiye Kurulunun incelemesine sunulacaktır. Aynı şekilde Bölge Tiyatroları Kanun tasarısı da ayrı konu olarak ele alınacaktır.

25- Eski Eserler ve Müzeler

Eski Eserler ve Müzeler konusunda Koordinasyon Grubunca hazırlanan ve Millî Eğitim Şûrasınca kabul edilen teklifler uygun görülmüştür. Bu konuda müteakip çalışmalar Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğünce yürütülecektir.

26- Kütüphaneler

1) Kütüphaneler başlığı altında yer alan “Halk Kütüphaneleri”, “Okul Kütüphaneleri”, “Personel Yetiştirme”, “Kütüphaneler arası İş Birliği” ve “Derleme” konularında Koordinasyon Grubunca hazırlanan ve Millî Eğitim Şûrasınca kabul edilen teklifler uygun görülmüştür. Bu konularla ilgili müteakip çalışmalar Kütüphaneler Genel Müdürlüğünce yürütülecektir.

2) Koordinasyon Grubu Millî Kütüphanenin idari bakımdan Kütüphaneler Genel Müdürlüğüne bağlı bir Müdürlük olarak hizmet görmesinin faydalı olacağı kanaa-

tine vardığı hâlde, Millî Eğitim Şûrası Millî Kütüphanenin doğrudan doğruya Bakanlığa bağlı, ilmi ve idari bakımdan özerkliği ve tüzel kişiliği haiz bir Müdürlük olarak hizmet görmesinin faydalı olacağını kabul etmiştir. Millî Kütüphanenin Millî Eğitim Bakanlığına bağlı olarak kalması kabul edildiğine göre özerkliğin bahis konusu olmaması gerekir. Tüzel kişiliğe gelince Millî Kütüphane uygun bir binaya kavuşturulmadan bu konuda hemen bir karara varılması yerinde görülmemiştir. Bu itibarla mevcut durum devam edecektir.

27- Yayımlar

Bu bölümde yer alan “Okul Ders Kitapları”, “Öğretmen Meslek Kitapları”, “Çocuk Yayınları”, “Halk Yayınları”, “Türk Kültür Eserleri”, “Klasikler”, “Ansiklopediler”, “Güzel Sanatlar Yayınları”, “Telif Tiyatro Eserleri”, “Çeşitli Yayınlar”, “Süreli Yayınlar ve Dergiler”, “Bakanlık Çalışmalarıyla İlgili Yayınlar”, “Bakanlıklar arası İş Birliği Yayınları” ve “Çeşitli Telifler” gibi konularda Koordinasyon Grubunca hazırlanan ve Millî Eğitim Şûrasınca bazı ilavelerle kabul edilen teklifler uygun görülmüştür. Bu teklifler ile ilgili müteakip çalışmalar Yayın Müdürlüğünce yürütülmelidir.

28- Halk Eğitimi

Halk Eğitimi Bölümünde “Halk Eğitiminin Tanımı ve Amaçları”, “Halk Eğitiminin Konuları”, “Halk Eğitiminde İş Birliği, İşbölümü ve Çalışma Planları”, “Halk Eğitimi Merkezleri”, “Halk Eğitimi Odaları”, “Halk Eğitimi Yayınları”, “Halk Eğitiminde Tesis ve Araçlar”, “Kanun ve Yönetmelikler”, “Genel Konular” ve “Öncelikle Ele Alınması Gereken İşler” gibi konularda Koordinasyon Grubunca hazırlanan ve Millî Eğitim Şûrasınca bazı eklemelerle kabul edilen teklifler uygun görülmüştür. Bu tekliflere göre gerekli çalışmalar Halk Eğitimi Genel Müdürlüğünce yürütülmelidir.

29- Dış Münasebetler

Dış Kültür Münasebetleri Bölümünde yer alan “Memleketler arası Münasebetler”, “Hükümetler arası veya Milletlerarası Teşekküllerle Olan Münasebetler”, “Memleketimizdeki Yabancı Kültür Kurumları”, “Türkiye’nin Yabancı Memleketlerde Açacağı Kültür Merkezleri”, “Türkiye’de Yabancılar için Türk Kültür Merkezleri”, “Türk Kültür Müşavirlikleri”, “Burslar”, “Kültürel Gösteriler”, “Toplantılar” ve “Okul Kitaplarının İncelenmesi” gibi konularda Koordinasyon Grubunca hazırlanan tekliflerin Millî Eğitim Şûrasında incelenmesi zaman darlığı bakımından mümkün olamamıştır.

Bu konuda Koordinasyon Grubunca kabul edilen teklifleri ile ilgili müteakip çalışmalar Dış Münasebetler Genel Müdürlüğünce yürütülmelidir.

30-Yönetim Örgütü

Millî Eğitim Bakanlığı merkez ve taşra örgütü ve görevleri hakkında Planlama Kurulu Yönetim Örgütü Komisyonu tarafından hazırlanan kanun teklifi Koordinasyon Grubunda tartışılmadan Şûraya sunulmuştur.Diğer taraftan Yönetim Örgütü konusunda Cumhuriyet Senatosu Üyesi Mehmet Özgüneş tarafından hazırlanan bir teklif de bilgi için Şûra'ya arz edilmiştir.

Millî Eğitim Şûrasında yönetim örgütü ile ilgili olarak kabul edilen teklifler Şûra kararları arasında bastırılmaktadır.

Bu arada merkezi hükümet teşkilâtında fonksiyonların dağılışı tarzını incelemek üzere Başbakanlıkça bir komisyon teşkil edilmiştir.Yönetim Örgütü konusunda gerek Şûra'ya sunulan dokümanlar gerekse Şûra'nın kararları bahis konusu komisyonun incelemesine arz edilmiştir. Bu hâle göre Millî Eğitim Bakanlığı Yönetim Örgütü konusunda ancak bahis konusu komisyonun mesaisinden sonra bir karara varmak mümkün olabilecektir.

V. BÖLÜM

VIII. MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASI (28 EYLÜL- 3 EKİM 1970)

Toplanma Tarihi: 28 Eylül- 3 Ekim 1970

Dönemin Milli Eğitim Bakanı: Prof. Dr. Orhan Oğuz

Şûra Başkanlık Divanı: Prof. Dr. Orhan Oğuz

1. İLKÖĞRETİM ŞÛRA ÜYELERİ

Tabi üyeler

Prof. Dr. Orhan Oğuz	Millî Eğitim Bakanı
Zekâî Baloğlu	Talim ve Terbiye Kurulu Başk.
Mehmet Önder	Kültür Müsteşarı
Sıtkı Bilmen	Müsteşar Yardımcısı
Cahit Külebi	Kültür Müsteşar Yardımcısı
Ali Ölmezoğlu	Teftiş Kurulu Başkanı
Dr. Hıfzı Doğan	Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi ve Şûra Genel Sekreteri
Cemal Alpman	Talim ve Terbiye Kurulundan
Kemal Kerpiççi	Talim ve Terbiye Kurulundan
Dr. Ferhan Oğuzkan	Talim ve Terbiye Kurulundan
Kâmil Su	Bakanlık Başmüfettişi
Mahir Tuna	Bakanlık Başmüfettişi
Hasan Acar	Bakanlık Başmüfettişi
Mehmet Kalaç	Hukuk Müşaviri
AH Yalkın	İst. Millî Eğitim Müdürü

Şevket Ural	İzmir Millî Eğitim Müdürü
S. Sabri Kılıç	Ordu Millî Eğitim Müdürü
Galip Aköz	İçel Millî Eğitim Müdürü
N. Güngör Kısaparmak	Ankara Millî Eğitim Müdürü
Faysal Duruöz	Kars Millî Eğitim Müdürü
Rahmi Gemici	Gaziantep Millî Eğitim Müdürü
Prof. Dr. Nazım Terzioğlu	İst. Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Tahsin Özgüç	Ankara Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. İhsan Doğramacı	Hacettepe Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Erdal İnönü	O. D. T. Ü. Rektörü
Prof. Dr. Mustafa Uluöz	Ege Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Kemal Bıyıkoglu	Atatürk Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Ahmet Özel	Karadeniz Teknik Üniversitesi Rektörü
Prof. Kenan Akyüz	A. Ü. Eğitim Fakültesi Dekanı

İlköğretimden;

Nihat Işık	İzmir ilköğretim Müfettişi
Zafer Ertuna	Tekirdağ ilköğretim Müfettişi
Rıfat Erser	İstanbul ilköğretim Müfettişi

İlköğretmen okullarından;

Hasan Bozalp	Çorum İlköğretmen Okulu Müdürü
Selahattin Kaynar	Ankara Atatürk İlköğretmen Okulu Müdürü (Müşahit)

2. ŞÛRA GÜNDEMİ

- Ortaöğretim Sistemimizin kuruluşu
- Yüksek öğretime geçişin yeniden düzenlenmesi.

3. İLKÖĞRETİMLE İLGİLİ ALINAN KARARLAR

İlköğretim:

İlköğretim ve eğitim 5 Ocak 1961 tarih ve 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile düzenlenmiştir.

Ortaokul:

8- Ortaokul, ilkokulun devamı ve orta öğretimin birinci devresi olarak,

a) Öğrencilerin genel eğitimlerini yaş ve fikir seviyelerine uygun surette sağlamak;

b) Çevrenin ekonomik özellikleri de göz önünde bulundurularak öğrencilerin ilgi, istidat ve kabiliyetlerini ortaya çıkarıp geliştirmek;

c) Öğrencilere ikinci devre orta öğretim programlarını takip için gerekli olan bilgi ve becerileri kazandırmak;

ç) Hayata atılmak isteyenlere, tutacakları işlerde başarı şartlarının esaslarını kavratmak; ile görevli milli bir eğitim kurumudur.

9- Bu görevleri yerine getirmek için ortaokulda dersler,

a) Mecburi dersler, b) Seçmeli dersler olmak üzere iki grupta toplanır. Mecburi dersler her öğrencinin istisnasız olarak alacağı genel derslerdir. Seçmeli dersler ise, çevrenin özelliklerine ve şartlarına göre tespit edilen ve seçimi her öğrencinin isteğine bırakılan derslerdir.

10- Ortaokulun görevlerini ifa etmesini sağlayan temel ve seçmeli derslerin çeşitleri ile bu derslerin sınıflara göre haftalık dağıtımı gösterilmiştir.

11- Aynı ortaokul programı, ikinci devre genel, mesleki, teknik okulların varsa birinci devrelerinde de uygulanır. Bu okullarda sadece seçmeli derslerin uygulamaları ve laboratuvar çalışmaları, ilgili okulun ikinci devresinin amaçları ve özellikleri dikkate alınarak artırılabilir.

12- Sınıf öğretmenler kurulu, öğrencinin isteğini ve sınıf öğretmenlerinin teklifi de inceleyerek, çocuğun ikinci devre orta öğretimde yönelebileceği programı tayin hususunda öğrenci velisine yapılacak tavsiyeyi kararlaştırır. Okul idaresi bu tavsiyeyi öğrencinin “okul dosyası”na ve diplomasına işler. Bu tavsiye “zorlayıcı” değil, “yol gösterici”dir.

4. KARARLARIN UYGULAMALARI

28 Eylül-3 Ekim 1970 tarihinde toplanan Sekizinci Şûra'da "Eğitim sisteminin toplum ihtiyaçlarına cevap vermekten uzak olduğu, ekonomik ve sosyal kalkınmayı hedef alan bir eğitime ihtiyaç bulunduğu" vurgulanarak biri diğerine bağlı üçlü sistemin (ilköğretim-ortaöğretim- yüksek öğretim) sağlıklı bir yapıya kavuşturulması; ilköğretimin 222 sayılı yasanın öngördüğü tarzda ıslahı; ortaöğretimin genel kültür ve yurttaşlık eğitimi veren, öğrencileri ilgi ve yeteneklerine göre yönlendiren iki devreli konumda düşünülmesi; programlar arasında yatay ve dikey geçiş imkanlarının hazırlanması; küçük yerleşim birimlerinde çok amaçlı liseler açılması gündeme getirilmiştir (Necdet Sakaoğlu, 2003, 274).

Şurada, ilköğretime ilişkin önemli bir çalışma yapılmamıştır. Ancak, 222 sayılı Kanun ile 1968 ilkokul programı üzerinde görüşler bildirilmiştir. 3. Demirel Hükümeti döneminde hazırlanan 1971 yılı programından da anlaşılacağı gibi, okullaşma ve derslik sayıları bakımından bölgeler ve iller arasındaki dengesizlikler devam etmektedir. Bu durumun, özellikle köylerde yeterli öğretmen olmaması nedeniyle büyük sorun olduğu belirtilmektedir. 1970 yılında ise okullaşma oranı %84 olarak gerçekleşmiş olup, on yıl önce planlanan hedefe varmada tam isabet kaydedilememiştir. 1960 yılında %40 dolaylarında olan okur-yazarlık oranı, 1970 yılında 35. 605. 000 olan toplam nüfus içinde %55'e ulaşabilmesi bir başka problem olarak karşımıza çıkmaktadır (Kalaycı, 1988, 86).

1. Nihat Erim Hükümeti (26.3.1971-11.12.1971) döneminde ise, Eğitim Reformu Kanunu Tasarısı'nın hazırlanması için, "Milli Eğitim Reformu Stratejisi ve Koordinasyon Komisyonu" kurulmuştur. Komisyonca hazırlanan rapor, haziran ayında (1971) hükümete sunulmuştur (Kalaycı, 1988, 87). 1 Temmuz 1971 tarihinde Temel eğitim Çalışma Grubu "Çalışma İlke ve Yöntemi"ni hazırlayarak çalışmalara başlamıştır. Temel eğitim Çalışma Grubu, temel eğitim denemesini yapmak üzere bir proje hazırladı. Bu grup, temel eğitim okulunun amaçlarını, eğitim ilkelerini, süresini ve eğitim programlarının esaslarını veren bir modelini de hazırladı. Temel eğitim modeline uygun olarak hazırlanan eğitim programı onaltı yatılı bölge okulunda denenmek üzere açıklayıcı bir genelge ile 28 Eylül 1971 günü illere gönderildi (Kalaycı, 1988, 88 alındığı yer: İbrahim Ethem Başaran, Temel Eğitim ve Yönetimi, 40).

Atatürk'ün eğitimde birlik (Tevhid-i Tedrisat) ilkesine aykırı bütün uygulamalara da son verilecektir (Hükümet Programlarında Eğitim, 1983, 22). İlköğretimde orta ve yüksek öğretim arasında organik bir bağ kurulacak, okul programlarını, ders kitapları ve öğretim araçlarını gelişmelere uygun olarak devamlı surette yenilemeye önem verilecektir (Hükümet Programlarında Eğitim, 1983, 23).

Melen Hükümeti (22. 5. 1972- 15.4. 1973) ne göre, ilkokullarımızı bitiren çocuklarımızın büyük bir çoğunluğu üst okullara deva etmek veya bir meslek sahibi olmak imkanlarından yoksun bulunmaktadır. İnsanları ve toplumu tedirgin eden ve hayata güçsüz bırakan bu büyük soruna çözüm yolu getirmek için öğrencilere bilgi ve kabiliyetleri istikametinde bir öğretim vermek amaç edinmiştir. (Hükümet Programlarında Eğitim, 1983, 26). Hazırlanacak olan Milli Eğitim Kanunu ile yurdumuzun ekonomik kalkınmasına büyük ölçüde katkıda bulunan teknik okullar bir bütünlük içinde ve çağımızın modern eğitim sistemleri açısından ele alınacak Türk Eğitimi yeni bir yapı ve çalışma düzenine kavuşturulacağı vaat edilmiştir (Kantarcıoğlu, 1990, 58).

Naim Talu Hükümeti (15.4.1973-26.1.1974) zamanında, 14 Haziran 1973 sayılı “Milli Eğitim Temel Kanunu” kabul edilmiştir. Kanunun 1. maddesine göre; bu kanun, Türk milli eğitiminin düzenlenmesinde esas olan amaç ve ilkeler, eğitim sisteminin genel yapısı, öğretmenlik mesleği, okul bina ve tesisleri, eğitim araç ve gereçleri ve Devletin eğitim ve öğretim alanındaki görev ve sorumluluğu ile ilgili temel hükümleri bir sistem bütünlüğü içinde kapsar (T.D., 2 Temmuz 1973, C.36, S. 1750, s. 283). Kanunun temel eğitim ile ilgili maddesinde ise; “Temel eğitimin amaç ve görevleri, Milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak,

1. Her Türk çocuğuna iyi bir vatandaş olmak için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmak; onu milli ahlak anlayışına uygun olarak yetiştirmek;
2. Her Türk çocuğunu ilgi, istidat ve kabiliyetleri yönünden yetiştirerek hayata ve üst öğrenime hazırlamaktır.” hükümleri yer almaktadır.

Temel eğitim kanunu, ilköğretim ve Eğitim kanunundaki kavramı “Temel Eğitim” adı altında yasallaştırmıştır (Kalaycı, 1988, 94).

1739 sayılı kanunla temel eğitim okulları, beş yıllık birinci ve üç yıllık ikinci kademe eğitim kurumları haline dönüştürülmüştür (Kalaycı, 1988, 94).

Milli Eğitim Temel Kanunu “Öğretmenlik, Devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir. “ hükmünü getirmiş ve öğretmenlerin hangi öğretim kademesinde olursa olsun yüksek öğrenim görmelerini de kanun hükmüne bağlanmıştır (Kalaycı, 1988, 95).

303 sayılı 22.3.1973 tarihli ortaokul Sosyal Bilgiler, Fen Bilgisi ve Matematik programlarının bütün ortaokullarda kademeli olarak uygulanması hakkında karar alınmıştır (T.D., 2 Nisan 1973, C. 36, S. 1740, s.121).

36 sayılı 22.11.1973 tarihli Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Orta Dereceli Okulların Sınıf Geçme ve İmtihan Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılması hakkında karar alınmıştır (T.D., 19 Kasım 1973, C. 36, S.1767, s.435).

304 sayılı 2.8.1972 tarihli ilkokul yönetmeliği hakkında, İlköğretim Genel Müdürlüğünün 10 Haziran 1971 tarih ve 322.1/1-31686 sayılı teklif yazıları üzerine; “İlkokul Yönetmeliği”nin ilişik örneğine göre kabulü hususunun Bakanlık Makamının tasviplerine arzı kararlaştırılmıştır (T.D., 27 Kasım 1972, C.35, S.1722,s.389).

384 sayılı 5.11.1970 tarihli kararla “VII. Milli Eğitim Şûrası kararlarının onanması ve uygulamanın planlanması hakkında” konulu karar ile şunlar dile getirilmiştir: Türk çocuklarının, Milli Eğitimimizin amaçlarına uygun olarak, ilgi, istidat ve kabiliyetlerine göre hayata, iş alanlarına veya daha üst öğrenime hazırlanabilmeleri ve sosyal gelişmemiz ve ekonomik kalkınmamız için yeterli sayıda ve vasıfta insan gücünün yetiştirilebilmesi için, “Orta öğretim sistemimizin Kuruluşu ile Yüksek Öğretim Geçişin Yeniden Düzenlenmesi” konusunda Talim ve Terbiye Kurulunca hazırlanan ve VIII. Milli Eğitim Şûrasınca incelenerek kabul edilen esasların, Teşkilat Kanunumuzun üçüncü maddesi gereğince onanması ve uygulamanın 46-49. maddelerdeki esaslara göre planlanması hususlarının Bakanlık Makamının tasviplerine arzı kararlaştırıldı (Özalp, Ataüenal, 1977, 416).

1973-1974 öğretim yılında 37.145’i köylerde, 4.080’i şehirlerde bulunan 41.225 ilkokulda 5.400.000 çocuğumuz öğrenim görmüş ve 160.000 öğretmen görev yapmıştır. İlköğretimin, 7-12 yaş ve çağ nüfusu için, 1971-1972 öğretim yılında %100 gerçekleşmesi planlanmışsa da, yıllara göre öngörülen yatırım ödeneklerinin ayrıl-maması nedeniyle bu hedefe ulaşılammıştır. 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu, her yıl devlet gelirlerinin %3’ünün ilköğretime ayrılmasını öngörmesine rağmen, I. Ve

II. Beş yıllık Kalkınma Planları döneminde öngörülen yatırım ödenekleri ile ayrılabilen yatırım ödenekleri arasında 1,5 milyar TL. dolayında noksanlık olmuştur. Bu dönemlerde ilköğretim alanında karşılaşılan en büyük sorun, bina yapımı ile öğretmen yetiştirme arasında bir paralelliğin kurulamayışı olmuştur. Bugün, kent okullarının %50'sinden fazlasında ikili ve üçlü öğretim yapılmaktadır. İkili öğretim normal sayıda bile üçlü öğretimin kesin olarak ortadan kaldırılması gerekmektedir (Özalp, Ataüinal, 1977, 468.).

1973-1974 öğretim yılında ilkokul mezunlarının ortaöğretimin birinci devresine geçişi %50 dolaylarındadır. Bu oran kentlerdeki okullardan mezun öğrenciler için %75'e varmaktadır. Bu durum bize, fırsat eşitliği yönünden, kırsal bölgedeki çocuklarımızın üst öğrenime geçiş olanaklarının sınırlı olduğunu göstermektedir (Özalp, Ataüinal, 1977, 469.).

VIII. Mili Eğitim Şûrası'nda ilköğretim ile ilgili pek gelişme olduğu söylene-
mez. Bu dönemde, öğretmen ihtiyacı devam etmekte, eğitimde istenen seviyeye ge-
linmediği görülmektedir. Okur- yazarlık seviyesi hala düşük bir oranda kalmıştır.
Okullar ve derslikler yetersizdir. Köy Enstitüleri zamanında köye gidecek öğretmen
sayısında artış olmasına rağmen bu dönemde köye gidecek öğretmen sayısında düşüş
görülmemekte, köy okullarında istenilen düzeyde eğitim verilmemektedir. Yukarıdaki
kaynaklardan da anlaşılacağı gibi VIII. Şûra döneminde kararların uygulamaya yan-
sımadığı görülmektedir.

5. ŞÛRA SONUNDA ALINAN BÜTÜN KARARLAR

Türk Eğitim Sisteminin Yapısı:

1 — Millî Eğitimin amaçlarını gerçekleştirmekle görevli Türk eğitim sistemi,
biri diğerine dayalı üç öğretim derecesinden oluşur:

- 1 — ilköğretim,
- 2 — Orta öğretim,
- 3 — Yüksek öğretim.

2 — Her okul bu öğretim derecelerinden birine uygun olarak yatay ve dikey
geçiş yolları belirtilmek suretiyle mutlaka eğitim sisteminin bütünlüğü içinde açılır.
Çeşitli yaygın eğitim kurumlarında bu kayıt aranmaz.

İlköğretim:

3- İlköğretim ve eğitim 5 Ocak 1961 tarih ve 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile düzenlenmiştir.

Orta öğretim:

4- Orta öğretim, ilköğretime dayalı genel olarak 12-17 yaşları arasındaki öğrencilerin genel, mesleki ve teknik her türlü eğitimlerini kapsar.

5- İlkokulu bitiren istekli her öğrenci, orta öğretime devam etmek ve genel, mesleki ve teknik her türlü orta öğrenim imkanlarından ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde yararlanmak hakkına sahiptir

6- Orta öğretimin görevi, öğrencilere kişisel ve toplumsal hayatın gerektirdiği nitelikte ortak bir genel kültür ve vatandaşlık eğitimi kazandırmak, onları ilgi, istidat ve kabiliyetlerine göre iş alanlarına, mesleklere veya yüksek öğretime hazırlamaktır. Bunu sağlamak için orta öğretim derecesi iki kademeden kurulur:

a) Birinci devre orta öğretim,

b) İkinci devre orta öğretim,

a) Birinci Devre Orta Öğretim:

7- a) Birinci devre orta öğretim, genel olarak 12-14 yaşlarındaki öğrencilere verilen eğitimin tümünü kapsar.

b) Yanlış ve erken bir seçimi önlemek ve böyle bir seçim sonucu normal öğrenim süresini uzatabilecek herhangi bir zaman kaybına yer vermemek için bu devrede öğretim ihtisaslaşmaz. Ancak, öğrencilere seçmeli dersler, ders dışı eğitsel ve sosyal faaliyetler, öğretmen-veli ilişkileri, sürekli gözlemler ve rehberlik yolu ile istidat ve kabiliyetlerini anlama, ya da hayata hazırlanma bakımından yardım edilir.

c) İkinci devrenin çeşitli programlarına yöneltme “yol gösterici” nitelikte olup “zorlayıcı” değildir.

ç) Bu sebeplerle birinci devre ortaöğretim programı, bütün ikinci devre programlarının ortak gövdesidir ve bu programın uygulandığı okul tek tip ortaokuldur.

Ortaokul:

8- Ortaokul, ilkokulun devamı ve orta öğretimin birinci devresi olarak,

a) Öğrencilerin genel eğitimlerini yaş ve fikir seviyelerine uygun surette sağlamak;

b) Çevrenin ekonomik özellikleri de göz önünde bulundurularak öğrencilerin ilgi, istidat ve kabiliyetlerini ortaya çıkarıp geliştirmek;

c) Öğrencilere ikinci devre orta öğretim programlarını takip için gerekli olan bilgi ve becerileri kazandırmak;

ç) Hayata atılmak isteyenlere, tutacakları işlerde başarı şartlarının esaslarını kavratmak;

ile görevli milli bir eğitim kurumudur.

9- Bu görevleri yerine getirmek için ortaokulda dersler,

a) Mecburi dersler, b) Seçmeli dersler olmak üzere iki grupta toplanır. Mecburi dersler her öğrencinin istisnasız olarak alacağı genel derslerdir. Seçmeli dersler ise, çevrenin özelliklerine ve şartlarına göre tespit edilen ve seçimi her öğrencinin isteğine bırakılan derslerdir.

10- Ortaokulun görevlerini ifa etmesini sağlayan temel ve seçmeli derslerin çeşitleri ile bu derslerin sınıflara göre haftalık dağıtımı gösterilmiştir.

11- Aynı ortaokul programı, ikinci devre genel, mesleki, teknik okulların varsa birinci devrelerinde de uygulanır. Bu okullarda sadece seçmeli derslerin uygulamaları ve laboratuvar çalışmaları, ilgili okulun ikinci devresinin amaçları ve özellikleri dikkate alınarak artırılabilir.

12- Sınıf öğretmenler kurulu, öğrencinin isteğini ve sınıf öğretmenlerinin tekli-fini de inceleyerek, çocuğun ikinci devre orta öğretimde yönelebileceği programı tayin hususunda öğrenci velisine yapılacak tavsiyeyi kararlaştırır.okul idaresi bu tavsiyeyi öğrencinin “okul dosyası”na ve diplomasına işler.bu tavsiye “zorlayıcı” değil, “yol gösterici”dir.

b) İkinci Devre Orta Öğretim:

13- İkinci devre orta öğretim,

a) Ortaokula dayalı, genel olarak 15-17 yaş grubundaki öğrencilere verilen genel, mesleki ve teknik eğitimin tümünü kapsar;

b) Bütün öğrencileri çeşitli programlarla ilgi, istidat ve kabiliyetlerine göre iş alanlarına, mesleklere veya yüksek öğretime hazırlar;

c) Bütün öğrencilere orta öğretim seviyesinde asgari ortak bir genel kültür kazandırır; onlara hem mesleki yetişmeleri için, hem de hayata uyabilmeleri için yararlanabilecekleri sağlam bir temel hazırlar;

ç) Birinci devrede temayül ve yetenekleri belirmekle beraber, ikinci devre başlarında pek çok çocuk henüz yollarını aramakta olduklarından, öğrencilerin ilgi, istidat ve kabiliyetlerinin daha belirgin olmasına fırsat verir, istekle yönelebilecekleri çeşitli programlar için geniş seçim imkanları hazırlar;

d) Yönelmede yanılmaları ve zaman kaybını önlemek, muhtemel gelişmelere göre tekrar yönelmeyi kolaylaştırmak için çeşitli programlar arasında yatay ve dikey geçiş yolları açar.

14- Yukarıdaki ilkelere göre ikinci devre orta öğretimin üç temel görevi vardır:

- a) Yüksek öğretime hazırlamak,
- b) Hem mesleğe hem de öğretime hazırlamak,
- c) Hayata veya iş alanlarına hazırlamak.

Bu görevlerin yerine getirilmesinde, öğrencilerin istekleri ve kabiliyetleri ile toplumun ihtiyaçları arasında denge sağlanması göz önünde tutulur.

Çeşitli Programlar:

15- Bu üç temel görevi yerine getirebilmek için ikinci devre orta öğretim kurumlarında,

- a) Yüksek öğretime hazırlayan programlar,
- b) Hem mesleğe hem de yüksek öğretime hazırlayan programlar,
- c) Hayata ve iş alanlarına hazırlayan programlar düzenlenir.

Öğrencileri bu programlara yöneltebilmek için ikinci devre sınıfı olarak düzenlenir.

Yöneltme Sınıfı:

16- Yöneltme sınıfı genel, mesleki ve teknik orta öğretimin ikinci devresinin birinci yılıdır.

Bu sınıfta,

a) Birinci devreden gelen öğrenciler arasındaki seviye farkları giderilmeye çalışılır;

b) Birinci devre sonunda öğrencilere yapılan yöneltme tavsiyelerindeki muhtemel yanlışları düzeltme imkan ve fırsatı bulunur;

c) Öğrenciler, müteakip yıllarda yönelecekleri programlar için hazırlanır.

17- Bu görevlerin yerine getirilmesi için yöneltme sınıflarında genel kültürü sağlayan ortak mecburi dersler ile öğrencileri ilgi, istidat ve kabiliyetlerine göre müteakip yıllardaki çeşitli programlara yönelten seçmeli dersler vardır.

18- Ortak mecburi dersler bütün mesleki ve teknik okulların birinci sınıflarında da aynen uygulanır; ancak seçmeli derslerin tespitinde okulun amaçları ve özellikleri dikkate alınır ve gerekiyorsa, haftalık ders saati artırılabilir. Aynı seçmeli dersleri bu saatler kadar uygulamayan diğer okulların birinci sınıflarından mesleki ve teknik okulların ikinci sınıflarına geçmek isteyenler için yeni ders yılına başlamadan önce yoğunlaştırılmış telafi kursları düzenlenir.

19- Yöneltme yılında, birinci ve ikinci kanaat dönemleri sonlarında, sınıf öğretmenler kurulu, “rehberlik servisi”nin teklifini, öğrencinin yöneltme sınıfından sonra yönelebileceği programı seçme hususunda öğrenci velisine yapılacak tavsiye kararlaştırılır. Okul idaresi, yıl sonunda yapılan tavsiyeyi öğrencinin okul dosyasına ve karneğine işler. Bu tavsiye zorlayıcı değil, yol göstericidir.

20- Yöneltme sınıfında öğrenciler, istekleri de dikkate alınmak suretiyle, kabiliyetlerine ve derslerdeki başarı derecelerine göre;

a) Ya yüksek öğretime hazırlayan programlara,

b) Ya hem mesleğe hem de yüksek öğretime hazırlayan programlara,

c) Ya da hayata veya iş alanlarına hazırlayan programlara, yöneltilmiş olurlar.

21- Bu programlara ayrılmada, yöneltme yılında okutulan derslerden veya ders gruplarından aranacak başarı şartları her programın özelliğine göre ayrı ayrı belirlenir.

Yüksek Öğretime Hazırlayan Programlar

22- Onuncu sınıfta yüksek öğretime hazırlayan iki çeşit program vardır:

a) Edebiyat,

b) Fen.

23- Onbirinci sınıfta dört çeşit program vardır: onuncu sınıfın;

Edebiyat programından gelenler için,

a) Dil-Edebiyat

b) Sosyal ve Ekonomik Bilimler,

Fen programından gelenler için,

c) Matematik-Fizik,

d) Tabiat Bilimleri.

24- Bu dört program, dört ana yönde öğrencilerin yüksek öğrenime yönelmelerini sağlar:

Dil- Edebiyat fakültelerine, ilgili diğer akademi ve yüksek öğretim kurumlarına;

Sosyal ve Ekonomik Bilimler: Hukuk, iktisat, siyasal Bilgiler ve eğitim fakültelerine, iktisadi ve ticari bilimler fakülte veya akademilerine, ilgili diğer akademi ve yüksek öğretim kurumlarına;

Matematik- Fizik: Uygulamalı bilimlerle ilgili fakültelere, fen fakültelerine; ilgili diğer akademi ve yüksek öğretim kurumlarına;

Tabiat Bilimler: F. K. B. ye dayalı fakültelere, ilgili diğer akademi ve yüksek öğretim kurumlarına.

Yüksek Öğretime Hazırlayan Çeşitli Programlarda

Derslerin Çeşitleri ve Ağırlıkları:

25- Yüksek öğretime hazırlayan ikinci devre orta öğretimin çeşitli programları, öğrencilerin ilgi, istidat ve kabiliyetleri yönünden olan ferdi farklılıklarına ve yönelttikleri yüksek öğrenim alanlarının istek ve ihtiyaçlarına cevap vermek üzere,

a) Ortak mecburi dersler,

b) Programlara ait özel dersler,

c) Seçmeli derslerden kurulur.

Ortak mecburi dersler, her programda her öğrenci için mecburi olan derslerdir.

Özel dersler, öğrenciyi, ilerde gireceği yüksek öğrenimin çeşitli programlarına yönelten ve ona bu yönde gelişme ve derinleşme imkânı veren, yalnız ilgili programdaki öğrenciler için alınması gereken derslerdir.

Seçmeli dersler, belli bir programa girmiş olan öğrencinin, ortak mecburi ve özel dersleri dışında, ilgi ve istidadına göre serbestçe seçtiği derslerdir.

Yüksek öğretime hazırlayan çeşitli programlarda, dersleri yıllara yaymak ilkesi yerine, mümkün olduğu ölçüde teksifi olarak toplamak ilkesi benimsenmelidir.

26- yüksek öğretime hazırlayan programların öğrenim süresi, yöneltme sınıfı üzerine şimdilik iki yıldır.

Hem Mesleğe Hem De Yüksek Öğretime Hazırlayan Programlar

27- Hem mesleğe hem de yüksek öğretime hazırlayan programların öğrenim süresi, yöneltme sınıfı üzerine üç yıldır. Bu programlar özellikle teknisyen okulları ile ilköğretmen okulları gibi eğitim kurumlarında uygulanır.

28- Bu okullarda, yüksek öğretime hazırlayan programlar arasından seçilecek biri veya birkaçı ile meslek dersleri ve uygulamaları verilir. Sadece bazı özel dersler ile seçmeli dersler arasında aynılık yerine denklik düşünülür. Gerekliyse haftalık ders saati artırılır.

29- Diğer Bakanlıklara bağlı teknisyen seviyesinde eleman yetiştiren okullar da bu gruba girer.

30- Bu okulları bitirenlerin personel statülerinde bir yıllık öğrenin farkı değerlendirilir. Ayrıca bunların hangi yüksek öğretim kurumlarına tercihi olarak alınabilecekleri belirtilir.

Hayata veya İş Alanlarına Hazırlayan Programlar:

31- İkinci devre orta öğretim derecesinde bir öğrenimle yetinmek isteyen öğrenciler için onları hayata veya iş alanlarına hazırlayan çeşitli programlar düzenlenir. Bunlar;

a) Az masraflı tesis, araç ve gereç isten programlar,

b) Masraflı tesis ve atölyeler gerektiren programlar olarak başlıca iki grupta toplanır.

Az Masraflı Tesis, Araç ve Gereç İsteyen Programlar:

32- Bu gruba giren programlar az masraflı tesis, araç ve gereç isteyen çalışma alanlarını kapsar: büro eğitimi ve sekreterlik, muhasebe, turizm (tercüman rehberlik), kooperatifçilik, teknik ressamlık, ev ekonomisi, sağlık eğitimi, tarım (tavukçuluk, arıcılık, meyvecilik, tarım endüstrisi gibi), kütüphanecilik, güzel sanatlar (resim, müzik, sahne sanatları gibi).

33- Bu programlar, imkân ve şartları elverişli olan ikinci devre her orta öğretim kurumunda düzenlenebilir.

34- Bu programların ortak özelliği, öğrenci hangi programı seçerse seçsin, ona ikinci devre orta öğretim seviyesinde asgari bir genel kültür kazandırmasıdır; buna ek olarak da bir iş alanı tanıtılır, sevdinir, bu yolda temel beceriler kazandırılır ve kişisel kabiliyetler geliştirilir. Bunu sağlayabilmek için, yöneltme sınıfını takip eden iki yılın programı, öğrenciye yarı yarıya genel kültür ve meslek formasyonu verecek şekilde düzenlenir.

Masraflı Tesis ve Atölyeler Gerektiren Programlar:

35- Bu programlar masraflı tesis, atölye, araç ve gereç isteyen meslek türlerini kapsar: yapı, tesviyecilik, demircilik, marangozluk, motorculuk, elektrikçilik, elektronik hesap makineleri, dökümcülük, modelcilik, laborantlık, matbaacılık, mensucat, otelcilik ve turizm, giyim, konfeksiyon, el sanatları (nakış, dokumacılık, halıcılık, hasır işleri, yapma çiçek), besinler ve beslenme, ev idaresi vb.

Bu programlar ancak gerekli tesisleri olan meslek ve teknik öğretim kurumlarında düzenlenir.

36- Bu programların ortak özelliği, öğrenciye seçtiği programda vasıflı işçi seviyesinde bir meslek formasyonu kazandırmaktır. Bunu sağlayabilmek için yöneltme sınıfına dayalı onuncu ve onbirinci sınıflarda ders saatlerinin en az üçte ikisi meslek derslerine ve uygulamalara ayrılır. Bazı meslekler için yalnız onuncu sınıfta meslek belgesi veren programlar da düzenlenebilir.

37- Mevcut programlar bu esaslara göre gözden geçirilecektir.

38- Bu programların türleri öğrenci sayısına, ihtiyaca, çevrenin imkan ve şartlarına göre kararlaştırılır. Aynı kurumun imkanlarından birkaç okul ortaklaşa yararlanabilir. Mümkün olan hallerde ve yerlerde endüstri ile işbirliği yapılır.

Orta Öğretimde Yatay ve Dikey Geçişler:

39- İkinci devre orta öğretimde, yüksek öğretime hazırlayan çeşitli programlar arasında sınıflara göre yatay ve dikey geçiş imkanları sağlanır; bu maksatla başarılmaması gereken farklı dersler olarak belirtilir.

Yüksek öğretime hazırlayan programlardan hayata ve iş alanlarına hazırlayan herhangi bir programa geçilebileceği gibi, hayata ve iş alanlarına hazırlayan bir programdan yüksek öğretime hazırlayan herhangi bir programa da farklı derslerden imtihan verme yoluyla geçilebilir veya dışardan bitirme imtihanlarına girilebilir.

40- Nüfusu az olan yerlerde, ikinci devre orta öğretimin genel, mesleki ve teknik öğretim programları, bir yönetim altında toplanan çok gayeli bir okul olarak kurulabilir.

Ayrı ayrı genel, mesleki ve teknik öğretim verecek okulları besleyecek sayıda öğrenci çıkarmayan bu yerlerde bu tip okullar ekonomik olduğu kadar, fırsat ve imkan eşitliği ve sosyal adalet ilkelerine uygun olarak eğitimin düzenlenmesine de daha elverişlidir. Bu okullarda iyi işleyen bir rehberlik düzeninden yararlanmak suretiyle başarılarına göre öğrencileri ortak mecburi derslere yöneltmek ve sınıf geçme düzeni uygulamak daha kolay olur.

Sınıf Geçme Veya Ders Geçme:

41- İkinci devre orta öğretim kurumlarında çeşitli programların ders geçme ve kredi düzenine göre tamamlanması ilke olarak kabul edilmiştir. Bu ilkenin uygulanması için Bakanlıkça hazırlanacak plan IX. Milli Eğitim Şûrasında incelenerek karara varılacaktır.

Not Verme Düzeni:

42- Öğrencileri başarılarına göre yöneltmek ve çalışmaya teşvik etmek esas olduğundan, ölçme ve değerlendirme objektif yöntemlerle yapılarak her derste öğrenci başarısı dört ayrı notla, başarısızlık ise bir tek notla değerlendirilir. Buna göre verilecek notlar şunlardır:

- Pekiyi.....A
- İyi.....B
- Orta.....C
- Geçer.....D
- Başarısız.....E

Bitirme İmtihanları Ve Diplomalar

43- İkinci devre orta öğretimin sonunda, bugünkü lise bitirme imtihanlarında olduğu gibi, her programın özelliğine göre tespit edilecek derslerden bitirme imtihanı yapılır. Başaranlara verilen diplomanın adı “Lise Bitirme Diploması”dır. Diplomanın üzerinde okulun adı, takip edilen programın adı, yıllara göre okunan dersler ve başarı notları, bitirme imtihanında alınan notlar çizelge halinde gösterilir. Diplomanın üzerine ayrıca yüksek öğretime girişte aday olma hakkı verip vermediği hususu kaydedilir.

Halen meslek okullarında bulunan öğrencilerin yüksek öğrenim yapmaları için sağlanan haklar saklıdır.

İkinci Devre Orta Öğretim Kurumlarının Adları:

44- Yüksek öğretime hazırlama tek bir okulun inhisarı altında bulunmadığına, imkan ve şartları elverişli her ikinci devre orta öğretim kurumunda yüksek öğretime, hem mesleğe hem de yüksek öğretim, veya hayata ve iş alanlarına hazırlayan programlar düzenlenebileceğine her çeşit ikinci devre orta öğretim kurumuna “Lise” adı verilir. Belli bir programa ağırlık okullara bu programın adı eklenir. Fen Lisesi, Meslek Lisesi, Öğretmen Lisesi, Teknisyen Lisesi gibi.

Yüksek Öğretime Geçiş:

45- İkinci devre orta öğretim kurumlarında,

a) Yalnız yüksek öğretime hazırlayan programlar ile,

b) Hem yüksek hem de yüksek öğretime hazırlayan programları bitirerek Lise Bitirme Diploması alan öğrencilere üniversitelere, akademilere ve yüksek okullara girmek için aday olma hakkı tanınmış olur. Yalnız hayta ve iş alanlarına hazırlayan okulları bitiripte yüksek öğretime girmek isteyenler seçecekleri programın özelliklerine göre, aynılık yerine denklik ilkesi de gözetilerek tespit edilecek derslerden bitirme imtihanlarını, o programın uygulandığı bir okulda vermekle mükelleftirler.

Hangi fakülte, akademi ve yüksek okullara hangi programları bitirenlerin, nasıl girecekleri ilgili kurumlarca kararlaştırılır. Giriş şartlarının tespitinde ve uygulamasında Milli Eğitim Bakanlığı ile ilgili kurumlar arasında sıkı bir işbirliği yapılır. Giriş,

a) Ya yalnızca diplomadaki derslere ve notlara göre,

- b) Ya merkezi müsabaka imtihanları sistemiyle,
- c) Ya da her kurum tarafından münferit olarak düzenlenebilir.

Uygulamanın Planlanması

46- a) Sistemin bütünlüğü içinde orta dereceli öğretim kurumlarınca uygulanacak çeşitli programların tespiti ve derslerin muhteva ve metotlarının modernleştirilmesi yolunda Talim ve Terbiye Kurulunca yürütülmekte olan çalışmalara hız verilecek; ortaokul birinci sınıf ile yöneltme yılı ders programları, IX. Milli Eğitim Şûrasının incelenmesine sunulacaktır.

b) Sınıf geçme yerine ders geçme ve kredi düzeninin getirilmesi ve ölçme ve değerlendirmenin VIII. Milli Eğitim Şûrasınca kabul edilen not verme şekline göre yeniden düzenlenmesi konusunda, Talim ve Terbiye Kurulunca hazırlanacak esaslar, IX. Milli Eğitim Şûrasının incelenmesine sunulacaktır.

c) Orta öğretim kurumlarında rehberlik teşkilatının kurulması, geliştirilmesi ve bu konu için gerekli personelin işbaşında yetiştirilmesi ile ilgili çalışmalar, 10.8.1970 tarih ve 1619 sayılı Tebliğler Dergisinde yayımlanan 297 sayılı Talim ve Terbiye Kurulu Kararı da göz önünde tutularak, Planlama- Araştırma ve Koordinasyon Dairesince yürütülecektir.

ç) Sistemin icaplarına ve uygulanacak çeşitli programların ihtiyaçlarına uygun olarak bütün orta öğretim kurumlarının eğitim araçları ile donatılması işi, Eğitim Araçları ve Teknik İşbirliği Genel Müdürlüğünce sağlanacaktır.

d) Yöneltme sınıflarının açılacağı yerler, her ilde, Milli Eğitim Müdürlüğünce tespit edilecektir. Bu maksatla Milli Eğitim Müdürünün Başkanlığında mahalli orta dereceli okul müdürlerinden kurulacak komisyon (veya komisyonlar), mevcut imkan ve şartlara göre, yöneltme sınıflarının ya bir, ya birkaç çatı altında veya şartlara elverişli her okulda düzenlenebilmesi hususunda Milli Eğitim Müdürlüğüne yardımcı olacaktır.

Milli Eğitim Müdürleri, kendi illerinde uygulanacak ikinci devre orta öğretim programlarının yürütülebilmesi için, mevcut bina ve tesislerin kullanılış tarzını tespit ve öğretmenlerin orta öğretim sisteminin bütünlüğü içinde çeşitli okullarda ve programlarda rasyonel olarak istihdam edilebilmelerini temin gibi hususlarda görevli ve yetkili kılınacaklardır.

Yönetmeliklerde bu konularda gerekli değişiklikler yapılacaktır.

e) Öğretmen ve idarecilere yeni orta öğretim sisteminin tanıtılması ve bu sistemin bütünlüğü içinde çeşitli programları yürütebilecek şekilde işbaşında yetiştirilmeleri ile ilgili tedbirler, ilgili dairelerle işbirliği yapılarak, Eğitim Birimi Müdürlüğüne alınacaktır.

f) Yeni sisteme göre uygulamanın yıllık bütçelere intikal edecek şekilde planlanması, ilgili dairelerle işbirliği yapılarak, Planlama- Araştırma ve Koordinasyon Dairesinde yürütülecektir..

g) Bakanlık Merkez ve taşra teşkilatının, VIII. Milli Eğitim Şûrasınca kabul edilen sistemin bütünlüğüne cevap verecek şekilde, yeniden düzenlenmesi ve bir teşkilat kanunu tasarısının hazırlanması için bir ihtisas komisyonu kurulacaktır.

h) Hayata ve iş alanlarına hazırlayan programların itibar görmesi için şart olan “Çırak- Kalfa- Ustalar Kanun Tasarısı”nın bir an önce çıkarılması ve yaygın eğitim kurumlarının geliştirilmesi ile ilgili çalışmalar takip edilecektir.

47- Yeni sistemin uygulamla şekli ve başlama tarihi IX. Milli Eğitim Şûrasında tespit edilecektir.

48- Uygulamanın planlanması ile ilgili çalışmaların takip ve murakabesi ve gerekli kararların alınması, Milli Eğitim Bakanının Başkanlığında, Müsteşar, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı ve Teftiş Kurulu Başkanından teşekkül eden bir üst kurul tarafından yerine getirilecektir. Bu kurulun Sekreterlik görevi Şûra Genel Sekreterliğince sağlanacaktır.

49- Sistemin hazırlıklarının yapılması ve uygulamanın planlanması için Bakanlık dışı eğitim, bilim ve kültür kurumlarının işbirliğinden de yararlanılmaya devam olunacaktır.

VI. BÖLÜM

IX. MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASI (24 HAZİRAN - 4 TEMMUZ 1974)

Toplanma Tarihi: 24 Haziran - 4 Temmuz 1974

Dönemim Milli Eğitim Bakanı: Mustafa ÜSTÜNDAĞ

Şûra Başkanlık Divanı: Mustafa ÜSTÜNDAĞ

1. İLKÖĞRETİM ŞÛRA ÜYELERİ

A- Tabi Üyeler

Mustafa Üstündağ	Milli Eğitim Bakanı
Nusret Karcıoğlu	Müsteşar
Dr. İlhan Özdi	Mesleki ve Teknik Öğrt. Müsteşarı
Zekâi Baloğlu	Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı
Veysi Muharremoğlu	Müsteşar Yardımcısı
Sudî Bülbül	Müsteşar Yardımcısı
Cevat Tiniç	Teftiş Kurulu Başkanı
Abdullah Nişancı	Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi ve Şûra Genel Sekreteri
Dr. Fernan Oğuzkan	Talim ve Terbiye Kurulundan üye
Şakir Soysal	Talim ve Terbiye Kurulundan üye
Dr. Kemal Güçlüol	Talim ve Terbiye Kurulundan üye
Bahir Sorguç	Müşavir Müfettiş
Necati Öztürk	Başmüfettiş
Kadri Özsoy	Müfettiş
Mehmet Kalaç	Hukuk Müşaviri

Halis Kurtça	İstanbul Milli Eğitim Müdürü
Musa Eroğlu	Ankara Milli Eğitim Müdürü
Fethi Esendal	İzmir Milli Eğitim Müdürü
Turhan Tombuloğlu	Van Milli Eğitim Müdürü
Abdülselem Sönmezer	Samsun Milli Eğitim Müdürü
Ali Güleç	İçel Milli Eğitim Müdürü
Kazım Ertürk	Erzurum Milli Eğitim Müdürü
Prof. Dr. Haluk Alp	İstanbul Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Tahsin Özgüç	Ankara Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Kemal Kafalı	İstanbul Teknik Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. İhsan Doğramacı	Hacettepe Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Tarık Somer	O.D.T.Ü. Rektörü
Prof. Dr. Necati Akgün	Ege Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Kemal Bıyıkoglu	Atatürk Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Atlan Gümüş	Karadeniz Teknik Üniversitesi Rektörü
As. Prof. Dr. Abdullah Kuran	Boğaziçi Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Mithat Özsan	Çukurova Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Ali Naim İnan	Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekani

İlköğretimden;

Mustafa Dil	İlkokul Öğretmeni
Ekrem Uzun	İlkokul Müdürü
M. Akif Eren	İlkokul Öğretmeni
Düzgün Kaya	Yatılı Bölge Okulu Öğretmeni
Kazım Arslan	İlkokul Öğretmeni
Mevlüt Sayın	İlkokul Öğretmeni

Hasan Kargın	İlkokul Öğretmeni
Mustafa Kama	İlkokul Müdürü
Mahir Özbütün	İlköğretim Müfettişi
Turgut Kavraal	İlköğretim Müfettişi
Recep Bulut	İlköğretim Müfettişi

2. ŞÛRA GÜNDEMİ

1. Milli Eğitim Sistemini bütünlüğü içinde programlara
2. Öğrenci akışını düzenleyen kurallar

3. İLKÖĞRETİMLE İLGİLİ ALINAN KARARLAR

Temel Eğitim

I. Kapsam

21- Temel eğitim genel olarak 7-14 yaşlarındaki çocukların eğitimini kapsar. (M.E.T.K. Madde-22).

II. Amaç ve Görevler

22- Temel eğitimin amaç ve görevleri milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak:

1. Her Türk çocuğuna iyi bir vatandaş olmak için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmak; onu milli ahlâk anlayışına uygun olarak yetiştirmek;
2. Her Türk çocuğunu ilgi, istidat ve kabiliyetleri yönünden yetiştirerek hayata ve üst öğrenime hazırlamaktır (M.E.T.K. Madde-23).

III.Kuruluş

1. Temel Eğitim Kurumları:

23- Temel eğitim okulları beş yıllık birinci kademe ile üç yıllık ikinci kademe eğitim kurumlarından meydana gelir. Birinci kademe sonunda temel eğitim diploması (ortaokul diploması) verilir (M.E.T.K. Madde-24).

2. Kuruluş Şekilleri:

24- Temel eğitim kurumlarının birinci ve ikinci kademeleri, bağımsız okullar halinde kurulabileceği gibi, imkan ve şartlara göre, birlikte de kurulabilir. Nüfuzu az ve dağınık olan yerlerde, köyler gruplaştırılarak, merkezi durumda olan köylerde temel eğitim bölge okulları ve bunlara bağlı pansiyonlar, gruplaştırmının mümkün olmadığı yerlerde temel eğitim yatılı bölge okulları kurulur (M.E. T.K. Madde-25).

İlkokul

25- Not : Temel eğitimin birinci kademesi olan ilkokul ile ilgili yönetmelik yeniden düzenlenmiş ve 2-8-1972 tarih ve 304 sayılı kanunlarla kabul edilmiştir. 1972 – 1973 öğretim yılından itibaren bütün ilkokullarda uygulanmaya başlanan bu yönetmelik ve ilkokul programı, IX. Milli Eğitim Şûrasının ortaokul ile ilgili kararları uyarınca ele alınacak ve uygulamadan gelen sonuçlar da değerlendirilmek suretiyle yeniden gözden geçirilecektir

Ortaokul

I - Amaç Ve Görevler

26- Ortaokul, temel eğitimin ikinci kademesi olarak, Türk Milli eğitiminin genel amaçları ve temel ilkeleri uyarınca:

1. Öğrencilerin genel eğitimlerini yaş ve gelişim seviyelerine uygun surette sağlamak; onlara günlük yaşantıları ile yakından ilgili bilgi, beceri ve tavırları kazandırmak;

2. Öğrencilere ortaöğretim programlarına geçebilmek için gerekli olan temel bilgi ve becerileri kazandırmak;

3. Çevrenin coğrafi, ekonomik, sosyal ve kültürel özelliklerini de gözönünde tutarak, çeşitli iş ve uğraşı alanlarında ilgi ve kabiliyetlerini deneme ve geliştirme fırsatı vermek; böylece ileride işe yönelmede ve meslek seçiminde daha isabetli karar vermelerine yardımcı olmak; ile görevli milli bir eğitim ve öğretim kurumudur (Karar-1).

II- Ortaokul Programının Genel Nitelikleri

27- Yanlış ve erken yönelmeyi önlemek ve böyle bir yönelme sonucu normal öğrenim süresini uzatabilecek herhangi bir zaman kaybına yer vermemek için, bu ka-

demede genel bir öğretim verilir. Ancak öğrencileri seçmeli dersler, ders dışı eğitsel ve sosyal faaliyetler, öğretmen-veli ilişkilerini, sürekli gözlemler ve rehberlik yolu ile istidat ve kabiliyetlerinin gelişmesi izlenir ve buna göre onlara ortaöğretimin çeşitli programlarına yönelme ve hayata hazırlama bakımından yardım edilir (Karar-2).

28- Ortaokul programı, yukarıda sayılan amaç ve görevleri gerçekleştirmek üzere:

1. Öğrencilere temel nitelikte genel kültür kazandıran ortak dersler ile,
2. Öğrencinin ihtiyacına ve çevrenin özelliklerine cevap veren seçmeli dersleri ve,
3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerinin belirlemesi, gelişmesine ve kişiliklerinin oluşmasına yardımcı olan,

a) Rehberlik faaliyetleri ve

b) Eğitsel çalışmaları kapsar (Karar-3).

III – Ortak Dersler

29- Ortak dersler, öğrencilere temel nitelikte genel kültür veren ve her öğrencinin alması gereken derslerdir. Bu dersler şunlardır; Türkçe, matematik, sosyal bilgiler, fen bilgisi, yabancı dil, sanat ve iş eğitimi, müzik, beden eğitimi ve ahlak (Karar-4).

IV – Seçmeli Dersler

30- Seçmeli derslerin amacı,

1. Öğrencilerin kendilerine özgü bireysel ilgi ve yeteneklerini tanıyıp anlamlarını ve geliştirmelerine olanak sağlamak;

2. Okul ve çevrenin olanaksızlıklarından doğan eşitsizlikleri gidermeye yardımcı olmak;

3. Okul ile çevre arasında yakın bir ilişkinin kurulmasını sağlamak; böylece öğrencilerin hayata ve iş alanlarına uyumlarını kolaylaştırmak ve onları çevrelerinde etkili hale getirecek nitelikleri kazanmalarına yardımcı olmak;

4. Öğrencilerin çeşitli iş ve uğraşı alanlarına yönelmeleri için gerekli rehberlik çalışmalarına katkıda bulunmaktır (Karar-5).

31- Haftalık ders dağıtım çizelgelerinde, iş hayatın yöneltti seçmeli dersler için, okulun ve çevrenin olanak ve koşullarına göre kullanılmak üzere 8 ders saatlik yer

ayrılır. Bu süre, seçmeli dersler için gerekli koşullar hazırlanıncaya kadar, en az 4 saat olarak uygulanır. Listede (*) işaretli derslerden birinin merkezi ders olarak alınması ve diğerlerinin bu merkezi dersi destekleyici nitelikte uygulanması sağlanabilir (Bu konuda 40 okulda yapılmakta olan deneme sürdürülmektedir. Bu deneme sonuçlarına göre seçmeli dersler listesi gözden geçirilecektir) (Karar-6)

32- Öğretmenler Kurulu, kendi okulunda yer alacak seçmeli derslerin çeşitlerini, zamanını ve programlarını, öğrencilerin de isteklerini dikkate alarak, çevre koşulları, öğretmen durumu, eldeki araç ve gereçler ve diğer olanaklara göre kararlaştırılır. Bir seçmeli dersin uygulanabilmesi için en az 15 öğrencinin o dersi seçmesi gerekir. Öğrenci sayısı 15'den az olduğu takdirde o dersin uygulanıp uygulanmaması hakkında öğretmenler kurulu karar verir. Okul müdürü, her ders yılı başında, okul programında yer alacak seçmeli derslerin günlerini, Saatlerini ve yerlerini haftalık ders programında gösterir (Karar -7)

33- Belli bir seçmeli derse çeşitli sınıflardan öğrenciler katılabilir. Aynı derse istekli olanların sayısı fazla olduğu takdirde çeşitli gruplar kurulur. Özelliğine göre aynı ders için birden fazla öğretmen görevlendirilebilir.

Süresi bir yıl geçen derslerde yeni başlayanlarla, daha önce başlamış bulunanlar için ayrı çalışma grupları kurulur (Karar-8)

34- Seçmeli derslerin süresi, konunun gereklerine ve çevreni olanaklarına göre saptanır.

Seçmeli derslerin bir kısmı belli mevsimlerde veya tatil aylarında yahut kısa bir dönemde olanak ve koşullara göre teksifi şekilde yapılabilir.

Bu takdirde okul müdürü, sınıf öğretmenler kurulunun görüşünü alarak, seçmeli derslerin saatlerini diğer derslere eklemeye ve yıllık toplam saatini azaltmadan bu derslerden alacağı saatleri seçmeli ders için bir arada toplamaya yetkilidir (Karar-9)

35- Bir okulun seçmeli derslerinin uygulanmasında, diğer okulların her türlü olanaklarından da yararlanır. Bir okulun bazı öğrenci grupları için seçmeli dersleri öğretmen, atölye ve öğrenci durumu elverişli olan diğer okullar içinde normal veya teksifi programlar halinde düzenlenir. Bununla ilgili olarak okullarca hazırlanacak önerilere göre yararlanılacak şekilde, milli eğitim müdürlüğünün başkanlığında ilgili

okul müdürlerinden kurulu bir komisyon tarafından hazırlanır ve valiliğini onayı ile yürürlüğe konur (Karar-10).

36- Öğretmenler kurulu Bakanlıkça kabul edilen bir seçmeli dersin programında, çevreni özelliklerini ve okulun olanaklarını gözönünde bulundurarak desin amaçlarına bağlı kalmak kaydıyla, bazı konulara ağırlık verme, bazılarını çıkarmak veya yenilerini eklemek gibi değişiklikleri yapabilir. Bu gibi değişiklikler hakkında değerlendirilmek üzere Milli Eğitim Bakanlığına bilgi verilir (Karar-11).

37- İl danışma kurulu, okul müdürü, öğretmenler ve çevredeki resmi ve özel kuruluşlar, aşağıdaki listede bulunmayan çevrenin sosyal, ekonomik ve kültürel ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte gördükleri seçmeli derslerin programları ve haftalık saatleri öğretmenler kurulunun kara ve valiliğin görüşü üzerine Bakanlıkça saptanır.

Yarıyıl devam eden seçmeli ders de uygulanabilir (Karar-12)

38- Öğrenciler, seçmeli dersler yerine sınıf öğretmenler kurulunun kararı ile haftanın belli günlerinde iş yerlerine de gönderilebilirler. Bu takdirde öğrencinin iş yerindeki çalışması, okul müdürünce görevlendirilecek bir öğretmen tarafından izlenir. Öğrencinin bu dersteki başarı notu, iş yerinin önerisi de dikkate alınarak, bu öğretmen tarafından verilir (Karar-13).

39- Okul müdürü, öğretmenler kurulunun da görüşünü alarak, okulda mevcut öğretmenlerden seçmeli dersleri okutacak olanları seçer. Ayrıca bu maksatla bölgedeki okul öğretmenlerinden ve çevredeki uzman ve ustalardan faydalanmak mümkünse bunları saptar. Uzman ve usta öğreticileri, özel yönetmeliğe göre, geçici olarak görevlendirebilir (Karar-14).

40- Listede gösterilen seçmeli ders saatleri bağlayıcı değil, yol gösterici niteliktedir. Öğretmenler kurulu olanak ve koşullara göre ders saatlerini saptamaya yetkilidir (Karar-15).

41- Öğrenciler her yıl haftada 4-8 saati doldurmak üzere aşağıdaki listeden isteklerine, kabiliyetlerine ve okulun olanaklarına göre öğretmenler kurulunca saptanacak derslerden bir veya birkaçını seçerler. Seçmeli dersler her öğretim yılının ilk iki haftası içinde değiştirebilirler (Karar-15)

42- Okulun açılmasından iki hafta önce seçmeli derslerin hazırlığı tamamlanır. Seçmeli derslerin, öğrencilerce karşılanamayacak olan uygulama giderleri okulca sağlanır (Karar-17)

43- Seçmeli dersler bağlayıcı değil, yol göstericidir (Karar-18).

V – Din Bilgisi

44- Din bilgisi dersi, isteğe bağlı olarak VI. ve VII sınıflarda haftada birer saat yer alır. Bu istek kayıt esnasında veli tarafından yazılı olarak okul idaresine bildirilir, veli bu bildirimi kayıt bildirisinden açılan özel sütuna yazmak suretiyle yerine getirir. Devam etmeyenler için bu saat serbest olarak kullanılır (Karar-19).

VI – Rehberlik Ve Eğitsel Çalışmalar

45- Rehberlik ve eğitsel çalışmalar, Bakanlıkça hazırlanan esaslara göre yürütülür.

Her sınıf öğretmenine rehberlik için haftada 2 ders saati, eğitsel kol yürütücüsü öğretmene de haftada bir ders saati zaman ayrılır. Bu saatler öğretmenin kanuni ders saatleri içinde sayılır ve zorunlu ders saati sayısını aştığı takdirde, bu saatler karşılığı ek ders ücreti ödenir (Karar-20).

VII – Ortaokul Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi

46- Ortaokulunu yukarıdaki esaslara göre görevlerini yerine getirmesini sağlayan ortak ve seçmeli derslerin çeşitleri ile bu derslerin sınıflara göre haftalık dağıtım taslak olarak gösterilmiştir (Karar-21).

47- Aynı ortaokul programı ve haftalık ders dağıtım çizelgesi, genel, mesleki ve teknik ortaöğretim okulların bünyelerindeki ortaokullarda da aynen uygulanır. Bu okullarda seçmeli derslerin yerini alacak olan meslek derslerin çeşitleriyle bunların uygulama ve laboratuvar çalışmaları, ilgili okulun ikinci devresini amaçları ve özellikleri dikkate alınarak saptanır ve gerekiyorsa haftalık ders saati artırılabilir (Karar-22).

4. KARARLARIN UYGULAMALARI

24 Haziran- 4 Temmuz 1974'te toplanan Dokuzuncu Şûra'da; Milli Eğitim Temel Kanunu'nun getirdiği esasların irdelenmesi; buna bağlı olarak, ortaokulun, il-

köğretimin ikinci kademesi sayılması; ortaöğretimde hem mesleğe hem yüksek öğretime, bir yönüyle de hayata ve iş alanlarına hazırlayan programlara yer verilmesi; ortaöğretimde ders geçme ve kredi sisteminin uygulanması; öğrenci akışında, ölçme ve değerlendirme işlemlerinin ilkelere bağlanması; bakanlık merkez ve taşra örgütlerinin yeni okul sistemi bütünlüğüyle bağdaşacak tarzda yeniden ele alınması tartışılmıştır (Necdet Sakaoğlu, 2003, 274).

IX. Milli Eğitim Şûrası kararlarıyla getirilen yeni ortaokul anlayışına uygun olarak hazırlanan “Ortaokul Yönetmelik Taslağı” 4 Kasım 1974 gün ve 1812 sayılı Tebliğler Dergisi’nde yayımlanarak 24 ortaokulda geliştirilmek üzere uygulamaya konuldu. bu yönetmelik 5 kısımdan oluşmuştur (Özalp, Ataüenal, 1977, 455):

I. Genel Esaslar

a) Temel Eğitimle İlgili Genel Esaslar

b) Ortaokulla İlgili Genel Esaslar

II. Öğrenci Akışını Düzenleyen Kurallar

a) Genel Esaslar

b) Öğrenci başarısının ölçülmesi ve değerlendirilmesi ile ilgili genel esaslar

c) Öğrencinin bir dersten yıllık başarısının değerlendirilmesi

d) Öğrencinin yıl sonu başarısının saptanması

e) Devam zorunluluğu

III. Yıllık Çalışma Takvimi

IV. Ortaokulda Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar

V. Sınıf Mevcutları ve Sınıfı İki Gruba Ayırma Düzeni

IX. Milli Eğitim Şûrası kararları uyarınca 1974-1975 öğretim yılı başında uygulamaya konulan esaslardan öğrenci akışını düzenleyen kuralların hukuki bir anlam taşıyabilmesi için hazırlanan “Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Ortaokullar ve Ortaöğretim Kurumları Sınıf Geçme ve Sınav Yönetmeliği” 6 Ocak 1975 gün ve 1821 sayılı Tebliğler Dergisinde yayımlanarak yürürlüğe konuldu. Böylece 3 aylık bir zaman içe-

risinde, bir uygulama takvimine göre IX. Milli Eğitim Şûrası kararları uygulamaya dönüştürüldü (Özalp, Ataüenal, 1977, 456).

IX. Şûra, I. Bülent Ecevit Hükümeti (26.1.1974-17.11.1974) döneminde toplanmıştır. Bu dönemde, 1739 sayılı yasayla, bütün öğretmenlerin yüksek öğrenimden geçirilmesi hükmü gereğince, ilkokul öğretmeni yetiştirmeyi amaçlayan ve lise üzerine iki yıl eğitim veren “İki Yıllık Eğitim Enstitüleri” kurulmuştur (Kalaycı, 1988, 97).

Sadi Irmak Hükümeti (17.11.1974-31.1.1975) döneminin, ilköğretime ilişkin önemli faaliyeti, bugün uygulanmakta olan İlkokul Programının Talim ve Terbiye Kurulu’nun 15.2.1975 gün ve 145 no’lu kararı ile kabul edilerek uygulamaya konmasıdır. Bu uygulamayla, normal ve çift öğretim yapan ilkokullar ile birleştirilmiş sınıflı ilkokullarda haftalık ders sayısı çizelgesi 25 ders saati üzerinden yeniden düzenlenmiştir (Kalaycı, 1988, 99).

4. Süleyman Demirel Hükümeti (31.3.1975-21.6.1977) döneminde, 1975-1976 yılı programlarında yer alan bölgelerarası öğretmen dağılımındaki dengesizlik, temel eğitim uygulamasındaki başarıyı olumsuz yönde etkileyen başlıca faktör olarak görülmektedir. Bununla birlikte, temel eğitim yatılı bölge okullarındaki fiziki imkanların uygulama için yeterli olmayışı ve Bakanlıkça gerekli idari düzenlemenin yapılmayışı, öğretimin niteliğinin olumsuz yönde etkileyen diğer faktörler olarak gösterilmektedir (Kalaycı, 1988, 101).

3. Bülent Ecevit Hükümeti (5.1.1978-.12.11.1979) döneminde, temel eğitim I. ve II. kademesine öğretmen yetiştirme politikası ağırlık kazanmıştır. Bu yaklaşımla, temel eğitimin I. Ve II. kademesine öğretmen yetiştirmek için “hızlandırılmış program” uygulaması yürürlüğe konulmuştur (Kalaycı, 1988, 105).

5. Demirel Hükümeti (21.7.1977-5.1.1978) döneminde, ilk ve ortaöğretimde din derslerinin normal ders saatleri içinde ve gerekli vasıfları taşıyan öğretmenlerce verilmesi sağlanacaktır. (Hükümet Programlarında Eğitim, 1998, 36). Gençlerimizin yetişmesinde yabancı ideolojik akımların ve taklitçiliğin yayılışına müsaade etmeyeceklerini, eğitim kurumları ile ilgili yatırımların, eğitimin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde ve zamanında gerçekleşmesi için özel tedbirler alacaklarını, Türk ilim, dil ve sanat akademilerini kuracaklarını, gençlerin her kademedede eğitim kurumlarından yararlanmaları imkanlarını hazırlayacaklarını beyan etmişlerdir (Hükümet Programlarında Eğitim, 1998, 37).

6. Demirel Hükümeti (12.11.1979-12.9.1980), öğretmenlerin, Cumhuriyet okullarında, Türk çocuklarını milliyetçi bir ruh ve düşünce ile yetiştirecekler, onların gönüllerine ve zihinlerine, Devlete, millete, aileye, milli ve manevi değerlerimize, milletimizin geleceğine sadakat ve sahiplik şuurunu yerleştireceklerini ifade etmişlerdir. (Hükümet Programlarında Eğitim, 1998, 43).

14.2.1975 tarihli 145 sayılı kararla normal ve çift öğretim yapan ilkokullarda birleştirilmiş sınıflı ilkokullarda Haftalık Ders Sayısı Çizelgesinin yeniden düzenlenmesi hakkında İlköğretim Genel Müdürlüğü'nün 7 Şubat 1975 gün ve 7971 sayılı teklif yazısı incelenmiş, bağlı örneğine göre, 1 Mart 1975 tarihinden itibaren uygulanmak üzere kabulü hususunun Bakanlık Makamının tasviplerine arzı kararlaştırıldı (T.D., 10 Mart 1975, C.38, S.1830, s.125).

5 Eylül 1975 tarihli 402 sayılı kararda, temel eğitim ve ortaöğretim kurumlarının haftalık ders dağıtım çizelgeleri ve öğrenci akış kurlarının yeniden düzenlenmesi ile ilgili olarak IX. Milli Eğitim Şûrası kararları uyarınca saptanan bağlı örnekteki esasların, 1974-1975 öğretim yılı başından itibaren uygulamaya konması ve ilgili yönetmeliklerde bunlara göre değişikliklerin yapılması Kurulumuzca uygun görülerek durumun Bakanlık Makamının onayına arzı kararlaştırıldı (T.D., C.37, S.1805, 16 Eylül 1974, s.345).

IX. Milli Eğitim Şûrası kararları uyarınca Temel Eğitimin amaçlarına uygun olarak hazırlanmış olan Temel Eğitim IV., V., VI., VII. Ve VIII. sınıflar Sosyal Bilgiler programının ilişik örneğe göre kabul edilmesi; ikinci kademe programının (VI., VII.ve VIII. sınıflar) 1975-1976 öğretim yılı başından itibaren bütün yurtda uygulamaya konması, birinci kademe programının ise, Kurumumuzun 11/5/1974 tarih ve 326 sayılı kararları ile kabul edilen Sosyal Bilgiler IV. ve V. Sınıf ders kitaplarının 3 yıl süreyle okutulacağı nedeniyle 1977-1978 öğretim yılı başından itibaren uygulamaya başlaması hususlarının Bakanlık Makamının tasviplerine arzı kararlaştırıldı (T.D., 2 Aralık 1974, C.37, S.1816, s.567).

11.12.1974 tarih ve 487 sayılı kararla, 2287 sayılı Kanunun 9. maddesi uyarınca 1974- 1975 öğretim yılından itibaren uygulamaya konulmak üzere, Milli Eğitim Bakanlığı'na Bağlı Ortaokullar ve Ortaöğretim Kurumlarının Sınıf Geçme ve Sınav yönetmeliğinin, bağlı örneğine göre kabulü hususunun Bakanlık Makamının tasviplerine arzı kararlaştırıldı (T.D., 6 Ocak 1975, C.38, S.1821, s.8).

26.3.1975 tarih ve 2110/7 sayılı kararda, IX. Milli Eğitim Şûrası kararları gereğince 1974-1975 öğretim yılında uygulamaya konulan esaslarla ilgili açıklama yapılmıştır. Buna göre, 10-17 Şubat 1975 tarihleri arasında, “Ortaokul Yönetmelik Taslağı”nın uygulandığı Deneme okullarının bulunduğu illerde yapılan toplantılarda, 1974-1975 öğretim yılından itibaren uygulamaya konulan esaslarla ilgili inceleme ve değerlendirme çalışmaları sonucunda saptanan aksaklıkların giderilmesi için “Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Ortaokul ve Ortaöğretim Kurumlarının Sınıf Geçme ve Sınav Yönetmeliği”nde gerekli değişiklikler ve uygulama ile ilgili açıklamalar yapılmıştır (T.D., 12 Mayıs 1975, S.1839, C.38, s.286).

11.10.1976 tarih ve 357 sayılı karar ile, Temel Eğitim Okulu Birinci Kademe Yönetmeliği hakkında; İlköğretim Genel Müdürlüğünün 8 Nisan 1976 gün ve 21186 sayılı teklif yazısı üzerine, Temel Eğitim Okulu Birinci Kademe Yönetmeliğinin bağlı örneğine göre kabul edilmesi hususunun Bakanlık Makamının tasviplerine arzı kararlaştırıldı (T.D., 29 Kasım 1976, S.1909, C. 39, s.425).

14 Ekim tarih ve 7125/19 sayılı genelge ile IX .Milli Eğitim Şûrası kararları gereğince 1974-1975 öğretim yılında uygulamaya konulan esaslarla ilgili, 16 Eylül 1974 tarih ve 1805 sayılı Tebliğler Dergisinde yayımlanan 9 Eylül 1974 tarih ve 11108 sayılı Genelge’ye ilişkin açıklama verilmiştir. İlköğretim ve ortaöğretim konuları şu şekilde açıklanmıştır (T.D., 4 Kasım 1974, C. 37, S. 1812, s.464) :

- Ortaokulda, seçmeli derslerden beklenen amaçlara ulaşabilmesi için, teksifilik ve ders çeşidinin azaltılması ilkelerine de uygun olarak, seçmeli derslerden bir öğrenci, her yıl, en çok üç ayrı seçmeli ders almalıdır.

- 1974-1975 öğretim yılında ortaokulların son sınıflarında, son defa “fen bilgisi” adı altında okutulan fizik, kimya ve tabiat bilgisi ile “Sosyal Bilgiler” adı altında okutulan tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi derslerinin sınavları, fen bilgisi veya sosyal bilgiler adı altında bir sınav halinde de yapılabilir. Bu takdirde sınan soruları her dersi kapsayacak şekilde düzenlenir ve tek not verilir. Bu konudaki uygulama ile ilgili hususlar zümre öğretmenleri toplantısında kararlaştırılır.

- İlköğretmen okullarında uygulanacak ders dağıtım çizelgesinde yedi yıllık okulların “IV. sınıf dil ve edebiyat kolunda” da tarım dersi 2 saat olarak gösterilecektir.

- Yıl içinde boş geçen dersler için yaz aylarında açılmakta olan kurslar 1974-1975 öğretim yılından itibaren bütünleme kursları süresinde düzenlenecek ve bu derslerin sınavları da bütünleme sınavları ile birlikte yapılacaktır.

- Bütünleme kursları sırasında devamsızlığın hesaplanmasında, kaç saat olursa olsun bir öğrenci için kurs veya çalışmanın bulunduğu her gün bir tam gün olarak hesaplanır ve yıl içindeki devamsızlığına eklenir. Devam süresini dolduranlar hakkında yürürlükteki yönetmelik hükümlerine göre işlen yapılır.

- Genelge ve yönetmeliklerde geçen “5.00 notu” kesin 5’ tir.

IX. Milli Eğitim Şûrası’nda, VII. ve VIII. Şûralara göre büyük bir hareketlenme gözlenmektedir. Bu dönemde Milli Eğitim Kanunu’nun kabulü büyük önem taşımaktadır. Diğer taraftan, Ortaokul Yönetmelik Taslağı yürürlüğe konulmuştur. İki yıllık eğitim enstitüleri açılmıştır. Böylece öğretmen ihtiyacına çözüm getirilmesi amaçlanmıştır. Bugün uygulanmakta olan ilkokul programı yürürlüğe konulmuştur. Hızlandırılmış Program uygulamasına geçilmiştir. Görüldüğü üzere bu şurada alınan kararların çoğu uygulamaya konmuştur.

5. ŞÛRA SONUNDA ALINAN BÜTÜN KARARLAR

TÜRK EĞİTİM SİSTEMİ İÇİNDE PROGRAMLAR VE ÖĞRENCİ AKIŞINI DÜZENLEYEN KURALLAR

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNİ DÜZENLEYEN GENEL ESASLAR

I- GENEL AMAÇLAR

1- Türk Milli Eğitiminin genel amacı, Türk Milleti’nin bütün fertlerini,

1) Atatürk inkılaplarına ve Anayasanın başlangıcında ifadesini bulan Türk Milliyetçiliğine bağlı; Türk Milleti’nin milli, ahlâki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan milli, demokratik, lâik, sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı göreve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

2) Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

3) İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak; böylece bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan milli birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk Milleti'ni çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır. (M.E.T.K. Madde-2).

II-ÖZEL AMAÇLAR

2- Türk eğitim ve öğretim sistemi, bu genel amaçları gerçekleştirecek şekilde düzenlenir ve çeşitli derece ve türdeki eğitim kurumlarının özel amaçları; genel amaçlara ve temel ilkelere uygun olarak tespit edilir. (M.E.T.K. Madde-3).

B – TÜRK MİLLİ EĞİTİMİNİN TEMEL İLKELERİ

I – Genellik Ve Eşitlik

3- Eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet ve din ayırımı gözetilmeksizin herkese açıktır. Eğitimde hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz. (M. E. T. K. Madde – 4)

II – Ferdin ve Toplumun İhtiyaçları

4- Milli eğitim hizmeti, Türk vatandaşlarının istek ve kabiliyetleri ile Türk toplumunun ihtiyaçlarına göre düzenlenir. (M. E. T. K. Madde – 5)

III – Yönelme

5- Fertler, eğitimleri süresince, ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda çeşitli programlara veya okullara yöneltilerek yerleştirilirler.

Milli Eğitim sistem, her bakımdan, bu yöneltmeyi gerçekleştirecek biçimde düzenlenir.

Yöneltmede ve başarının ölçülmense rehberlik hizmetlerinden ve objektif ölçme ve değerlendirme metotlarından yararlanılır. (M. E. T. K. Madde -6)

IV – Eğitim Hakkı

6- Temel eğitim görmek her Türk vatandaşının hakkıdır.

Temel eğitim kurumlarından sonraki eğitim kurumlarından vatandaşları ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde yararlanırlar. (M. E. T. K. Madde – 7)

V – Fırsat Ve İmkan Eşitliği

7- Eğitimde kadın, erkek herkese fırsat ve imkan eşitliği sağlanır. Maddi imkanlardan yoksun başarılı öğrencilerin en yüksek eğitim kademelerine kadar öğrenim görmelerini sağlamak amacıyla parasız yatılılık, burs, kredi ve başka yollarla gerekli yardımlar yapılır. Özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için özel tedbirler alınır. (M. E. T. K. Madde – 8).

VI – Süreklilik

8- Fertlerin genel ve mesleki eğitimlerinin hayat boyunca devam etmesi esastır.

Gençlerin eğitim yanında, hayata ve iş alanlarında olumlu bir şekilde uymalarına yardımcı olmak üzere, yetişkinlerin sürekli eğitimini sağlamak için gerekli tedbirleri almak da bir eğitim görevidir. (M. E. T. K. Madde – 9)

VII - Atatürk İnkılâpları Ve Türk Milliyetçiliği

9- Eğitim sistemimizin her derece ve türü ile ilgili ders programlarının hazırlanıp uygulanmasında ve her türlü eğitim faaliyetlerinde Atatürk inkılâpları ve Anayasanın başlangıcında ifadesini bulmuş olan Türk milliyetçiliği temel olarak alınır. Milli ahlak ve milli kültürün bozulup yozlaşmadan kendimize has şekli ile, evrensel kültür içinde korunup geliştirilmesine önem verilir.

Milli birlik ve bütünlüğün temel unsurlarından biri olara Türk dilinin, eğitimin her kademesinde, özellikleri bozulmadan ve aşırılığa kaçmadan öğretilmesine önem verilir; çağdaş eğitim ve bilim dili halinde zenginleşmesine çalışılır ve bu maksatla Milli Eğitim Bakanlığınca gereken tedbirler alınır. (M. E. T. K. Madde – 10).

VIII - Demokrasi Eğitimi

10- Güçlü ve istikrarlı, hür ve demokratik bir toplum düzeninin gerçekleşmesi ve devamı için yurttaşların sahip olmaları gereken demokrasi bilincinin, yurt yönetimine ait bilgi, anlayış ve davranışlarla sorumluluk duygusunun ve manevi değerleri

saygının, her türlü eğitim çalışmalarında öğrencilere kazandırılıp geliştirilmesine çalışır. (M. E. T. K. Madde – 11)

IX – Laiklik

11- Türk eğitiminde laiklik esastır.

Din eğitim ve öğrenimi ancak kişilerin kendi isteği ve küçüklerin de kanuni temsilcilerinin isteğine bağlı olarak verilir. Bu istek kayıt esasında veliler tarafından okul idaresine yazılı olarak bildirilir. (M. E. T. K. Madde – 12).

X – Bilimsellik

12- Her derece ve türdeki ders programları ve eğitim metotlarıyla ders araç ve gereçleri, bilimsel ve teknolojik esaslara ve yeniliklere, çevre ve ülke ihtiyaçlarına göre sürekli olarak geliştirilir.

Eğitimde verimliliğin artırılması ve sürekli olarak gelişme ve yenileşmenin sağlanması bilimsel araştırma ve değerlendirmelere dayalı olarak yapılır.

Bilgi ve teknoloji üretmek ve kültürümüzü geliştirmekle görevli eğitim kurumları, gereğince donatılıp güçlendirilir; bu yöndeki çalışmalar maddi ve manevi bakımdan teşvik edilir ve desteklenir. (M. E. T. K. Madde – 13).

XI – Planlılık

13- Milli eğitimin gelişmesi iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınma hedeflerine uygun olarak eğitim–insan gücü-istihdam ilişkileri dikkate alınmak suretiyle, sanayileşme ve tarımda modernleşmede gerekli teknolojik gelişmeyi sağlayacak, mesleki ve teknik eğitime ağırlık verecek biçimde planlanır ve gerçekleştirilir.

Mesleklerin kademeleri ve her kademenin unvan, yetki ve sorumlulukları kanunla tespit edilir ve her derece ve türdeki örgün ve yaygın mesleki eğitim kurumlarının kuruluş ve programları bu kademelere uygun olarak düzenlenir.

Eğitim kurumlarının yer, personel, bina, tesis ve ekleri, donatım araç, gereç ve kapasiteleri ile ilgili standartları önceden tespit edilir ve kurumların bu standartlara göre optimal büyüklükte kurulması ve verimli olarak işletilmesi sağlanır. (M. E. T. K. Madde 14).

XII – Karma Eğitim

14- Okullarda kız ve erkek karma eğitim yapılması esastır. Ancak eğitim türüne, imkan ve zorunluluklara göre bazı okullar yalnızca kız veya yalnızca erkek öğrencilere ayrılabilir. (M. E. T. K. Madde 15)

XIII – Okul İle Ailenin İşbirliği

15- Eğitim kurumlarının amaçlarının gerçekleştirilmesine katkıda bulunmak için okul ile aile arasında işbirliği sağlanır. Bu maksatla kurulacak okul – aile birlikleri, maddi imkanlardan yoksun öğrenciler ile okulun veya okul tarafından seçilecek kardeş okulların zaruri ihtiyaçlarına sarf edilmek üzere her çeşit yardım ve bağış kabul edilebilir.

Yardım ve bağışların alınma, sarf edilme ve denetlenme şekli ve esasları Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanacak yönetmelikle düzenlenir. (M. E. T. K. Madde – 16)

XIV – Her Yerde Eğitim

16- Milli eğitimin amaçları yalnız resmi ve özle eğitim kurumlarında değil, aynı zamanda evde, çevrede, işyerlerinde, her yerde ve her fırsatta gerçekleştirilmeye çalışır. Resmi, özel ve gönüllü her kuruluşun eğitimle ilgili faaliyetleri, milli eğitim amaçlarına uygunluğu bakımından Milli Eğitim Bakanlığının denetimine tabidir. (M. E. T. K. Madde – 17).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNİN

GENEL YAPISI VE PROGRAMLARI

Örgün ve Yaygın Eğitim

17- Türk milli eğitim sistemi, örgün ve yaygın eğitim olmak üzere iki ana bölümden kurulur.

Örgün eğitim, okul öncesi eğitimi, temel eğitim, ortaöğretim ve yüksek öğretim kurumlarını kapsar.

Yaygın eğitim, örgün eğitim yanında veya dışında düzenlenen eğitimin faaliyetlerinin tümünü kapsar. (M. E. T. K. Madde – 18).

Okul Öncesi Eğitimi

I – Kapsam

18- Okul öncesi eğitimi, mecburi ilköğrenim çağına gelmemiş çocukların eğitimini kapsar.

Bu eğitim isteğe bağlıdır. (M. E. T. K. Madde – 19).

II– Amaç ve Görevler

19- Okul öncesi eğitiminin amaç ve görevleri, milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak:

1. Çocukları beden, zihin ve duygu gelişmesini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını sağlamak
2. Onları temel eğitime hazırlamak;
3. Şartları elverişsiz çevrelerden ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetiştirme ortamı yaratmak;
4. Çocukların Türkçe’yi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamaktır. (M. E. T. K. Madde 20).

III– Kuruluş

20- Okul öncesi eğitim kurumları, bağımsız anaokulları olarak kurulabileceği gibi, gerekli görülen yerlerdeki temel eğitim kurumlarının birinci devresine bağlı ana sınıfları haline veya ilgili diğer öğretim kurumlarına bağlı uygulama sınıfları olarak da açılabilir.

Okul öncesi eğitim kurumlarının nerelerde ve hangi önceliklere göre açılacağı Milli Eğitim Bakanlığınca yönetmelikle düzenlenir. İş Kanununa tabi işyerlerinin hangi şartlarla okul öncesi eğitim kurumu kurmaları gerektiği Milli Eğitim ve Çalışma Bakanlıkları tarafından birlikte düzenlenecek bir tüzükte gösterilir. (M. E. T. K. Madde – 21).

Temel Eğitim

I. Kapsam

21- Temel eğitim genel olarak 7-14 yaşlarındaki çocukların eğitimini kapsar. (M.E.T.K. Madde-22).

II. Amaç ve Görevler

22- Temel eğitimin amaç ve görevleri milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak:

1. Her Türk çocuğuna iyi bir vatandaş olmak için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmak; onu milli ahlâk anlayışına uygun olarak yetiştirmek;

2. Her Türk çocuğunu ilgi, istidat ve kabiliyetleri yönünden yetiştirerek hayata ve üst öğrenime hazırlamaktır. (M.E.T.K. Madde-23).

III.Kuruluş

1. Temel Eğitim Kurumları:

23- Temel eğitim okulları beş yıllık birinci kademe ile üç yıllık ikinci kademe eğitim kurumlarından meydana gelir. Birinci kademe sonunda temel eğitim diploması (ortaokul diploması) verilir. (M.E.T.K. Madde-24).

2. Kuruluş Şekilleri:

24- Temel eğitim kurumlarının birinci ve ikinci kademeleri, bağımsız okullar halinde kurulabileceği gibi, imkan ve şartlara göre, birlikte de kurulabilir. Nüfuzu az ve dağınık olan yerlerde, köyler gruplaştırılarak, merkezi durumda olan köylerde temel eğitim bölge okulları ve bunlara bağlı pansiyonlar, gruplaştırmamanın mümkün olmadığı yerlerde temel eğitim yatılı bölge okulları kurulur. (M.E. T.K. Madde-25).

İlkokul

25- Not : Temel eğitimin birinci kademesi olan ilkokul ile ilgili yönetmelik yeniden düzenlenmiş ve 2-8-1972 tarih ve 304 sayılı kanunlarla kabul edilmiştir. 1972 – 1973 öğretim yılından itibaren bütün ilkokullarda uygulanmaya başlanan bu yönetmelik ve ilkokul programı, IX. Milli Eğitim Şûrasının ortaokul ile ilgili kararları uyarınca ele alınacak ve uygulamadan gelen sonuçlar da değerlendirilmek suretiyle yeniden gözden geçirilecektir. (Şuraya bilgi için sunulmuştur.)

Ortaokul

I - Amaç ve Görevler

26- Ortaokul, temel eğitimin ikinci kademesi olarak, Türk Milli eğitiminin genel amaçları ve temel ilkeleri uyarınca:

1. Öğrencilerin genel eğitimlerini yaş ve gelişim seviyelerine uygun surette sağlamak; onlara günlük yaşantıları ile yakından ilgili bilgi, beceri ve tavırları kazandırmak;

2. Öğrencilere ortaöğretim programlarına geçebilmek için gerekli olan temel bilgi ve becerileri kazandırmak;

3. Çevrenin coğrafi, ekonomik, sosyal ve kültürel özelliklerini de gözönünde tutarak, çeşitli iş ve uğraşı alanlarında ilgi ve kabiliyetlerini deneme ve geliştirme fırsatı vermek; böylece ileride işe yönelmede ve meslek seçiminde daha isabetli karar vermelerine yardımcı olmak; ile görevli milli bir eğitim ve öğretim kurumudur (Karar-1).

II – Ortaokul Programının Genel Nitelikleri

27- Yanlış ve erken yönelmeyi önlemek ve böyle bir yönelme sonucu normal öğrenim süresini uzatabilecek herhangi bir zaman kaybına yer vermemek için, bu kademede genel bir öğretim verilir. Ancak öğrencileri seçmeli dersler, ders dışı eğitsel ve sosyal faaliyetler, öğretmen-veli ilişkilerini, sürekli gözlemler ve rehberlik yolu ile istidat ve kabiliyetlerinin gelişmesi izlenir ve buna göre onlara ortaöğretimin çeşitli programlarına yönelme ve hayata hazırlama bakımından yardım edilir (Karar-2).

28- Ortaokul programı, yukarıda sayılan amaç ve görevleri gerçekleştirmek üzere:

1. Öğrencilere temel nitelikte genel kültür kazandıran ortak dersler ile,
2. Öğrencinin ihtiyacına ve çevrenin özelliklerine cevap veren seçmeli dersleri ve
3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerinin belirlemesi, gelişmesine ve kişiliklerinin oluşmasına yardımcı olan
  - a) Rehberlik faaliyetleri ve
  - b) Eğitsel çalışmaları kapsar (Karar-3).

III – Ortak Dersler

29- Ortak dersler, öğrencilere temel nitelikte genel kültür veren ve her öğrencinin alması gereken derslerdir. Bu dersler şunlardır; Türkçe, matematik, sosyal bilgiler, fen bilgisi, yabancı dil, sanat ve iş eğitimi, müzik, beden eğitimi ve ahlak (Karar-4).

IV – Seçmeli Dersler

30- Seçmeli derslerin amacı,

1. Öğrencilerin kendilerine özgü bireysel ilgi ve yeteneklerini tanıyıp anlamalarını ve geliştirmelerine olanak sağlamak;
2. Okul ve çevrenin olanaksızlıklarından doğan eşitsizlikleri gidermeye yardımcı olmak;
3. Okul ile çevre arasında yakın bir ilişkinin kurulmasını sağlamak; böylece öğrencilerin hayata ve iş alanlarına uyumlarını kolaylaştırmak ve onları çevrelerinde etkili hale getirecek nitelikleri kazanmalarına yardımcı olmak;
4. Öğrencilerin çeşitli iş ve uğraşı alanlarına yönelmeleri için gerekli rehberlik çalışmalarına katkıda bulunmaktır (Karar-5).

31- Haftalık ders dağıtım çizelgelerinde, iş hayatın yöneltti seçmeli dersler için, okulun ve çevrenin olanak ve koşullarına göre kullanılmak üzere 8 ders saatlik yer ayrılır. Bu süre, seçmeli dersler için gerekli koşullar hazırlanıncaya kadar, en az 4 saat olarak uygulanır. Listede (*) işaretli derslerden birinin merkezi ders olarak alınması ve diğerlerinin bu merkezi dersi destekleyici nitelikte uygulanması sağlanabilir. (Bu konuda 40 okulda yapılmakta olan deneme sürdürülmektedir. Bu deneme sonuçlarına göre seçmeli dersler listesi gözden geçirilecektir.) (Karar-6)

32- Öğretmenler Kurulu, kendi okulunda yer alacak seçmeli derslerin çeşitlerini, zamanını ve programlarını, öğrencilerin de isteklerini dikkate alarak, çevre koşulları, öğretmen durumu, eldeki araç ve gereçler ve diğer olanaklara göre kararlaştırılır. Bir seçmeli dersin uygulanabilmesi için en az 15 öğrencinin o dersi seçmesi gerekir. Öğrenci sayısı 15'den az olduğu takdirde o dersin uygulanıp uygulanmaması hakkında öğretmenler kurulu karar verir. Okul müdürü, her ders yılı başında, okul programında yer alacak seçmeli derslerin günlerini, Saatlerini ve yerlerini haftalık ders programında gösterir (Karar -7)

33- Belli bir seçmeli derse çeşitli sınıflardan öğrenciler katılabilir. Aynı derse istekli olanların sayısı fazla olduğu takdirde çeşitli gruplar kurulur. Özelliğine göre aynı ders için birden fazla öğretmen görevlendirilebilir.

Süresi bir yıl geçen derslerde yeni başlayanlarla, daha önce başlamış bulunanlar için ayrı çalışma grupları kurulur (Karar-8)

34- Seçmeli derslerin süresi, konunun gereklerine ve çevreni olanaklarına göre saptanır.

Seçmeli derslerin bir kısmı belli mevsimlerde veya tatil aylarında yahut kısa bir dönemde olanak ve koşullara göre teksifi şekilde yapılabilir.

Bu takdirde okul müdürü, sınıf öğretmenler kurulunun görüşünü alarak, seçmeli derslerin saatlerini diğer derslere eklemeye ve yıllık toplam saatini azaltmadan bu derslerden alacağı saatleri seçmeli ders için bir arada toplamaya yetkilidir (Karar-9).

35- Bir okulun seçmeli derslerinin uygulanmasında, diğer okulların her türlü olanaklarından da yararlanır. Bir okulun bazı öğrenci grupları için seçmeli dersleri öğretmen, atölye ve öğrenci durumu elverişli olan diğer okullar içinde normal veya teksifi programlar halinde düzenlenir. Bununla ilgili olarak okullarca hazırlanacak önerilere göre yararlanılacak şekilde, milli eğitim müdürlüğünün başkanlığında ilgili okul müdürlerinden kurulu bir komisyon tarafından hazırlanır ve valiliğini onayı ile yürürlüğe konur (Karar-10).

36- Öğretmenler kurulu Bakanlıkça kabul edilen bir seçmeli dersin programında, çevreni özelliklerini ve okulun olanaklarını gözönünde bulundurarak kesin amaçlarına bağlı kalmak kaydıyla, bazı konulara ağırlık verme, bazılarını çıkarmak veya yenilerini eklemek gibi değişiklikleri yapabilir. Bu gibi değişiklikler hakkında değerlendirilmek üzere Milli Eğitim Bakanlığına bilgi verilir (Karar-11).

37- İl danışma kurulu, okul müdürü, öğretmenler ve çevredeki resmi ve özel kuruluşlar, aşağıdaki listede bulunmayan çevrenin sosyal, ekonomik ve kültürel ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte gördükleri seçmeli derslerin programları ve haftalık saatleri öğretmenler kurulunun kara ve valiliğin görüşü üzerine Bakanlıkça saptanır. Yarıyıl devam eden seçmeli ders de uygulanabilir (Karar-12)

38- Öğrenciler, seçmeli dersler yerine sınıf öğretmenler kurulunun kararı ile haftanın belli günlerinde iş yerlerine de gönderilebilirler. Bu takdirde öğrencinin iş yerindeki çalışması, okul müdürünce görevlendirilecek bir öğretmen tarafından izlenir. Öğrencinin bu dersteki başarı notu, iş yerinin önerisi de dikkate alınarak, bu öğretmen tarafından verilir (Karar-13).

39- Okul müdürü, öğretmenler kurulunun da görüşünü alarak, okulda mevcut öğretmenlerden seçmeli dersleri okutacak olanları seçer. Ayrıca bu maksatla bölgedeki okul öğretmenlerinden ve çevredeki uzman ve ustalardan faydalanmak mümkünse bunları saptar. Uzman ve usta öğreticileri, özel yönetmeliğe göre, geçici olarak görevlendirebilir (Karar-14).

40- Listede gösterilen seçmeli ders saatleri bağlayıcı değil, yol gösterici niteliktedir. Öğretmenler kurulu olanak ve koşullara göre ders saatlerini saptamaya yetkilidir (Karar-15).

41- Öğrenciler her yıl haftada 4-8 saati doldurmak üzere aşağıdaki listeden isteklerine, kabiliyetlerine ve okulun olanaklarına göre öğretmenler kurulunca saptanacak derslerden bir veya birkaçını seçerler. Seçmeli dersler her öğretim yılının ilk iki haftası içinde değiştirebilirler (Karar-15).

42- Okulun açılmasından iki hafta önce seçmeli derslerin hazırlığı tamamlanır. Seçmeli derslerin, öğrencilerce karşılanamayacak olan uygulama giderleri okulca sağlanır (Karar-17).

43- Seçmeli dersler listesi bağlayıcı değil, yol göstericidir. Bakanlık, yeni saptanan amaçlara uygun olarak geliştirilmekte ve geliştirilecek olan derslere göre gerek özel derslerle ilgili olarak yukarıdaki maddelerde, gerekse liste üzerine ileride gerekli değişiklikleri yapacaktır (Karar-18).

V – Din Bilgisi

44- Din bilgisi dersi, isteğe bağlı olarak VI. ve VII sınıflarda haftada birer saat yer alır. Bu istek kayıt esnasında veli tarafından yazılı olarak okul idaresine bildirilir, veli bu bildirimi kayıt bildirisinden açılan özel sütuna yazmak suretiyle yerine getirir. Devam etmeyenler için bu saat serbest olarak kullanılır (Karar-19).

VI – Rehberlik ve Eğitsel Çalışmalar

45- Rehberlik ve eğitsel çalışmalar, Bakanlıkça hazırlanan esaslara göre yürütülür. Her sınıf öğretmenine rehberlik için haftada 2 ders saati, eğitsel kol yürütücüsü öğretmene de haftada bir ders saati zaman ayrılır. Bu saatler öğretmenin kanuni ders saatleri içinde sayılır ve zorunlu ders saati sayısını aştığı takdirde, bu saatler karşılığı ek ders ücreti ödenir (Karar-20).

VII – Ortaokul Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi

46- Ortaokulunu yukarıdaki esaslara göre görevlerini yerine getirmesini sağlayan ortak ve seçmeli derslerin çeşitleri ile bu derslerin sınıflara göre haftalık dağıtım taslak olarak gösterilmiştir (Karar-21).

47- Aynı ortaokul programı ve haftalık ders dağıtım çizelgesi, genel, mesleki ve teknik ortaöğretim okulların bünyelerindeki ortaokullarda da aynen uygulanır. Bu okullarda seçmeli derslerin yerini alacak olan meslek derslerin çeşitleriyle bunların uygulama ve laboratuvar çalışmaları, ilgili okulun ikinci devresini amaçları ve özellikleri dikkate alınarak saptanır ve gerekiyorsa haftalık ders saati artırılabilir (Karar-22).

C - Ortaöğretim

I – Kapsam

48- Ortaöğretim, en az üç yıllık öğrenim veren genel, mesleki ve teknik öğretim kurumlarının tümünü kapsar. (M. E. T. K. Madde – 26).

II - Ortaöğretimden Yararlanma Hakkı

49- Temel eğitimi tamamlayan ve ortaöğretime girmeye hak kazanmış olan her öğrenci, ortaöğretime devam etmek ve ortaöğretim imkanlarından ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde yararlanmak hakkına sahiptir (M. E. T. K. Madde – 27).

III – Amaç ve Görevler

50- Ortaöğretimin amaç ve görevleri, Milli Eğitimi genel amaçlarına ve temel ilkelerini uygun olarak,

1. Bütün öğrencilere ortaöğretim seviyesinde asgari olarak bir genel kültür vermek suretiyle onlara kişi ve toplum sorunlarını tanımak, çözüm yolları aramak ve yurdun iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunmak bilincini ve gücünü kazandırmak,

2. Öğrencileri, çeşitli program ve okullarla ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda yüksek öğretime veya hem mesleğe, hem de yüksek öğretime veya hayata ve iş alanlarına hazırlamaktır.

Bu görevleri yerine getirilirken, öğrencilerin istekler ve kabiliyetleri ile toplumun ihtiyaçları arasında denge sağlanır. (M. E. T. K. Madde – 28).

IV – Kuruluş

51- Ortaöğretim, çeşitli programlar uygulayan liselerden meydana gelir.

Belli bir programa ağırlık veren okullara lise, teknik lise ve tarım meslek lisesi gibi eğitim dallarını belirleyen adlar verilir.

Nüfusu az ve dağınık olan ve Milli Eğitim Bakanlığınca gerekli görülen yerlerde, Ortaöğretimin, genel, mesleki ve teknik öğretim programlarını bir yönetim altında uygulayan çok programlı liseler kurulabilir.

Ortaöğretim kurumlarının öğrenim süresi, uygulanan programın özelliğine göre, Milli Eğitim Bakanlığınca tespit edilir. (M. E. T. K. Madde – 29).

V – Çeşitli Programlar

52- Ortaöğretimin amaç ve görevlerini yerine getirebilmesi için ortaöğretim kurumlarında;

1. Yüksek öğretime hazırlayan programlar,
2. Hem mesleğe, hem de yüksek öğretime hazırlayan programlar,
3. Hayata ve iş alanlarına hazırlayan programlar düzenlenir.

Öğrenciler, ortaöğretimde, istek ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda bu programlardan birine yönelerek yetişme olanağı bulurlar (Karar-23).

53- Ortaöğretimde çeşitli programlar, öğrencilerin istek ve kabiliyetleri yönünden olan bireysel farklılıklarına ve yönelecekleri alanın özelliklerine cevap vermek üzere,

1. Bütün programlar için ortak dersler,
2. Yüksek öğrenime hazırlayan özel dersler,
3. Seçmeli veya mesleki derslerden oluşur.

Ortak dersler, her programda her öğrenci için zorunlu olan derslerdir.

Özel dersler öğrenciyi, ilerde gireceği yüksek öğrenim dalına yönelten ve ona bu yönde gelişme ve derinleşme olanağı veren, yalnız ilgili programlardaki öğrenciler için alınması gereken derslerdir.

Öğrenci yüksek öğrenime gitmek istemiyorsa söz konusu özel dersleri almaya bilir. Seçmeli dersler veya meslek dersleri belli bir programa girmiş olan öğrencinin

ortak ve özel dersler dışında seçtiği derslerdir. Ortaöğretimde çeşitli programların düzenlenmesinde dersler arasında “aynılık” yerine “denklik” ilkesi uygulanır (Karar-24).

VI – Bütün Programlar İçin Ortak Dersler

54- Ortaöğretim kurumlarında, çeşitli programların ortak dersleri ve haftalık ders saatleri bu kararla belirtilmiştir (Karar-25).

55- Her öğrencinin 54. maddede belirtilen ortak derslere ek olarak IX. Sınıfta seçmeli dersler arasından beceri kazandıran en az bir uygulamalı ders alması zorunludur (Karar-26).

56- Yabancı dil yüksek öğretime hazırlayan programlar için zorunlu bir ortak derstir. Okul müdürü gerekli gördüğü takdirde yabancı dil derslerini A, B, C kurları halinde düzenleyebilir. Bu takdirde öğrenciler yabancı dil bilgilerine göre bu kurlara ayrılır. Mesleğe veya hayata hazırlanmak isteyenler yabancı dil yerine seçmeli dersler veya meslek dersleri alabilirler. Seçmeli dersler arasında bulunan yabancı dil saati, takviyeli yabancı dil veya ikinci yabancı dil öğrenimine ayrılabilir. Okulu bitirdiği zaman öğrencinin yabancı dil bilgi seviyesi A, B, veya C kuru olarak dosyasına işlenir (Karar-27).

VII – Ortaöğretimde Yönelme

57- Yönelme temel eğitimde başlar; yanımları önlemek ve muhtemel gelişmeler göre yeniden yöneltmeyi sağlamak için ortaöğretimde de devam eder.

Yönelme esasları ve çeşitli programlar veya ortaöğretim okulları arasında yapılacak yatay ve dikey geçiş şartları Milli Eğitim Bakanlığınca düzenlenir. (M. E. T. K. Madde – 30).

58- Ortaokulda ilgi ve kabiliyetleri belirlemekle beraber ortaöğretimin başlarında pek çok çocuk henüz yollarını aramakta olduklarından, ortaöğretimin özellikle ilk yılında, öğrencilerin yeteneklerinin daha belirgin olmasına fırsat verilir ve istekle izleyecekleri çeşitli programlar için yönelme olanakları hazırlanır. Bu amaçla, IX. Sınıf programlarının düzenlenmesinde aşağıdaki esaslar göz önünde tutulur.

1. Bu sınıfta,

a) Ortaokuldan gelen öğrenciler arasındaki seviye farklarının giderilmesine çalışılır;

b) Öğrencilerin ortaöğretimin çeşitli programları için gerekli olan ortak genel kültürü kazanmaları sağlanır;

c) Ortaokul sonunda öğrencilere yapılan yöneltme tavsiyelerindeki muhtemel yanlışları düzeltme olanak ve fırsatı bulunur.

2. Ortak dersler bütün mesleki ve teknik okulların birinci sınıflarında da aynen uygulanır; bu okulların amaçlarına göre meslek dersleri için haftalık ders saati artırılabilir.

3. Bu amaçla, birinci ve ikinci kanaat dönemleri sonlarında, sınıf öğretmenler kurulu, “Rehberlik servisi”nin önerisin, öğrencinin isteğini ve sınıf öğretmenin görüşünü de inceleyerek, öğrencinin bu sınıftan sonra yönelebileceği programı seçme hususunda öğrenci velisine yapılacak tavsiyeyi kararlaştırır. Okul idaresi, yıl sonunda yapılan tavsiyeyi öğrencinin okul dosyasına ve karnesine işler. Bu tavsiye zorlayıcı değil, yol göstericidir.

4. X. yıl programlarına girişte, IX. sınıfta okutulan derslerden veya ders gruplarından aranacak başarı koşulları her programın özelliğine göre ayrı ayrı belirtilir. Bu arada ortaokul başarısı da gözönünde tutulur (Karar-28).

VIII – Yüksek Öğretime Hazırlayan Programlar

59- Yüksek öğretime hazırlayan başlıca dört çeşit program vardır.

1. Dil ve Edebiyat
2. Sosyal ve Ekonomik Bilimler
3. Matematik - Fen
4. Tabii Bilimler

Bu dört program dört ana yönde öğrencilerin yüksek öğrenime yönelmelerini sağlar.

Özellikle küçük yerleşme birimlerinde veya öğrenci sayısı az ortaöğretim kurumları bu programlar “birleşik programlar” halinde de düzenlenebilir (Karar-29).

IX – Yüksek Öğretime Hazırlayan Programlar İçin Özel Dersler

60- Ortaöğretim kurumlarında, yüksek öğretime hazırlayan programlar ile hem mesleğe hem de yüksek öğretime hazırlayan programlar için IX, X, ve XI.yılların

ortak derslerine ek olarak X ve XI. Yıllarda yüksek öğretime yönelik başlıca 4 değişik programın her birine göre öğrencilerin almak zorunda oldukları özel dersler ve haftalık saatleri belirtilmiştir.

“Matematik – Fizik alanında yüksek öğretime hazırlayan programlar” ile “ Tabii Bilimler alanında yüksek öğretime hazırlayan programların X. Yılında yer alan “Tarih II” veya “Coğrafya II” dersleri teknik lise program taslaklarında yer almayacak IX. Ve XI. Yıllarda ortak ders olarak yer alan Tarih ve Coğrafya dersleri ile yetinilecektir (Karar-30).

X – Seçmeli Dersler

61- Ortaöğretim kurumlarında seçmeli dersleri amacı;

1. Öğrencilerin hayata, çevreye ve iş alanlarına geçmelerini kolaylaştırmak için onlara gerekli bilgi ve becerileri kazandırmak;

2. Onların çeşitli iş alanlarını tanımalarına, bu alanda beceri kazanmalarına yardım etmek;

3. Onlara kişisel kabiliyetlerini geliştirme olanağı sağlamak;

4. Onları yönelecekleri yüksek öğretim alanına daha iyi hazırlanabilmeleri için tamamlayıcı bilgi ve beceriler edinmelerine yardım etmek;

5. Onlara boş zamanlarını yaralı şekilde kullanma alışkanlığı kazandırmaktır (Karar-31).

62- Ortaokulda seçmeli dersler için yer alan 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13 ve 14 numaralı kararlar ortaöğretimdeki seçmeli dersler için de geçerlidir (Karar-32).

63- Öğretmenler kurulu, olanak ve koşullara göre, ders saatlerini saptamaya yetkilidir (Karar-33).

64- Seçmeli derslerin, öğrencilerce karışlanamayacak olan uygulama giderleri okulca sağlanır (Karar-34).

65- Seçmeli derslerden, meslek liselerinde veya yaygın eğitim kurumlarında başarılan aynı veya benzeri herhangi bir derse de, seçmeli ders gibi kredi tanınır (Karar-35).

Seçmeli dersler, müzik, güzel sanatlar eğitimi, beden eğitimi, takviyeli yabancı dil eğitimi gibi derslerin öğretimine ağırlık veren yüksek öğretime veya hayata ve iş alanlarına yönelik ortaöğretim programları halinde düzenleyebileceği gibi, bazı okullar, seçmeli dersler yerine doğrudan doğruya bu dallardan birine veya birkaçına ağırlık veren liseler halinde de kurulabilir.

67- Hem mesleğe hem de yüksek öğretime hazırlayan programlar özellikle teknik liseler ile imam – hatip liseleri gibi eğitim kurumlarında uygulanır. Bu programlarda, karar – 25’te belirtilen “Bütün programlar için ortak dersler”e ek olarak, yüksek öğretime hazırlayan programlar için karar – 30’da belirtilen özel ders gruplarından biri ile programın mesleğe hazırlama amacına uygun, yeter ağırlıkta meslek derslerine yer verilir.

Hem mesleğe hem de yüksek öğretime hazırlayan programların düzenlenmesinde, ortak dersler, özel dersler ve meslek dersleri öğretim süresine göre yılları dağıtılabilir. Ancak, aynı meslek dallarında hem mesleğe hem de yüksek öğretime hazırlayan programlar ile hayata veya iş alanlarında hazırlayan programlar için IX. sınıfta aynı programlar uygulanır.

Hem mesleğe hem de yüksek öğretime hazırlayan programların üç yıl üzerindeki öğrenim süreleri personel statülerinde değerlendirilir (Karar-37).

XI – Hayata Veya İş Alanlarına Hazırlayan Programlar

68- Ortaöğretim seviyesinde bir öğrenimle yetinmek isteyen öğrenciler ile yüksek öğretime hazırlayan programlara geçiş koşullarını yerine getirmeyen veya yüksek öğretime hazırlayan programı izlerken bırakmak isteyen öğrenciler için, onların hayata veya iş alanlarına hazırlayan çeşitli programlar düzenlenir. Bu programlar olanak ve koşullar elverişli olan her türden ortaöğretim kurumlarında uygulanır.

Hayata veya iş alanlarına hazırlayan programlarda 54. maddede belirtilen “Bütün Programlar İçin Ortak Dersler”e ek olarak hayata ve iş alanlarına hazırlama amacına uygun yeter ağırlıklı meslek liselerine veya karar – 36’da yer alan seçmeli derslere yer verilir (Karar-38).

69- Hem mesleğe hem de yüksek öğretime hazırlayan programlar ile hayata ve iş alanlarına hazırlayan programlarla ilgili olarak Bakanlıkça Şûraya sunulan ön tasarımlar Şûrada incelenmiştir.

Yalnızca birkaç program alanına ait örnekler halinde hazırlanan söz konusu ders dağıtım çizelgeleri diğer bölümlere ait çizelgeleri de kapsayacak şekilde denklik ilkesine de uyulmak suretiyle Bakanlıkça yeniden gözden geçirilecek, deneme niteliğinde uygulamaya konulacak ve sürekli olarak geliştirilecektir (Karar-39).

70- Mesleki yaygın eğitim kurumlarında izlenerek başarı sağlanan meslek ve atölye derslerinden meslek lisesi derslerine veya 66. maddede yer alan seçmeli derslere denkliği Bakanlıkça kabul edilenler, hayata veya iş alanlarına hazırlayan programların uygulandığı eğitim kurumlarında kredi olarak değerlendirilir (Karar-40).

71- Öğretim yılı içindeki pratik öğretim okulu atölyelerinde yapılır. Ancak, okul-sanayi ilişkilerini geliştirmek ve öğrencileri gerçek iş hayatına hazırlamak amacıyla bu çalışmalar, sanayi ve iş yerlerinde de yapılabilir.

Pratik öğretiminin yapılacağı işyerleri, okul müdürünün başkanlığında ilgili bölüm öğretmenlerinden ve iş yeri temsilcilerinden meydana gelecek bir komisyon tarafından incelenir ve program amaçlarına uygun bir pratik öğretimin yapılabileceği saptandıktan sonra, pratik öğretimini yapılması konusunda Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanacak yönetmelik esaslarına uygun olarak iş yeri ile protokol düzenlenir.

Pratik öğretimin etkinliğini ve sürekliliğini sağlamak için, haftalık, aylık ve yıllık programlar, amaç ve muhtevayı zedelemek suretiyle, teksifi bir şekilde işlenebilir veya dersler bloklaştırılabilir. Pratik öğretimde öğrencilerin çalışması okul müdürlüğünce görevlendirilecek bir öğretmen tarafından izlenir (Karar-41).

XII – Ortaöğretimde Yatay Ve Dikey Geçişler

72- Ortaöğretimde yüksek öğretime hazırlayan programlardan hayat veya iş alanlarına hazırlayan herhangi bir programa geçilebileceği gibi, hayata veya iş alanlarına hazırlayıcı bir programdan yüksek öğretime hazırlayan herhangi bir programdan birine de geçilebilir. Bu geçiş olanakları öğrenim süresi içine ek programlarla olabileceği gibi herhangi bir programı başarıyla tamamlayanlar ile diploma almadan okuldan ayrılmış bulunanlara da tanınır. İstekliler eksik derslerini, gerekiyorsa ayrıca düzenlenecek standart kurslar sistemi ile veya okul dışından sınava girmek suretiyle tamamlayabilirler (Karar-42).

XIII – Ortaöğretimde Ders Seçme Ve Kredi Düzeni

73- Ortaöğretim kurumlarında çeşitli programlar, ders geçme ve kredi toplama düzenine göre tamamlanır (Karar-43).

1. Derslerin Kredisi

74- Bir öğretim yılı boyunca haftada bir ders saati olarak okutulan derse bir kredi verilir. Yalnız bir kredi verilir. Yalnız bir yarı yıl okutulan bir saatlik derse yarım kredi tanınır.

Bütün ortaöğretim kurumlarında atölye derslerinin her iki saatine bir kredi tanınır. Ders geçme ve kredi düzenini uygulanabilmesi için dersler belli kredili standart kurslar halinde düzenlenir (Karar-44).

2. Lise Diploması

75- Ortaöğretimde hangi programda olursa olsun lise diplomasına hak kazanabilmek için, ortak derslerde başarılı olmak kaydıyla, her öğrencinin bir ders yılında en az 30 kredi olmak üzere 3 yıllık öğretim kurumlarında en az 90, dört yıllık öğretim kurumlarında en az 120 kredilik bir öğrenimi başarıyla tamamlaması gerekir. Meslek dallarının özelliğine göre gerekli krediler Bakanlıkça ayrıca saptanır.

Ortaöğretim sonunda gerekli krediyi tamamlayanlara lise diploması verilir. Ayrıca verilecek bir belge üzerinde ise alınan derslerdeki başarı dereceleri ile diğer değerlendirme sonuçları öğrencini toplu dosyasındaki kayıtlara dayalı olarak belirtilir.

Yüksek öğretim kurumlarına girişte veya bu kuruların giriş sınavlarına katılmada ek belgede belirtilen bilgiler ilgili yüksek öğretim kurumları tarafından değerlendirilir (Karar-45).

3. Seçmeli Derslerle Kredi Tamamlama

76- Yüksek öğrenime devam etmeyi düşünmeyen veya yukarıdaki maddedeki ön şartları sağlayamayan öğrencilerin, lise diplomasına hak kazanabilmeleri için, ortak derslerini dışında, sınıf öğretmeni veya rehberlik örgütünün yardımıyla ve okul olanakları da göz önünde bulundurularak ilgi, destek ve kabiliyetlerine göre 90 krediyi tamamlayacak şekilde bir öğrenim planını gerçekleştirmeleri gerekir (Karar-46).

4. Ders Seçiminde Rehberlik

77- Ortak dersler dışındaki derslerin seçim işinde, sınıf öğretmenleri veya rehberlik örgütü öğrencinin ilgisini, başarısını ve yönelmek istediği alanı gözönünde bulundurarak kendisine yardımcı olurlar (Karar-47).

XVI – Yüksek Öğretime Geçiş

78- Ortaöğretimi yüksek öğretime veya hem mesleğe hem de yüksek öğretime hazırlayan programlarını bitiren öğrencilere, yetiştirildikleri yönde, üniversitelere, akademilere ve yüksek okullara girmek için aday olma hakkı tanınır. Hangi fakülte, akademi ve yüksek okullara hangi programları bitirenlerin nasıl girecekleri ilgili kurumlarca kararlaştırılır. Giriş şartlarının tespitinde ve uygulamada Milli Eğitim Bakanlığı ile ilgili kurumlar arasında işbirliği yapılır.

Giriş ya yalnızca diplomadaki derecelerde ve notlara göre, ya merkezi müsabaka imtihanları sistemiyle ya da her kurum tarafından münferit olarak düzenlenebilir. (M. E. T. K. Madde – 31).

XV - Ders Geçme Ve Kredi Düzeni İle İlgili Esasların Uygulanması

79- Ortaöğretimde ders geçme ve kredi düzeni ile ilgili esaslar 48 – 80 maddeler uyarınca denemeye konacak ve deneme sonuçlarına göre genelleştirilecektir.

Ders dağıtım çizelgeleri ve ders çeşitlerinin alacağı son şekle göre mevcut bütün ders programları gözden geçirilecek ve bunlardan gerekli görülenler ile seçmeli derslerin programları yeniden hazırlanacaktır (Karar-48).

XVI – Ortaöğretimde Yıllık Ders Çeşidini Azaltılması ve Derslerin Teksifi Olarak Okutulması

80- “Ortaöğretimde yıllık ders çeşidinin azaltılması ve dersleri teksifi olarak okutulması” uygun görülmüştür. Bu maksatla hazırlanan iki ders dağıtım çizelgesi taslağı aşağıya çıkarılmıştır.

Ortaöğretimde öngörülen ders geçme ve kredi düzeni ile ilgili denemeler yapıp uygulama genelleştirilinceye kadar geçecek dönem içinde, aşağıda önerilen ders dağıtım çizelgeleri IX. sınıfından itibaren başlayacak ve üç yılda genelleşmiş olacaktır. 1974-1975 öğretim yılında liselerin X. ve XI. Sınıflarında bulunan öğrenciler izledikleri ders dağıtım çizelgelerine göre öğrenimlerini tamamlayacaklardır (Karar-49).

81- Bütün liselerde (modern fen ve matematik programı uygulayanlar hariç) uygulanacak haftalık ders dağıtım çizelgesi taslağı hazırlanmıştır (Karar-50).

82- Modern fen ve matematik programı uygulayan liselerde uygulanacak haftalık ders dağıtım çizelgesi taslağı hazırlanmıştır (Karar-51)

83- Bu iki ders dağıtım taslağının hazırlanmasında aşağıdaki esaslar göz önünde tutulmuştur (Karar-52).

1. Lise programındaki dersleri çeşitleri, müfredatı ve üç yıllık toplam haftalık ders saati sayıları genellikle aynen alınmıştır.

2. Bugün 3 yılda 98 saat tutan haftalık ders saati sayısı, özellikle çift öğretimde karşılaşılan güçlükleri gidermek için, 90'a indirilmiş ve bu nedenle bazı derslerin ders saati sayılarında aşağıdaki ayarlamalar yapılmıştır:

a) Yabancı dil bütün sınıflarda ve kollarda dörder saat olarak saptanmış, böylece edebiyat kolunda 3, fen kolunda 1 saat azalma olmuştur.

b) Edebiyat kolunda matematik, fizik, tarih, coğrafya, sanat tarihi, milli güvenlik derslerinden birer saat, kimya dersinden iki saat, fen kolunda felsefe ve milli güvenlik derslerinden birer saat, fizikten 2 saat, kimyadan da 3 saat azaltılmış ve IX. ve X. sınıflarında birer saat ahlak dersi konmuştur.

Bu ayarlamalar, ders çeşidinin azaltılması ve derslerin teksifi olarak okutulmasının sağlayacağı yararlarla, program uygulamasını aksatmayacaktır.

3. Dersleri yıllara teksif ederken dersler arası bağıntı dikkate alınmıştır.

4. Temel araç dersler olan anadil, matematik ve yabancı dilde gereken süreklilik sağlanmıştır.

5. Bazı dersler için “özel derslik” düzen getirebileceği düşünülmüştür.

6. Edebiyat kolunda astronomi okutulmayacaktır.

7. Psikoloji, mantık, sosyoloji ve felsefe derslerinde notların ortalaması alınarak öğrenci başarı “felsefe grubu dersleri” adı altında tek not halinde değerlendirilecektir.

8. Cebir, geometri ve astronomi derslerinde notların ortalaması alınarak öğrenci başarı matematik adı altında tek not halinde değerlendirilecektir.

9. Türk dili ve edebiyatı ve kompozisyon derslerinde notların ortalaması alınarak öğrenci başarısı “Türk dili ve edebiyatı” adı altında tek not halinde değerlendirilecektir.

10. “Modern fen ve matematik programlarının uygulandığı 100 lise ve 89 ilköğretim okulunda uygulanacak haftalık ders dağıtım çizelgesi taslağı”nın hazırlanmasında, ayrıca dikkate alınan esaslar aşağıda sıralanmıştır:

a) Bu okullarda son sınıfta fen ve edebiyat kolu yerine, şu üç kolu vardır: Dil ve edebiyat, matematik, tabii bilimler.

b) Yeni ders olarak, fiziksel bilimlere giriş (fizik – kimya) ve fiziksel bilimler II dersleri konmuştur.

c) Kollara göre üç ayrı düzeyde matematik vardır.

ç) Fen ve matematik derslerine ayrılan saatler normal liselerin programlarından farklıdır ve genellikle daha azdır.

d) Tabii bilimler kolunda öğrenci, seçimli olarak, ya 4 saat matematik, ya da 2 saat jeoloji alacaktır. Matematik alanlar için haftalık ders sayısı 32’dir

e) Matematik ve fen dersleri dışında kalan dersler normal liselerde okutulan derslerin aynıdır.

11. Bütün derslerin bitirme sınavları o yılın sonunda yapılacak ve notlar diploma defterine işlenecektir.

12. Rehberlik ve eğitsel kol çalışmaları çizelgedeki haftalık ders saati toplamına göre çarşamba günü öğleden sonra yapılır. Rehberlik çalışmaları için sınıf öğretmenlerine iki saat, eğitsel kol çalışması ile görevli öğretmenlere bir saat ek ders ücreti ödenir.

13. Ortaöğretim seçilen din bilgisi dersi, okul müdürlüklerince, normal ders saatlerine ayrılan saatler içine konarak okutulur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK EĞİTİM SİSTEMİ İÇİNDE ÖĞRENCİ AKIŞINI DÜZENLEYEN KURALLAR

A-Değerlendirmenin Genel İlkeleri

I- Değerlendirme sürekli bir süreç olarak düşünülmelidir.

84- Değerlendirme belirli zamanlarda bazı sorunlar için yapılan bir iş değil, öğrencinin okula girmesi ile başlayıp en az okuldan ayrılmasına dek sürecek bir süreç olarak anlaşılmalıdır. Buna bağlı olarak, öğrenci hakkında yapılan gözlemlerin ve değerlendirme sonuçlarının geliştirilecek bir "toplu-dosya" da kayda geçirilmesi ve bu dosyanın öğrenci ile bir sınıftan diğerine ya da bir eğitim kademesinden diğerine geçişi sağlanmalıdır. Ayrıca, bir yandan bu ilkeye uygun olarak saptanacak yönetmelik hükümleri ile uygulamaya ilişkin genelge vb. hükümlerde değerlendirmenin sürekli yapılmasını sağlayacak hükümler getirilirken öbür yandan da değerlendirme modelinin dinamik tutulmasına ve yenililer yönünden değişebilir özelliği taşımasına özen gösterilmelidir (Karar-54).

II- Değerlendirmede bütünlük esas alınmalıdır.

85- Geliştirilip uygulanmaya konacak değerlendirme modeli tüm eğitim kademelerini kapsamalı ve değişik kademeler arasındaki ilişkileri belirlemelidir. Hazırlanacak yönetmelikler, genel ilkeler çerçevesinde, farklı kademeler ve uygulamalar için özel hükümlere fırsat verecek esnekliğe sahip olmalıdır. (karar-54).

III- Değerlendirmede tutarlılık sağlanmalıdır.

86- Değişik eğitim kademeleri ile farklı uygulamalarda yapılacak değerlendirmeler genel ilkeleri ve uygulama yönünden birbiri ile tutarlı olmalıdır (Karar-55).

IV- Değerlendirme modeli basit ve anlaşılabilir olmalıdır.

87- Değerlendirme modeli ile buna dayalı uygulama hükümleri mümkün olduğu kadar kolay anlaşılır v farklı yorumlara imkan vermeyecek şekilde düzenlenmelidir. Böylece hem eş uygulamalar için zemin hazırlanmalı hem de ilgililerin modeli benimsemeleri kolaylaştırılarak uygulamada belirebilecek tereddüt ve aksaklıklarla muhtemel çatışmalar önlenmelidir (Karar- 56).

V- Değerlendirme modeli ve ilgili hükümler uygulanabilir olmalıdır.

88- Değerlendirme modeline dayalı olarak getirilecek uygulama hükümleri teknik gereklerle ülkenin mevcut koşulları arasında uygun bir denge sağlamalıdır. Gelişmeler dikkate alınarak yeni ülkeler ve uygulama hükümleri getirilirken, bu yeniliklerin modelde genel sistemde bütünlüğü bozup bozmayacağı ve mevcut koşullar altında ne derece doğrulukla uygulanabileceği dikkate alınmalıdır (Karar-57).

VI- Değerlendirme çok yönlü ve kapsamlı olmalıdır

89- Öğrenciler hakkında yapılacak değerlendirmeler öğrencinin bir dersteki başarısı ile sınırlı tutulmamalı, öğrencinin tüm özellikleri ve içinde bulunduğu koşullar dikkate alınarak yapılmalıdır. Ayrıca, her konuda yapılacak değerlendirmelerin yeterince kapsamlı ve birden çok gözlemlere dayalı olması sağlanmalıdır. Yapılan değerlendirme sonuçları “toplu dosya”ya da “gelişim karnesi” düzeni içinde toplanmalıdır. Gerekli yöneltme çalışmaları ile duyurma ve kararlarda bu dosyadan da yararlanılmalıdır (Karar-58).

VII- Değerlendirme tüm ilgililer tarafından ortaklaşa yürütülen bir süreç olarak ele alınmalıdır.

90- Değerlendirme işine öğrenciler, öğretmenler, yöneticiler, veliler ve diğer ilgililer katılmalıdır. Bu yolla hem değerlendirmenin çok yönlü ve kapsamlı olması, hem de öğrencilerin kendilerini daha iyi tanımaları ve değerlendirme sonuçlarından yararlanmaları sağlanmalıdır. Bu husus özellikle öğrenim zorluklarının teşhisi ve giderilme yollarının aranmasında, ölçme sonuçlarının öğrencilerle tartışılmasında ve yöneltme çalışmalarında önem kazanacaktır (Karar- 59).

VII- Değerlendirme açıklık ve karşılıklı güven esas olmalıdır.

91- Değerlendirme koşulları değerlendirilince açıkça ve önceden bilinmeli ve değerlendirme modeli karşılıklı güven duygusunun gelişip sürdürülmesine yardımcı olmalıdır. Hazırlanacak uygulama hükümlerinde bu yönde gerekli tedbirler getirilmelidir. Böylece değerlendirilenin değerlendirmeciye ve sisteme güveni sağlanmalıdır (Karar- 60).

IX- Değerlendirme modeli ve uygulamaları denetlenmeli ve zaman zaman değerlendirilerek gerekli ayarlamalar ve düzeltmeler yapılmalıdır.

92- Bunun için, değerlendirme modeli ile uygulama hükümlerinin nasıl uygulandığı ve ne sonuçlar verdiği ile karşılaşılan güçlükler hakkında zaman zaman düzenli bilgiler toplanmalı ve bu bilgilerin ışığı altında modelde ve uygulama hükümlerinde gerekli değişimler ve ayarlamalar yapılmalıdır (Karar- 61).

X- Değerlendirme öğrencilerinin ya da öğrenci gruplarının özel durumları dikkate alınarak düzenlenip yürütülmelidir.

93- Öğrencilerin ilgi ve yetenekleri yönünde gelişip eğitilmeleri esas olduğuna göre, değerlendirmede bireysel ayrılıklara önem verilmelidir. Bunun için de okullarda ya da sınıflarda ortaya çıkacak özel ilgi ve yetenek gruplarının durumlarını dikkate alan uygulama hükümleri getirilmelidir (Karar- 62).

B- Ölçme İşlemine İlişkin İlkeler

94- Ölçme işleminde kullanılacak ölçme araçlarının kapsamı eğitim ve öğretimin amaçlarına uygun olmalıdır (Geçerlik İlkesi) (Karar- 63).

95- Ölçme işlemleri ile ölçme araçları “yeterince hatasız” ya da hatalardan arınık olmalıdır (Güvenirlik İlkesi) (Karar- 64).

96- Ölçme araçlarının, özellikle sınavların, güçlük derecesi yapılacak değerlendirmenin amaçlarına uygun olmalıdır (Geçerlik-Güvenirlik İlkeleri) (Karar- 65).

97- Ölçme işinde esas alınacak ölçek ya da ölçekler, ölçme hatalarını ve işlemel güçlükleri azaltıcı nitelikte olmalıdır (Güvenirlik İlkesi) (Karar- 66).

98- Ölçme işleminde izlenecek yöntemlerle kullanılacak ölçme araçları kullanışlı olmalıdır (Geçerlik- Güvenirlik İlkeleri) (Karar- 67).

C- Ölçme Sonuçlarının Kullanılmasına İlişkin İlkeler

99- Değişik eğitim basamaklarında aynı değerlendirme ölçeği (not verme sistemi) kullanılmalıdır (Karar- 68)

100- Ölçme ölçeği ile değerlendirme ölçeği mümkün olduğu takdirde ayrılmalı, uygulama koşullarının uygun olmadığı durumlarda ise ölçmede değerlendirme ölçeği aynen kullanılmalıdır. Değerlendirme ölçeği ile ölçme ölçeğinin ayrılması teknik açıdan yararlıdır. Bunun doğal bir sonucu olarak; ölçmede esas alınan sayı sisteminin farklı olan harf sistemi değerlendirme ölçeği olarak bazı kurumlarca uygulanmalı-

dır. Ancak, böyle bir ayırım yapıldığı zaman ölçme ölçeğinden değerlendirme ölçeğine ya da değerlendirme ölçeğinden ölçme ölçeğine geçişin gerekli kıldığı bazı teknik sorunlar vardır. Bu sorunları yerine getirmek ise bazı istatistiksel işlemlerin uygulanmasını gerektirir. Bu işlemlerin gereğince uygulanabilmesi de ilgililerin bu konuda yeterince yetişmiş olmalarına, bu iş için bir miktar zaman ayırabilmelerine ve bazı fiziksel olanakların varlığına bağlıdır (Karar-69).

101- Seçilecek ölçekte başarısızlık yalnız bir kategori, başarı ise kendi içinde sıralı dört kategori halinde gösterilmelidir. Madde 100 ve 101 de belirtilen hususlara dayalı olarak getirilen ölçek aşağıdadır.

Ölçek Değeri	Değer Hükümü	Sıfat Karşılığı
5	→	Pekiyi
4		İyi
3		Orta
2		Geçer
1		Geçmez (Karar-70).

102- Birden çok ölçmelere dayanan değerlendirmelerde ölçme sonuçlarına önemlerine ve kapsamlarına göre farklı ağırlıklar verilmelidir (Karar- 71).

103- Ölçme sonuçları yalnız not vermede ve eksiklik aramada değil, eğitim ve öğretimin çeşitli öğelerinin bu arada özellikle öğrencilerin güçlü ve güçsüz yönlerinin ortaya çıkarılıp gerekli tedbirlerin zamanında alınması amaçlarıyla da kullanılmalıdır (Karar-72).

104- Ölçme sonuçlarından değerlendirmeye geçişte eğitim ve öğretimin amaçları ile sınıfın başarı dağılımı ve bir öğrencinin bu dağılımdaki yeri dikkate alınmalıdır (Karar- 73).

105- Ölçme ve değerlendirmede ortaya çıkacak hataları azaltmak için değerlendirme birden çok sayı ve türde ölçme sonucuna dayanmalıdır (Karar- 74).

106- Her sınavın okul idaresince veya ders öğretmenince kabul edilebilecek özürler nedeni ile yalnız bir sefer engeli yapılabilmelidir (Karar- 75).

107- Öğretim yılı sonunda yapılacak değerlendirmede bir dersin nihai notu saptanırken ara ve dönem sonu sınavlarına genel ilkelere uygun şekilde saptanacak ağırlıklar verilmelidir (Karar- 76).

108- Öğretim yılı sonunda her dersten nihai not olarak geçer notlardan birini alanlar doğrudan sınıf geçmelidir. Bir ya da daha çok dersten aldığı nihai not “geçmez” durumda olanlar okulca açıklanacak yetiştirme kurslarına devam etmeli, kurslardan sonra bir ya da daha çok dersten “geçmez” not alan öğrencilerin durumları ortalamaları dahil, Bakanlıkça saptanacak ölçütler göz önünde tutularak sınıf öğretmenler kurulu tarafından karar bağlanmalıdır. Ancak, yetiştirme kursları sonunda yapılacak sınavların sonuçları alınmadan başarı ortalaması ya da kurul kararı ile sınıf geçirilmemelidir (Karar- 77).

109- Değerlendirmede dersler arasında ayrıcalık yapılmamalıdır. Sınıf geçme okul bitirmede bazı derslere diğerlerinden daha çok ya da daha az önem verilmemelidir. Çalışma alanlarına verilecek bağıl önem haftalık ders saati sayısını ayarlama yoluyla sağlanmalıdır. Bunun bir gereği olarak da öğrencilerin başarı ortalamaları hesaplanırken her dersten alınan not ilgili dersin haftalık ders saati ile çarpılmalıdır (Karar- 78).

110- Her öğretim kademesi için tek diploma verilmelidir. Ancak, mezunların başarı durumlarındaki farklılıklar toplu dosyada yer alacak kayıtlara dayalı ve alınan derslerdeki başarı derecesi ile diğer değerlendirme sonuçlarını ayrıntılı olarak gösteren bir belgede belirtilmelidir (Karar- 79).

111- Bir öğrenim kademesini bitirmede verilecek diploma üzerinde mezuniyet derecesi gösterilmelidir (Karar- 80).

112- Bir öğrenim kademesini bitirmek için kademe sonunda ayrıca bir bitirme sınavı yapılmamalıdır (Karar- 81).

113- Bir öğrenim kademesindeki başarı durumu üst öğrenim kurumuna giriş için yeterli olmadığı görülenlere çeşitli yollarla bu eksikliklerini tamamlama hak ve olanağı tanınmalıdır.

114- Önerilen ilkelere uygun olarak geliştirilecek değerlendirme modeli ile uygulama hükümleri önce seçilecek birkaç okulda düzenli bir denemeye tabi tutulmalı; bu deneme değerlendirilmeli, değerlendirmeden elde edilecek sonuçlara göre gerekli düzeltme ve ayarlamalar yapılarak yaygın uygulamaya geçilmelidir (Karar- 83).

Ç- Deneme Projesi

115- Öğrenci akışını düzenleyen kurallar ile ilgili olarak yukarıda saptanan il-kelerin ışığında temel çalışma dokümanının 159-221 paragraflarında ve ayrıca 331-334 paragraflarında belirtilen öneriler Bakanlıkça gözden geçirilerek bu husustaki deneme projesi hazırlanacaktır (Karar- 84).

İKİNCİ KISIM

1974-1975 ÖĞRETİM YILINDA YENİ SİSTEMLE İLGİLİ UYGULAMA PLANI

I- İlkokul ve ortaokul programları kaynaştırılmış bir bütün halinde dü-zenlenecektir.

116- İlkokul Türkçe programı ile ortaokul Türkçe ve dilbilgisi programın te-mel eğitimin amaçlarına uygun olarak bütünleştirilecek; bu maksatla mevcut ortaokul programı gözden geçirilecek ve yarışma açma veya komisyon kurma yolu ile tek kitap yazdırılacaktır (Karar-85).

117- İlkokul ve ortaokul matematik programları gözden geçirilerek modern kavramların programda yer alması yolundaki çalışmalar sürdürülecek ve yarışma aç-ma veya komisyon kurma yolu ile tek kitap yazdırılacaktır (Karar- 86).

118- İlkokulların IV. Ve V. Sınıf sosyal bilgiler programı ile ortaokul sosyal bilgiler programının temel eğitimin amaçlarına uygun olarak kaynaştırılmış bir bütün oluşturacak şekilde yeniden düzenlenmesiyle ilgili çalışmalar sürdürülecektir. Bu maksatla hazırlanmış olan program taslağı Tebliğler Dergisi'nde yayımlanacak ve yeni programa göre IV, V, VI, VII ve VIII. sınıflar için yarışma açma veya komisyon kurma yoluyla Bakanlıkça tek kitap yazdırılacaktır (Karar- 87).

119- İlkokul IV. ve V. sınıf fen ve tabiat bilgileri programı ile ortaokul fen bil-gisi programının temel eğitimin amaçlarına uygun olarak “fen bilgisi” adı altında kay-naştırılmış bir bütün oluşturacak şekilde yeniden düzenlenmesiyle ilgili çalışmalar sürdürülecektir. Bu maksatla hazırlanmış olan program taslağı Tebliğler Dergisi'nde yayımlanacak ve yeni programa göre IV, V, VI, VII ve VIII. sınıflar için tek kitap yazdırılmak üzere ödüllü yarışma düzenlenecek veya komisyon kurarak yazdırılacak-tır (Karar- 88).

II- Yeni yabancı dil programları genelleştirilecektir.

120- Ortaokullar için geliştirilen yeni yabancı dil programları genelleştirilecektir (Karar- 89).

III- Sekiz yıllık okul programı denemesi sürdürülecektir.

121- Yatılı okullarımızda denenmekte olan temel eğitim program geliştirme çalışması sürdürülecek ve alınan sonuçlar değerlendirilecektir (Karar- 90).

IV-Ortaokul yeni ders dağıtım çizelgesi uygulamaya konacaktır.

122- Ortaokul programı ve haftalık ders dağıtım çizelgesi, IX. Milli Eğitim Şûrası kararlarına uygun olarak, VI. sınıftan itibaren bütün okullarda uygulamaya konacaktır. Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarının birinci devrelerinde, seçmeli dersler yerine, ikinci devre amaç ve özellikleri de dikkate alınarak meslek dersleri verilecektir (Karar- 91).

V – Ortaöğretimde yıllık ders çeşidi azaltılacak ve dersler teksifi olarak okutulacaktır.

123- (Bakınız madde 80 - 83) (Karar-92)

VI – Program geliştirme çalışmaları araştırma projeleri halinde sürdürülecektir.

124- Program geliştirme çalışmaları IX. Milli Eğitim Şûrasında kararlaştırılan ders dağıtım çizelgesi çerçevesinde ele alınacak ve ortaöğretimde :

1. Yüksek öğretime hazırlayan,
2. Hem mesleğe hem yüksek öğretime hazırlayan,
3. Hayata ve iş alanlarında hazırlayan programların ortak derslerine ve seçmeli derslerine ait ders programlarının gözden geçirilmesi veya yeniden hazırlanması yolunda girişilen çalışmalar sürdürülecektir (Karar-93).

125- Modern fen ve matematik programlarının 100 lise ve 89 ilköğretmen okulunda uygulanması ile ilgili araştırma projesi sürdürülecektir. Ayrıca, modern fen ve matematik programları, olanak ve koşullara göre, bazı liseler ile deneme niteliğinde olmak üzere bazı teknik lise ve meslek liselerinde de uygulanacaktır (Karar-94).

126- Yabancı dil öğretimini geliştirmek üzere Avrupa Konseyi ile ilgili ülkelerin katkısı ile ortak bir proje halinde yürütülmekte olan “Yabancı Dil Öğretimini Geliştirme Projesi” çerçevesindeki çalışmalar sürdürülecektir. Proje çerçevesinde,

1. Giriş,
2. Başlangıç,
3. Orta,
4. İleri olmak üzere başlıca dört seviyede geliştirilmekte olan,
  - a) Öğrenci kitapları,
  - b) Görme araçları,
  - c) İşitme araçları,

ç) Öğretmen kitaplarının denenmesi ve denenen malzemenin yayınlanması ve dağıtımı sağlanacaktır (Karar-95).

127- IX. sınıf için Türk dili ve edebiyatı, tarih, coğrafya, elektrik ve elektronik ve uygulaması, teknik resim, genel endüstri bilgisi ve uygulaması, tarım ve uygulaması, ticaret bilgisi ve uygulaması derslerine ait yeni program taslakları hazırlanmış ve Tebliğler Dergisinde yayımlanmıştır. Bunlara uygun ders kitaplarının yazdırılması için hem Bakanlıkça yetkili komisyonlar kurulmuş, hem de serbest basına açık tutulmuştur. Bu çalışmalara, devam olunacaktır (Karar-96).

128- Fen projesi ve yabancı dil öğretimi projesinden edinilen tecrübelerin ışığında diğer derslerin programlarının da “araştırma projeleri” halinde Bakanlıkça geliştirilmesine çalışılacaktır. Bu maksatla Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı 1974 bütçesine araştırma ödeneği konmuştur (Karar-97).

129- Teknik lise ve meslek liselerini mesleğe yönelik derslere ve uygulamalar ait programlarının ve temrin yapraklarının, araştırma projesi halinde, Bakanlıkça geliştirilmesi bir plana bağlı olarak yürütülecektir. Bu maksatla fen projesinde olduğu gibi, mesleki ve teknik öğretim alanında bir projenin öncelikle geliştirilmesi ve bu projede, bilim adamlarımızın, mesleki ve teknik öğretim kurumları temsilcilerinin, iş veren ve işçi kesiminden de temsilciler bulunması sağlanacaktır (Karar-98).

130- Temel eğitim ve ortaöğretim din bilgisi programları gözden geçirilecek; bu konuda Diyanet İşleri Başkanlığı ile işbirliği yapılacaktır (Karar-99).

VII – Yeni programlar denemeden sonra geliştirilecektir.

131- Yeni programların uygulamaya konmasında sırasıyla aşağıdaki yol tutulacaktır:

1. Hazırlanan yeni ders kitapların ve diğer öğretim araçlarının denenerek uygulanacağı okullar çeşitli bölgelerden ve şartları değişik olan okullar arasından seçilecek;
2. Bu okullarda yeni programları deneyecek olan öğretmenler seminerlere alınacaktır.
3. Uygulama, Bakanlık yetkilileri ve Bakanlık müfettişleri tarafından izlenecek ve yönetici ve öğretmenlere gereken rehberlikte bulunulacak;
4. Uygulama sonunda yapılacak değerlendirmede yararlanılmak için anketler düzenlenecek;
5. Denemeye katılan öğretmenlerin bir yıllık uygulama sonuçlarından yararlanılmak üzere değerlendirme seminerleri tertiplenecek;
6. Anket ve seminerlerden de yararlanılarak programları, yeni ders kitapları ve diğer araçları gözden geçirilecek;
7. Deneme sonuçları değerlendirilerek, programlar yaygınlaştırılacak;
8. Öğretmen kitapları hazırlanacak;
9. Yeni programları öğretmen yetiştiren öğretim kurumlarında öğretmen adaylarına tanıtacak;

VIII- Tek kitap uygulamasına geçilecektir.

132- Zorunlu öğrenim çağını kapsayan temel eğitimin gereği olarak öğrencilere tamamen veya kısmen parasız kitap vermek veya çok ucuz bir fiyatla sağlamak amacıyla Bakanlıkça ilkokul ve ortaokul kitapları için başlatılan tek kitap uygulaması sürdürülecektir (Karar- 101).

133- Tek kitap uygulaması bir plana göre zamanla diğer eğitim kademeleri kitaplarını da kapsamına alacaktır.

Tek kitap olarak kabul edilecek ders kitapları,

1. Ödüllü yarışmalar düzenlemek veya

2. Komisyon veya kişiler yazdırmak suretiyle Bakanlıkça hazırlanacak veya serbest yazarlara ait kitaplardan seçilecektir (Karar-102).

134- Tek kitabın telif hakkı, baskı sayısı sınırsız olmak ve okutulmak süresi en az beş yıl olmak kaydıyla, ödül vermek veya bir defa da önceden ödenmek suretiyle Bakanlıkça satın alınacaktır (Karar-103).

135- Bakanlık tek kitap olarak kabul edilen ders kitaplarının zamanında basılmasını ve öğretim yılı başlamadan önce okullara dağıtılmasını sağlamak üzere gerekli tedbirleri alacak; bu maksatla Bakanlık Basımevinin olanakları yetmediği takdirde, ders kitaplarının özel sektörde basımını sağlayacaktır (Karar-104).

136- Tek kitap uygulaması, serbest yazarların, bol miktarda yardımcı ders kitabı hazırlanması ve ders kitaplarının iyileşmesi çalışmalarına katkıda bulunmalarını destekleyecek ve onları özendirecek biçimde düzenlenecektir (Karar-105).

IX-Ahlak dersi program taslağı bakanlıkça uygulamaya konacaktır.

137- Temel eğitim ve ortaöğretim kurumlarında okutulmak üzere Talim ve Terbiye Kurulu'nca hazırlanan ve Şûra üyelerinin bilgilerine sunulan Ahlak dersi program taslağı, Şûrada kabul edilen ders dağıtım çizelgelerine göre Bakanlıkça uygulamaya konulacak ve denenerek geliştirilecektir (Karar- 106).

X- Okul radyo ve televizyonundan yararlanma olanakları genişletilecektir

138- Okul radyo ve televizyonundan yararlanarak okul içine ve sınıf içine ders programlarına uygun yayınlar yapmak, uzun dönemde gerçekleştirilecek bir hedeftir. Bu hedefe kısa zamanda ulaşabilmek için mevcut olanakları geniş ölçüde kullanarak deneme niteliğinde yayınlar yapmaya devam olunacaktır. Bu programlar objektif olarak değerlendirilip gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra genelleştirilecektir (Karar- 107).

XI- Ortaokulda yeni ölçme ve değerlendirme düzeni birinci sınıftan itibaren bazı okullarda denemeye konulacaktır.

139- Ortaokullarda yeni not verme düzeni ile ilgili olarak yukarıda 84-115. maddelerde yer alan esaslar, 1974-1975 öğretim yılında VI. Sınıflarda başlamak üzere bazı okullarda düzenli bir denemeye tabi tutulacaktır. Bu okulların diğer sınıflarında bulunan öğrencilere mevcut sınıf geçme ve sınav yönetmeliği hükümleri uygulanmaya devam olunacaktır (Karar- 108).

XII – Ortaöğretimde sınıf geçme yerine ders geçme ve kredi düzeni, uygulamalı bir araştırma projesi halinde deneme niteliğinde uygulanmaya başlanacak ve dört yılda yaygınlaştırılacaktır.

140- Ortaöğretim sınıf geçme yerine ders geçme ve kredi düzeni 1974 – 1975 öğretim yılında, deneme niteliğinde olmak üzere bazı okullarda IX. sınıftan itibaren uygulanmaya başlanacak ve birinci yıl denemesinin değerlendirme sonuçlarına göre uygulama, 1975 – 1976 öğretim yılında bütün okullarımızın IX. sınıflarında genelleştirilecektir. Böylece yeni düzen dört yıl içinde gerçekleştirilmiş olacaktır.

Deneme ile ilgili olarak programları ve öğrenci akışını düzenleyen kurallar konusunda yukarıda ilgili bölümlerde sıralanan esaslar zorunlu değil, deneme için yol gösterici olacaktır. Deneme, Fen Projesinin kuruluş ve çalışmalarından da yararlanılarak yürütülecektir. Şöyle ki:

1. Araştırma projesinin genel esasları Talim ve Terbiye Kurulunca hazırlanacaktır.
2. Araştırma projesinin düzenlenmesi ve yürütülmesi için bir bilimsel komisyon kurulacaktır.
3. Bilimsel komisyona bağla olarak bir proje genel sekreterliği kurulacak ve genel sekreterlik personel, bütçe ve diğer hususlar bakımından gerekli olanaklarla donatılacaktır.
4. Bilimsel komisyon kararlarının uygulanması ve gerçekleştirilmesini için bilimsel komisyona bağlı olarak bir yürütme grubu kurulacaktır. Yürütme grubu proje genel sekreterinin başkanlığında denemeye giren dairelerin yetkili elemanlarından kurulacaktır.

Bu maksatla ilgili dairelerde denemeyi yürütmek üzere genel müdür yardımcısı veya bir şube müdürü görevlendirilecektir.

5. Başlangıçtan itibaren projenin bilimsel değerlendirilmesini yapmak üzere yönetim bakımından genel sekreterliğe bağlı bilimsel bakımdan özerk, bir değerlendirme grubu kurulacaktır. Değerlendirme grubu elemanları genel sekreterin gerekli gördüğü oturumlarda, yürütme grubu toplantılarına katılacaktır.

6. Deneme okulları bilimsel komisyonca saptanacak esaslara göre seçilecektir.

7. Deneme süresi başlamadan önce, denemeye katılacak okulların yönetici ve öğretmenleri hizmet içi eğitimden geçirilecektir.

8. Deneme bilimsel komisyonca görevlendirilecek uzman ve rehberler tarafından devamlı olarak izlenecektir.

9. Bu proje giderleri için bilimsel komisyonun ayrı bir bütçesi olacaktır.

10. Deneme okullarında görevlendirilecek yönetici ve öğretmenlerin atanma ve nakillerinde bilimsel komisyonun görüşü alınacaktır.

11. Ders geçme düzeni ve kredi sistemi 1974 – 1975 öğretim yılından itibaren dene niteliğinde uygulanacaktır. Uygulama projesi hazırlanırken aşağıdaki hususların dikkate alınması Şûra Genel Kurulunca tavsiye olunmuştur.

a) Bu sistemi uygulayan okullardan da temsilciler çağrılmalı ve görüşlerinden yararlanılmalıdır.

b) Kurulacak bilimsel komisyon, bu konularda çalışmalar ve araştırmalar yapmış ve bu projeye katkıda bulunacak kişilerden oluşturulmalıdır.

c) 1974 – 1975 öğretim yılında denenmesi yapılmak üzere seçilecek okulların arasında bu tür sistemi bugüne kadar uygulayan okullar da bulunmalıdır.

ç) Denemenin gerçek sonuçları aksettirir nitelikte olması için farklı amaçlı (kız-erkek teknik öğretim, ticaret öğretim, imam-hatip lisesi ve genel öğretim) programlar tercih edilmelidir. Deneme okulları seçilirken okullar arasında çevre ve olanaklar yönünden eşitsizlik gösteren okullara da yer verilmelidir

d) Deneme başlamadan önce deneme için seçilen okulların yönetici ve öğretmenlerinin hizmet içi eğitimden geçirilmeleri sağlanmalıdır.

e) Uygulamada çıkabilecek engelleri zamanında ve kaynağında halledebilmek için denemenin yürütüleceği okul yöneticilerine gerekli yetkiler verilmelidir.

f) Sistemin sürekliliğini sağlamak için öğretmenlerin bu ülkeyi inandırılmasında büyük yararlar vardır. Gereken tedbirler buna göre alınmalıdır.

g) Ön şart derslerin sayısı çok az olmalıdır.

h) 1974 – 1975 öğretim yılında başlayacak uygulamada çok belirgin problem olabilecek yönler görülmeyebilir. Ancak bu öğretim yılı sonunda ve 1975 – 1976 öğ-

retim yılında problemlerle karşılaşılacağı tabiidir. Bu bakımdan uygulandığı öğretim yılı içindeki “olumludur” görüşü ve “problemsiz yürür” havasına adlanılmamalı, çalışmalar dikkatle sürdürülmelidir.

i) Çalışmalar sırasında, Temel Çalışma dokümanının sonunda ek 4’te açıklanan ve İzmir Motor Sanat Enstitüsünde 19 yıldan beri yapılmakta olan ders geçme ve kredi düzeni denemesinden de yararlanılmalıdır (Karar-109)

XIII – Bütün okullarda ve ortaöğretim kurumlarında bütünleme sınavları yetiştirme kurslarından sonra haziranda yapılacaktır.

141- Ortaokullarda ve genel, mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında, bitirme, bütünleme ve dışardan bitirme sınavları yerine, 1974 – 1975 öğretim yılından itibaren aşağıdaki esaslar uygulanacaktır.

1. İkinci kanaat dönemi sonunda her dersten alınan yıl sonu notu ara sınıflarda sınıf geçme, son sınıfta bitirme notudur. Ara sınıflarda biten derslerin yıl sonu notu da bitirme notu sayılır.

2. İkinci kanaat dönemi sonunda başarısız olan ders ve veya derslerden bütünleme sınavlarına girilebilir.

3. Yıl sonunda başarısız dersleri olan öğrencilere bir olanak daha tanımak ve bütün öğrencilerin yaz tatilinden yararlanılmış ve dinlenmiş olarak yeni öğretim yılına başlamalarını sağlamak için bütünleme sınavları yetiştirme kurslarından sonra haziran aya sonlarında yapılır. Bu maksatla gerekiyorsa bütünleme sınavları süresi 10 temmuz kadar uzatılabilir.

4. Bütünlemeye girecek öğrenciler için en az 30 gün süren teksifi bir yetiştirme programı düzenlenir. Öğrenciler bu kurslarda bütünlemeye girecekleri derslerden kendi öğretmenleri veya okul müdürün uygun göreceği öğretmenler tarafından yetiştirilirler.

5. Kurslara katılacak öğrenciler yaklaşık olarak 20 şer kişilik gruplara ayrılır.

6. Yetiştirme programında öğretmenlere haftalık azami ders saati kadar görev verilebilir. Bu göreve karşılık öğretmenlere yarıca ek ders ücreti ödenmez. Öğretmenlere nisan ayı içinde ödenen ek ders ücreti mayıs ve haziran aylarında da aynen ödenmeye devam olunur. Yetiştirme programı için öğrencilerden hiçbir surette ücret alınmaz.

7. Öğrencinin gireceği bütünleme sınavında aldığı not o desin yıl sonu notu sayılır.

8. Bütünleme sınavları zorunlu değildir. Ancak isteyen öğrenciler girerler. Bu maksatla öğrenciler bütünleme sınavına girmek istedikleri dersleri haziran ayının ilk iki gün içinde bir dilekçe ile okul idaresine bildirirler.

9. Okul dışından bitirme sınavlarını da bütünleme sınavları ile birlikte yapılır.

10. Ara sınıflarda yıl sonu başarı durumu aşağıda belirtilen esaslara göre saptanır:

Bütünleme sınavları sonunda, başarısız notu olan öğrencilerin durumları okul müdürünün başkanlığında toplanacak olan sınıf öğretmenler kurulunda ayrı ayrı görüşülür.

Sınıf öğretmenler kurulu bu toplantıda her öğrencinin diğer dersleri ve geçen yıllardaki başarıları ile devam ve disiplin durumlarını inceler; eğitsel kol çalışmalarına katılmasını ve bu çalışmalarda başarılarını gözden geçirir ve yıllık genel başarı durumunu bütünü ile değerlendirerek öğrencinin,

a) ya bir üst sınıfta denenmesine,

b) ya da aynı sınıfı tekrarlamasına karar verir.

Sınıf öğretmenleri kurulu bu kararlarını oy çokluğu ile alır. Oyların eşit olması halinde başkanın bulunduğu taraf çoğunlukta sayılır.

Sınıf öğretmenleri kurulunun öğrenci hakkındaki bu kararı öğrenciye ve velisine yazı ile duyurulur.

Bir üst sınıfta denenme kararı, her öğrenci için biri ortaokul diğere lise ve dengi ortaöğretim boyunca olmak üzere en çok iki defa uygulanabilir.

11. Son sınıflarda yıl sonu başarı durum aşağıdaki esaslara göre tespit edilir:

Ortaokul bitirme sınıfı olan VIII. Ve ortaöğretime bitirme sınıfı olan XI. veya XII. Sınıflar sonunda bütünleme sınavlarında başarı göstermeyen öğrenciler, başarısız not aldıkları derslerden gelecek yıllarda bütünleme sınavlarına sınırsız olarak girebilirler.

12. Hangi nedenle olursa olsun eylül ayında veya yeni ders yılı başında yeniden bütünleme sınavı yapılmaz.

13. 141. maddede yer alan bu yeni uygulama okullara, öğrencilere ve ailelere en kısa zamanda duyurulacak ve bu konuda meslek ve kamu oyu yeterince aydınlatılacaktır (Karar-110).

XIV – Yıllık çalışma takvimi yeniden düzenlenecektir.

142- Yıllık çalışmanın düzenlenmesiyle ilgili esaslar aşağıya çıkarılmıştır.

1. Bir ders saati 40 dakikadır.

2. Ortaokullar ve genel mesleki ve teknik ortaöğretim kurumları 1 eylülde açılır. İlk hafta içinde sınıfların teşkili, yıllık çalışma programlarını hazırlanması, öğretmenler kurulu ve zümre öğretmenleri toplantısı gibi çalışmalar yapılır. Öğrenci mevcudu kalabalık okullarda kayıtlar ağustos ayının son haftasında başlatılabilir.

3. Dersler eylül ayının ikinci pazartesi günü başlar ve 21 mayıs akşamı kesilir. Not çizelgeleri ders kesimini izleyen en geç iki gün içinde idareye verilir.

4. Yarı yıl tatili ocak ayının başından itibaren iki hafta sürer.

5. Resmi tatiller dışında verilecek olağanüstü tatil süresi kadar bir süre yıl sonuna eklenir veya bu tatiller dolayısıyla yapılamayan dersler okul idarelerince düzenlenecek bir ek programa göre yıl içinde telafi edilir.

6. Mesleki ve teknik okullar öğrencileri, diploma almaya hak kazanabilmek için, öğretim süresi boyunca toplam otuz (30) iş günü staj yapmak zorundadırlar. Staj çalışmaları , okul yönetimince uygun görülecek endüstri kuruluşları ile iş yerlerinde yapılır. Uygun staj yeri bulunamaması halinde, bu çalışmalar her yıl derslerin başlamasından önce 15 gün içinde yapılır (Karar-111).

XV–Rehberlik ve araştırma hizmetleri geliştirilecektir.

143- Okullarımızda, genel ve mesleki rehberlik hizmetlerini örgütlenmesi ile ilgili esaslar ve rehberlik programı bütün okullarımızda uygulanacak ve rehberlik programının uygulanmasını için okul müdürlükleri gerekli tedbirler alacaklardır. Sistemin yeni ve önemli unsurlarından olan rehberlik çalışmaları ile yeni ölçme ve değerlendirme düzeninin uygulanmasında yönetici ve öğretmenlere yardımcı olmak, seminerler düzenlemek, danışmanlık yapmak ve uygulamayı yerinde izlemek ve sorunları yerinde çözebilmek amacı ile her ilde rehberlik ve araştırma merkezlerinin kurulması ve mevcutlarının beklenen hizmetleri görecektir şekilde geliştirilmesi için kadro tahsisi, uzman atanması, geçici danışman gönderilmesi, seminer ve kurslar düzenlenmesi, yayınlar ve araçlar gönderilmesi gibi tedbirler alınacaktır (Karar-112).

XVI – Yüksek okullar kanun tasarısı

144- Yüksek okullar kanununun çıkarılmasına çalışılacaktır (Karar-113).

XVII – Yüksek öğretim kapasitesi artırılabacaktır.

145- Yüksek öğrenime geçiş hakkının kazanmış istekli her öğrenciye yüksek öğrenim olanağı sağlanmasına çalışılacaktır (Karar-114).

XVIII – Kanunlarda gerekli değişiklikler yapılacaktır.

146- IX. Milli Eğitim Şûrası kararları da göz önünde tutularak ilköğretim ve Eğitim Kanunu, Milli Eğitim Temel Kanunu ve milli eğitimle ilgili öteki kanunlarda gerekli değişikliklerin yapılması sağlanacaktır (Karar-115)

XIX–Öğretmen yetiştiren kurumlar yeniden düzenlenecektir.

147- Öğretmen yetiştiren kurumlar Milli Eğitim Temel Kanununda yer alan esaslar ve önümüzdeki yıl çıkacak olan Yüksek Okullar Kanununun hükümlerine uygun olarak yeniden düzenlenecektir (Karar-116).

XX – Öğretmenlikte bölge hizmeti düzeni getirilecektir.

148- Milli Eğitim Temel Kanununun 46. maddesinde belirtildiği üzere öğretmenlikte yurdun çeşitli bölgelerinde görev yapma esası getirilecek ve hizmet bölgesi ve ihtiyaçlara göre bu bölgeler arası yer değiştirme esasları yönetmelikle düzenlenecektir (Karar-117).

XXI – IX. Milli Eğitim Şûrası kararları üzerine kurslar ve seminerler düzenlenecektir.

149- IX. Milli Eğitim Şûrası kararları üzerine aşağıdaki kurslar ve seminerler düzenlenecektir.

1. IX. Milli Eğitim Şûrası kararları ve kararlara dayanak olan temel yayınlar bütün eğitim kurumlarımıza gönderilecek ve eğitim kurumlarımızca bunları en kısa zamanda incelenmesi sağlanacaktır.

2. Şûra kararları üzerine milli eğitim müdürleri, genel, mesleki ve teknik orta-öğretim kurumları müdürleri ve ortaokul müdürleri için Bakanlıkça kurs ve seminerler düzenlenecektir.

3. Şûra kararları üzerine, öğretmen yetiştiren yüksek dereceli eğitim kurumlarımızın yönetici ve öğretmenleri için seminerler düzenlenecektir. Öğretmen yetiştiren yüksek dereceli eğitim kurumlarımızda bölgedeki öğretmenler için kurs ve seminerler açılacaktır. Öğretmen yetiştiren yüksek dereceli öğretim kurumlarımızın öğretim elemanlarının aynı maksatla illerde yapılacak çeşitli seminerlere yönetici ve öğretim elemanı olarak katılmaları sağlanacaktır.

4. Şûra kararları üzerine Bakanlık Merkez örgününün ilgili bütün elemanları için kurs ve seminerler düzenlenecektir.

5. Bakanlıkça düzenlenen diğer bütün hizmet içi kurs ve seminerlerde Şûra kararlarının incelenmesine zaman ayrılacaktır.

6. Hizmet içi yetiştirme amacıyla düzenlenen seminerlere öncelik verilecektir (Karar-118).

XXII – Okul, aile ve çevre bütünleşmesi sağlanacaktır.

150- Okul-aile ve çevre bütünleşmesini sağlamak ve eğitim hizmetlerinin etkinliğini artırmak amacıyla Milli Eğitim Temel Kanununun 16. maddesinde öngörülen Okul-Aile Birlikleri ile ilgili yeni yönetmelik hazırlanarak yürürlüğe konacaktır (Karar-119).

XXIII–Yeni seçmeli dersler için öğretmen yetiştirilecektir.

151- Temel eğitim ve ortaöğretim kurumlarına yeni getirilen seçmeli dersler, çevrini ekonomik ve sosyal koşullarına ve olanakların göre öğrencileri özellikle hayata ve iş alanlarına yöneltmeyi hedef tutan derslerdir. Bu dersleri okutacak öğretmenlerin veya uzman ve usta öğreticilerinin seçilmesi, yetiştirilmesi, hizmet içi eğitimlerinin sağlanması, bazı branşlar için ek formasyon kazandırılması, bazıları için ise yeniden öğretmen yetiştirilmesi gerekmektedir. Bu konu IX. Milli Eğitim Şûrasında kabul edilen esaslara uygun olarak ayrıca ele alınacak ve ayrıntılı uygulama planına bağlanacaktır.

Milli Eğitim Temel Kanunu uzman ve usta öğreticilerin de geçici olarak öğretmenlikte görevlendirilmelerine olanak vermektedir. Bu konuda hazırlanan yönetmelik taslağı, en kısa zamanda yürürlüğe konacaktır (Karar-120).

XXIV – Okul yapılarının optimal büyüklükte kurulması ve verimli olarak işletilmesi esaslara bağlanacaktır.

152- Optimal büyüklükte okul, bina ve tesisleriyle haftalık ders dağıtımı, öğretmen ve öğrenci sayıları arasında denge ve ahenk olan okuldur. Okulların optimal büyüklükte açılması ve işletilmesi esastır. Aksi takdirde öğrenci başına maliyet yükseilir ve eğitimin kalitesi düşer. Şu halde, yeni sisteme göre geliştirilmeleri gerekir (Karar-121).

153- Nüfusu az ve dağınık yerlerde, ikinci devre ortaöğretimin genel, mesleki ve teknik öğretim programları, bir yönetim altında toplanan çok programlı bir okul olarak kurulacaktır. Böylece küçük yerlerde yetersiz okullar açmak yerine bölge merkezlerinde çevrenin özelliklerine uygun bölge okulları açılacak; yatırımın belli merkezlerde yoğunlaştırılması ve açılacak okulların personel, araç ve gereçler bakımından yeterli duruma getirilmesi mümkün kılınacaktır (Karar-122).

154- Okullarımız, sistemin gereklerine ve uygulanacak çeşitli programların ihtiyaçlarına uygun eğitim araçları ile donatılacaktır. Seçmeli derslerde müzik, beden eğitimi ve sağlık bilgisi, kitaplık, eğitsel kol çalışmaları ve rehberlik hizmetleri için gerekli tesislerle araç ve gereçler tamamlanacaktır (Karar-123).

155- Mesleki ve Teknik Öğretim kurumları teknolojik yeniliklere ve çevre özelliklerine göre tesis, araç ve gereçlerle donatılacaktır (Karar-124).

156- Yeni fen programlarının denenerek geliştirileceği okullarda öğrenci deneylerine olanak sağlayan laboratuvarlar kurulmansa ve mevcutların eksiklerinin tamamlanmasına ve geliştirilmesine çalışılacaktır (Karar-125).

157- Optimal büyüklüğüne ulaşabilmek için orta dereceli bütün okullarımızın durumları bina, tesisler, yönetim ve öğretim elemanları ve diğer olanaklarının rasyonel olarak kullanılabilmesi yönünden yeniden gözden geçirilecek ve bu iş Bakanlık merkez örgütünde tek elden planlanıp yürütülecektir (Karar-126).

158- “Ortaöğretim Binaları Araştırma ve Geliştirme Çalışması” Kalkınma Planı uyarınca bir araştırma projesi olarak ele alınmıştır. Bu araştırma projesinin amacı, eğitim sisteminin çeşitli kademeleri, özellikle ortaöğretim kademesi için belirlenmiş olan yeni yaklaşımların okul binalarına yansımalarını çözümlemek, eğitim ihtiyaçları-

na göre yeni yapılacak okul binaları için optimal büyüklük, kullanım ve iklim ile sosyo-ekonomik koşullar vb. kriterlerine dönük olarak fiziksel ihtiyaç programlarını araştırmak, eğitsel olanaklar geliştirilmesi çalışmaları yapmak ve mevcut okul binalarının kullanılabilirliğini etüt etmektir. Araştırma projesi Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu Yapı Araştırma Enstitüsü ve Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesi elemanlarından kurulu bir çalışma grubu tarafından yürütülmektedir. Bu araştırma 1975'te sonuçlandırılacaktır (Karar-127).

XXV – Meslek kademeleri ve mesleki unvan, görev yetki ve sorumluluklar yeniden düzenlenecektir.

159- Öğrencilerin gerek temel eğitim gerekse ortaöğretim kademesinde hayata ve iş alanlarına yönlendirilmesi ve bu amaçla geliştirilebilmiş programların çekicilik kazanabilmesi için temel eğitim ve ortaöğretim kademelerine uyan başka meslek kademeleri ile meslek çeşitlerinin iyice belirlenmesi, her kademedede görev alacak elemanların unvan, görev yetki ve sorumluluklarının kanunla düzenlenmesi gerekir. Ortaöğretim kademesinde meslek alanları ve çalışma koşulları çekici kılınmadıkça, öğrencileri hayata ve iş alanlarına hazırlayan programlara zorlayıcı tedbirlerle yönlendirmelerinin mümkün olmayacağı ve öğrencilerin şimdi olduğu gibi yüksek öğretim kaplarına yığılmağa devam edeceği şüphesizdir. Bu konuda Milli Eğitim Temel Kanununun 14. maddesinde “mesleklerin kademeleri ve her kademenin unvan, yetki ve sorumlulukları kanunla saptanır ve her derece ve türdeki örgün ve yaygın mesleki eğitim kurumlarının kuruluş ve programları bu kademelerde uygun olarak düzenlenir” hükmü getirilmiş bulunmaktadır. Bu alanda yapılmış başlıca iki çalışma vardır: Birincisi, Çırak-Kalfa ve Ustalar Kanunu Tasarısı. Yüce Meclisin incelenmesinde bulunan bu kanunun süratle çıkarılmasına çalışılacaktır. İkincisi, mesleki unvan, yetki ve sorumlulukları belirleyen kanun tasarısı. Hazırlıkları sonuçlanmak üzere olan bu tasarı da en kısa zamanda Yüce Meclise sunulacaktır (Karar-128).

160- Ortaöğretim kademesinde mesleğe hayata ve iş alanlarına hazırlayan programlar, Modern Fen Programlarını Geliştirme Projesinde olduğu gibi ayrı bir araştırma projesi halinde ele alınacak ve her meslek programı, bahis konusu kanunlarla belirlenecek olan unvan, görev, yetki ve sorumluluklar da gözönünde tutularak geliştirilecektir (Karar-129).

XXVI – Bakanlık merkez ve taşra örgütü yeniden düzenlenecektir.

161- Hiçbir eğitim reformu, paralel bir idare reformu yapılmadın başarılamaz. Bakanlık merkez ve taşra örgütü ortaöğretim sistemimizdeki dikey kuruluşlara paralel olarak düzenlenmiş bulunmaktadır. Yeni sistem dikey kuruluşlar yerine yatay kuruluşları getirdiğine göre sistem uygulamasına başlanabilmesi için Bakanlık merkez ve taşra örgütünü de yeni sistemin büyüklüğüne cevap verecek şekilde, yeniden düzenlenmesine gerekir. Bu maksatla 1974 – 1975'te kanun tasarısının hazırlıkları tamamlanacaktır (Karar-130).

162- Yeni programların uygulanabilmesi için mevcut bütün okul binalarının, tesislerin ve araçların kullanılmasını ve yönetici ve öğretmenlerin, sistemin bütünlüğü içinde çeşitli okullarda ve programlarda rasyonel olarak çalıştırılabilmesini sağlama bakımından milli eğitim müdürlüklerinin görev ve yetkileri, yönetmeliklerde gerekli değişiklikler yapılmak suretiyle artırılacaktır.

Çeşitli okullarda ve programlarda rasyonel olarak çalıştırılabilmesi için milli eğitim müdürlüklerinin il ve ilçe kademesinde kuruluş, görev ve yetkilerinin her derece ve türdeki eğitim yöneticilerinin yetkilerinin artırılması ve kendilerine görevlerinin önem ve sorumluluğuna uygun şekilde yeter sayıda yardımcı eleman, konut ve taşıt aracı verilmesi ve yan ödeme yapılması gibi olanaklar sağlanacaktır (Karar-131).

XXVII – Bilimsel işbirliği geliştirilecektir.

163- Milli Eğitim Bakanlığınca bilimsel araştırmalara dayalı olarak özellikle ders programlarını, ders kitaplarını ve diğer eğitim araçlarını geliştirmek maksadıyla Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının gerekli olanaklarda sahip kılınması sağlanmış ve bu yıl bütçesine yeterli araştırma ödeneği konmuştur (Karar-133).

164- Sistemin uygulanmasıyla ilgili araştırmalara Bakanlığımızla Üniversitelerimiz, Devlet Planlama Teşkilatı, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu, Devlet İstatistik Enstitüsü, M.T.A. Enstitüsü, ilgili Bakanlıklar, öğretmen ve diğer meslek kuruluşları ile işbirliği yapılmak suretiyle devam olunacaktır (Karar-133).

XXVIII – Yedek subaylık hakkı yeni bir sisteme bağlanmalıdır.

165- Yüksek öğrenim önüne yığılma sebeplerinden biri de yüksek öğrenim diploması alan herkese yedek subaylık hakkının tanınmış olmasıdır.

Bu itibarla, bu uygulananı gözden geçirilmesi ve askerlik görevini yedek subay olarak yapma hakkının, sadece öğrenim derecesine göre değil, fakat askerlik hizmetinin gereklerine uygun bir seçme düzeni ele yeni bir sisteme bağlanması sağlanmalıdır (Karar-134).

XXIX- X.Milli Eğitim Şûrası öğretmenlik mesleğinin sorunlarının incelenmesine tahsis edilecektir.

166- Milli eğitimimizin başarısı, her türlü eğitim ve öğretim çalışmalarının odak noktasını oluşturan öğretmene ve onun huzur ve güvenlik içinde görevi başında bulunmasına bağlıdır. XIII. ve IX. Milli Eğitim Şûrasında kabul edilen amaçlar, kuruluşlar, muhteva ve metotlara cevap verecek sayıda ve nitelikte öğretmen ve yönetici yetiştirilmesi, mevcut öğretmen ve yöneticilerin işbaşında geliştirilmesi ve öğretmenlik mesleğinin çekici kılınması için çözüm bekleyen sorunlar, ilköğretimden yüksek öğretime kadar Türk eğitim sisteminin bir analize tâbi tutulacak ve saptanacak sonuçlar 1975 yılında toplanacak olan X. Milli Eğitim Şûrasının incelenmesine sunulacaktır (Karar-135).

VII. BÖLÜM

X. MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASI (23-26 HAZİRAN 1981)

Toplanma Tarihi: 23-26 Haziran 1981

Dönemim Milli Eğitim Bakanı: Hasan Sağlam

Şûra Başkanlık Divanı: Hasan Sağlam

1. İLKÖĞRETİM ŞÛRA ÜYELERİ

Tabi Üyeler :

Hasan Sağlam	Milli Eğitim Bakanı
Cezmi Biren	Müsteşar
Bahir Sorguç	Müsteşar Yardımcısı
İlhami Çokar	Müsteşar Yardımcısı
Nurettin Füsunoğlu	Müsteşar Yardımcısı
Hayrettin Utkanlar	Müsteşar Yardımcısı
Hüseyin Aktuğ	Müsteşar Yardımcısı
Cemal Kahraman	Teftiş Kurulu Başkanı
Fehmi Arabacıoğlu	Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı
Dr. Yaşar Baykul	Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi
Ahmet Hamdi Özer	Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi
Ömer Okutan	Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi
Fahri Zorlu	Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi
M. Şefik Sezgen	Orta Öğretim Genel Müdürü
Sabahattin Şahin	Öğretmen Okulları Genel Müdürü
Vahit Yılmaz	İlköğretim Genel Müdürü

Ayhan Doğan	Müşavir Müfettiş
Tahir Kenan Özkan	Müşavir Müfettiş
Fevzi Demirkol	Müşavir Müfettiş
Lütfi Özhan	Baş Hukuk Müşaviri
Kemal Türen	İstanbul Milli Eğitim Müdürü
İsmail Bakış	İzmir Milli Eğitim Müdürü
Hüsnü Ölçeral	Ankara Milli Eğitim Müdürü
Mustafa Uçkan	Gaziantep Milli Eğitim Müdürü
Yusuf Şahin	Bursa Milli Eğitim Müdürü
Evliya Parlak	Hakkari Milli Eğitim Müdürü
Mustafa Dagüloğlu	Trabzon Milli Eğitim Müdürü
Prof. Dr. Cem'i Demiroğlu	İstanbul Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Türkan Akyol	Ankara Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Kemal Kafalı	İstanbul Teknik Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Tuğrul Pınar	Hacettepe Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Mehmet Kıcıman	Orta Doğu Teknik Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. İbrahim Karaca	Ege Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Hurşit Ertuğrul	Atatürk Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Erdem Aksoy	Karadeniz Teknik Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Semih Tezcan	Boğaziçi Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Mithat Özsan	Çukurova Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Nihat Balkır	Bursa Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. S. Yazıcıoğlu	Diyarbakır Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. O. A. Karacadağ	Eskişehir Anadolu Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Erfuz Etgüer	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. A. Fut Cesur	Malatya İnönü Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Mustafa Temizel	Elazığ Fırat Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Aykut Erbeni	Samsun 19 Mayıs Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Neşet Çağatay	Konya Selçuk Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. H. Sipahioğlu	Kayseri Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Z. Bursalıoğlu	Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanı
Yıldırım Aktür	Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarı
Kazım Oksay	Sosyal Planlama Dairesi Başkanı
İlköğretimden :	
Halim Kara	Edirne, Merkez Kurtuluş Köyü Öğretmeni
İkram Koçaaslan	Bitlis, Ahlat Ovakışla Köyü İlkokul Müdürü
Arif Çetin	Nevşehir, Ürgüp Yeşilöz Köyü İlkokul Müdürü
Cemal Çetinkaya	Erzincan Merkez Üçkonak Köyü İlkokul Müdürü
A. Mahmut Eğemen	İzmir Kırıklar Köyü İlkokul Müdürü
Şerafettin Subaşı	Samsun Merkez İlköğretim Müdür Vekili
Mustafa Kalkan	Çanakkale Gelibolu Süleymanpaşa İlk- kul Müdürü
Necla Kultak	Bolu Merkez Sakarya İlkokulu Öğr.
İlköğretim Müfettişleri	
H. Saim Yumuşak	İstanbul İlköğretim Müfettişi
M. Sıtkı Demir	Ankara İlköğretim Müfettişi
Yılmaz Özdemir	Trabzon İlköğretim Müfettişi

2. ŞÛRA GÜNDEMİ

- 1) Türk Milli Eğitim Sistemi
- 2) Bu sistemin bütünlüğü içinde Eğitim Programları
- 3) Öğrenci akışını düzenleyen kurallar
- 4) Öğretmen yetiştirme.

3. İLKÖĞRETİMLE İLGİLİ ALINAN KARARLAR

1. Öncelikli yörelerden başlanılarak temel eğitim okullarında birer yıllık anasınıfları ve Kız Meslek Liselerinde uygulama anasınıfları açılması.
2. Temel eğitime giriş yaşının 7'den 6'ya indirilmesi ve zorunlu eğitimin 5 yıldan temel eğitimin tümünü kapsayacak biçimde 8 yıla çıkarılması.
3. Temel eğitimin amaçları Şûra kararları doğrultusunda yeniden saptanması.
4. Temel eğitim uygulamasının kademeli olarak yaygınlaştırılmaya başlanması, yaygınlaştırmada değişik ekonomik sosyal yapıya sahip olan yerleşim birimlerinin öncelikle ele alınması.
5. Temel eğitimin yaygınlaştırılmasında yerel özelliklere göre yatılılık, araçla taşıma ve benzeri yöntemlerden yararlanılması.
6. Temel eğitimin yaygınlaştırılmasında başta finansman olmak üzere tüm kaynakların en etkili bir biçimde harekete geçirilmesi.
7. Temel eğitimin ülke düzeyine yaygınlaştırılmasında yararlanılmak üzere eğitim haritaları yapılması ve bu haritalarda Temel Eğitim Bölgelerinin oluşturulması.
- 8- Olanakları yeterli düzeyde bulunan temel eğitim okullarında, mezunları ve yetişkinleri bir mesleğe hazırlayıcı kurallar açılması ve diğer yaygın eğitim etkinliklerine yardımcı olunması.
- 9- Yetişkin ve mezunlar için yerel ihtiyaçlara cevap verebilecek yurt dışındaki Türk işçi çocuklarıyla özel eğitimi gerektiren çocukların eğitiminde kullanılabilecek farklı temel eğitim programları geliştirmesi.

10- Mevcut uygulanabilir temel eğitim programları ile geliştirilecek olanlara uygun tüm eğitim araç gereçleri ile uygun binaların sağlanması.

11- Rehberlik ve yöneltme hizmetlerine ağırlık verilerek gerekli araç gereçlerin geliştirilmesi.

12- Fırsat eşitliğini sağlamada, okullar arası farklılıkları görmek ve gerekli tedbirleri almak amacıyla karşılaştırmalı sınavlar yapılması.

13- Öğrenci akış kurallarının Şûra kararları doğrultusunda düzenlenmesi.

14- Halen görev yapmakta olan temel eğitim kurumları öğretmenlerinden yüksek öğrenim görmüş olanların imkanlar ölçüsünde bu eğitimden geçmeleri sağlanmalı. Ayrıca sınıf öğretmenlerinin alan öğretmenliğine geçişlerinin açık tutulması konusunda sürekli önlemlerin alınması.

15- Mevcut öğretmenlerin hizmetiçi eğitimden geçirilmesi.

4. KARARLARIN UYGULAMALARI

23- 26 Haziran 1981'deki Onuncu Şûra'da; eğitim programları, öğrenci akışını düzenleyen kurallar; okul öncesi eğitim, temel eğitime başlama yaşının 7'den 6'ya indirilmesi öngörülmüş, ancak uygulamaya 1983- 1984 öğretim yılında geçilmiştir (Necdet Sakaoğlu, 2003, 274).

18.12.1981 tarih ve 225 sayılı kararla, Ortaöğretim Genel Müdürlüğü'nün 7.10.1981 gün ve 320.1.137/75830 sayılı yazıları üzerine yeniden düzenlenen; Milli Eğitim Bakanlığı'na Bağlı Resmi ve Özel Temel Eğitim II. Kademe (ortaokul) ile Ortaöğretim Kurumlarının 1981-1982 Öğretim Yılı Çalışma Takviminin bağlı örneğine göre kabulü hususunun Bakanlık Makamının onayına sunulması kararlaştırılmıştır (T.D., 1 Şubat 1982, C. 45, S.2105, s.65).

19.11.1981 tarih ve 320/10110-81 sayılı kararla Temel Eğitim ve Ortaöğretim Kurumlarında Atatürk İnkılap ve İlkelerinin Öğretim Esasları Yönergesi sunulmuştur (T.D., 18 Ocak 1982, C. 45, S.2104, s.36).

Ulus Hükümeti (20.9.1980-13.11.1983), Milli Eğitim Temel Kanunu ve Üniversiteler Kanunu üzerinde gerekli çalışmalar ve düzenlemeler yapılacağını, çağdaş

bilim düzeyine ulaşmak amacıyla, araştırma ve geliştirme çalışmaları özendirileceğini ve hızlandırılacağını amaçlamışlardır. (Ekinci, 1994, 41). Milli Eğitim Sistemimizi ülke ihtiyaçlarına cevap verecek çağdaş bir düzeye getirmek üzere Milli Eğitim Temel Kanunu ile 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nda gerekli değişiklikler yapılmıştır. Ayrıca, Milli ve Milletlerarası araştırma ve bilim kuruluşları ile ortak projeler yürütülmüştür. 1983-1984 öğretim yılında her köyde okul veya okula gitmeyen çocuk kalmayacak parolası ile çalışmalar yapılmaktadır (Hükümet Programlarında Yer Alan Vaatlerimizin Gerçekleşmesi Durumu, 1983, 76).

1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ve X. Milli Eğitim Şûrası Kararları ve Uygulama Planı doğrultusunda 1981-1982 Öğretim yılında (10), 1982-1983 öğretim yılında ise her ilde en az bir okulda olmak üzere (200) okulda ilköğretim uygulamasına geçilmiştir (T.D., 24 Ekim 1983, S.2150, C.46, s.441).

X. Milli Eğitim Şûrası'nda yapılan çalışmaların pek de verimli olmadığı görülmektedir. Bu şura kararları doğrultusunda ilköğretimde yenilikler yapılamaya çalışılmış, fakat kapsamlı olmamıştır. Bu şura görüldüğü üzere, uygulama tarihi en kısa süren şuradır.

5. ŞÛRA SONUNDA ALINAN BÜTÜN KARARLAR

1. Okulöncesi eğitimi 0-5 yaş (0-60 ay) çocuklarının eğitimi.
2. Anasınıflarının başlangıçta zorunlu olmayan ancak zamanla zorunlu kılınacak bir düzey olarak alınması.
3. Okulöncesi eğitimin amaç ve görevleri;
4. Okulöncesi eğitimi anasınıfının kırsal ve gecekondü yörelerinde, Türkçe eğitimine ağırlık verilecek şekilde öncelikle yaygınlaştırılması.
5. Okulöncesi eğitimin yurt düzeyinde yaygınlaştırılmasında; Milli Eğitim Bakanlığı'nın diğer kurumlarla işbirliği ve bu kurumların okulöncesi eğitime katkılarını sağlayacak yasal önlemlerin alınması.
6. Okulöncesi eğitim programlarının geliştirilmesi.
7. Anasınıfları öğretmenleri için el kitapları hazırlanması.

8. Milli Eğitim Bakanlığı “Ders Araçları Yapım Merkezi”nde anasınıflarında uygulanacak programlara uygun öğretim ve oyun materyallerinin geliştirilmesi.

9. Okulöncesi eğitim çağı çocukları ile bunları ana ve babaları için kaynak materyaller hazırlanması.

10. Okulöncesi eğitim gören çocukların gelişimini izlemede kullanılmak üzere “Öğrenci Gelişme Dosyası” ve izleme araçları geliştirilmesi.

11. Okulöncesi eğitimden öncelikle yararlanması gerekenleri belirlemek için kullanılacak tanıma araçları geliştirilmesi.

12. Okulöncesi eğitim kurumlarına öğretmen sağlamada mevcut kaynakların değerlendirilmesi.

13. Mevcut okulöncesi eğitim kurumları öğretmen, yönetici ve uzman personelin hizmetiçi eğitimden geçirilmesi.

14. Öncelikli yörelerden başlanılarak temel eğitim okullarında birer yıllık anasınıfları ve Kız Meslek Liselerinde uygulama anasınıfları açılması.

15. Temel eğitime giriş yaşının 7’den 6’ya indirilmesi ve zorunlu eğitimin 5 yıldan temel eğitimin tümünü kapsayacak biçimde 8 yıla çıkarılması.

16. Temel eğitimin amaçları Şûra kararları doğrultusunda yeniden saptanması.

17. Temel eğitim uygulamasının kademeli olarak yaygınlaştırmaya başlanması, yaygınlaştırmada değişik ekonomik sosyal yapıya sahip olan yerleşim birimlerinin öncelikle ele alınması.

18. Temel eğitimin yaygınlaştırılmasında yerel özelliklere göre yatılılık, araçla taşıma ve benzeri yöntemlerden yararlanılması.

19. Temel eğitimin yaygınlaştırılmasında başta finansman olmak üzere tüm kaynakların en etkili bir biçimde harekete geçirilmesi.

20. Temel eğitimin ülke düzeyine yaygınlaştırılmasında yararlanılmak üzere eğitim haritaları yapılması ve bu haritalarda Temel Eğitim Bölgelerinin oluşturulması.

21- Olanakları yeterli düzeyde bulunan temel eğitim okullarında, mezunları ve yetişkinleri bir mesleğe hazırlayıcı kurallar açılması ve diğer yaygın eğitim etkinliklerine yardımcı olunması.

22- Yetişkin ve mezunlar için yerel ihtiyaçlara cevap verebilecek yurt dışındaki Türk işçi çocuklarıyla özel eğitimi gerektiren çocukların eğitiminde kullanılabilecek farklı temel eğitim programları geliştirmesi.

23- Mevcut uygulanabilir temel eğitim programları ile geliştirilecek olanlara uygun tüm eğitim araç gereçleri ile uygun binaların sağlanması.

24- Rehberlik ve yöneltme hizmetlerine ağırlık verilerek gerekli araç gereçlerin geliştirilmesi.

25- Fırsat eşitliğini sağlamada, okullar arası farklılıkları görmek ve gerekli tedbirleri almak amacıyla karşılaştırmalı sınavlar yapılması.

26- Öğrenci akış kurallarının Şûra kararları doğrultusunda düzenlenmesi.

27- Halen görev yapmakta olan temel eğitim kurumları öğretmenlerinden yüksek öğrenim görmüş olanların imkanlar ölçüsünde bu eğitimden geçmeleri sağlanmalı. Ayrıca sınıf öğretmenlerinin alan öğretmenliğine geçişlerinin açık tutulması konusunda sürekli önlemlerin alınması.

28- Mevcut öğretmenlerin hizmetiçi eğitimden geçirilmesi.

29- Orta Eğitim

Orta eğitimin kapsamının, çok amaçlı lise (değişik programlı tek tip lise) ile mesleki ve teknik okullardan ibaret olacak biçimde yeniden düzenlenmesi.

30- Orta eğitimden yararlanma hakkı konusunda, temel eğitimi bitirerek orta eğitime girmeye hak kazanmış her birey ile yaygın eğitimden yararlanmak isteyen her bireyi kapsayacak biçimde yeniden düzenleme yapılması.

31- Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 28. maddesinin Şûra kararı doğrultusunda düzenlenmesi.

32- Orta eğitim kuruluşunun yeniden düzenlenmesi. Bu düzenlemede;

a) Ortaöğretim, değişik programlar uygulayan okullar (çok amaçlı okullar) ile mesleki teknik okullardan oluşacağı.

b) Çok amaçlı okulların programlarında ortak dersler bulunacağı, buna ek olarak yerel olanaklara ve ihtiyaçlara dayalı meslek kazandırıcı ve mesleklere hazırlayıcı çeşitli derslerin yer verileceği;

c) Çok amaçlı okulunun, “yüksek öğrenime ve aynı zamanda bir mesleğe hazırlama” görevini başarmak amacıyla akademik programlarla, birlikte, olanak ve ihtiyaçlara göre bölüm programları’ndan (teknik, tarım, ticaret-turizm vb...) en az birini uygulayacağı;

ç) Mesleki ve teknik okulların, bir yandan tam zamanlı ve üç yıl süreli mesleki ve teknik eğitim programlarını, öte yandan ihtiyaçlara göre, çeşitli tür ve düzeyde süresi amaçlara göre değişen örgün ve yaygın eğitim programlarını uygulayacağı hükmüne yer verilmesi.

33- Öğrenci akış kurallarının Şûra kararları doğrultusunda yeniden düzenlenmesi.

34- Öğretmen, yönetici ve uzmanların hizmetiçi eğitimlerinin sağlanması.

35- Mesleki- teknik ve genel yaygın eğitim görevleri, hem çok amaçlı okulların hem de mesleki ve teknik okulların görevleri arasına alınarak örgün ve yaygın eğitim türlerini, birlikte ve birbirlerini tamamlayıcı nitelikte yürütülmesi ve örgün eğitim kurumlarındaki mevcut olanakların yaygın eğitim amacıyla harekete geçirilmesi.

36- Çeşitli bakanlıklarca yürütülen yaygın eğitim hizmetlerinin koordinasyon sorununun çözümlenmesi.

37- Eğitim Örgütü

a) Türk eğitim örgütünün, kendi alt sistemleri ve ilişkili olduğu çevre sistemleri ile bütünlük oluşturacak biçimde ele alınması.

b) Eğitim hizmetinin ülke düzeyinde dengeli ve etkili olarak yayılmasını sağlayacak bir örgütlenmeye gidilmesi.

c) Yetki ve sorumluluğun, merkez il taşra yönetimi arasında dengeli olarak dağıtılması.

ç) Örgütlenmenin, işlevsel yaklaşımla ele alınması.

d) İlçe eğitim yönetiminin üstünde il eğitim yönetimi ve Milli Eğitim Bakanlığı yönetim düzeylerinin yer alması.

e) İlçenin, eğitim hizmetinin yürütülmesinde ve eğitim yatırımlarının gerçekleştirilmesinde, etkin bir yönetim birimi haline getirilmesi.

f) Okulun, eğitim örgütünde temel yönetim düzeyi olarak ele alınması.

g) okulun etkinliğini artırmak, örgütlenmenin hedefi olması ve bu hedefe ulaşmak için her okulun en uygun büyüklükte bulunması.

ğ) Kırsal bölgelerde ya da nüfusu yetersiz olan yörelerde yerleşim yerlerinin bir temel eğitim bölgesi olacak biçimde örgütlenmesi.

Temel eğitimde en uygun büyüklükteki okula yeterli nüfus çevresi, bir temel eğitim bölgesidir.

38- Okulöncesi ve temel eğitim 1. kademe kurumlarına öğretmen yetiştirilmesi.

39- Temel eğitim ikinci kademe ve ortaöğretim kurumlarına öğretmen yetiştirilmesi.

VIII. BÖLÜM

XI. MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASI (8-11 HAZİRAN 1982)

Toplanma Tarihi: 8-11 Haziran 1982

Dönemim Milli Eğitim Bakanı: Hasan Sağlam

Şûra Başkanlık Divanı: Hasan Sağlam

1. İLKÖĞRETİM ŞÛRA ÜYELERİ

Tabi Üyeler:

Hasan Sağlam	Milli Eğitim Bakanı
Bahir Sorguç	Müsteşar
Nurettin Füsunoğlu	Müsteşar Yardımcısı
Hüseyin Altuğ	Müsteşar Yardımcısı
Mustafa Turhan	Müsteşar Yardımcısı
Fehmi Arabacıoğlu	Müsteşar Yardımcısı
Atıf Özmen	Müsteşar Yardımcısı
Burhan Göksel	Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı
Cemal Kahraman	Teftiş Kurulu Başkanı
C. Cahit Güneş	Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi ve Şûra Genel Sekreteri
A. Cengiz Ağın	Talim ve terbiye Kurlundan üye
Ömer Okutan	Talim ve terbiye Kurlundan üye
Dr. M. Feyzi Öz	Talim ve terbiye Kurlundan üye
Emin Sağlamer	Bakanlık Müdürler Komisyonu Üyesi Okul öncesi ve Temel Eğitim Genel Müdürü

Şefik Sezgen	Bakanlık Müdürler Komisyonu Üyesi Orta eğitim Genel Müdürü
Sebahattin ŞAHİN	Bakanlık Müdürler Komisyonu Üyesi Yüksek Eğitim Genel Müdürlüğü Daire Başkanlığı
Ayhan Doğan	Teftiş Kurulu Üyesi – Müşavir Müfettiş
T. Kenan Özkan	Teftiş Kurulu Üyesi – Müşavir Müfettiş
Mukaddes Elçin	Teftiş Kurulu Üyesi – Müşavir Müfettiş
Lütfi Özhan	Hukuk Baş Müşaviri
Kemal Türen	İstanbul Milli Eğitim Müdürü
İsmail Bakış	İzmir Milli Eğitim Müdürü
Hüsnü Ölçerel	Ankara Milli Eğitim Müdürü
Mustafa Uçkan	Gaziantep Milli Eğitim Müdürü
Turgut Akan	Amasya Milli Eğitim Müdürü
Kazım Özarslan	Muğla Milli Eğitim Müdürü
Sefer Sinmez	Artvin Milli Eğitim Müdürü
Prof. Dr. Cem'i Demiroğlu	İstanbul Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Türkan Akyol	Ankara Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Kemal Kafalı	İstanbul Teknik Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Süleyman Sağlam	Hacettepe Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Mehmet Kıcıman	Orta Doğu Teknik Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. İbrahim Karaca	Ege Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Hurşit Ertuğrul	Atatürk Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Erdem Aksoy	Karadeniz Teknik Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Semih Tezcan	Boğaziçi Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Mithat Özsan	Çukurova Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Nihat Balkır	Bursa Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Selahattin Yazıcıoğlu	Diyarbakır Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Orhan A. Karacadağ	Eskişehir Anadolu Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Mahir Tevrüz	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. A. Fuat Cesur	Malatya İnönü Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Mustafa Temizer	Elazığ Fırat Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Muhsin Saraçlar	Samsun 19 Mayıs Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Mümin Köksoy	Konya Selçuk Üniversitesi Rektör Vekili
Prof. Dr. Hüseyin Sipahioğlu	Kayseri Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Ziya Bursalıoğlu	Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dek.
Yıldırım Aktürk	Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarı
Kutlu Savaş	Sosyal Planlama Dairesi Başkanı

İlköğretimden;

H. Saim Yumuşak	İstanbul İlköğretim Müfettişi
Fazlı Kınal	Ankara İlköğretim Müfettişi
Yılmaz Özdemir	Trabzon İlköğretim Müfettişi
Toroslu Belen	Çanakkale Merkez Ortaokulu Öğretmeni
Süleyman Kivrak	Afyon Merkez Ortaokulu Öğretmeni

2. ŞÛRA GÜNDEMİ

Milli Eğitim hizmetlerinden öğretmen ve eğitim uzmanları (durum ve sorunları)

- 1) Öğretmen eğitiminin gelişimi.
- 2) Öğretmen eğitiminde hizmet öncesi sorunlar.
- 3) Eğitim uzmanlarının eğitimi.

- 4) Öğretmen ve uzmanların hizmet-içi eğitimi.
- 5) Öğretmen ve uzmanların sorunları, çözüm ve öneriler.

3. İLKÖĞRETİMİLE İLGİLİ ALINAN KARARLAR

XI. Milli Eğitim Şûrası'nda Öğretmen ve Eğitim Uzmanları sorunu işlenmiştir. Bu nedenle Şûra'da İlköğretim okulları ile ilgili kararlar yer almamaktadır. Öğretmenin nasıl olması gerektiği, öğretmenlere sağlanacak imkanlara geniş ölçüde yer verilmiştir.

4. KARARLARIN UYGULAMALARI

8-11 Haziran 1982'deki Onbirinci Şûra'da; öğretmenlik ve sorunları başlıca gündem konusunu oluşturmuştur.

Onbirinci Şûra'da "Eğitim hizmetindeki öğretmen ve eğitim uzmanlarının durum ve sorunları" tek maddelik gündeminin uzun uzun tartışılması, Türkiye gerçeklerine göre öneriler getirilmesi, öğretmenlik standartlarının ortaya konulması; hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerle geçirilemeyecek bu sorunun bir bütün olarak ele alınması; öğretmenlik davranışının, özel bir meslek bilgisi programıyla kazandırılacağı ve Hizmetiçi Eğitim Dairesi'nin çalışmalarının yetersiz kaldığı vurgulamaları da somut ve inandırıcı teşebbüslere dönüşmemiştir. (Necdet Sakaoğlu, 2003, 275). Öğretmen adaylarının: "Atatürk ilkelerini yaşatıp yüceltecek, eğitim biliminin kuramsal yapısını, metodolojisini, terminolojisini öğrenmiş, kalkınma ile eğitim arasındaki bağlantıyı bilen, eğitim sorunlarını inceleyen, ders konularının eğitim programındaki rolünün farkında, eğitim süreçlerini özümsemiş, edindiklerini öğrenci davranışlarının gelişiminde kullanan" aydınlar olarak yetiştirilmeleri pek edibâne önerilmiştir. Günümüzün öğretmeni ise bunların yabancısı olarak 657, 439, 1702, 5442... sayılı yasaların, bir dizi kararname ve yönetmeliğin yasakları, kuralları ortamında görevini yapmaya çalışmaktadır (Necdet Sakaoğlu, 2003, 278).

Tebliğler Dergisi'nin 29.4.1985 tarihli ve 2 sayılı kararına göre, Ortaokul Sosyal Bilgiler dersinin Milli Tarih, Milli Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgileri adları ile üç ayrı ders olarak okutulması arz edilmiştir (T.D., 15 Temmuz 1985, C.48, S.2192,

s.249). 14.11.1983 tarihli ve 204 sayılı dergide ise, İlkokul ve Ortaokul Sosyal Bilgiler programında değişiklik yapılması hakkında Bakanlık Makamına onayı sunulmuştur. (T.D., 19 Aralık 1983, C 46, S.2154, s.586). 14.11.1983 tarih ve 205 sayılı kararda ise, Milli Eğitim Bakanlığı'na Bağlı Ortaokullar ile Lise ve Dengi Okulların Sınıf Geçme ve Sınav Yönetmeliği'nin bağlı örneğine göre kabulü hususunun Bakanlık Makamının onayına sunulması kararlaştırıldı (T.D.,19 Aralık 1983, C.46, S.2154, s.588).

27.9.1983 tarih ve 322.0. (83) sayılı karar ilköğretim uygulaması ve ilköğretim okulları hakkındadır. İlköğretimle ilgili konular şöyledir (T.D., 24 Ekim 1983, S.2150, C.46, s.441):

- 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ve X. Milli Eğitim Şûrası Kararları ve Uygulama Planı doğrultusunda 1981-1982 öğretim yılında (10), 1982-1983 öğretim yılında ise her ilde en az bir okulda olmak üzere (200) okulda ilköğretim uygulamasına geçilmiştir. Uygulamanın yaygınlaştırılması amacıyla, 1983-1984 öğretim yılında (204) okulda daha ilköğretim uygulamasına geçilmesi kararlaştırılmıştır. Böylece, 1983-1984 öğretim yılından itibaren toplam (414) okul ilköğretim uygulaması kapsamına alınmıştır.

- 14 Haziran 1973 tarih 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun bazı maddeleri 16.6.1983 tarih ve 2842 sayılı kanunla değiştirilmiştir. Bu maddelerden 24 ve 25 şöyledir:

Madde 24: "İlköğretim kurumları 5 yıllık ilkokullar ile 3 yıllık ortaokullardan meydana gelir. İlkokulun son sınıfı bitirildiğinde ilkokul diploması, ortaokulun son sınıfı bitirildiğinde ortaokul diploması verilir."

Madde 25: "İlköğretim kurumlarından olan ilkokullar ve ortaokullar bağımsız okullar halinde kurulabileceği gibi imkan ve şartlara göre birlikte de kurulabilir."

- İlköğretim okullarının İş Eğitimi öğretmen ihtiyacını karşılamak amacıyla açılan Hizmet-içi Eğitim kurslarıyla yetiştirilen öğretmenler, planladığı şekilde ilimizdeki ilköğretim okullarında görevlendirileceklerdir. Bu öğretmenler yetişmiş oldukları alanın öğretmenliğini yapacaklardır.

- İlköğretim okullarında İş Eğitimi, işlik ve uygulama alanları, okullara gönderilmiş bulunan İşlik Yönetim Kılavuzu esaslarına göre düzenlenecek ve sürekli olarak dersler için hazır bulundurulacaktır.

- İlköğretim okullarında, rehberlik ve eğitici çalışmalara gereken önem verilecektir.
- İlköğretim okulu bünyesindeki ilk ve ortaokul öğretmenleri çalışmalarını yıllık, ünite ve günlük olarak hazırlayacakları planlara göre yürütecektir.
- İlköğretim okulları bünyesindeki ilkokul 1., 2. ve 3. sınıfların Sosyal Bilgiler, Fen Bilgisi ders programları hazırlanıp, uygulamaya konuluncaya kadar, Hayat Bilgisi dersinin üniteleri işlenecek ve Hayat Bilgisi notu olarak verilecektir.
- 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 22. maddesinde yapılan değişikliğe göre, zorunlu ilköğretim çağı 7-14 yaşları yerine 6-14 yaşları olarak belirtilmiştir. 1983-1984 öğretim yılı başından itibaren, eylül ayı sonuna kadar 5 yaşını doldurup 6 yaşına giren çocukların okulların kapasitesi ve yaş gruplarındaki öğrenci sayısı dikkate alınarak kayıt yapılacaktır.
- İlköğretim okulları için ayrıca yönetmelik hazırlanmaktadır. Bu Yönetmelik uygulamaya konuluncaya kadar öğrenci kayıt işlemlerinde ilkokul için "Temel Eğitim Birinci Kademe Yönetmeliği", ortaokul için ise, "Temeleğitim İkinci Kademe ve Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği" esaslarına göre işlem yapılacaktır.
- İlköğretim uygulamasının ve yaygınlaştırılmasının ekonomik olmasını sağlamak ve ailelere külfet gerektirilmesini önlemek için gerek işliklerin donatımı ve gerek temrinlik malzeme temini konusunda mahalli imkan ve kaynaklardan yararlanılacaktır.

XI. Milli Eğitim Şûrası'nda ilköğretimle ilgili kararlara yer verilmemiş, öğretmen ve eğitim uzmanları sorunları görüşülmüştür. Öğretmenlik mesleğinin iyileştirilmesi, öğretmenlerin eğitimi ve maaşları, eğitim uzmanlarının yaşam şartlarını iyileştirme görüşülen konular arasındadır.

5. ŞÛRA SONUNDA ALINAN BÜTÜN KARARLAR

I. Öğretmen Eğitiminin Gelişimi

A. Ülkemizdeki Başlıca Eğilimler ve Gelişmeler

1- Gerek ilkokullara gerek ortaokullara öğretmen yetiştiren okullar başlangıçta büyük kentlerde veyahut yurdun daha çok batı bölgelerinde açılmış iken, zamanla ülkenin her köşesinde ve bölgesinde ilköğretmen okulu veya eğitim enstitüsü gibi eğitim kurumları açılmıştır.

2- Öğretmen yetiştiren kurumların öğrenim süreleri kısa denilebilecek zamanda artış göstermiş, özellikle 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun kabulünden sonra her derecedeki okul öğretmenliği için en az 2 yıl yüksek öğrenim görmüş olmak şartı getirilmiştir.

3- Milli Eğitim Temel Kanunu ile her dereceli ve her çeşit okul öğretmenlerinin genel kültür, özel alan bilgisi ve meslek formasyonu bakımından dengeli biçimde yetiştirilmesi öngörülmüş, bu husus öğretmen eğitiminde program açısından temel bir ilke olmuştur.

4- Öğretmenlerin hizmeti içinde yetiştirilmeleri, uzun bir süre ihmal edildikten sonra ele alınmakla beraber, kısa bir zaman içinde çok sayıda öğretmen ve yöneticinin çeşitli kurslardan geçirilmesi imkanı sağlanmıştır.

5- Üniversitelerde eğitim fakülte ve bölümlerinin kurulmasıyla öğretmenlere ya kendi dallarında veya eğitimin çeşitli uzmanlık alanlarında yüksek lisans ve doktora yapma fırsatı yaratılmıştır.

6- Öğretmen yetiştiren okulların öğrenim süreleri zaman içinde genel olarak bir artış göstermekle birlikte bu gelişmeler daha çok özel alan eğitimiyle ilgili dersler lehine olmuş, genel kültür dersleri ile meslek dersleri ihmale uğramıştır.

7-Milli Eğitim Bakanlığına bağlı öğretmen okulları da dahil olmak üzere eğitim kurumları arasında meslek derslerinin sayısı, sıralanışı ve içeriği bakımından tam bir uyum ve koordinasyon sağlanamamış, öğretmenlik ehliyeti kazanmaya temel olacak ölçütlerin tespiti uzun süre ihmal edilmiştir.

8- Milli Eğitim Bakanlığına bağlı öğretmen yetiştiren meslek okullarında öğretmenlik formasyonu kazandıran ve son 15 yıl içinde çeşitlerinin arttığı görülen pedagojik formasyon kazandıran meslek derslerinin öğretiminde uzmanlığa pek az yer verilmiştir. Eğitim derslerini okutan bir öğretmenin, tüm eğitim derslerini okutabileceği düşüncesi esas alınmıştır.

9- Öğretmen yetiştiren çeşitli kurumlar arasında program bakımından tam bir bağlantı sağlanamamış, öğretmen adaylarına okul veya dal değiştirme imkanı tanınmamış veya bu imkan çok güç koşullara bağlanmıştır.

10- Öğrenim basamaklarına veya öğretim alanlarına göre açılan okullardan yetişen öğretmenlerin ileride aynı okullarda görev alabilecekleri düşünülerek, bu öğret-

menler arasında mesleki bütünlük ve birliği sağlayacak, onlara ortak bir eğitim anlayışı ve tutum kazandıracak tedbirler alınmamıştır.

11- Öğretmen yetiştiren kurumlara nitelikli öğretim personeli yetiştirilmesi konusunda sistemli bir politika izlenmemiş; planlı dönemlerde de bu konuda beklenen düzeyde başarı sağlanamamıştır. Özellikle, son yıllarda öğrenci sayısı bakımından büyük bir artış gösteren eğitim enstitülerine nitelikli öğretmen bulmak ciddi bir sorun haline gelmiştir.

12- Cumhuriyetten bu yana öğretmen yetiştirmede nitelik konusu üzerinde de durulmuş, ancak öğretmen açığını kapama endişesi, kalite konusunda amaca ulaşılmasını engellemiştir.

13- Öğretmen yetiştiren kurumlar genellikle öğretim elemanı, fiziki tesisler ve her türlü araç-gereç ihtiyacı yeterince sağlanamadan bir Bakanlık onayı ile açılmışlardır. Bu uygulama da öğretmen eğitiminin niteliğini olumsuz yönde etkilemiştir.

14- Hepsinden önemlisi öğretmenlerimizi, Cumhuriyetten bu yana temel karakterini oluşturan yürekleri yurda hizmet ideali ile Atatürkçü çizgide yetiştirmek için gerekli politika, sistem ve uygulama birliğinin yeniden oluşturulması gerekmiştir.

B. Çeşitli Ülkelerde Öğretmen Yetiştirme

1- Bütün dünyada genel eğitim, öğretmen yetiştirme süresinin yukarıya doru uzatılması yönündedir.

2- Öğretmen kaynakları süre, program, uygulama etkinlikleri ve görevlendirme şartları v.b. bakımlarından her ülkede büyük ayrılıklar göstermektedir.

3- İlkokul öğretmenlerini hala ortaöğretim düzeyindeki eğitim kurumlarında yetiştirmeye devam eden ülkeler bulunmaktadır.

4- Bütün öğretmenlerin yükseköğretim düzeyinde bir eğitim görmeleri inanç ve görüşü, güç ve yaygınlık kazanmaktadır.

5- Birçok ülkede, birbirinden farklı düzey ve türdeki okullarda görev alacak öğretmenlerin, bu okulların devamı biçiminde kurulmuş meslek okullarından yetiştirilmesi politikasından uzaklaşıldığı görülmekte ve öğretmen eğitimi konusunda birliğe gidilmektedir.

6- Öğretmen adaylarının seçimi ve bu seçimi yapacak kurum ve kişilerin tespiti konusu, öğretmen ihtiyacının gerek nicelik, gerek nitelik yönünden karşılanması bakımından giderek büyük önem kazanmaktadır.

7- Öğretmen adayları için hazırlanan programları, genellikle uzmanlığa dönük olan dersleri, sosyal bölümlere dayalı dersler, pedagojik formasyon sağlayan dersler ve uygulama çalışmalarından oluşmaktadır.

C. Teklifler

1- Öğretmen yetiştiren fakülte, yüksek okul ve birimlerine öğrenci alımında, programların oluşturulmasında ve öğretim elemanı yetiştirilmesinde, üniversiteler ile Milli Eğitim Bakanlığı'nın yakın bir işbirliğinde bulunmaları zorunlu görülmektedir.

2- Öğretmen yetiştiren fakülte ve yüksek okullara öğrenci alımında, öğretmen liseleri ve bazı mesleki ve teknik okullarına belirli oranda kontenjan tanınmalıdır. Özellikle öğretmen liselerinin lise standardı korunarak, öğrencinin yetenekli olduğu alanlarda öğretmenliğe özendirici ve hazırlayıcı seçmeli dersler yönetimini içeren programlar geliştirilmelidir.

3- Liseleri birinci, ikinci ve üçüncülükle bitirenler, kendi yetişme alanlarına uygun olan, öğretmen yetiştiren kurumlara sınavsız olarak girebilmeleri sağlanmalıdır.

4- Öğretmen yetiştiren fakültelerde öğrencilerin bir bütünlük içinde eğitilmesi amacıyla özel alan, meslek bilgileri, genel kültür derslerine, bölümlerin özelliklerine göre ağırlık verilmesi gerekmektedir.

5- Öğretmen ihtiyacını karşılamak üzere gerekli görülen alanlarda lisans öğrenimini tamamlayanlar, eğitim fakültelerinde pedagojik formasyon görmek suretiyle öğretmen olarak atanabilmelidirler.

6- Bütün fakülte ve yüksek okullarda (halen görev yapan ve yeni atanacak olan) araştırma görevlisi, öğretim görevlisi ve yardımcı doçent gibi öğretim elemanlarına pedagojik formasyon kazandıran programların uygulanması, özellikle bu programlarda genel ve özel öğretim yöntemlerine ağırlık verilmesi uygun görülmektedir.

7- Üniversiteler içinde alanla ilgili, laboratuvar ve uygulama görevi yapacak, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okulöncesi eğitimi, özel eğitim, temel eğitim, orta öğretim kurumların oluşturulması, üniversitelerin özellikle öğretmen ve uzman eğiti-

mine ağırlık veren fakülte, yüksek okul ve birimlerinin alan araştırmaları ve uygulamaları için bulundukları bölgelerde, Bakanlığa ait okullar ve personel ile işbirliğine gidilmesi, ihtiyaç duyulan konularda Talim ve Terbiye Başkanlığı ile ortak araştırma, geliştirme ve uygulama projeleri zorunlu görülmektedir.

8- Bütün üniversitelerin öğretmen yetiştiren fakülte, yüksek okul ve birimlerinde bütünlüğü sağlayıcı, asgari müştereklerde birleşen programlar hazırlanmalı ve uygulanmalıdır.

9- Yabancı ülkelerde öğretmenlik mesleği ve diğer mesleklerle ilgili lisans ve lisans üstü öğretim yaparak, memleketimizde görev talep edenlerin muadeleti konusunda karar vermede, Talim ve Terbiye Başkanlığı'nın Yüksek öğretim Kurulu ile işbirliği yapmasına karar sürecini kısaltma açısından fayda mülahaza edilmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

II. Öğretmen Eğitiminde Hizmet Öncesi Sorunlar ve Teklifler

A. Öğretmen Eğitiminin Genel Amaçları

Öğretmen yetiştiren bir kurumu bitiren öğretmen adayı;

1- Eğitim ve öğretim çalışmalarının, esasta, Türkiye Cumhuriyeti'ni ve Atatürk ilkelerini yaşatacak ve yüceltecek nesil yetiştirmeye yönelik olduğunu bilir.

2- Ülkemizin kalkınma sorunlarıyla eğitim arasındaki bağlantı konusunda bilinçlidir ve yetiştireceği kuşakların kalkınmada rol oynayacaklarını bilir.

3- Eğitim biliminin kavramsal yapısını, metodolojisini ve terminolojisini bilir.

4- Eğitim sorunlarını, inceleme ve araştırma yaparak çözer ve eğitimde gelişmeyi sağlar.

5- Çeşitli ders konularının okul programlarının tümünde oynayacağı rolü bilir.

6- Çalıştığı eğitim kademesindeki öğrencilerin gelişimini etkileyen fizyolojik, sosyolojik ve psikolojik etkenlerin aynı zamanda bireyde yarattığı gelişim özelliklerini, ihtiyaçlarını ve bu ihtiyaçları karşılamada eğitimin görev ve sorumluluklarını kavrar.

7- Öğretim süreçleri hakkında bilgi sahibidir; esas görevinin öğrenciyi yargılamaktan çok, ona yetişmesinde yardım etmek olduğunu bilir.

8- Her öğrencinin yeteneklerini, bireysel farklılıkları dikkate alarak geliştirir.

9- Öğretim alanında sahip olduğu bilgiyi, öğrenci davranışlarını geliştirme doğrultusunda kullanma yeteneği kazanır.

10- Elde edebileceği araçlardan yararlanarak iletişim kurma becerisine sahiptir.

11- Bilim ve teknolojiadaki, mesleği ve alanı ile ilgili gelişmelerden yararlanma davranışı gösterir.

12- Öğretmenlik mesleğinin statüsünü, ahlak kurallarını başlıca sorunlarını ve mesleğinin imkan ve fırsatları bilir.

B. Öğretmenlik Mesleğinin Genel Standartlar

1- Öğretmenlik bir meslektir.

2- Öğretmenlik mesleği, özel bir mesleki yeterliği gerektirir.

3- Öğretmenlik mesleğinde yetişenler, eğitim öğretim ve verildiğinde yönetim görevlerinden sorumludurlar.

4- Öğretmenler Türk Milli Eğitiminin amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak görevlerini yerine getirmek zorundadırlar.

C. Öğretmen Yetiştirmeye İlişkin Mevcut Sorunlar

1- Çeşitli eğitim kademe ve tiplerine, değişik kurumlardan, farklı programlarla değişik sürelerde öğretmen yetişmektedir.

2- Mevcut öğretmen yetiştirme programları, Milli Eğitim Temel Kanununun 43. maddesinde yer alan yatay ve dikey geçişlere imkan verecek biçimde düzenlenmiştir.

3- X. Milli Eğitim Şûrası, eğitim programlarında bütünleşmeyi esas kabul etmiştir. Oysa, mevcut öğretmen yetiştiren kurum programlarında bir bütünleşmeden çok, bir çeşitlenme görülmektedir.

Bu çeşitlenme özellikle;

a) Muhteva kategorilerinin ağırlıklarında,

b) Zorunlu seçimli dersler, yıl ve sömestr sistemi, haftalık ders saati ve kredi sistemlerinin uygulanmasında;

- c) Uygulama faaliyetlerine ayrılan süre ve bu faaliyetlerin düzenlenmesinde,
- d) Değerlendirme sistemlerinde, dikkati çekmektedir.

4- Öğretmen yetiştiren kurumlarda 1739 sayılı yasanın 43. maddesinde belirtilen genel kültür, alan bilgisi, öğretmen meslek bilgisi programları belli standartlara bağlanmamıştır. Öğretmen yetiştiren kurumlarda bu programlarla yetişen öğretmenlerin görev alacakları eğitim kurumlarının programları arasında gerekli ilişki kurulmamıştır.

5- Öğretmen yetiştiren kurum öğretmenlerinde ne gibi ek nitelikler aranılacağı, bu öğretmenlerin öğrenim düzeylerinin ne olacağı açıklıkla belirtilmemiştir.

6- Eğitim sistemimizin her kademesinde yetersiz öğretmenlik belgesine sahip veya hiçbir belgesi olmayan kişiler öğretmen olarak çalıştırılmaktadır. Özellikle öğretmen yetiştiren kurumlarda bu tür kişilerin öğretmen olarak istihdam edilmesi, yetişecek öğretmenlerin niteliğini önemli bir biçimde etkilemektedir.

7- Eğitim sistemimizin her kademesinde ücretli öğretmenler çalıştırılmaktadır. Öğretmen yetiştiren kurumlardaki ücretli öğretmenlerin oranları da dikkati çekecek kadar fazladır %28,4. Oysa bilimsel araştırmalar, yalnızca ders saatinde derse girip çıkan öğretmenlerin, öğrencilerin bütün gelişmesiyle ilgilenemediklerini ortaya koymaktadır.

8- Bugüne kadar öğretmen yetiştirmede, sayısal sorunlar ile nitelik sorunları ayrı ayrı ele alınmıştır. Genellikle sayısal eksikliği gidermek için nitelikten fedakarlık yapılmıştır. Herkesçe bilinen hızlandırılmış eğitim bunun bir örneğidir. Nitelik sorunlarını bir yana iten bu çabalar da, öğretmen arz-talep projeksiyonlarına dayalı olarak yürütülmediğinden, sayısal sorunlara da çözüm getirememiştir.

D. Öğretmen Eğitimi Modelinin Esasları

1- Temel Eğitim Kanununun 43. maddesine göre öğretmen eğitimi, yüksek öğretim çerçevesinde ele alınmaktadır. Buna göre; hangi kademe için hazırlanırsa hazırlansın, öğretmen adaylarının lise üstü bir öğretim görmesi gerekmektedir.

2- Bu kanun öğretmen yetiştirme sürelerini kayda bağlamamaktadır. Geliştirilen modele göre her kademe öğretmenliği için (4 yıllık öğrenim) kabul edilmiştir.

3- Şüphesiz kalite sorununu çözümleyen tek faktör programın süresi değildir. Sürenin nasıl kullanılacağı konusu daha da büyük önem taşır. Burada dikkat edilecek husus, her kademe öğretmenliğinin gerektirdiği bilgi ve becerilerin bu süre içinde en iyi bir biçimde kazandırılmasıdır. Model oluşturulurken bu konuya özen gösterilmiştir.

4- X. Mili Eğitim Şûrasında, eğitim programlarının bütünleşmesi ilke olarak kabul edilmiştir. Buna göre, öğretmen yetiştirme programlarında da bütünleşmeye gitmek gerekmektedir. Aşağıda sıralanan ilkelerin yaygınlaştırılması, bu programlarda bütünleşmeyi sağlamak açısından gereklidir.

- a) Sömestr sistemi uygulanacaktır.
- b) Kedi sistemi uygulanacaktır.
- c) Öğretmen yetiştirme programlarında yer alan içerik kategorilerinin (alan bilgisi, öğretmenlik meslek bilgisi ve genel kültür) düzenleme ve ağırlıklarında paralellik sağlanacaktır.
- d) Seçmeli derslere yer verilecektir.
- e) Uygulama faaliyetlerinde birlik sağlanacaktır.
- f) Uygulama okulları belirlenecektir.
- g) Değerlendirme süreçlerinde birlik sağlanacaktır.

5- Temel Eğitim Kanununun 43. maddesi, hangi öğretim kademesinde olursa olsun, öğretmen adayının göreceği eğitimin yatay ve dikey geçişleri imkan verecek biçimde düzenlenmesini emretmektedir. Böylece geliştirilen öğretmen yetiştirme program modeli, yatay ve dikey geçişlere imkan sağlamaktadır.

6- Gerek ülkemizin ekonomik durumu, gerekse coğrafi konumumuz göz önünde bulundurulduğunda, her öğretim alanına bir öğretmen tayininin israf olduğu görülmektedir. Bu nedenle her öğretmen adayının, bir esas alan yanında bir de yardımcı alanda yetiştirilmesi öngörülmektedir.

E. Öğretmen Yetiştirme Programlarında İçerik Kategorilerinin

Düzeni ve Ağırlığı

Öğretmen yetiştirme programında içerik kategorilerinin düzenini incelemek için, öncelikle öğretmenlik mesleğini analiz etmek gerekir.

Öğretmen olacak bir kişi şu üç boyuta sahip olmalıdır:

- a) Öğretmenlik meslek bilgisi,
- b) Alan bilgisi,
- c) Genel kültür.

Bu üç boyut, öğretmen yetiştirme programlarında yer alması gereken üç tür içerik kategorisini oluşturur.

Hangi kurum için öğretmen yetiştirme söz konusu olursa olsun, her öğretmen adayı ortak ve zorunlu öğretmenlik meslek bilgisi dersleri alacaktır. Yine her öğretmen adayı yetiştireceği kurum, kademe ve tipine göre zorunlu ve seçmeli dersler ile (alanına özgü) Özel Öğretim Yöntemleri ve Uygulamaları derslerini de izleyerek mesleğinde derinleşecektir.

Her öğretmen adayı ortak bir genel kültüre sahip olmalıdır. Örneğin; Türkçe, Türk İnkılap Tarihi, Yabancı Dil gibi dersler ortak ve zorunlu genel kültür dersleri olup öğretmenlere genel bir perspektif kazandırmayı amaçlamaktadır.

Bunun yanında, öğretmen adayı, alanının gerektirdiği genel nitelikteki derslerle, öğretmen adaylarına, hem mesleklerinin hem de alanlarının gerektirdiği, genel kültür sağlanacaktır. Örneğin; Genel Psikoloji, Genel Biyoloji gibi dersler (bu derslerin öğreticiliğini yapmayacak) öğretmen adayları için genel kültür niteliğinde derslerdir.

Öğretmen adayının, genel kültür ve öğretmenlik meslek bilgisi yanında tamamen öğretim yapacağı kademe ve tipteki okula ve öğretim alanına göre yetiştirilmesi önem taşımaktadır. Alan bilgisi kategorisindeki derslerle öğretmen adayının eğitiminin bu boyutu da tamamlanacaktır.

1- Öğretmen Yetiştirme Programlarında İçerik Kategorilerinin Düzeni:

Yukarıda açıklanan genel modelde yer alan öğretmenlik meslek bilgisi, alan bilgisi ve genel kültür kategorileri programlara değişik düzenleme ve ağırlıkta yerleştirilebilir.

2- Öğretmen Yetiştirme Programlarında İçerik Kategorilerinin Ağırlığı:

Öğretmen yetiştiren kurum programları için model oluştururken, içerik kategorilerinin program içindeki ağırlığının da titizlikle tespiti gerekmektedir.

a) Hangi okul kademesine ve tipine öğretmen yetiştirilecekse, içerik kategorilerinin ağırlığı tespit edilirken o öğretmen tipinden beklenen bilgi ve beceriler gözönüne alınmalıdır. Örneğin; okulöncesi eğitimi kurumu öğretmen, daha çok genel kültürlü ve öğretmenlik meslek bilgisine sahip olması beklenir. Bu kademe öğretmenliği için alan bilgisinde fazla derinleşme gerekmemektedir. Oysa temel eğitim birinci ve ikinci aşama öğretmenliği için bu üç kategoride bir uyum, temel eğitim 3. aşaması ile orta öğretim öğretmenliği için ise alan bilgisinde derinleşme önem taşımaktadır. Dolayısıyla her tür kurum programında içerik kategorilerine verilmesi gereken ağırlık, o kurumun amaçlarına göre belirlenmelidir.

b) Hangi kademe ve tipteki okul için yetiştirilirse yetiştirilsin, esas olanın öğretmenlik davranışı kazandırmak olduğu unutulmamalıdır. Öğretmenlik davranışı ise, öğretmenlik meslek bilgisi programlarıyla kazanılır. Bu nedenle; özellikle alan bilgisi lehine öğretmenlik meslek bilgisinden fedakarlık edilmemeli, öğretmenlik meslek bilgisine ayrılan yerin tüm program içinde beşte birden aşağıya düşmemesine özen gösterilmelidir.

F. Önerilen Modelin Eğitim Kademelerine Göre Esasları

1- Okulöncesi Öğretmenin Eğitimi

okulöncesi Eğitime Öğretmen Yetiştirecek Kurum Programlarının:

a) Amaçları:

bu programı bitiren öğretmen adayı;

1- Alanıyla ilgili temel kavramları bilir.

2- Çocuk gelişimini ve bu gelişim özelliklerinin ortaya çıkardığı ihtiyaçları bilir.

3- Çocukları inceleme, tanıma ve gelişmelerine yardımcı olma konusunda bilgi ve beceri kazanır.

4- Çocukların sorunlarını teşhis eder, gereken tedbirleri alır, çözüm yolları bulur.

5- Günlük, ünite ve yıllık faaliyet programları planlar, uygular, değerlendirir ve geliştirir.

6- Okulöncesi çocukları için gerekli materyalleri seçer, değerlendirir ve geliştirir.

7- Alanıyla ilgili kaynaklardan yararlanma ve yenilikleri izleme becerisi kazanır.

- 8- Konusuyla ilgili araştırma yapar ve sonuçları değerlendirir.
- 9- Okulöncesi eğitimi kurumlarındaki diğer personel ve yöneticilerle işbirliği yapar.
- 10- Yerel kaynak ve imkanlardan yararlanır.
- 11- Ana babalarla iletişim kurar ve onların çocuklarıyla ilgili sorunlarına çözüm yolları arar.
- 12- Yeteneği doğrultusunda herhangi bir müzik aletini kullanır.

b) Fonksiyonları:

- 1- Okulöncesi eğitimle ilgili genel kavramları öğretmek.
- 2- Çocuk gelişimini öğretmek.
- 3- Çocukları inceleme, tanıma ve onlara yardımcı olma bilgi ve becerisini kazandırmak.
- 4- Program hazırlama, uygulama, değerlendirme ve geliştirme yöntem ve becerisini kazandırmak.
- 5- Okulöncesi materyallerini seçme ve geliştirme alışkanlığı kazandırmak.
- 6- Alanı ile ilgili diğer kaynaklardan yararlanma alışkanlığı kazandırmak.
- 7- Araştırma yapma becerisi ve alışkanlığı kazandırmak.
- 8- Grup halinde çalışma ve başkalarıyla işbirliği yapma yeteneği kazandırmak.
- 9- Yerel imkan ve kaynaklardan yararlanma ve yaratıcı davranma alışkanlığı kazandırmak.

C) İlkeleri:

Okulöncesi eğitime öğretmen yetiştirme aşağıdaki ilkelere dayandırılacaktır.

- 1- Okulöncesine öğretmen yetiştirecek kurum ideal olarak ortaöğretim sonrası 4 yıllık bir eğitimi kapsar. Sayısal ihtiyaçlar karşısında bu süre kısaltılabilir.
- 2- Programda sömestr esası uygulanır. (4 yıl, 8 sömestr).
- 3- Kredi esası uygulanır.

4- Program genel kültür dersleri, alan dersleri ve öğretmenlik meslek bilgisi derslerinden oluşur.

5- Yatay ve dikey geçişlere imkan verilir.

6- Programda seçmeli derslere de yer verilir.

7- İki sömestir kurumlarda uygulama çalışmalarına ayrılır.

8- Teorik derslerde ödev ve seminerlerle öğrenci aktif duruma getirilir.

9- Derslerde grup çalışmalarına yer verilir.

10- Kurum içinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ana okulları açılır.

D- İçerik ve Etkinlik Kategorileri:

1- Çocuğun günlük temel ihtiyaçlarını karşılamaya ve çocuğa bu konuda iyi alışkanlıklar kazandırmaya yönelik içerik ve etkinlik kategorileri: Beslenme, Çocuk Hastalıkları, Çocuk Bakımı, Toplum Sağlığı, İlk Yardım, Ruh Sağlığı v.b

2- Sosyal- kültürel faaliyetleri öğretmeye yönelik içerik ve etkinlik kategorileri: Müzik, Resim, Beden Eğitimi, Edebiyat, Drama, Konser v.b

3- Türkçe öğretimine yönelik içerik ve etkinlik kategorileri: Türk Dili ve Edebiyatı, Kompozisyon, Yarışma, Münazara v.b

4- Atatürkçülük çizgisinde Milli bütünleşmeye dönük içerik ve etkinlik kategorileri: Türk İnkılap Tarihi, Münazara, Açık Oturum, Sergi v.b

5- Temel fen kavramlarını öğretmeye yönelik içerik ve etkinlik kategorileri: Fen ve Tabiat Bilgisi, Matematik, Basit Fen Deneyleri v.b

6- Materyal seçme, geliştirme ve değerlendirmeye yönelik içerik ve etkinlik kategorileri: Eğitim Teknolojisi, Yaratıcı Çocuk Faaliyetleri, Çocuk ve Kitap Çocuk Oyunları, Pratik Çalışma v.b

7- Program hazırlama, değerlendirme ve geliştirmeye yönelik içerik ve etkinlik kategorileri: Eğitimde Program Geliştirme, Ölçme ve Değerlendirme, Uygulamalı Çalışma v.b

8- Diğer personel ve ana-babalarla işbirliği yapma becerisi kazandırmaya yönelik, içerik ve etkinlik kategorileri: İnsan İlişkileri, Eğitim Yönetimi, Eğitim Sosyolojisi, Rehberlik, Grupla Çalışma Yöntemleri, Toplantı v.b

9- Kaynaklardan yararlanma ve alıştırma yapma becerisi kazandırmaya yönelik içerik ve etkinlik kategorileri: Araştırma Teknikleri, İstatistik, Ödev, Seminer v.b

2- Temel Eğitim Öğretmeninin Eğitimi

Temel Eğitim Kurumlarına Öğretmen Yetiştirecek Kurum Programlarının:

a) Amaçları:

Bu programı bitiren öğretmen adayı;

- 1- Alanıyla ilgili temel kavramları bilir.
- 2- Temel eğitim çağındaki çocukların fizyolojik, sosyolojik ve psikolojik gelişimlerini, bu gelişim özelliklerinin ortaya çıkardığı ihtiyaçları bilir ve gelişmelerine yardımcı olma konusunda beceri kazanır.
- 3- Çocukları inceleme ve tanıma tekniklerini bilir.
- 4- Çocukların fizyolojik, sosyolojik ve psikolojik sorunlarını teşhis eder ve sorunların çözüm yollarını bilir ve gereken önlemleri alır.
- 5- Çocukların ilgi ve yeteneklerini teşhis eder ve geliştirilmesine yardımcı olur.
- 6- Özel eğitime muhtaç çocukları tanıır ve gereken önlemleri alır.
- 7- Alanıyla ilgili eğitim teknolojisini bilir, kullanır ve geliştirmeye çalışır.
- 8- Alanıyla ilgili yenilikleri ve gelişimleri devamlı izler ve kendisi de araştırma yaparak sonuçları değerlendirir.
- 9- Alanıyla ilgili bilgi ve becerilerini en uygun yöntemlerle öğrencilerine öğretebilme tekniklerini bilir ve bu konuda beceri kazanır.
- 10- Günlük, haftalık, aylık ve yıllık etkinlik programlarını planlar uygular değerlendirir ve geliştirir.
- 11- Ana dil olarak Türkçe'yi çok iyi bilir ve Türkçe okuma yazma öğretimi ile ilgili beceri kazanır.
- 12- Yeteneklerini geliştirerek alanlarda iş görme alışkanlığı ve çalışma disiplini kazanır, araştırmacı, yapıcı, yaratıcı ve üretici kişiliğe sahiptir.
- 13- Okul-endüstri ilişkileri ve yaygın eğitim konusunda bilgi ve beceri sahibidir.

14- Toplum kalkınması ve halk eğitiminde üzerine düşen görevleri en uygun biçimde yaparak katkıda bulunur.

15- Toplumda iş alanlarını tanır, çocukları ilgi ve yeteneklerine göre mesleğe yönlendirmeye çalışır.

16- Yerel kaynak ve imkanlardan yararlanır.

17- Ana babalarla iletişim kurar ve onların çocuklarıyla ilgili sorunlarına çözüm yolu arar.

18- Temel eğitim kurumlarındaki diğer eğitim personeli ile işbirliği yapar, gerektiğinde onlara rehberlik eder.

b) Fonksiyonları:

1- Alanıyla ilgili genel kavramları öğretmek.

2- Temel eğitim çağındaki çocukların gelişim özelliklerini bilmelerini sağlamak.

3- Çocukları, inceleme, tanıma ve onlara yardımcı olma bilgi ve becerisini kazandırmak.

4- Program hazırlama, uygulama, değerlendirme ve geliştirme yöntem ve becerisini kazandırmak.

5- Alanları ile ilgili ders planı hazırlama ve uygulama becerisi kazandırmak.

6- Eğitim teknolojisini tanıtmak ve kullanmalarını sağlamak.

7- Alanları ile ilgili kaynakları seçme ve geliştirme becerisi kazandırmak ve yerel imkanlardan yararlanma alışkanlığı kazandırmak.

8- Yaratıcı düşünme ve başarıma alışkanlığı kazandırmak.

9- Alanı ile ilgili bilimsel davranma ve araştırma yapma beceri ve alışkanlığı kazandırmak.

10- Alanı ile ilgili bilgisini geliştirme ve değerlendirme becerisi kazandırmak.

11- Alanıyla ilgili bilgi ve becerilerini öğretebilmeleri için gerekli olan teknikleri tanıtmak ve bu teknikleri kullanma becerisi kazandırmak.

12- İş görme ve üretici olma alışkanlığı ve çalışma disiplini kazandırmak.

13- Okul endüstri ilişkilerini kavratmak ve yaygın eğitim konusunda beceri kazandırmak.

14- Toplum kalkınması ve halk eğitime katkıda bulunma yollarını öğretmek.

15- İş ve meslek alanlarını tanıtmak.

16- Grup halinde çalışma ve başkalarıyla işbirliği yapma yeteneği kazandırmak.

17- Özel eğitime muhtaç çocukları tanıtmak ve bu çocukların özür gruplarına göre yollarını öğretmek.

c) İlkeleri:

Temel eğitime öğretmen yetiştirme aşağıdaki ilkelere dayandırılacaktır.

1- Temel eğitim kurumlarının ilk beş sınıfında sınıf öğretmenliği, son 3 sınıfında da yer alan dersler için dal öğretmenliği esastır.

2- Sınıf öğretmenliğinde genel kavramlar önemlidir, dal öğretmenliğinde ihtisaslaşma esastır.

3- Temel eğitim kurumlarına öğretmen yetiştirecek kurumların programlarında toplam kredinin yaklaşık %25'i öğretmenlik meslek bilgisi, %12,5'i genel kültür, %62,5'i alan bilgisi derslerine ayrılır.

4- Programda öğretmenlik meslek bilgisi ve alan bilgisi dersleri için seçmeli derslere yer verilir.

5- Yatay ve dikey geçişlere imkan sağlanır.

6- Alanının özelliğine göre uygulama çalışmalarına iki sömestir ayrılır.

7- Temel eğitim öğretmenin yetiştirildiği eğitim ortamının gerçek iş ortamına benzer olması sağlanır.

8- Öğrencinin öğretime aktif olarak katılması sağlanır.

9- Programlar, işe ve hayata dönük olacak biçimde düzenlenir.

10- Bu kurumlarda öğretim süresi, orta eğitimden sonra 4 yıl (8 sömestir) dır.

d) İçerik ve Etkinlik Kategorileri:

1- Alan Eğitimiyle İlgili ve Etkinlik Kategorileri:

(a) Öğretmen adaylarına alanıyla ilgili temel kavramları öğretmeye yönelik içerik ve etkinlik kategorileri her bölümün uzmanlarınca tespit edilecektir.

(b) Öğretmen adaylarına alanıyla ilgili araştırma yaparak sonuçlarını değerlendirmeye becerisi kazandırmaya yönelik içerik ve etkinlik kategorileri: İstatistik, Araştırma Teknikleri, Ödev, Seminer, Alan Çalışması.

2- Genel Kültür Eğitimiyle İlgili İçerik ve Etkinlik Kategorileri:

(a) Atatürkçülük çizgisinde, Milli bütünlüğe yönelik içerik ve etkinlik Kategorileri: Türk İnkılap Tarihi, Açık Oturum, Münazara, Sergi, Gezi.

(b) Türkçe öğretimine yönelik içerik ve etkinlik kategorileri: Türk Dili ve Edebiyatı, Türkçe-Kompozisyon, Münazara, Edebi Yazılar.

(c) Sosyo-Kültürel faaliyetleri öğretmeye yönelik içerik ve etkinlik kategorileri: Resim, Müzik, Beden Eğitimi, Sanat Tarihi, Düşünce Tarihi, Hukuk Bilgisi, Sergi, Gezi, Konser, Konferans.

3- Öğretmenlik Meslek Bilgisi Kazandırmaya Yönelik İçerik ve Etkinlik Kategorileri:

(a) Çocuğu tanıma ve ihtiyaçlarını karşılama ve sorunlarını çözüm becerisi kazandırmaya yönelik içerik ve etkinlik kategorileri: Gelişim Psikolojisi, Ruh Sağlığı, Rehberlik.

(b) Program hazırlama, değerlendirme ve geliştirmeye yönelik içerik ve etkinlik kategorileri: Eğitimde Program Geliştirme, Ölçme Değerlendirme, Uygulamalı Çalışma.

(c) Bilgi ve becerileri öğretebilme becerisi kazandırmaya yönelik içerik ve etkinlik kategorileri: Genel Öğretim İlke ve Yöntemleri, Özel Öğretim, Uygulamalı Çalışma, Ödev.

(d) Toplum kalkınması ve halk eğitimine katkıda bulunma becerisi kazandırmaya yönelik içerik ve etkinlik kategorileri: Yetişkinler Psikolojisi, Toplum Kalkınması, Halk Eğitimi, Uygulamalı Çalışma.

(e) Diğer personel ve ana babalarla işbirliği yapma becerisi kazandırmaya yönelik içerik ve etkinlik kategorileri: Sosyal Psikoloji, İnsan İlişkileri, Kitle İletişimi, Eğitim Yönetimi, Eğitim Sosyolojisi, Grupla Çalışma, Toplantı.

(f) Eğitim kaynaklarını tanıma, geliştirme ve bunlardan yararlanma becerisi kazandırmaya yönelik içerik ve etkinlik kategorileri: Eğitim Teknolojisi, Araç Geliştirme, Pratik Çalışmalar.

3- Ortaeğitim Öğretmeninin Eğitimi

Ortaeğitim Kurumlarına Öğretmen Yetiştirecek Kurum Programlarının:

a- Amaçları:

Bu programı bitiren öğretmen adayı;

- 1- Alanında bilgi sahibidir.
- 2- Ortaeğitim çağındaki çocukların fizyolojik, sosyolojik ve psikolojik gelişmelerini, bu gelişim özelliklerinin ortaya çıkardığı ihtiyaçları bilir ve gelişmelerine yardımcı olma konusunda beceri kazanır.
- 3- Çocukları inceleme ve tanıma tekniklerini bilir.
- 4- Çocukların, fizyolojik, sosyolojik ve psikolojik sorunlarını teşhis eder ve sorunların çözüm yollarını bilir, gereken rehberliği yapar.
- 5- Çocukların ilgi ve yeteneklerini teşhis eder ve geliştirilmesine yardımcı olur.
- 6- Alanıyla ilgili teknolojisini bilir, kullanır ve geliştirmeye çalışır.
- 7- Alanıyla ilgili yenilikleri ve gelişimleri devamlı izler ve kendisi de araştırma yaparak sonuçları değerlendirir.
- 8- Alanıyla ilgili bilgi ve becerilerini en uygun yöntemlerle öğrencilerine öğretebilme tekniklerini bilir ve bu konuda beceri kazanır.
- 9-Günlük, haftalık, aylık ve yıllık etkinlik programlarını planlar uygular değerlendirir ve geliştirir.
- 10- Ana dil olarak Türkçe'yi çok iyi bilir ve kullanır.
- 11- Yeteneklerini geliştirerek gerekli alanlarda iş görme alışkanlığı ve çalışma disiplini kazanır, araştırmacı, yapıcı ve üretici kişiliğe sahiptir.
- 12- Okul endüstri ilişkileri ve yaygın eğitim konusunda bilgi ve beceri sahibidir.
- 13- Toplu kalkınması ve halk eğitiminde üzerine düşen görevleri en uygun biçimde yaparak katkıda bulunur.
- 14- Toplumda iş alanlarını tanır, çocuklara ilgi ve yeteneklerine göre yüksek eğitime ve mesleğe hazırlayıcı önlemler alır.
- 15- Yerel kaynak ve imkanlardan yararlanır.

16- Ana babalarla iletişim kurar ve onları çocuklarıyla ilgili sorunlarına çözüm yolu arar.

17- Ortaöğretim kurumlarındaki diğer eğitim personeli ile işbirliği yapar.

b-Fonksiyonları:

1- Alanıyla ilgili, yeterli bilgi vermek.

2- Ortaeğitim çağındaki çocukların gelişim özelliklerini bilmelerini sağlamak.

3- Çocukları inceleme, tanıma ve onlara yardımcı olma bilgi ve becerisini kazandırmak.

4- Program hazırlama, uygulama, değerlendirme ve geliştirme yöntem ve becerisini kazandırmak.

5- Alanları ile ilgili ders planı hazırlama ve uygulama becerisini kazandırmak.

6- Eğitim teknolojisini tanıtmak ve kullanmalarını sağlamak.

7- Alanları ile ilgili kaynakları seçme ve geliştirme yeteneği kazandırmak ve yerel imkanlardan yararlanma alışkanlığı kazandırmak.

8- Yaratıcı düşünme ve başarıma alışkanlığı kazandırmak.

9- Alanı ile ilgili bilimsel davranma ve araştırma yapma beceri ve alışkanlığı kazandırmak.

10- Alanı ile ilgili bilgisini geliştirme ve değerlendirme becerisini kazandırmak.

11- Alanıyla ilgili bilgi ve becerilerini öğretebilmeleri için gerekli olan teknikleri kullanma becerisi kazandırmak.

12- İş görme ve üretici olma alışkanlığı ve çalışma disiplini kazandırmak.

13- Okul-endüstri ilişkilerini kavratmak ve yaygın eğitim konusunda beceri kazandırmak.

14- Toplum kalkınması ve halk eğitimine katkıda bulunma yollarını öğretmek.

15- İş ve meslek alanlarını tanıtmak.

16- Grup halinde çalışma ve başkalarıyla işbirliği yapma niteliği kazandırmak.

c- İlkeleri:

- 1- Ortaeğitim kurullarında dal öğretmenliği esastır.
- 2- Dal öğretmenliğinde ihtisaslaşma önemlidir.
- 3- Ortaeğitim kurumlarına öğretmen yetiştirecek kurumların programlarında toplam kredinin yaklaşık %25'i öğretmenlik meslek bilgisi, %10'u genel kültür, %65'i alan bilgisi derslerine ayrılır.
- 4- Programda öğretmenlik meslek bilgisi dersleri için seçmeli derslere yer verilir.
- 5- Yatay ve dikey geçişlere imkan sağlanır.
- 6- Alanın özelliğine göre uygulama çalışmalarına sömestir ayrılır.
- 7- Ortaeğitim öğretmenin yetiştirildiği eğitim ortamının gerçek iş ortamına benzer olması sağlanır.
- 8- Öğrencinin öğretime aktif olarak katılması sağlanır.
- 9- Programlar, işe ve hayata yönelik olacak şekilde düzenlenir.

d- İçerik ve Etkinlik Kategorileri:

- 1- Alan eğitimiyle ilgili içerik ve etkinlik kategorileri:
  - (a) Alanıyla ilgili bilgileri öğretmeye yönelik içerik ve etkinlik kategorileri her bölümün uzmanlarınca tespit edilecektir.
  - (b) Alanıyla ilgili araştırma yaparak sonuçlarını değerlendirme becerisi kazandırmaya yönelik içerik ve etkinlik kategorileri: İstatistik, Araştırma Teknikleri, Ödev, Seminer, Alan Çalışması.
- 2- Genel kültür eğitimiyle ilgili içerik ve etkinlik kategorileri:
  - (a) Atatürkçülük çizgisinde Milli bütünlüşmeye dönük içerik ve etkinlik kategorileri: Türk İnkılap Tarihi, Açık Oturum, Münazara, Gezi, Sergi.
  - (b) Türkçe öğretimine yönelik içerik ve etkinlik kategorileri: Türk Dili ve Edebiyatı, Türkçe, Kompozisyon, Münazara, Edebi Yazılar.
  - (c) Sosyo-Kültürel faaliyetleri öğretmeye yönelik içerik ve etkinlik kategorileri: Resim, Müzik, Beden Eğitimi, Sanat Tarihi, Düşünce Tarihi, Hukuk Bilgisi, Sergi, Gezi, Konser, Konferans.

3- Öğretmenlik Meslek Bilgisi Kazandırmaya Yönelik İçerik ve Etkinlik Kategorileri:

(a) Çocuğu tanıma ve ihtiyaçlarını karşılama ve sorunlarını çözüm becerisi kazandırmaya yönelik içerik ve etkinlik kategorileri: Gelişim Psikolojisi, Ruh Sağlığı, Rehberlik.

(b) Program hazırlama, değerlendirme ve geliştirmeye yönelik içerik ve etkinlik kategorileri: Eğitimde Program Geliştirme, Ölçme Değerlendirme, Uygulamalı Çalışma.

(c) Bilgi ve becerileri öğretebilme becerisi kazandırmaya yönelik içerik ve etkinlik kategorileri: Genel Öğretim İlke ve Yöntemleri, Özel Öğretim, Uygulamalı Çalışma, Ödev.

(d) Toplum kalkınması ve halk eğitimine katkıda bulunma becerisi kazandırmaya yönelik içerik ve etkinlik kategorileri: Yetişkinler Psikolojisi, Toplum Kalkınması, Halk Eğitimi, Uygulamalı Çalışma.

(e) Diğer personel ve ana babalarla işbirliği yapma becerisi kazandırmaya yönelik içerik ve etkinlik kategorileri: Sosyal Psikoloji, İnsan İlişkileri, Kitle İletişimi, Eğitim Yönetimi, Eğitim Sosyolojisi, Grupla Çalışma, Toplantı.

(f) Eğitim kaynaklarını tanıma, geliştirme ve bunlardan yararlanma becerisi kazandırmaya yönelik içerik ve etkinlik kategorileri: Eğitim Teknolojisi, Araç Geliştirme, Pratik Çalışmalar.

4- Yükseköğretim Öğretmeninin Eğitimi:

Yüksek eğitimle ilgili tüm esasları bir bütünlük içinde düzenlemeyi amaçlayan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu, Milli Eğitim Sistemi içinde ortaöğretime dayalı en az dört yarıyılı kapsayan her kademedeki eğitim-öğretimin tümünü “YÜKSEK EĞİTİM” olarak tanımlanmaktadır (Madde 3/a). Üniversiteler, fakülteler, enstitü ve yüksek okullar bu kapsama girmektedir (Madde 3/c).

Yine kanun, bu kurumlarda öğretim elemanı olarak kimlerin görev alabileceğini göstermektedir. Kanuna göre; öğretim üyeleri ve öğretim yardımcıları olmak üzere iki grupta toplanmaktadır (Madde 3/i). Öğretim üyeleri; profesör, doçent ve yardımcı doçentlerden; öğretim yardımcıları, belirli süreler için görevlendirilen araştırma

görevlileri, okutmanlar, uzmanlar, çeviriciler ve eğitim-öğretim planlamacıları ile belirli konularda eğitim, öğretim ve uygulama yaptıran öğretim görevlilerinden oluşmaktadır (Madde 3/j. k).

Kanunun 5. bölümü, öğretim elemanlarının seçim, atama, yükselme ve görevlerini belirtmektedir. Ayrıca aynı kanunun 65. maddesi yükseköğretim kurumu bu elemanları yetiştirme esaslarını düzenleyen yönetmelikler çıkarmakla da görevlendirmiştir.

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu; bütün yükseköğretim kurumlarında çalışacak öğretim elemanları için, yeni bir düzenleme getirdiği gibi, öğretmen yetiştiren kurumlarda öğretmenlik yapma yetkisini de hukuki dayanaklara kavuşturmuş bulunmaktadır.

Bununla beraber, yeni kanunun ışığında, öğretmen yetiştiren kurumlarda öğretim elemanı yetiştirilmesi konusunu irdelemek gerekmektedir.

Bilindiği gibi, bir ülkede yeni nesillerin yetiştirilmesinden o ülkenin eğitim sistemi sorumludur ve eğitim sisteminin en önemli ögesi de öğretmendir. Bunun içindir ki, çeşitli eğitim tip ve kademelerine öğretmen yetiştirme son derece önemlidir. Ancak, öğretmen yetiştiren kurumlarda çalışacak öğretim elemanlarının yetiştirilmesinin farklı bir önemi vardır. Çünkü, bu öğretim elemanlarının yetiştireceği öğrencilerde meslek olarak öğretmenliği seçmişlerdir ve bu öğrenciler öğretmenlerinin bilgi, beceri ve tüm kişiliğinden kazandıkları etkiyi atanacağı okulda devam ettireceklerdir. O halde; eğitim sistemindeki öğretim kalitesinin öğretmen yetiştiren kurumlarda çalışan öğretim elemanlarının niteliğiyle özdeş olduğu söylenebilir. Bu gerçek gözönünde bulundurularak, öğretmen yetiştiren kurumların öğretim kadrosunu oluştururken şu hususlara dikkat edilmesi gerekmektedir.

a. Öğretmen yetiştiren kurumlara öğretim elemanı yetiştirme kurumsal olmaktan çok bir sistem olarak düşünülmelidir.

b. Öğretmen yetiştiren kurumlar belirli bir mesleğe hazırlayıcı yükseköğretim kurumları olduğundan, bu kurumlarda görev alacaklar için 2547 sayılı kanunun ilgili hükümlerinin uygulanmasına hemen geçilmelidir.

c. Bu kurumlarda halen çalışmakta olan öğretmenlerin yeni düzenlemeye uyarlanabilmesine çalışılmalıdır. Örneğin, bu öğretmenler yüksek lisans ve doktora dereceleri almaya yöneltilmeli, bunun için 1416 sayılı kanunun yurt içinde uygulanması konusunda tedbirler alınmalıdır.

d. Öğretmen yetiştiren kurumların akademik kariyerli kendi kadrosu oluşunca-ya kadar, diğer yükseköğretim kurumlarının öğretim üyelerinden dönüşümlü olarak yararlanılmalı, kanunun 40/b ve 41. maddelerinin uygulanmasından faydalanılmalıdır.

e. Öğretmen yetiştiren kurumların kendi kadrolarının en kısa zamanda oluşturulmasına çalışılmalı, bu amaçla, yükseköğretim kanununun 35. maddesine de dayanarak, üniversitelere öğretim elemanı yetiştirme görevi ve olanakları verilmelidir.

f. Öğretmen yetiştiren kurumların özelliği göz önüne alınarak, bu kurumlarda öğretmenlik yapacakların hepsinde, “öğretmenlik meslek bilgisi programlarından” geçmiş olmak şartı aranmalıdır.

G- Başarı Şartları ve Uygulama Teklifleri

1- Programlara İlişkin Teklifler

a) Öğretmen yetiştiren kurumlarda; teklif edilen modele uygun program düzenlemeleri için, gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

b) Öğretmen yetiştiren kurum programlarının her aşaması (amaçlar,içerik, öğretim süreçleri ve değerlendirme) günün şartlarına uygun ve birbirleriyle tutarlı biçimde yeniden ele alınmalıdır.

c) Öğretmen yetiştirme programları, program geliştirme ilkelerine uygun ve araştırmalara dayalı olarak geliştirilmelidir.

2- Öğretim Kadrosuna İlişkin Teklifler

a) Öğretmen yetiştiren kurumların öğretim elemanı kadrosu 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun istediği biçime dönüştürülmeli ve bu kurumlara öğretim elemanı yetiştirme esaslarını kapsayan yönetmeliklerin bir an önce çıkarılmasına çalışılmalıdır.

b) Sözü edilen kanun ve yönetmeliklerin uygulamada yetersiz olacağı düşünüldüğü takdirde, öğretmen yetiştirmeye ilişkin yeni bir kanun tasarısı için derhal ön çalışmalara başlanmalıdır.

3- Öğrenci Seçimine İlişkin Teklifler

a) Öğretmenlik, herkesin yapabileceği bir meslek olarak düşünülmemeli, gerçekten bu mesleğe yatkın kişilerin programlara kaydolması sağlanmalıdır. Bunun için

de seçme ve yerleştirme sınavı yanında adaylara öğretmenlik tutumlarını ölçen ölçekler de uygulanmalıdır.

b) Öğretmen yetiştiren kurumlara öğretmen talep projeksiyonları yapılarak öğrenci alınmalıdır.

c) Ortaeğitim programlarında yer alacak seçmeli dersler arasına öğretmenliği motive edici dersler konulmalıdır.

d) Öğretmen eğitimi sırasında öğretmenlik mesleğine veya alanına yatkın olmadığı gözlenen öğretmen adaylarının başka alanda istihdamlarına imkan verecek bir mekanizma oluşturulmalıdır.

1- Diğer Teklifler

a) Özellikle siyasi iktidarların tutumuna göre değişmeyecek kalıcı ve gelişmeye açık bir “öğretmen yetiştirme politikası” oluşturulmalıdır.

b) Öğretmenlerin hizmet öncesi eğitimleri konusunda araştırma projeleri oluşturulmalı, ülke ölçüsünde elde edilecek bulgular ve çağdaş literatürün ışığında uygulamalar geliştirilmelidir.

c) Öğretmen yetiştirme için gerekli mali imkanlar sağlanmalıdır.

d) Öğretmen yetiştiren kurumlar belli merkezlerde açılmalıdır.

e) Öğretmen yetiştiren kurumların fiziki ortamları, mesleğin gerektirdiği biçimde düzenlenmelidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

III. Eğitim Uzmanlarının Eğitimi

A- Eğitim Uzmanının Eğitimi İçin Model Teklifi

1- Eğitim Uzmanının Takibi

Eğitim uzmanı, değişik sistemlerde, kurumlarda ve kademelerde öğretme, öğrenme oranını en etkili biçimde oluşturarak eğitimin amaçlarını gerçekleştirmede, yöneticilere, öğretmenlere, öğrencilere, velilere kılavuzluk ve yardım edecek nitelikte, eğitim bilimlerinin bir dalında kuramsal alanda ve uygulamada uzmanlaşmış kişidir.

Eğitim uzmanlarının yetiştirilmeleri için öngörülen yüksek lisans programları Türkiye gerçeklerine uygun olarak düzenlenmeli, yaz okulu, akşam dersleri gibi tedbirlerle yaygınlaşması sağlanmalıdır.

2- Eğitimde Uzmanlık Alanları ve Yetiştirilecek Uzman Sayısı

Eğitim sisteminde yer alması gereken uzmanlık alanları ve bu alanlarda çalışacaklara verilecek uzmanlık unvanları, X. Milli Eğitim Şûrası'nca benimsenen yeni Türk Milli Eğitim Sistemine göre aşağıdaki şekilde benimsenmiştir.

<u>UZMANLIK ALANI</u>	<u>UZMANIN ÜNVANI</u>
a. Eğitim Yöneticisi	Eğitim Yöneticisi
b. Eğitim Müfettişi	Eğitim Müfettişi
c. Eğitim Planlaması	Eğitim Planlaması Uzmanı
d. Eğitimde Rehberlik	Okul Danışmanı
e. Eğitimde Program Geliştirme	Program Geliştirme Uzmanı
f. Özel Eğitim Alanı	Özel Eğitim Uzmanı
g. Eğitim Teknolojisi	Eğitim Teknolojisi Uzmanı
h. Beslenme Eğitimi	Beslenme Eğitimi Uzmanı
j. Halk Eğitimi	Halk Eğitimi Uzmanı

3- Eğitim Uzmanının Öğrenimi

a. Türk Eğitim Sisteminde her basamaktaki öğretmenin yüksekeğitim görmesi zorunludur. Yüksekeğitimli öğretmenler kılavuzluk edecek, onları yönetecek ya da denetleyecek uzmanların en az yüksek lisans düzeyinde eğitim görmesi de zorunludur.

b. Eğitim uzmanı olabilmek için yukarıda sayılan uzmanlık alanlarında, yüksek lisans eğitimi yapılması gerekli görülmüştür. Bu alanlardan lisans düzeyinde eğitim görenleri uzman yardımcısı olarak atanması yapılabilmelidir.

c. Eğitim uzmanı olacaklar lisans düzeyinde;

1- Eğitim bilimlerinde;

2- Eğitimde temel olan bilimlerde;

3- Uzmanlık yapacağı eğitim alanında yeterli sayıda ve nitelikte dersler almalı ve bu dersler arasında uygulamalı derslere özellikle yer verilmelidir.

Yüksek lisans düzeyinde ise, eğitim uzmanı olabilmek için eğitimde ve uzmanlık yapılacak eğitim alanında uzmanlaşmaya elverecek sayı ve nitelikte, uygulamaya yönelik dersler alınmalı ve bir tez çalışması yapılmalıdır.

4- Öğrencilik Şartları

a) Eğitimde uzman yetiştirmek için lisans ve yüksek lisans eğitimine öğrenci alırken, öğretmenliğe yönelten ortaöğretim programlarından mezun olanlara, eğitim ve öğretim hizmetlerinde çalışmış olanlara öncelik tanınmalıdır.

b) Eğitimde uzmanlık eğitimi, Milli Eğitim Bakanlığı'nın vereceği burslarla çekici kılınmalıdır.

c) Öğretmenlerden, uzmanlık eğitimi yapmak isteyenler, önceden belirlenmiş şartlarla maaşlı izinli sayılabilmelidir. Ayrıca, öğretmenler uzmanlık eğitimi için maaşlı izinli sayılmasının, seçilip, uzmanlık eğitimi görmek üzere görevlendirilmelidir.

d) Lisans ve yüksek lisans eğitimi yapan öğrencilere, eğitim sisteminde inceleme, uygulama, araştırma yapmaları için Bakanlıkça gerekli izin verilmeli ve kolaylıklar sağlanmalıdır.

5- Öğretmenlerin Uzmanlığa Geçmesi

a) Öğretmenlerin eğitimde uzmanlık alanlarına geçmeleri için imkânlar hazırlanmalıdır.

b) Öğretmenler iki yolla uzmanlık alanında çalışabilmektedir. Birinci yol öğretmenlerin lisans tamamlama programını bitirerek ve yüksek lisansa eğitimi yaparak uzmanlığa geçmesidir. İkinci yol ise öğretmenlere uzmanlık alanında sertifika programları açacak onların uzmanlık alanında çalışmasına izin verilmelidir.

c) Eğitim uzmanı olmak isteyen öğretmenler, bir eğitim uzmanlığı alanında lisans programını bitirmek için, daha önce yaptıkları eğitim sırasında aldıkları derslerden farklı olan dersleri içeren bir lisans tamamlama programını bitirmelidir. Bundan sonra da yüksek lisans eğitimi yapılmalıdır. Yükseköğretim Kanununa göre yüksek okul mezunlarının üst eğitimi için hazırlanacak yönetmelikte bu duruma elverecek

hükümler yer almalıdır. Ayrıca uzmanlık öğrenimi sırasında, öğretmenin meslekteki çalışma ve başarısına kredi vermenin yollarını aranmalıdır.

d) Bir alanda lisans tamamlama programı bitirenlere lisans diploması verilmelidir. Bunlar eğitim yaptıkları alanda uzman yardımcısı olarak çalışabilmelidir.

e) Sertifika eğitimi yaparak bir eğitim alanında çalışmak isteyen öğretmenler çalışacakları alanda en az yirmi dört kredilik ders almak zorunda olmalıdır. Bu derslerin niteliği ve düzeyi sertifika eğitimi açacak yükseköğretim kurumunca belirlenmelidir. Ayrıca bu dersler, ileride lisans tamamlama programı bitirilmek istendiğinde kredi verilecek türde olmalıdır. Sertifika eğitim öğretmene bir alanda eğitim uzmanlığı hakkı vermemelidir. Ama sertifikalı öğretmene ihtiyaç olduğu sürece onun, sertifika aldığı eğitim alanında çalışmasına izin verilmelidir.

6- Eğitim Uzmanların Yetiştirecek Kaynaklar

Eğitim uzmanlığı, eğitimle elde edilecek bir meslektir. Bu yüzden eğitim uzmanlığını verecek eğitim ancak, yükseköğretim kurumlarınca açılmalıdır.

Yukarıda sayılan alanlarda uzmanlığa götürene eğitim programlarının tümü, üniversitelerimizde açılmış bulunmaktadır. Bu programların en az kredi ölçüsünün yükseköğretim kurumlarınca ortaklaşa belirlenmesi gerekmektedir.

7- Eğitim Uzmanlarının Çalışma Şartları

a) Öğretmen ve eğitim uzmanları değişik biçimlerde eğitimin amaçlarını gerçekleştirecek insan gücüdür. Bunlardan birini eksikliği eğitim sisteminde eksikliğini düşürür. Bu yüzden eğitim uzmanlarının etkin biçimde çalışabilmeleri ve kendilerini yetiştirebilmeleri için özendirici bir sistemin kurulması ve gereken tedbirlerin alınması zorunludur.

b) Yükseköğretim yapan öğrencilerin, okullarda çalışan öğretmenlerin ve uzman yardımcılarının uzmanlık eğitimlerini desteklemek ve eğitim sisteminde kalmalarını sağlamak için kurulacak özendirme sisteminde, yüksek lisans yapanlara bir derece, doktora yapanlara buna ek olarak iki derece maaş yükseltilmesinin; ayrıca yan ödemelerin uzmanlıktaki kıdem ve çalışma şartlarına göre artırılmasının yer alması gereklidir. Milli Eğitim Bakanlığı teşkilatı içinde, eğitim uzmanlığı alanlarındaki etkililiği bütünleştirecek koordinasyonu sağlayacak bir teşkilatlanmaya yer verilmelidir.

8- Eğitim Uzmanlarının İstihdam Şartları

a) Eğitim Uzmanlarının işe alınmasında genellikle üç şart aranmalıdır.

1) Uzmanlık yapacağı eğitim alanında yüksek lisans eğitimini tamamlamış olmak;

2) Belli bir süre öğretmen veya uzman yardımcısı olarak eğitim öğretim hizmetlerinde çalışmış olmak;

3) Ölçütleri önceden belirlenmiş bir yöntemle seçilmiş olmak.

b) Eğitim uzmanlarının kendi uzmanlık alanlarında yükselmeleri için bir sistem kurulmalıdır. Lisans eğitimi yapılar uzman yardımcısı olarak işe alınmalıdır. Yüksek lisans yaptıktan sonra da uzmanlığa geçilmelidir. Uzmanlık kendi içinde değerlendirilmelidir. Uzmanlar bir üst dereceye yükseltilirken yeterlikleri ölçülmeli ve en yeterli olana öncelik tanınmalıdır. Üst dereceye yükselttikten uzmanların yeterlikleri hizmetiçi eğitimle artırılmalıdır. Eğitim uzmanları için eğitimlerine ve görevlerine uygun ödeme ve ödüllendirme sistemi kurulmalıdır.

c) Eğitim uzmanları dilediklerinde veya gerektiğinde yan alanlara geçebilmelidir. Yan alanlara geçişin kuralları ve ölçütlere önceden belirlenmelidir.

d) Eğitim uzmanları kendi aralarında veya uzmanlığı geçmeden önceki alanlarında öğretmenliğe şartsız geçiş yapabilmelidir. Ama başka bir öğretmenlik veya uzmanlık alanına geçmelidir. Ama başka bir öğretmenlik ile geçmek istedikleri alan arasındaki eğitim farkını gidermelidir. Bu eğitim yüксеğitim kurumlarınca verilmelidir. Bunlar için bir “tamamlama programı” uygulanmalıdır.

9- Eğitim Uzmanı Yetiştirmenin Planlanması İçin Teklifler

a) İlk aşamada, Milli Eğitim Bakanlığı’nın ivedi ihtiyacı, eğitimde uzmanlık alanlarında yüksek lisans ve lisans eğitimi yapanlarla karşılanmalıdır.

b) İkinci aşamada, Milli Eğitim Bakanlığı’nın bir kısım ihtiyacı öğretmenlere açılacak olan sertifika programlarıyla karşılanmalıdır. Şu anda uzmanlık kadrolarında çalışanlardan sertifika eğitimi yapmak isteyenler öncelik verilmelidir.

c) Üçüncü aşamada, eğitim uzmanı ihtiyacının karşılamak için uzun süreli bir plan hazırlamak gerekmektedir. İyi bir planlama yapıldığında ve uygulandığında Milli Eğitim Bakanlığı’nın eğitim uzmanı ihtiyacı beş yıl içinde karşılanabilir.

B- Eğitim Uzmanlarının Görev Formları

1. Eğitim Yöneticisi

a) Uzmanın Tanımı:

Eğitim yöneticisi; değişik sistem, kurum ve kademelerde eğitim hizmetlerini yönetmeye yeterli olarak nitelikte kuramsal alanda ve uygulamada yetişmiş uzmandır.

b) Görevleri:

1-Eğitim yöneticisi; değişik eğitim kurumlarında, okullarda, eğitim kademelerinde eğitim programlarına; öğrenci hizmetlerine; personele hizmetlerine; bütçe işlerine; eğitim bina, araç ve gereçlerine ilişkin işlerini yönetir.

2-Yönettiği kurum, okul veya kademenin eğitim amaçlarını gerçekleştirmek için yönetim süreçlerini etkin biçimde işletir.

3-Yönettiği teşkilatın alt sistemlerinin bir bütün olarak, teşkilatla ilgili amaçları gerçekleştirecek şekilde çalışmasını sağlar.

c) Uzmanın Eğitimi İçin Teklif Edilen Model:

Eğitim yöneticisi olabilmek için yüksek lisans eğitimi gereklidir. Eğitim yönetiminde lisans eğitimi görenler yönetici yardımcısı (uzman yardımcısı) olarak atanmalıdır. Eğitim yöneticisi olacaklar;

1- Lisans düzeyinde, eğitim bilimlerinde, eğitime temel olan diğer bilimlerde ve yönetim bilimlerinde dersler almalıdır. Yönetim bilimlerinde alınacak dersler yönetim bilimi, eğitim yönetimi yönetim hukuku eğitimde teftiş, öğrenci hizmetlerinin yönetimi, personel hizmetlerinin yönetimi gibi dersler almalıdır. Ayrıca alan çalışmalarını ve uygulamalı çalışmalardan oluşan staj programlarını tamamlamış olmalıdır.

2- Yüksek lisans düzeyinde ise, eğitim ve yönetim bilimlerinde uygulamaya ağırlık veren uzmanlık dersleri alınmalı ve bir tez çalışması yapılmalıdır.

2- Eğitim Müfettişi :

a) Uzmanın Tanımı :

Eğitim müfettişi değişik sistem, kurum ve kademelerde eğitim hizmetlerini denetlemeye yeterli olacak nitelikte kuramsal alanda ve uygulamada yetişmiş uzmandır.

b) Görevleri :

1-Eğitim müfettişi değişik eğitim kurumlarında, okullarda ve eğitim kademelelerinde eğitim programlarına; öğrenci hizmetlerine; personel hizmetlerine; bütçeleme işlerine, eğitim bina, araç ve gereçlerine ilişkin işleri denetler, değerlendirir.

2-Denetlediği kurum, okul veya kademenin eğitim amaçlarını gerçekleştirmek için denetim, değerlendirme, koordinasyon iletişim süreçlerini etkin biçimde kullanır.

3-Teşkilatın alt sistemleri ile üst düzey yöneticiler arasındaki iletişim etkinleşerek teşkilat sorunlarının çözülmesiyle yardım eder.

c) Uzmanın Eğitimi İçin Teklif Edilen Model :

Eğitim müfettişi olabilmek için yüksek lisans eğitim gereklidir. Eğitim yönetiminde lisans eğitimi görenler de müfettiş yardımcısı (uzman yardımcısı) olarak atanmalıdır. Eğitim müfettişe olacaklar;

1- Lisans düzeyinde, eğitim bilimlerinde, eğitime temel olan bilimlerde ve yönetim bilimi, eğitim yönetimi, yönetim hukuku, eğitim hukuku, eğitimde teftiş, öğrenci hizmetlerinin yönetimi, iş gören hizmetlerinin yönetimi gibi dersleri almalı ve uygulamalar yapmalıdır.

2- Yüksek lisans düzeyinde ise, yönetim bilimlerine ve eğitim bilimlerine ilişkin uygulamaya ağırlık veren yüksek lisans derslerini almalı ve bir tez çalışması yapılmalıdır.

3- Yeterli bir süre öğretmenlik ve yöneticilik yapmış olmalıdır.

3- Eğitim Planlaması Uzmanı :

a) Uzmanın Tanımı :

Eğitim planlaması uzmanı, değişik sistem, kurum ve kademelerde eğitim hizmetlerini planlamaya yeterli olacak nitelikte yetişmiş olmalıdır

b) Görevleri :

1- Eğitim planlaması uzmanı değişik eğitim kurumlarda ve kademelerinde eğitim programları için gereken ortamın; öğrenci hizmetlerinin; personele hizmetlerinin; bütçe hizmetlerinin; eğitim bina, araç ve gereçlerinin planlamasını yapar.

2- Özellikle makro düzeyde Mille Eğitimin temel hedefleri ile ülkemizin ekonomik ve toplumsal kalkınmasında nicel ve nitel olarak ihtiyaç duyduğu insan gücünün uzlaştırılmasına çalışır.

3- Eğitim planlamasını yaptığı kurum veya kademenin amaçlarını gerçekleştirmek için ekonomik imkanların insan gücünün ve diğer kaynakların en etkili biçimde işe koşulmasında ekonomi kurallarına göre işlenmesine hizmet eder.

4- Eğitim planlamasına gereken teknikleri, bilimse verileri ve imkanları etkin biçimde kullanır.

c) Uzmanın Eğitimi İçin Teklif Edilen Model :

Eğitim planlaması uzmanı olabilmek için yüksek lisans eğitimi gereklidir. Eğitim planlamasında lisans eğitimi görenler de uzman yardımcısı olarak atanmalıdır. Eğitim planlaması uzmanı olacaktır.

1- Lisans düzeyinde, eğitim bilimlerinde, eğitime temel olan diğer bilimlerde ve ekonomi, ekonomik planlama, kamu maliyesi, insan gücü planlaması, eğitim planlaması, eğitim maliyesi, okul planlaması, planlama teknikleri, sistem analizi gibi dersler almalıdır.

2- Yüksek lisans düzeyinde ise, eğitim planlamasında ve eğitimde yüksek lisans dersleri almalı ve bir tez çalışması yapılmalıdır.

4- Okul Danışmanı :

a) Uzmanın Tanımı :

Okul danışmanı, her düzeydeki eğitim kurumlarında, öğrencilerin eğitim programı, meslek seçimi ve uyum sorunlarını çözmelerine yardım eden, öğretmen ve ana babalara yol gösteren bir uzmandır.

b) Görevleri :

Okul Danışmanı,

1- Öğrencilerin sahip oldukları gizli güçleri (potansiyel), ihtiyaçları beklentileri konusunda bilinçlenmelerine; iş ve eğitim imkanlarından haberdar olmalarına; kendilerini toplumun beklentileri doğrultusunda gerçekleştirmelerini sağlayacak kararlar vermelerine yardımcı olur;

2- Öğrencilerin bireysel özelliklerini doğru ve ayrıntılı bir biçimde tespit etmek amacı ile çeşitli psikolojik ölçme araçları uygular; ölçme sonuçlarını öğrencilere bireysel olarak yorumlar;

3- Eğitim ve iş imkanları hakkında güncel, ayrıntılı bilgi toplar; bunları öğrencilere duyurur;

4- Öğrencilerin sorunlarını kaynağına bulmalarına, sorunlarını uygun yollarla çözmelerine yardımcı olmak için bireysel veya grupta psikolojik danışma yöntemi uygular;

5- Öğretmenlerin yöneticilerin, öğrenci velilerinin öğrencilerle ilgili sorunlarını çözmelerine yardım eder.

c) Uzmanın Eğitimi İçin Teklif Edilen Model :

Okul danışmanı olabilmek için yüksek lisans eğitimi gereklidir. Okul danışmanlığında lisans eğitimi görenler danışman (uzman) yardımcısı olarak atanmalıdır. Okul danışmanı olacaklar;

1- Lisans düzeyinde, eğitim bilimlerinde, eğitime teme olan bilimlerde ve rehberliğin temelleri, grup rehberliği, bireyi tanıma teknikleri, psikolojik danışma ilke ve teknikleri, grupta psikolojik danışma ve benzeri dersleri almalıdır.

2- Yüksek lisans düzeyinde ise, okul danışmanlığı alanında kuramsal bilgi ve uygulamaya ağırlık veren uzmanlık dersleri almalı ve bir tez çalışması yapmalıdır.

5- Program Geliştirme Uzmanı :

a) Uzmanın Tanımı :

Program geliştirme uzmanı, toplumdaki gelişmeleri dikkate alarak eğitim programlarının genel ve özel amaçlarını içeriğini, eğitim süreçlerini belirlemeye ve değerlendirmesini yapmaya; bunların araştırma yoluyla düzeltmeye, geliştirmeye yeterli olacak nitelikte, kuramsal alanda ve uygulamada yetişmiş kişidir.

b) Görevleri :

1- Milli Eğitim Bakanlığı'na geliştirilen eğitim programlarının etkin bir şekilde uygulanması amacı ile ilgililerle toplantılar yapar, kurslar seminerler düzenler

2- Milli Eğitim Bakanlığı'na uygulama konulan eğitim programlarının;

- (a) amaçlarına ulaşma derecesini,
- (b) içeriğini,
- (c) uygulanış yöntemlerini,
- (d) kullanılan araç gereçlerin uygunluğunu,
- (e) öğrenci başarılarının değerlendirilmesini sürekli olarak izler, değerlendirir ve sonucu ilgililere iletir.

3- Eğitim programlarının uygulanmasında ortaya çıkan sorunları belirler ve ilgililere iletir;

4- Okulların ders dağıtımını ve ders dışı etkinliklerinin düzenlenmesini yapar;

5- Eğitim programları konusunda sorunu olan öğretmenlere yardım eder;

6- Ortak ve seçmeli derslerin verimliliğini, ihtiyaçlara uygunluğunu araştırır ve tekliflerde bulunur.

7- Yönetici ve öğretmenlerin program geliştirme konusunda yetişmeleri için hizmetiçi eğitim programları düzenler

c) Uzmanın Eğitimi İçin Teklif Edilen Model :

Program geliştirme uzmanı olabilmek için yüksek lisans eğitimi gereklidir. Bu alanda lisans eğitimi görenler program geliştirme uzmanı yardımcısı olarak atanmalıdır. Program geliştirme uzmanı olacaklar;

1- Lisans düzeyinde, eğitim bilimlerinde, eğitime temel olan bilimlerde ve program geliştirme alanında dersler almalıdır.

2- Yüksek lisans düzeyinde, eğitim bilimlerinde ve program geliştirmede uygulamaya ağırlık veren uzmanlık dersleri almalı ve bir tez çalışması yapmalıdır.

6- Özel Eğitim Uzmanı :

a) Uzmanın Tanımı :

Özel Eğitim uzmanı değişik sistem, kurum ve okulların değişik kademelerinde özel eğitime ihtiyaç duyan çocukların bulunması, teşhis edilmesi, ayırımı ve sağaltımlı eğitim tedbirleri konusunda gereken etkinlikleri yürütmeye yeterli olacak nitelikte, özel eğitimin bir dalında, kuramsal alanda ve uygulamada yetişmiş uzmandır.

b) Görevleri :

Özel eğitim uzmanı kendi özel eğitim dalında;

1- Okullarda taramalar yapar, taramalarda özürlü öğrencilere teşhis koyar, belirlenen özürlerin tür ve derecelerine göre öğrencileri kümeler, bunların uygun özel eğitim programlarına yerleştirilmelerini sağlar;

2- Özel eğitim kurum veya okulundaki öğrencilerin özürlerine, özelliklerine uygun olarak kümeler ve eğitimi planlar;

3- Sağaltımına gerek duyulan öğrenciler için planlama yapar; bunların sağaltımını için çalışmalar yapar;

4- Tarama ve teşhiste kullanılacak yöntem ve araçları geliştirir.

5- Araştırma yapar; program geliştirme çalışmalarına katılır;

6- Diğer öğretmenlerle, velilerle işbirliği yapar, öğrenci sorunlarında onlara yardımcı olur.

7- Sınıf ve dal öğretmenlerinin hizmetiçi eğitimlerine yardım eder.

c) Uzmanın Eğitimi İçin Teklif Edilen Model :

Özel eğitim uzmanı olabilmek için yüksek lisans eğitimi gereklidir. Özel eğitimde lisans eğitimi görenler uzman yardımcısı olarak atanmalıdır. Özel eğitimde uzman olacaklar özel bir eğitim dalında;

1- Lisans düzeyinde, eğitim bilimlerinde, eğitime temel olan diğer bilimlerde ve özel eğitime temel olan bilimlerde dersler alınmalıdır.

2- Yüksek lisans düzeyinde, uygulamaya ağırlık veren uzmanlık dersleri almalı ve tez çalışması yapılmalıdır.

3- Özel eğitim dalları şunlardır :

a) Görme özürlüler eğitimi;

b) İşitme özürlüler eğitimi;

c) Konuşma özürlüler eğitimi;

d) Ortopedik özürlülerin eğitimi;

e) Üstün zekalıların eğitimi;

- f) Geri zekalıların eğitimi;
- g) Korunmaya muhtaçların eğitimi;
- h) Uyumsuzların eğitimi;

7- Eğitim Teknolojisi Uzmanı :

a) Uzmanın Tanımı :

Eğitim teknolojisi uzmanı, değişik sistem, kurum ve kademelerde; eğitim amaçlarını gerçekleştirmek için öğretme, öğretme ortamını teşkilatlandırmada, geliştirmede ve değerlendirmede, yeterli olacak nitelikte kuramsal alanda ve uygulamada yetişmiş uzmandır.

b) Görevleri :

Eğitim teknolojisi uzmanı eğitim kurumlarında, kademelerinde ve okullarda;

1- Eğitim teknolojisi ve program geliştirme sorunlarının çözülmesine yardım eder;

2- Eğitim programlarının uygulanması için gereken araç, gereç, insan gücü gibi kaynakları belirler.

3- Eğitim programları için gereken araç ve gereçlerin eğitimsel yeterliklerini tespit eder, değerlendirir; bunlarda bulunması gereken nitelikleri belirler;

4- Eğitim teknolojisi merkezi, eğitim araç gereçleri laboratuvarı açar yürütür ve geliştirir;

5- Yönetici ve öğretmenlerin eğitim teknolojisi konusunda hizmetiçi eğitimlerinde görev alır;

6- Eğitim araç ve gereçlerinin etkili kullanılması için öğretmenlere yardım eder;

7- Öğretmenlerin araç yapmalarına rehberlik eder, bunların yapılması için imkanlar sağlar.

c) Uzmanın Eğitim İçin Teklif Edilen Model :

Eğitim teknolojisi uzmanı olabilmek için yüksek lisans eğitimi gereklidir. Eğitim teknolojisinde lisans eğitimi görenler uzman yardımcısı olarak atanmalıdır. Eğitim teknolojisi uzman olacaklar;

1- Lisans düzeyinde, eğitim bilimlerinde, eğitime temel olan diğer bilimlerde ve eğitim teknolojisinde dersler almalıdır.

2- Yüksek lisans düzeyinde, eğitim bilimlerinde ve eğitim teknolojisinde uygulamaya ağırlık veren uzmanlık dersleri almalı ve bir tez çalışması yapmalıdır.

8- Beslenme Eğitimi Uzmanı :

a) Uzmanın Tanımı :

Beslenme eğitimi uzmanı eğitim kurumlarında öğrencilerin sağlıklı, yeterli ve dengeli beslenmelerini sağlamak için eğitim programlarının yapılmasına, geliştirilmesine, uygulanmasına danışmanlık yapacak nitelikte kuramsal alanda ve uygulamada yetişmiş uzmandır.

b) Görevleri :

Beslenme eğitimi uzmanı,

1- Öğrencilerin beslenme sorunlarını, beslenme alışkanlıklarını, bunların eğitimlerine etkilerini araştırır;

2- Beslenme eğitimi programlarını, araç gereçlerini geliştirir;

3- Beslenme eğitimi programlarını uygulanmasında kılavuzluk eder;

4- Beslenme eğitimi konusunda hizmetiçi eğitim etkinliklerine danışmanlık eder, bunların hazırlıklarını yapar, bunlarda görev alır;

5- Öğrenciler için okullarda verilen yemeklerin beslenme kurallarına uygun olarak hazırlanmasını denetler, değerlendirir ve gereken tedbirlerin alınmasını sağlar;

6- Beslenme Eğitimi Konusunda, velilerle ilişki kurar, onlara danışmanlık yapar, bilinçlenmelerine yardım eder.

c) Uzmanın Eğitimi İçin Teklif Edilen Model :

Beslenme eğitimi uzmanı olabilmek için yüksek lisans eğitimi gereklidir. Beslenme ve diyetetikte lisans eğitim görenler uzman yardımcısı olarak atanmalıdır. Beslenme eğitimi uzmanı olacaklar;

1- Lisans düzeyinde, beslenme, diyetetik, besin bilimlerinde ve beslenme ilke-leri ve besinler, beslenme biyokimyası, toplum beslenmesi çocuk beslenmesi, besin

kontrolü ve mevzuatı, kurum beslenmesi, besin mikrobiyolojisi gibi dersler almalı ve bunların uygulamasını yapmalıdır.

2- Yüksek lisans düzeyinde ise beslenme, diyetetik, besin ve eğitim bilimlerinde uygulamaya ağırlık veren uzmanlık dersleri almalı ve bir tez çalışması yapmalıdır.

9- Halk Eğitimi Uzmanı :

a) Uzmanın Tanımı :

Halk eğitimi uzmanı değişik sistem kurum ve kademelerde halka eğitimi alanında eğitim programları geliştirmeye, eğitim programlarını uygulamaya, değerlendirmeye yeterli olacak nitelikte kuramsal alanda ve uygulamada yetişmiş uzmandır.

b) Görevleri :

Halk eğitimi uzmanı,

1- Yetişkinlerin eğitim ihtiyaçlarını ekonomik, toplumsal ve kültürel yapıya uygun olarak belirler;

2- Yetişkinlerin eğitim ihtiyaçlarına uygun eğitim programları geliştirir;

3- Eğitim programlarını çevrenin özelliklerine uyarlayarak uygular;

4- Eğitim programlarının etkin olarak uygulaması için eğitim ortamının araç gereçlerini hazırlanmasını, insan gücünün sağlanmasına kılavuzluk ve yardım eder;

5- Çevrede üretim kurumları, gönüllü kuruluşlar ve yerel önderlerle halk eğitimi kurumunun ilişkilerini düzenler;

6- Halk eğitimi için araştırma, planlama, geliştirme çalışmaları yapar;

7- Halk eğitimi programlarını bitirenlerin iş bulmasına, iş imkanları sağlanmasına, teşkilatlanmasına kılavuzluk eder.

c) Uzmanın Eğitimi İçin Teklif Edilen Model :

Halk eğitimi uzmanı olabilmek için yüksek lisans eğitimi gereklidir. Halk eğitiminde lisans eğitimini görenler, uzman yardımcısı olarak atanmalıdır. Halk eğitimi uzmanı olacaklar,

1- Lisans düzeyinde eğitim bilimlerinde, eğitime temel olan bilimlerde ve halk eğitimi alanında dersler almalıdır.

2- Yüksek lisans düzeyinde ise, eğitim ve halk eğitimi alanlarında uygulamaya ağırlık veren uzmanlık dersleri almalı ve bir tez çalışması yapmalıdır.

10- Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı :

a) Uzmanın Tanımı :

Ölçme ve değerlendirme uzmanı, değişik eğitim kurum ve kademeleri ile okullarda öğrencenin ilgi, yetenek tutum ve başarısını ölçüp değerlendirebilecek, öğrenciyi değerlendirme sonuçlarına ve toplumsal ihtiyaçlara uygun eğitim programına yönleltecek düzeyde, kuramsal alanda ve uygulamada yetişmiş kişidir.

b) Görevleri :

1- Öğrencilerin eğitsel sorunlarının çözümü için gerekli olan genel ve özel yetenek testlerinin, standart başarı testlerinin hazırlanması ve geliştirilmesi konusundaki çalışmalara katılır;

2- Hazırlanan testleri uygulanmasını ve sonuçlarının değerlendirilmesini sağlar;

3- Öğrencilerin bölüm, program, ders, iş ve meslek seçmelerine, eğitim programlarında yatay ve dikey geçişlerine ilişkin kararlarda öğrencilere ve yönetime ışıktutacak psikometrik verilerin sağlanmasında yönetime yardımcı olur;

4- Değerlendirme sonuçlarının, öğrencilerine öğrenme güçlüklerinin belirlenmesinde, öğrencilerin yönlendirilmesinde, öğretim yöntemlerinin geliştirilmesinde kullanılması için, öğretmenlere ve yönetime yardım eder, danışmanlık yapar;

5- Ölçme ve değerlendirme konusunda hizmeti eğitim etkinliklerinin düzenlenmesine katkıda bulunur; gereğinde hizmetiçi eğitimde görev alır.

c) Uzmanın Eğitimi İçin Teklif Edilen Model :

Ölçme ve değerlendirme uzmanı olabilmek için yüksek lisans öğrenimi gereklidir. Bu alanda lisans öğrenimi görenler, ölçme ve değerlendirme uzman yardımcısı olarak atanmalıdır. Ölçme ve değerlendirme uzmanı olacaklar,

1- Lisans düzeyinde, eğitim bilimlerine, eğitime temel olana bilimlerde, ölçme ve değerlendirme alanında dersler alınmalıdır.

2- Yüksek lisans düzeyinde ölçme ve değerlendirme alanında ve eğitimde uygulamaya ağırlık veren uzmanlık dersleri almalı ve bir tez çalışması yapmalıdır.

C- Teklifler

1- İhtiyaç duyulan uzmanlık dallarında açılmış bulunan lisans ve lisans üstü programların sürdürülmesini ve yeni programların açılması için üniversitelere özellikle, eğitim bilimleri, sosyal ve idari bilimler, sağlık bilimleri vb. fakülte ve bölümlerine tekliflerde bulunulmalıdır.

2- İhtiyaç duyulan eğitim uzmanları sayıları yalnız Milli Eğitim Bakanlığı'nın ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir. Ancak eleman yetiştirmede öteki kuruluşların ihtiyaçlarını da göz önünde bulundurmak gerekir.

3- “Okul Danışmanı” yetiştirilmesinde sertifika programı ile uzman yetiştirilmesi sakıncalı olacağından, bu yol yalnız bu alanda halen çalışanların yetiştirilmesini için izlenmelidir.

4- İş deneyimi kazandırmak amacı ile “Eğitim Planlaması” ve “Okul Danışmanlığı” uzmanlarını atanmasında, adaylık süresinin iki yıl kadar olabileceği uygun görülmüştür.

5- “Mesleki Teknik Eğitim Öğretmenlerini Eğitimi” adlı teklif komisyonumuzca incelenmiş ve ülke gereksinimlerini açısından mevcut eğitim uzmanlarına “Okul İşyeri İlişkileri Uzmanı”nın da eklenmesi uygun bulunmuştur.

6- Raporda mevcut uzmanlık alanlarında okul kütüphanelerinin daha iyi çalıştırılması amacıyla bir “Okul Kütüphaneciliği Uzmanlığı” eklenmesi teklifi benimsenmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

IV. Öğretmen ve Uzmanların Hizmetiçi Eğitimi

Bir toplum, varlığını sürdürebilmek için üyelerini amaçlarına göre yetiştirmek zorundadır. Bu zorunluluk, bireylerin içinde bulundukları topluma uyma, eksikliklerini giderme, morallerini yükseltme, kişiliklerini geliştirme mesleki yeterliklerini artırma ve yükseltme gibi çalışmaların gerektirdiği bilgi, beceri ve tutumlarının kazandırılmasını kapsar. Bu yetiştirme fonksiyonunun başarısı, eğitim imkânlarının sağlanmasına bağlıdır. Toplum üyeleri için düzenlenecek eğitim, üyelerin ömür boyu yararlanabilecekleri sürekli bir eğitim olmalıdır. Günümüzde eğitim süresinde gözlenen iki temel değişme;

- 1- Örgün eğitime elden geldiğince erken yaşlarda başlamak,
- 2- Eğitim sürecini bireyin tüm yaşamını kapsayacak biçimde genişletmektir.

Eğitimin, toplumsal ve ekonomik kalkınmanın etkili bir aracı, “İtici güç” olduğu artık tartışılmamaktadır. Kalkınma, öz olarak toplumun ve bireyin yaşam düzeylerini yükseltilmesi biçiminde algılandığında, bu sonuç, toplumdaki kamu ve kurumların gerçekleşen amaçlarının toplamı olarak görülebilir. Eğitim teşkilatı, hızla değişen, her anlamda kaynakların kıt olduğu bir toplum içinde çalışmak durumundadır. Eğitim sisteminin ürünleri diğer sistemleri doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemektedir. Bilginin üretilmesi ile uygulamaya aktarılması arasındaki sürenin giderek kısılması ve yoğunlaşması, Hizmetöncesi ve hizmeti eğitim içeriklerinde önemli değişmelerin gözlemlendiği, bunların birbiriyle bütünleşme oranlarının giderek arttığı, söylenebilir.

A- Milli Eğitim Bakanlığı’nda Hizmetiçi Eğitimin Gerekliliği

1- Milli Eğitim Bakanlığı, gerekli eğitim teşkilatını kurmak; personelini yetiştirmek; ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı destekleyici, çağdaş bilim ve teknoloji gereklerine uygun eğitim kurumları açmak, eğitim kurumlarının gelişen eğitim teknolojilerine, program ve yöntemlerine uygun olarak sağlamak ve geliştirmekle görevli bir teşkilattır.

2- Milli Eğitim Bakanlığı’nda, personelin hizmet içinde eğitimi önemli bir konu olarak ele alınmaktadır.

3- Türk Milli Eğitim Sistemi’ni; okul sistemi, programlar, öğrenci akışı ve öğretmen yetiştirme boyutlarıyla düzenleyen X. Milli Eğitim Şûrası;

a) Modelin gerektirdiği insan gücünün yetiştirilmesi,

b) Her tür ve düzeydeki eğitim kurumu, öğretmen, yönetici ve müfettişlerin, kurumun görev özellikleri ve ihtiyaçları yönünde hizmetiçi eğitim yoluyla yeni sisteme göre yetiştirilmesi,

c) Öğretmenlerin ve diğer eğitim personelinin yetiştirilmesinde belirli bir hizmetöncesi eğitimi ile yetinilmeyerek meslek eğitimine hizmet içinde de bir süreklilik kazandırılması ve mevcut öğretmenlerin hizmetiçi eğitimle modele uyarlanması ilkelerini benimsemiştir.

4- Devlet Memurları Kanunu kamu kesiminde çalışan devlet memurlarının hizmetiçinde eğitimlerinin düzenlenmesi ve gerçekleştirilmesi görevinin ilgilinin kurumu ile Devlet Personel Dairesi'nin ortak sorumluluğuna vermiştir.

5- 4489 Sayılı Kanun, devlet memurlarının yurt dışındaki hizmetiçi eğitiminin esaslarını düzenlemektedir.

6- 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu, eğitimin bu düzeyindeki öğretmen ve müfettişlerin hizmetiçinde yetiştirilmesini öngören hükümler içermektedir.

7- Türk Milli Eğitim Sistemini amaç, yapı ve işleyişini belirleyen Milli Eğitim Temel Kanunu, öğretmenlerin ve diğer eğitim personelinin, hizmetiçi eğitimle adaylık süresince yetiştirilmesini, daha üst öğrenim görmelerini öngörmektedir.

8- Tüm bu yasal zorunluluklara rağmen 1960 yılından bu yana kuruluş olarak varolan Milli Eğitim Bakanlığı hizmetiçi eğitim alt sistemi olan Hizmetiçi Eğitim Dairesi teşkilat yapısı, kadro, program ve uygulama yönünden kurumun ve personelin beklentilerini gereğince karşılayamamakta ve bireyin özlük hakları ve kurumun verimliliği açısından yeterince değerlendirilememektedir.

B- Hizmetiçi Eğitim Kavramı

Hizmetiçi eğitim, Milli eğitim sisteminin ana modelinin boyutlarından birini oluşturur. Bu nedenle, hizmetiçi eğitim, eğitim sisteminin bütünü ile yakından ilişkilidir. Hizmetöncesi ve hizmetiçi eğitim terimleri bir bütünün iki parçasının anlatımı amacıyla kullanılmıştır.

Hizmetiçi eğitim, maaş veya ücret karşılığı çalışan personele (öğretmen, yönetici ve diğer görevliler) görevleri ile ilgili gerekli bilgi, beceri ve tutumları kazanmalarını amacıyla yapılan eğitimidir.

C- Hizmetiçi Eğitim Türleri

Uygulanacak hizmetiçi eğitimin amacı bireye verilecek olan hizmetiçi eğitimin türünü de belirler. Ayrıca, bireyin yetenekleri, personelin çalışacağı alan, teşkilatın personel ihtiyacı da bu belirlemenin etkenlerindendir. Soruna bu açıdan bakıldığında öğretmenler ve diğer eğitim personelinin hizmetiçi eğitim türleri olarak şunlar sıralanabilir :

1- Stajyerlik Eğitimi :

Bu hizmetiçi eğitim türü, göreve yeni başlamış ya da teşkilata yeni girmiş personel için düzenlenir. Genellikle bu tür eğitim süresinin sınırları belirlenmiştir. Adaylık veya stajyerlik olarak adlandırılan bu sürede bireyin ve kurumun yükümlülükleri yönetmeliklerde belirlenmiştir. Temel veya hazırlık eğitimi sonunda birey kurumun amaçlarını tanır. Kurum içindeki yerini, görevlerini, haklarını bilir. Kendi yetenekleri ile kurumdaki görevleri arasında bir ilişki kurar. Kuramsal bilgilerine uygulama ortamı bulur. Kuramsal tutum ve davranışlar kazanır, çalışma ilkelerini öğrenir ve bunlara uyum yapar

Adaylık eğitimi süresince aday ilgili olduğu her tür kurumsal etkinliğe katılır. Kontrollü sorumluluklar alır, özellikle gezi, gözlem, küme çalışması, uygulama ve mesleki toplantılara etkin olarak katılır.

2- Geliştirme Eğitimi :

Mesleğe asaleten atanan personel için düzenlenen hizmetiçi eğitimidir. Bu eğitim yoluyla personel, hizmetöncesi eğitimi süresince kazandığı bilgi ve becerilerden geçerliğini, etkinliğini yitirenlerin yerine yenilerini kazanır.

Özellikle, kurumda yapılması düşünülene değişmelerin öncesinde ya da yeni uygulamaları gerektiren kararların arkasından bu tür eğitimle, gerekli koordineyle teşkilatta yeni bir denge sağlanabilir.

Geliştirme eğitimi, her düzeyde, birey ya da kümelere yönelik olabilir. Ancak bu eğitim kapsamına alınacak personelin girişte seçilmesi, eğitim süresi içinde ve sonunda değerlendirilerek başarı düzeyinin belirlenmesi zorunlu olmalıdır. Eğitimin değerlendirilmesi sonucunda programın, türüne ve süresine göre kredi, başarı veya katılma belgesi verilir.

Geliştirme türü hizmetiçi eğitimin amaçları, ilkeleri ve ölçütleri Bakanlık merkez teşkilatınca tespit edilir. Çerçeve eğitim programları bölge eğitim merkezlerince hazırlanıp, okul, ilçe, il ve bölge düzeylerinde programlar uygulamaya aktarılır.

Geliştirmenin yönü ve alanı ile ilgili uzman personelden de yararlanmayı mümkün kılacak bu tür hizmetiçi eğitimin planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesinden hizmetiçi eğitim merkez ve birimleri ile ilgili kurumaların eğitim yöneticileri ve müfettişleri yükümlüdür.

3- Yükseltme Eğitimi :

Kurum içinde üst kademelere hazırlanacak personel için düzenlenir.

Bu tür hizmetiçi eğitim için, kurumda çalışan personelin, belirli bir süreye ilişkin değerlendirilmeleri sonunda;

- a) Öngörülen başarı ölçütlerine ulaşması,
- b) Bir üst görevin gerektirdiği yeterlikleri kazanabileceği kanısını vermesi,
- c) Yükselmeye istekli olması ön şarttır.

Yükseltme eğitimi Bakanlıkça tespit edilmiş amaç ve ilkelere uygun olarak tümüyle üniversitelerle işbirliği halinde çalışan bölge eğitim kurumlarının yetki ve sorumluluğunda gerçekleştirilir. Eğitim sonunda başarılı olanlara diploma, kredi belgesi ya da sertifika verilir. Böylece hizmetiçi eğitim etkinliklerinin verimliliği artırılmış olur.

4- Alan Değiştirme Eğitimi :

Bir alanda verilen hizmetöncesi eğitim, benzer bir görev alanı için temel oluşturuyorsa, ikinci alan için gerekli personelin hizmetiçi eğitim yoluyla yetiştirilmesi teklif edilebilir. Günümüzde çeşitlenin uğraş alanlarının her biri için bir hizmetöncesi eğitimden söz etmek mümkün değildir. Bu hem zaman alıcı hem pahalı bir tekliftir.

Tamamlayıcı türde olan bu hizmetiçi eğitimin esas amacı kurumun değişik alanlarındaki uzman personele ihtiyacını kurum içinden kısa sürede sağlamaktır. Diğer amaç, bireyin değişik alanlardaki yeteneklerini geliştirmek, işten sağladığı maddi ve manevi doyumu yükseltmektedir. Öğretmenlerin, okul danışmanı, okul işyeri ilişkileri uzmanı gibi diğer uzmanlık alanları için yetiştirilmeleri bu tür eğitime örnek olarak gösterilebilir.

Bu eğitim türünü ölçütleri ve çerçeve programları Bakanlıkça tespit edilir. Gerçekleştirme yükümlülüğü üniversitelerle işbirliği halinde çalışan bölge eğitim kurumlarındandır. Alan değiştirme, eğitim, teşkilat içinde olduğu gibi, personelin başka kurumların amaçlarına uygun uzmanlık kazandıran hizmetiçi eğitim programlarına katılması sağlanarak teşkilat dışında da gerçekleştirilebilir.

Bu eğitime girişte zorunlu seçme sürecinin olması, diploma ya da sertifika ile sonuçlanması ve personelin yetiştirildiği uzmanlık alanında istihdam edilmesi temel ilkeler olmalıdır.

D- Milli Eğitim Bakanlığı'nda Hizmetiçi Eğitimin Amaçları :

Hizmetiçi eğitim türlerinin Milli Eğitim Bakanlığı'nda uygulanması ile ulaşıl-mak istenen amaçlar şunlardır.

- 1- Hizmetöncesi eğitimden gelen personelin kuruma uyumunu sağlamak
- 2- Personele Türk Milli Eğitiminin, okulun, derslerin amaçlarını bir bütünlük içinde kavrama ve yorumlamada ortak görüş, uygulamada birlik kazandırmak.
- 3- Mesleki yeterlik açısından hizmetöncesi eğitimin eksikliklerini tamamlamak.
- 4- Eğitim alanındaki yeniliklerin, gelişmelerin gerektirdiği gibi bilgi beceri ve tutumları kazandırmak.
- 5- Personelin mesleki yeterlik ve anlayışlarını geliştirmek.
- 6- İstekli ve yetenekli personelin, mesleklerinin üst düzeylerine geçişlerini sağlamak.
- 7- Değişik eğitim alanları için yan geçişler sağlayacak tamamlama eğitimi yapmak.
- 8- Türk Milli Eğitim Politikasını algılamada bütünlük kazandırmak.
- 9- Eğitime ilişkin temel ilke ve teknikleri uygulama birliği sağlamak.
- 10- Eğitim sisteminin geliştirilmesine katkıda bulunmak.
- 11- Bilim, Teknoloji, Ekonomi ve giderek iş hayatında meydana gelen değiş-me, gelişmelere öğretmen ve uzmanların uyumunu sağlamak.

E- Milli Eğitim Bakanlığı Hizmetiçi Eğitim Dairesinin Fonksiyonları

Milli Eğitim Bakanlığı'nın teşkilat yapısı içinde uygun bir konuma yerleştirilen ve uygun nitelikli personel ile kadrolanan hizmetiçi eğitim dairesinden beklenen fonksiyonlar şunlardır:

- 1- Hizmet öncesi eğitimden geçerek, eğitim teşkilatına girmiş personelin tümünü teşkilattan ayrılıncaya kadar hizmetiçi eğitimin kapsamında bulundurmak.

2- Mevcut personelin, Türk Milli Eğitim Sisteminin Milli Eğitim Şûrası kararları ile belirlenen yeni modele uyarlanmasını sağlamak.

3- Bilim ve uygulamadaki gelişmelerin eğitimde ortaya çıkardığı yeni alanlara hizmetiçinde eleman yetiştirmek.

4- Eğitim Teşkilatında görevi personeli belirlenen politikalara yönünde geliştirmek ve bütünleştirmek.

5- Personelin hizmetinde yenileşmesi, gelişmesi ve yükselmesinde kurumsallaşmak.

6- Her tür hizmetiçi eğitim programlarının uygulanabilmesi için eğitim sisteminin imkanlarından yararlanarak gerekli tesisleri kurmak.

7- Hizmetiçi eğitimi her düzeyde planlamak, teşkilatlandırmak, kadrolamak, donatmak ve denetlemek.

8- Hizmetiçi eğitim konusunda danışmanlık hizmeti vermek Hizmetiçi eğitim eksikliklerinde ilgili kuruluşlarla işbirliği yapmak.

9- Hizmetiçi eğitim uygulamalarında ilişkin temel ve uygulamalı araştırmalar yaptırmak.

10- Hizmetiçi eğitim etkinliklerinin ülke düzeyinde değerlendirilmesini yapmak.

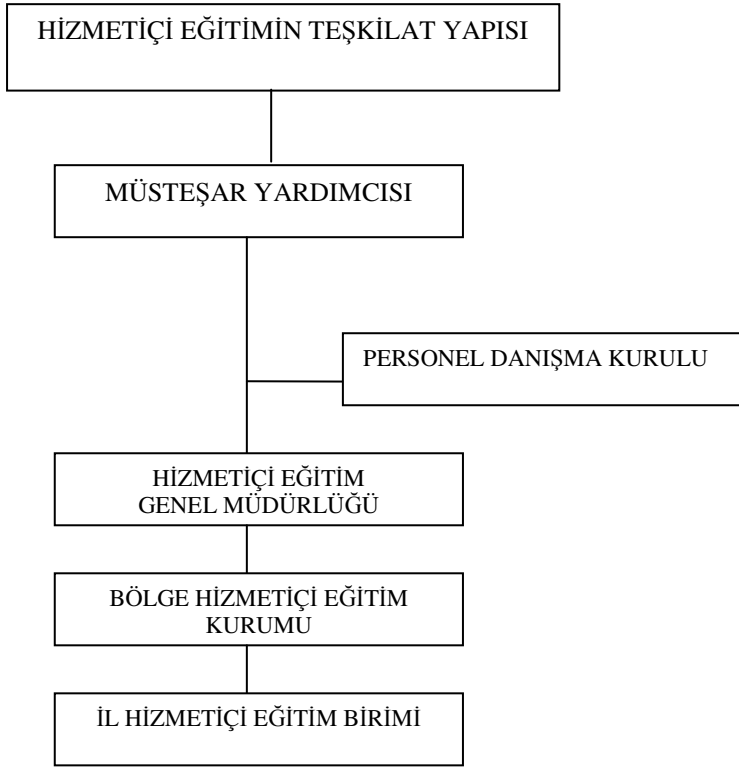
11- Araştırma ve değerlendirmelerin sonuçlarından yararlanarak hizmetiçi eğitim, program, yöntem ve araçlarını geliştirmek.

12- Hizmetiçi eğitim programlarına katılanları izlemek, kayıtlarını tutmak.

13- Öğretmen ve eğitim uzmanlarının bilim, teknoloji, ekonomi ve iş hayatındaki değişme ve gelişmelere uyumunu sağlamak amacıyla gerekli öğretimi ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yaparak düzenlemek.

F- Hizmetiçi Eğitimin Teşkilat Yapısı :

Öngörülen fonksiyonları yerine getirerek, amaçları gerçekleştirecek teşkilat yapısı dört düzeyde düşünülmüştür.

1- Personel Danışma Kurulu :

Görevleri: Bakanlığın tüm personeli için; hizmetiçi eğitimin ana politikalarını tespit etmek, yetiştirme ölçütlerini, sosyal hakları belirleyerek Hizmetiçi Eğitim Dairesine danışmanlık yapmak.

Teşkilatlanma : Bir müsteşar yardımcısının başkanlığında bakanlığın genel müdürleri ile bölgesel düzeyde hizmetiçi eğitim görevi verilen kurumlarının müdürlerinden oluşur.

2- Hizmetiçi Eğitim Merkez Teşkilatı :

Görevleri: Ülke düzeyi ve yurt dışı için hizmetiçi eğitim çerçeve programları hazırlamak, hizmetiçi eğitim türlerini giriş ve bunlara ilişkin hizmetiçi eğitim belgelerinin geçerliliklerini tespit etmek. Hizmetiçi eğitim için insan ve parasal imkanlarını sağlayıp ülke düzeyinde planlamak; uygulamaları değerlendirmek; bu alanda temel ve uygulamalı araştırma yaptırmak, uzmanlık ve danışma hizmetleri ile ilgili kurumlar arasında koordinasyon sağlamaktır.

Teşkilatlanma : Öğretmen ve diğer eğitim personeli yetiştirmekle görevli bir Genel Müdürlük olarak teşkilatlanır.

3- Bölge Hizmetiçi Eğitim Kurumları :

Görevleri: Kendi bölgelerindeki personel için yükseltme, tamamlama ve geliştirme eğitimlerini programlamak, uygulamak ve değerlendirmek, diploma, kredi, sertifika ve belge vermek, araştırmalar yapmak, hizmetiçi eğitim ile hizmetöncesi eğitimi bütünleştirmek.

Teşkilatlanma : Bölgenin personel ve fiziki imkanları en uygun öğretmen yetiştiren Yükseköğretim Kurumunun sorumluluğunda ve teşkilat yapısı içinde düşünülmelidir. Öğretmen Yetiştirme Kurumunun sorumluluğunda ve teşkilat yapısı içinde düşünülmelidir. Öğretmen Yetiştirme Kurumu bu amaçla “Hizmetiçi Eğitim Uzmanlık” kadroları ve donatımı ile desteklenmelidir.

5- İl Düzeyinde Hizmetiçi Eğitim Birimi :

Görevleri: İl düzeyinde görevli personel için geliştirme ve adaylık programları düzenlemek, uygulamak, değerlendirmek, ilçe ve okul düzeyinde hizmetiçi eğitim teşkilatlanmasını ve işleyişini sağlamak, bu düzeyler için uzmanlık hizmetlerini sağlamak, il içinde aday öğretmenlerin yetiştirileceği okulları belirlemek ve bunları geliştirmek, hizmetiçi eğitimde başarılı olanlara kredi, sertifika ve belge vermektir.

Teşkilatlanma : İl Milli Eğitim Müdürlüğünün yapısı içinde “Eğitim Programları ve Personel Yönetimi” birimleri arasında koordinasyon sağlayan bir büro olarak düşünülebilir. Çalışmalarda yaygın eğitim etkinliklerini düzenleyen birim ile birlikte il içindeki öğretmen yetiştirme kurumunun işbirliği de esastır.

G- Uygulama İlkeleri:

1- Bakanlık merkez teşkilatında Hizmetiçi Eğitim Dairesi Başkanlığı Personel Genel Müdürlüğü ile yakın bir işbirliği içinde çalışmalı, çeşitli hizmetiçi eğitim programlarına katılanların kayıtları tutulmalıdır.

2- Hizmetöncesi personel yetiştirme modeli ile, hizmetiçi eğitim modeli bütünleştirilmelidir.

3- Hizmetiçi eğitimin düzenlenmesi özel bir deneyim gerektirdiği için, görev öncesi bir hazırlık eğitimine tabi tutulmalıdır.

4- Aday personelin yetiştirilmesine öncelik verilmelidir. Bu konuda, gerekli etkinliğin sağlanması için “Toplu Hizmetiçi Programları” uygulanmalıdır.

5- Personelin, adaylık sürelerini, bu amaçla tespit edilmiş okullarda (aday okulları) geçirmeleri esastır. “Aday Okulları”nın belirlenmesi çevre şartlarına uygun olarak kadrolanıp donatılması görevli illere verilmeli, bu çalışmalarda öğretmen yetiştiren kurumlarla işbirliği sağlanmalıdır.

6- Hizmetiçi eğitim düzeyleri kendi içinde bir hiyerarşi oluşturmmalıdır. Bir alta düzeydeki hizmetiçi eğitime katılıp başarılı olma, bir üst düzeydeki hizmetiçi eğitime girişin ön şartı olmalıdır.

7- Uzmanlık alanlarında dikey ve yatay geçişler öncesinde ve görevin ilk yılında, personel, yeni görevleri ile ilgili hizmetiçi eğitimi kapsamına alınmalıdır.

8- Hizmetiçi eğitim sonunda verilen belgelerin (sertifika, diploma vb.) ileri özlük hakları kazandırması sağlanmalıdır.

9- Yükseköğretim kurumlarında özellikle tamamlama ve yükseltme düzeylerinde düzenlenecek uzun süreli hizmetiçi eğitimi çalışmaları için, belli ölçütlere göre seçilmiş personele, maaşlı izin verilmelidir.

10- Bölge düzeyinde, yüksek eğitim kurumlarında yapılan alan değiştirme ve “yükseltme” türü eğitimler için personelin bağlı olduğu kurumca “harç” türü bir ödeme yapılması öngörülmelidir.

11- Hizmetiçi Eğitim Dairesi Başkanlığı (Genel Müdürlüğü) hizmetiçi eğitim ihtiyacının tespiti, programların hazırlanması ve uygulanmasında Bakanlığın ilgili birimleri ve diğer kurumlar ile koordinasyon sağlanmalıdır.

12- Hizmetiçi eğitimi yıllık planları personel danışma kurulunun görüşü alınarak yürürlüğe konulmalı ve değerlendirilmelidir.

13- Hizmetiçi eğitimin yürütüldüğü kurum ve merkezlerdeki laboratuvar ve atölyeler verimli çalışma imkanı sağlayacak yeterli araç ve gereçle donatılmış olmalıdır.

14- Hizmetiçi eğitimin bir parçası olarak öğretmen ve uzmanlara batı dillerinden birini öğrenebilmesi için Devlet Memurları Yabancı Diller Merkezinde daha fazla kontenjan ayrılmalıdır.

15- Hizmete girişte hizmetöncesi eğitimi yeterli olmayan (Hızlandırılmış ve benzeri eğitim programlarından mezun olan) öğretmenlerin kendilerinden beklenen

fonksiyonları yerine getirebilmesi için gerekli hizmetiçi eğitim dairesi (Genel Müdür-lüğü) eğitim kurumlarıyla işbirliği yaparak tamamlama eğitimini gerçekleştirmelidir.

16- Hizmetiçi eğitim faaliyetleri yıl içinde sürekli olmalıdır.

17- Hizmetiçi eğitim faaliyetleri sonrası alınan kredi sertifika ve belgeler bire-yin yükseltme eğitiminde değerlendirilmelidir.

18- Öğretmenlerde muhtelif kademelerde yönetici olarak görevlendirilmek ü-zere seçilen görevin gerektirdiği konuları kapsayan bir programa göre hizmetiçi eğiti-me tabi tutulmaları sağlanmalıdır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

V- Öğretmen Ve Uzmanların Sorunları Ve Çözüm Teklifleri

A- Sorunlar :

1- Öğretmenin Rolü ve Önemi :

Eğitim niteliğinin yükseltilmesinde, insanları ve toplumun geliştirilmesinde “öğretmen”in rolü çok büyük ve önemlidir. Günümüzde bilim ve teknoloji-deki büyük, hızlı değişme ve gelişmeler, toplumun yapısını da hızla değiştirmekte; bunlara paralel olarak, eğitimin amaçlarında, yöntemlerinde ve öğretmenin geleneksel rollerinde de değişmeler olmaktadır. Ancak, öğretmenlikte standartların yükseltilmesi, her şeyden önce öğretmenliğin bir meslek olarak kabul edilmesine bağlıdır. Bu ise devletin öğ-retmenler için eğitim ve çalışma kıstasları getirmesiyle başlar.

2- Ülkemizde Durum :

Ülkemizde, öğretmen adaylarının “iyi” eğitilmeleri, öğretmenliğin “meslekleş-tirilmesi”, öğretmenlerin çalışma şartlarının iyileştirilmesi, yaşayış düzeylerinin yük-seltilmesi ve öğretmenliği gençler için çekiciliğinin artırılması konularında yaygın ve ortak inançlarımız olmasına rağmen bu inançlarımızın, bu alandaki uygulamalarımızı yeterince etkileyemediği görülmektedir.

Öte yandan, toplumda öğretmelik mesleğine verilen değer giderek azalmakta; öğretmelik gençler için çekiciliğinin yitirmekte ve en son tercih edilen bir meslek ha-line gelmektedir. Bu durum, öğretmelerin sorunlarına da kaynak olmaktadır. Bu ne-denle öğretmenlerin statülerine ilişkin sorunlar ağırlık taşımaktadır.

B- Öğretmen Sorunları ve Eğilimleri Araştırması:

Bu konuda 1982 yılında XI. Milli Eğitim Şûrasına sunulmak amacıyla 14.073 öğretmen üzerinde geniş çaplı bir araştırma yapılmıştır.

1- Araştırma aşağıdaki varsayımlara dayandırılmıştır :

a) Eğitim, insanın ve toplumun gelişmesi için vazgeçilmez bir hizmet ve önemli bir yatırımdır.

b) Eğitimin niteliği ve gelişme, büyük ölçüde, eğitim kadrosunun niteliğine (insanî, meslekî, kültürel) ve yeterliğine bağlıdır.

c) Eğitim teknolojisinde kaydedilen gelişmeler, öğretmenin verimliliğini ve etki derecesini yükseltir, fakat hiçbir araç ya da yöntem öğretmeni yerini alamaz.

d) Öğretmenin statüsü ile niteliği arasında sıkı bir ilişki vardır. Öğretmenlerin statüleri, dolayısıyla da nitelikleri çeşitli önemlerle yükseltilebilir.

e) Öğretmenlik, özel bir yetiştirme programı yolunda elde edilebilen; özel bilgi, duygu ve hünerlere sahip olmayı gerektiren kendine özgü meslektir.

2- Araştırmada aşağıdaki ilkelere uyulmuştur :

a) Öğretmenlerin statüsü, eğitim sisteminin amaç ve hedefleri ile bunlara dayalı olarak belirlenen eğitim ihtiyaçlarına ve eğitimin önem derecesine uygun hale getirilmelidir.

b) Öğretmenlerin çalışma koşulları, etkili bir öğretimi mümkün kılacak, öğretmenlere zevkle ve huzur içinde çalışma imkanları verecek şekilde iyileştirilmelidir.

c) Öğretmenlerin maaşları, onların huzur içinde görev yapabilecekleri bir düzeye getirilmeli; öğretmenler arasında ders ücreti nedeniyle meydana gelen gelir farkları giderilmelidir.

d) Öğretmenlerin yaşam koşulları yaptıkları işin önemine denk bir düzeye getirilmeli; öğretmenin diğer meslek arasında saygınlığı ve gençler için çekiciliği artırılmalıdır.

e) Öğretmenlere, eğitim sürecinin pasif uygulayıcıları olarak değil, eğitim sürecinin ve öğretmenlik mesleğinin geliştirilmesinde, öğretmenlerin statüsünün yükseltilmesinde görev ve sorumlulukları bulunan ve bu konuda söz sahibi olan, profesyonel meslek adamları olarak bakılmalı; bu amaçla teşkilatlanmaları Devletçe desteklemelidir.

3- Araştırma Sonuçları :

Araştırmada toplanan verilerin analizinden şu sonuçlar elde edilmiştir:

1- İl ve ilçe merkezleri de öğretmenlere sosyal etkinlikler yeter derecede düzenlenmemekte ve öğretmenler bu tür etkinliklere yeterli ilgi göstermemektedir.

2- Konut öğretmenler için bir sorundur.

3- İl ve ilçelerde dinlenme ve eğlenme tesisleri yetersizdir. Öğretmenler mevcut tesislerden de yeterince yararlanamamaktadır.

4- a) Mevcut dinlenme tesisleri çeşitli nedenlere gerektiği gibi işletilmemektedir. b) Mevcut tesislerin bazı eksikliklerinin giderilmesi ve daha çok öğretmene hizmet eder hale getirilmesi mümkündür. c) İllerde öğretmenler için dinlenme tesisi potansiyeli ve bu potansiyeli geliştirme imkânları mevcuttur.

5- İl, ilçe ve köylerde öğretmenler çeşitli sorunlarla yüz yüzedir.

6- Öğretmelere, kendi mesleğinin dışındaki kamu görevlileri yeterli ilgi göstermemektedir.

7- Öğretmenler için meslekî ve kültürel etkinlikler yeterli sıklıkta düzenlenmemektedir.

8- Kişilik özellikler açısından öğretmenler farklılık göstermektedir.

9- Bölge ve yerleşme merkezlerine göre öğretmenlerin çalışmak istediği yerler değişmektedir.

10- Öğretmenlerin tayin ve nakillerine ilişkin sorunlar ve bu sorunlara yönelik önerilere katılma dereceleri benzerlik göstermektedir.

11- Öğretmenlere aylık gelirleri ihtiyaçları karşılamada yetersizdir.

12- Öğretmenlerini yaşam koşullarıyla ilgili sorunları benzerlik göstermektedir.

13- Özlük haklarına ilişkin sorunlara, öğretmenler benzer derecede önem vermektedir.

14- Yaşadıkları çevreye ilişkin sorunlara, öğretmenler benzer derecede önem vermektedir.

15- Eğitim ortamına ilişkin sorunlara öğretmenler benzer derecede önem vermektedir.

16- Denetleme ve rehberliği ilişkin sorunlara öğretmenler benzer derecede önem vermektedir.

17- Öğretmenlik mesleğinin statüsü ve çekiciliği öğretmen açısından düşüktür.

18- Meslekle ilgili bazı önerilere öğretmenlerin katılma dereceleri benzerlik göstermektedir.

4- “Öğretmen sorunları ve Eğilimleri Araştırması”nda gözönünde bulundurarak, XI. Milli Eğitim Şûrası’nca benimsenmiş teklifler aşağıdaki şekilde gruplandırılmıştır.

1. Öğretmenliğin Gençler İçin Çekici Hale Getirilmesi :

a) Öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına öğrenci en etkin ve uygun yollara seçilmelidir. Bugünkü öğretmen liselerinin, öğretmen yetiştirmeye bir taban oluşturacak biçim ve düzeyde düzenlenmesi sağlanmalıdır.

b) Öğretmenliği gençler için çekici bir meslek haline getirmenin yollarından biri öğretmenliğin statüsünün yükseltilmesidir. Bu görüş ışığında, aşağıdaki ve benzer önlemler alınmalıdır :

1-Öğretmenler Gününde, okulların açılma, kapanma zamanlarda ve diğer fırsatlarda, öğretmenliği onurlandıran, önemini vurgulayan programlar düzenlenmeli, kamu oyu, bu konuda bilinçli ve duyarlı hale getirilmelidir.

2-Başarılı öğrenciler, ortaöğretimde başlanarak, öğretmen olmaya özendirilmeli; ortaöğretilimin son sınıfında öğrenciler için, öğretmenlik mesleğinin önemini, çalışma şartlarını, sosyal haklarını ve özellikle manevi zevkini tanıtıcı faaliyetler düzenlenmeli ve başarılı öğrenciler öğretmenliğe özendirilmelidir.

3-Öğretmen adayları için, yatılılık, burs, kredi imkânları sağlanmalı; krediler hizmet yapmak suretiyle ödenebilmelidir.

2. Hizmetöncesi ve Hizmetiçi Yetiştirme :

a) Öğretmenlerin hizmetöncesi eğitimleri, çağdaş standartlara, toplumumuzun ihtiyaç ve imkânlarına uygun nitelikte öğretmenler yetiştirebilecek bir düzeye getirilmelidir.

b) Öğretmenlerin hizmetöncesi programlarında, uygulamada faaliyetlerine özel bir önem ve yer verilmeli, stajyerlik döneminde öğretmenlerin yetişmelerini sağlayan tedbirler alınmalıdır.

c) Öğretmenlerin hizmetiçinde sürekli yetişlerine ve kendilerini yenilemelerine imkan verilmeli, bu amaçla kendilerine ders araç ve gereçlerini kullanma, öğretim metotlarını geliştirme konularında sürekli hizmetiçi eğitim sağlanmalıdır.

d) Hizmetiçi eğitim programlarını başaran öğretmenlerin bu başarıları, terfi, üst göreve atanma vb. biçimde değerlendirilmeli; ayrıca, bu eğitime kredi verilerek, bunlar zamanla bir sertifikaya dönüştürülebilmeli ve bu kredileri belli ölçütlere göre üst öğretime transfer edilebilmelidir.

e) Lisans üstü eğitim için, öğretmenlik tecrübesi olanlara öncelik tanınmalı ve öğretmenlikte geçen başarılı hizmet yıllarına objektif yöntemlerle kredi verilebilmelidir. Yükseköğretim yapmamış öğretmenlerinde, hizmetiçinde yükseköğretim yapmalarını sağlayıcı tedbirler alınmalı; öğretmenlikte geçen başarılı hizmet yıllarında yükseköğretimde ve lisans tamamlama programlarında kredi verilebilmelidir.

f) Başarılı öğretmenlerin bilgi, görgülerini artırmak ve diğer ülkelerin eğitim sistemlerini inceleme fırsatları yaratmak, yurt içi ve yurt dışında toplu ve bireysel gezi ve gözlem imkânları sağlanmalıdır.

g) Yabancı dille öğretim yapan okulların öğretmenlerinin kendi üniversitele-
rimizde yetiştirilmesine ağırlık verilmeli; ayrıca bu öğretmenlerin ve diğer yabancı dil öğretmenlerinin dış ülkelerde kendi alanlarında yeterliklerini artırıcı imkânlar sağlanmalıdır.

h) 222 Sayılı Kanun hükümlerinde yer alan öğretmenlerin yaz ve güz dönemleri seminer çalışmaları, hizmetiçi eğitim faaliyetleriyle birleştirilerek, eğitim, öğreti ve yönetime etkili ve yararlı hale getirilmelidir.

3. Öğretmenlerin Çalışma Şartları :

a) Öğretmenlerin çalışma şartları izlenmeli; şartların iyileştirilmesine yönelik tedbirlerin alınmasına süreklilik kazandırılmalı; bu amaçla okul, ilçe, il, bölge ve ülke düzeyinde alınacak tedbirler plan ve programlara bağlanmalıdır.

b) Öğretmenlerin ve eğitim imkanlarının, bölgeler, iller ve okullar arasında dengeli dağılımı sağlanmalı; dengeli dağılım için konulan ölçütlerin uygulamalardaki sonuçları ilçe, il ve ülke düzeyinde sürekli incelenerek geliştirilmeli; her okul için asgari tesis, araç-gereç çeşidi ve miktarı belirlenerek, bunların sağlanması plan ve

programlara bağlanmalı; mümkün olan yerlerde, “gezici laboratuvarlar” denenmeli; mevcut öğretmen, bina, tesis ve araç-gereçten azami verim sağlayacak okul büyüklükleri (temel eğitim ve ortaöğretim için) belirlenerek bunların gerçekleştirilmesi plan ve programlara bağlanmalı; mümkün olan yerlerde bazı eğitim imkanların belirli merkezlerde toplanması, civar köy ve kasabalardaki öğrencilerin buralara otobüsle gidip gelmeleri üzerinde durulmalıdır.

c) Öğretmenlerin tayin ve nakilleri ile rotasyonlarına ilişkin kurallar açıklığa kavuşturulmalı; kuralların her öğretmen eşit uygulanması titizlikle kontrol edilmeli; uygulamaların sonuçları değerlendirilerek tayin nakil, rotasyon kuralları sürekli geliştirilmeli ve ihtiyaçlara uyarlanmalı; öğretmenleri tedirgin edecek, maddi ve manevi sıkıntıya düşürecek ve hala yetkililerce bir tehdit ve cezalandırma amacı olarak kullanılacak katı ve belirsiz kurallardan kaçınılmalı; rotasyonun kolay uygulanmasını sağlayacak maddi ve sosyal tedbirler de birlikte alınmalıdır. Atama ve yer değiştirmelerde aile bütünlüğü korunmalıdır.

ç) Mahrumiyet yerlerinde çalışmayı özendirici ve ödüllendirici (tazminat, itibari hizmet zammı, çocuklarına yatılılık, öğrenim bursu vb.) tedbirler alınmalıdır. Personel Kanununda öğretmenlerin kendine özgü bir meslek olduğu gözönünde bulundurularak tüm özlük hakları atama ve yer değiştirme gibi durumlarını düzenleyici ayrı bir personel kanunu çıkarılması üzerindeki çalışmalar sonuçlandırılmalıdır.

d) Teftiş sisteminde, öğretmenlerin başarısını yükseltmek için, müfettişlerin rehberlik görevlerine ağırlık kazandırılmalı; öğretmenlerin başarılarının pekiştirilmesi, başarısızlıklarının giderilmesi amaçlanmalıdır.

e) Öğretmenlere verilecek disiplin cezalarına ilişkin kurallar herkes için açık hale getirilmeli, tahkikatlarda objektifliği sağlayacak tüm tedbirler alınmalı; başka yere nakil, hiçbir zaman bir ceza aracı olarak kullanılmamalıdır; gereksiz disiplin cezasının, öğretmeni kıracağı, meslekten soğutacağı, hatta müteakip bozuk davranışlara davetiye olacağı unutulmamalı; bu hususta yöneticiler bilinçlendirilmelidirler.

f) Öğretmenler okulda rutin işlerden kurtarılmalı; kendilerine meslekleri ile ilgili olman konularda görev verilmemeli, eğit ve öğretimin niteliğini yükseltmeye yönelik bir çalışma içine girmeleri sağlanmalıdır.

g) Öğretmenlerin haftalık ders ve çalışma yükleri, onların görevlerini en verimli düzeyde yürütebilecekleri ölçüde tutulmalı; ders yükleri hesaplanırken, ders hazırlama, araç-gereç hazırlama, nöbet kurul, zümre toplantıları, sınıf öğretmenliği, eğitimsel kol başkanlığı, ders dışı sosyal, kültürel, sportif faaliyetler, laboratuvar, işlik hazırlığı, düzenlenmesi, korunması işleri, sınav kağıdı,, ödev okuma, sınıf mevcutları, velilerle, çevre ile ilişkilerde harcadığa zaman gibi, öğretmenlerin tüm görevleri dikkate alınarak belirlenmelidir.

h) Okul yöneticilerinin yetiştirmelerine önem verilmeli; yöneticiler okulda huzurlu ve verimli bir çalışma ortamı yaratabilecek bir öğretim kadrosu, öğrenciler ve veliler arasında işbirliği, gönül birliğini sağlayabilecek niteliklere kavuşturulmalıdır.

I) Öğretmenlere mesleklerinde ilerleme imkanları sürekli açık tutulmalı; belli şartları yerine getiren öğretmenlerin, meslekte en üst yönetim, uzmanlık ve akademik düzeylere yükselebilmeleri sağlanmalıdır. Bu konuda Yükseköğretim Kurumu ile ilgili üniversiteler arasında işbirliği halinde, kurallar belirlenmeli; bunlar herkese eşit uygulanmalı; maddi imkansızlık ve büyük şehirlerden uzakta görevli bulunma, meslekte ilerlemeyi ve üst öğrenim görmeyi engelleyici bir öge olmaktan çıkarılmalı; bu amaçla öğretmenlere belli şartlar altında izinlilik (veya görevlilik) gibi kolaylıklar sağlanmalıdır.

i) Öğretmenler için onların meslekî niteliklerini ve genel kültürlerine artıracak her çeşit kitaplar (öğretmen kılavuz kitapları, meslekî konulardaki kitaplar ve diğerleri) hazırlatılmalı veya satın alınmalı; bunların öğretmenlere parasız verilmesi; bazı temel kitapların da okul kitaplıklarına gönderilmesi sağlanmalıdır.

j) Öğretmenler, meslekî faaliyetlerini olumsuz olarak etkileyebilecek, onları tedirgin edecek, iş güvencelerini zayıflatacak veya ortadan kaldıracak her çeşit keyfi hareketlere karşı yeterince korunmalı; yönetim öğretmenlere sahip çıkmalı ve bunu her vesile ile belli etmelidir. Öğretmen kanun ve yönetmeliklerine göre hizmet görürken, yönetimin destek ve koruyuculuğunu arkasında hissetmelidir. Öğretmenin kendi teşkilatında saygınlığı sağlanmalıdır.

k) Öğretmenin kendisinde, yönetimden, çevresinden, kanun yönetmelik ve programlarla ders araç ve gereçlerinden kaynaklanan sorunları giderilmeli; öğretmen, öğretme işinde daha aktif bulunma düzeyine getirilmelidir.

l) Kalkınma öncelikli yörelere, denenmiş ve başarılı olmuş öğretmen ve yöneticilerin gönderilmesi için özendirici tedbirler alınmalı, şartlar geliştirilmelidir.

m) Başarılı öğretmenler, maddi ve manevi yönden ödüllendirilmeli; çalışanla çalışmayan arasındaki fark, objektif olarak ortaya konulmalıdır.

n) Yöneticilerin seçim ve atamaları, gerekli yönetmelilerle objektif ilke ve kuralarda bağlanmalıdır.

o) Kadro kanunu çıkıncaya kadar, öğretmenlerin mağduriyetlerini önleyici önlemler kısa süre içinde alınmalıdır.

ö) Temeleğitim okullarının, özellikle köy ilkokullarının her türlü yönetim ve eğitim giderleri Devletçe karşılanmalıdır.

4. Hayat Şartları :

a) Öğretmenlerin hayat şartları sürekli incelenmeli; iyileştirilmesine yönelik tedbirlere süreklilik kazandırılmalı; bu amaçla okul, ilçe, il, bölge ve ülke düzeyinde plan ve programlar yapılmalıdır.

b) Öğretmenlerin sayısının diğer mesleklerdekilere göre çok fazla oluşu, öğretmenlerin maaş ve ücretlerini yükseltmeye ve hayat şartlarını iyileştirmeye yönelik sosyal hizmetlerin yerine getirilmesini ve gerekli tedbirlerin alınması kısıtlayıcı bir etken olmaktan çıkarılmalıdır.

c) Öğretmenlerin kadro tıkanıklığı nedeniyle terfi edememeleri mutlaka önlenmeli; her ne sebeple olursa olsun, kendisinden beklenen hizmeti yapan bir öğretmenin zamanında terfi etmesi sağlanmalıdır. Kadrosuzluk, emeklilikte emsallerinden daha az maaş almaya neden olmamalıdır.

d) Özellikle köylerde ve mahrumiyet bölgelerinde, yeter sayıda lojman yapılması bir plan ve programa göre sağlanmalıdır. Büyük şehirlerde ve il merkezlerinde ve diğer yerleşim alanlarında öğretmenlere toplu konut yaşamı planlanmalı ve bu projeye ivedilik kazandırılmalıdır.

e) Zorunlu rotasyon durumunda öğretmenlere taşınma giderleri gerçek harcamalara göre ödenmeli; yeni tayin edilen yerlerde lojman yoksa ve ev sahipleri yıllık peşin kira istiyorlarsa, bu para öğretmenlere devlet bankalarınca düşük faizle borç olarak verilmeli.

f) Rotasyona tabi tutulan öğretmenin benzeri okul bulunmayışı nedeniyle yanına getiremediği çocukları yatılı bir okula yerleştirilmeli ve öğretmene “Çocuk okutma yardımı” yapılmalıdır.

g) Kışı uzun süren yörelerdeki öğretmenlere yapılan yakacak yardımı artırılmalıdır.

h) Büyük şehirlerde çalışan öğretmenlere belediye otobüslerinde indirim yapılmalıdır. Öğretmenlerin hava, deniz ve kara taşıtlarından indirimli olarak yararlanmaları sağlanmalıdır.

ı) Öğretmen evlerinin yapımı, bir plan ve programa göre tamamlanmalıdır.

i) Öğretmen ailelerinin tatil aylarında yararlanabileceklerin dinlenme tesislerinin yapımı için, elverişli hazine arazileri belirlenmeli, bunların Milli Eğitim Bakanlığı’na devredilmesi sağlanmalı ve tesis yapımı, bütçe imkanlarına göre, bir plan ve program dahilinde sürdürülmelidir. Bir yandan da, elverişli okulların eksiklerini gidererek, dinlenme amacıyla kullanılmaları sağlanmalıdır. Halen bu amaçla kullanılan okulların, daha elverişli hale getirilmesi için gerekli tedbirler alınmalıdır.

j) Öğretmen çocukları için kreş ve çocuk yuvaları, anaokulları açılması üzerinde durulmalı, bu amaçla, bir geçiş döneminde, mevcut okulların elverişli sınıflarından yararlanılması yolları aranmalıdır.

k) Doğum yapan öğretmenlere, isterlerse, bir öğretim yılına kadar, “Maaşsız izin” verilmesi, bu süre içinde diğer sosyal haklardan, yararlandırılmaları imkanları aranmalıdır.

l) Öğretmenlerin sağlık hizmetlerinden yeterince, yararlanmaları sağlanmalı, büyük şehirlerde dispanserler açılmalı ve “öğretmen hastaneleri” kurulması imkanları araştırılmalıdır.

m) Köylerde ve mahrumiyet bölgelerinde çalışan öğretmenlere, yazın dinlenme yerlerinde öncelik verilmeli, ayrıca bu iş hizmetiçi eğitim kursları haline de getirilerek, kendilerine yol parası ve yevmiye verilmesi de sağlanmalıdır.

n) Köylerde görev yapan öğretmenler için belli zamanlarda, bütün öğretmenlerin birlikte olabilecekleri moral geceleri, sorunların tartışıldığı mesleki bilgi ve deneyim alışverişinin yapıldığı toplantılar düzenlenmeli; bu tür etkinlikler süresince de öğretmenler izinli sayılmalıdır.

5. Uzmanlarla İlgili Teklifler :

a) Uzmanların görevleri ve çalışma alanları açıkça belirlenmeli ve buna uygun çalışma ortamı yaratılmalıdır. Ayrıca, yöneticiler uzmanlık alanlarında bilgi sahibi kılınmalıdır.

b) Uzmanlar, uygulama alanlarında yeterli ve etkili olacak nitelikte yetiştirilmeli ve atamalarda bu husus ön planda tutulmalıdır.

c) Uzmanların okuldaki çalışmalara etkin olarak katılabilmeleri için, belirli bir süre öğretmenlik deneyimi kazanmalarına ihtiyaç görülmektedir. Bu nedenle, uzman yetiştirmede en az (5) yıllık öğretmenlik deneyimine sahip bulunanlara öncelik verilmelidir.

ç) Eğitim uzmanlarına alanlarıyla ilgili her türlü araç-gereç, kılavuz ve meslek yayınları sağlanmalıdır.

d) Okullarda ve kurumlarda çalışan uzmanlara, diğer personeli tanınan özlük hakları ve ders ücretleri aynı düzeyde verilmelidir.

6. 1961-1987 YILI GENEL DEĞERLENDİRME

Çok önemli konuların görüşüldüğü ve önemli kararların alındığı Milli Eğitim Şûraları eğitim açısından büyük önem taşımaktadır. Fakat durum şu ki, kararların çoğu uygulamaya geçmemiş, kağıt üzerinde kalmıştır. Bu şûralardan, 1962 tarihli VII. Şûra, ilköğretimle ilgili alınan kararlar açısından büyük önem arz etmektedir. Fakat, uygulama açısından baktığımızda, uygulamaya yansıyan kararlar çok azdır. Bu dönemin en önemli özelliği, 222 sayılı İlköğretim Kanunu'nun kabul edilmiş olmasıdır. Bu kanunla eğitimde büyük yenilikler gerçekleştirilmiştir. Devamında ise, 1970 tarihli VIII. Milli Eğitim Şûrası gelmektedir. Bu şûranın gündemini ortaöğretim ve yüksek öğretim oluşturmaktadır. Bu nedenle ilköğretime dair kararlar yer almamaktadır. VII. Ve VIII. Milli Eğitim Şûralarında alınan kararların büyük ölçüde uygulamaya konulmadığını görüyoruz (Büyükkarcı, S.10,2000,211). 1974 tarihli IX. Şûra ise, uzun süren durgunluktan sonra hareketlenmenin görüldüğü, ilköğretimle ilgili alınan kararların hemen hemen hepsinin uygulamaya geçtiği şûradır. Bu dönemde Milli Eğitim Temel Kanunu kabul edilmiştir. Bu şûraya, 1961-1987 yılları arasında toplanan en

verimli şura diyebiliriz. Devamında ise, 1981 tarihli X. Şûra toplanmıştır. Bu şura, uygulama süresi en kısa süren şuradır. Bu dönemde pek verimli geçtiği söylenemez. 1982 tarihli XI. Şûrada ise, ilköğretime dayalı herhangi bir karar alınmamıştır. Bu şurada öğretmen ve eğitim uzmanlarının sorunları görüşülmüştür. Şûralarda alınan kararların uygulamaları, dönemin Milli Eğitim Bakanları ve hükümetleriyle de alakalı olduğu görülmektedir. Alınan kararlar kimi hükümet programlarında gösterişten ibaret kalmış, kimi programlarda ise gerçekten uygulanmaya çalışılmıştır.

Nüfus Sayımı Yıllarına Göre İlköğretimde Okullaşma Oranları
(Kalaycı, 1988, 140)

YILLAR	ÇAĞ NÜFUSU 7 - 12	GERÇEKLEŞEN TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI	OKULLAŞMA ORANI %
1927	2.032.863	461.985	23
1935	2.406.688	688.102	29
1940	2.714.443	955.957	35
1945	2.022.179	1.357.740	45
1950	2.917.854	1.616.626	55
1955	3.253.072	1.983.668	61
1960	4.275.350	2.866.501	67
1965	5.063.565	3.065.736	78
1970	6.024.594	5.034.757	84
1975	5.988.800	5.689.300	95
1980	5.775.925	5.618.697	97

Türkiye’de Nüfusun Okur-Yazarlık Oranı (1927-1980) Kalaycı,1988, 141)

YIL	TOPLAM NÜFUS	OKUR - YAZAR OLANLARIN ORANI
1927	13.648.000	11.0
1930	14.448.000	19.2
1935	16.158.000	20.4
1940	17.821.000	22.4
1945	18.790.000	29.0
1950	20.947.000	33.6
1955	24.065.000	40.9
1960	27.755.000	40.1
1965	31.391.000	48.1
1970	35.605.000	55.0
1975	40.347.000	61.9
1980	45.218.000	66.7

IX. BÖLÜM

1987- 2006 YILLARI ARASINDA TOPLANAN ŞÛRALAR

1. XII. ŞÛRA VE UYGULAMALARI (18-22 TEMMUZ 1988)

Onikinci Şûra'da Türk Eğitim Sistemi, yüksek öğretim, öğretmen yetiştirme, eğitimde yeni teknolojiler, Türkçe ve Yabancı Dil eğitimi- öğretimi; eğitim finansmanı, öğretim programları konu olmuştur. Bu şura, 18-22 Temmuz 1988 tarihlerinde Bakan Hasan Celal Güzel'in başkanlığında toplanmıştır. Bu Şûra'da (Binbaşoğlu, 1999, 187):

1. Türk Eğitim Sistemi
2. Yüksek Öğretim
3. Öğretmen Yetiştirme
4. Eğitimde Yeni Teknolojiler
5. Türkçe ve Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi
6. Eğitim Finansmanı
7. Öğretim Programları konuları üzerinde durulmuştur.

Öğretmen yetiştirme ile ilgili komisyonun kararları arasında; (Binbaşoğlu, 1999, 187) :

1. Genel kültür programının 21. yüzyıl gereklerine göre artırılması;
2. Öğretmen yetiştiren okullarda mevcut dersler arasına bir de “Milli Kültür” dersinin konması;
3. Öğretmen yetiştirecek okullara girecek öğrencilerin orta öğretim kurumlarında yönlendirilmeye başlaması;
4. Eğitim Yüksek Okullarının iki yıldan dört yıla çıkarılması gibi kararlar alınmıştır. Bunlardan bir kısmı gerçekleşmiştir.

II. Özal Hükümeti (27.12.1987-9.11.1989) programında ikili öğrenimin kaldırılmasını, sınıflardaki öğrenci sayısının azaltılmasını hedef alıyoruz. Bugüne kadar

yapılan uygulamalar ve sonuçları değerlendirilerek, YÖK Kanunu günün şartlarına göre değiştirilecektir (Hükümet Programlarında Eğitim, 1988, 49).

Akbulut Hükümeti (9.11.1989-.23.06.1991) programında eğitimde ve öğretimde fırsat eşitliğinin sağlanacağına, Türkçe'nin doğru ve güzel konuşulması ve yazılması için gerekli bütün tedbirler alınacağına, her seviyede eğitim ve öğretimde başta T.V. ve bilgisayar olmak üzere teknolojinin imkanlarından en ileri safhada istifade edileceğinden bahsedilmiştir. İlk ve orta öğretimde ikiliğin kaldırılmasından ve sınıflardaki öğrenci sayısının azaltılmasını hedeflemişlerdir (Hükümet Programlarında Eğitim, 1988, 52).

XII. Milli Eğitim Şûrası'nda alınan kararlara göre, yabancı dil derslerinde kademeli olarak "basamaklı kur sistemi" uygulamaya konulmuştur. Buna göre, ortaokulların 1. sınıflarında 3 saat olan yabancı dil 5'e çıkarılmıştır. Ayrıca, ev ödevi konusunda ilkokul 1., 2., 3. sınıflarda ev ödevi verilmemesi kararlaştırılmış, 4. ve 5. sınıfta ise ödevlerin öğrencinin günde saatinden fazla zamanını almaması şeklinde düzenlenmesi kararlaştırılmıştır. Ders kitapları seçimi konusunda, ders kitaplarının tek şubeli sınıflarda sınıf öğretmeni tarafından seçilmesi, birden fazla şubesi olan sınıflarda ise kitapların okul müdürü tarafından seçilmesi kararlaştırılmıştır.

2. XIII. MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASI (15-19 OCAK 1990)

Onüçüncü Şûra'da yaygın eğitim konuları ele alınmıştır. Bu şura, 15-19 Ocak 1990 tarihlerinde Bakan Avni Akyol başkanlığında toplanmıştır. Yaygın eğitim sisteminin, ülkemizin ihtiyaçlarına daha iyi cevap verebilecek bir yapıya kavuşturulması için çeşitli kuruluşlarca yapılan çalışmaları bir araya getirmek, kazanılan tecrübeleri hizmete sunmak ve yapılacak çalışmalara ışık tutmak amacıyla, Cumhuriyet dönemi eğitim tarihinde ilk defa gündemi tek maddeden oluşan ve konusu "YAYGIN EĞİTİM" olan XIII. Milli Eğitim Şûrası toplanması sağlanmıştır. Ankara'da toplanan bu Şûra'da (Akyol, 1991, 35);

- Yaygın Eğitimde Kavram, Kapsam ve Eğilimler,
- Yaygın Eğitimde Yatırım ve Finansman,
- Yaygın Eğitimde Personel Konuları görüşülmüş ve uygulamaya dönük önemli kararlar alınmıştır.

Şûra'da alınan kararlar kademeli olarak uygulamaya konulmuştur. Şûra'nın uygulamaya konulan kararlarından biri, yaygın eğitim yoluyla kazanılan bilgi ve becerilerin örgün eğitimde değerlendirilmesidir. Yıllarca, İCRA Planlarında yer almasına rağmen, bir türlü uygulamaya konulamayan örgün-yaygın eğitim arasındaki geçişleri ilk olarak Lise Mezunların Meslek Edindirme (LİMME) Projesi ile sağlanmıştır. Örgün eğitimde karşılığı bulunan meslek alanlarında hazırlanan yaygın eğitim programlarını tamamlayanlara, ilgili bölümün meslek lisesi diploması verilecektir. Eğitim tarihimizde ilkokul düzeyinin üzerinde ilk defa yaygın eğitimde alınan belgelerin diplomaya dönüştürülmesini sağlayan bu uygulama geliştirilerek, vatandaşlarımızın eğitim seviyelerinin yükseltilmesine önemli katkıda bulunulacaktır. Halk eğitimi merkezlerine atanacak müdür ve rehber öğretmenlerde aranılan nitelikler yükseltilmiştir. Bu kurumlara rehber öğretmen olarak atanacaklarda mesleki ve teknik öğretim alanında yüksek öğrenimi bitirmiş olmak, müdür olarak atanacaklarda ise lisans düzeyinde yüksek öğrenimi tamamlamış olma şartları aranmaktadır. Şûra kararlarına uygun olan bu uygulamaların amacı, halk eğitim merkezlerince vatandaşlara götürülen yaygın eğitim hizmetlerinin niteliğini yükseltmektir (Akyol, 1991, 39).

İlköğretimden yükseköğretime kadar temel konuları, öncelikli sorunları görüşmek, tartışmak ve uygulamaya yön verecek yeni düzenlemeleri yapmak amacı ile 16-17 Nisan 1990 tarihleri arasında Başbakan Yıldırım Akbulut, ilgili bakanlar, YÖK, Valiler, Rektörler ve İl Milli Eğitim Müdürlerinin katıldıkları "Milli Eğitim Uygulamalarında Koordinasyon ve İşbirliği Zirve Toplantısı" yapılmıştır (Akyol, 1991, 45).

Bu dönemde Yılmaz Hükümeti (3.7.1993-13.10.1993) programında, çağdaş gelişmenin bir boyutu olarak eğitimde bilgisayar, TV, video gibi teknolojilerin kullanımı yaygınlaştırılacak; bu amaçla televizyon kanallarından biri öğretim ve eğitime tahsis edilecektir (Hükümet Programlarında Eğitim, 56.) Demirel Hükümeti (28.11.1991-3.7.1993) ise, doğumundan başlayarak her Türk yurttaşının öğrenimi ve eğitimi devletin yükümlülüğünde olacak ve parasız eğitim esas kılınacaktır. Zorunlu eğitim ise en az 8 yıl olacaktır, vaatlerinde bulunmuşlardır (Hükümet Programlarında Eğitim, 1988, 57).

Yaygın Eğitim konusu üzerine toplanan bu şûra, 1988- 1991 yıllarında Avni Akyol'un Milli Eğitim Bakanlığı yaptığı dönemde Milli Eğitim Temel Kanunu'nda

belirtilen genel amaç ve temel ilkeler doğrultusunda eğitim sistemimizde yeniden düzenleme, geliştirme ve iyileştirme çalışmaları kapsamında ölçme ve değerlendirme sistemine ait esasların yeniden tespiti, imla birliğinin sağlanması, ders kitapları ve eğitim araçları ile ilgili yönetmeliklerin yeniden düzenlenmesi Milli Eğitim Akademisi Kuruluş Kanunu tasarısının hazırlanması ile birlikte 9 alanda program geliştirmek üzere toplam 13 özel ihtisas komisyonu kurulmuştur.

3. XIV. MİLLİ EĞİTİM ŞÛRASI (27-29 EYLÜL 1993)

Şura, 27-29 Eylül 1993'te Ankara'da Milli Eğitim Bakanı Nevzat Ayaz'ın başkanlığında toplanmıştır. Bu şura'da Milli Eğitimin örgütlenmesi, yönlendirme, eğitim kurumlarının yönetimi ve yöneticiliği, öğretim yöneticilerinin yetiştirilmesi, anmaları ve yer değiştirilmeleri ile eğitim yönetiminde denetim sorunları üzerinde durulmuştur. Alınan pek çok karar arasında şunlar vardır (Binbaşıoğlu, 1999, 189):

1. Talim ve Terbiye Kurulu'nun kuruluş ve görev esasları yasa ile düzenlenmelidir.
2. Eğitim Araştırma ve Geliştirme Dairesi, Talim ve Terbiye Dairesi içine alınmalıdır.
3. Orta öğretim ile meslek ve teknik öğretimde yeni bir yapılanmaya gidilmelidir.
4. Milli Eğitim Akademisi'ne işlerlik kazandırılmalıdır.
5. Projeler için bir daire başkanlığı kurulmalıdır.
6. Eğitim yöneticiliğinde uzmanlaşma aranmalıdır.
7. Sicil yönetmelikleri daha saydam bir hale getirilmelidir.
8. Eğitim yöneticiliği politik etkilenmelerden uzaklaştırılmalıdır.
9. Müfettişler, denetleyecekleri kimselerden daha üst bir eğitim görmelidir.
10. Her kurumun özelliklerine uygun teftiş formları hazırlanmalıdır.

Bu dönemde Çiller Hükümeti (25.06.1993-05.10.1995) programında, laik, evrensel, Cumhuriyetçi, mili kültürü geliştirici, yaratıcı, özgür düşünceye dayalı bir eğitim politikası esastır. Kişilik sahibi, nitelikli insan yetiştirmek amaçtır. Eğitimde kaliteye, çağdaşlığa ve fırsat eşitliğine önem verilecektir. Eğitim teknolojisinin kalitesi

arttırılacak bilgisayar kullanımına, donanım ve yazılımına önem verilecektir. (Hükümet Programlarında Eğitim, 1988, 61). Çiller Azınlık Hükümeti (30.10.1995-06.03.1996) programında ise, 8 yıllık zorunlu temel eğitimin gerçekleştirilmesi için gerekli yasal düzenlemeler süratle tamamlanacaktır. Temel eğitimin teknolojik alt yapısına büyük önem vermemiz gerekmektedir. Hiçbir fedakarlıktan kaçınmadan en ileri teknolojiyi ve dünyadaki uygulamaların en iyisini Türkiye'ye getirmek kararında olduklarını belirtmişlerdir (Hükümet Programlarında Eğitim, 1988, 63).

XIV. Şûra, eğitim yönetimi ve eğitim yöneticiliği ve okul öncesi konularını görüşmek üzere toplanmıştır. Bu nedenle, ilköğretimle ilgili karar alınmamıştır.

4. XV. MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASI (13-17 MAYIS 1996)

Şura, 13-17 Mayıs 1996 tarihlerinde Bakan Turhan Tayan'ın başkanlığında Ankara'da toplanmıştır. Şûra'da İlköğretim ve Yönlendirme Komisyonu 81 karar almıştır. Bunlar arasında eğitim ve öğretimin “öğretmen merkezli” olmaktan çıkarılarak “öğrenci merkezli” olması, her okulda bir rehberlik merkezi kurulmasının güçlüğü karşısında rehberlik ve araştırma merkezlerinin çoğaltılması, vekil öğretmenliğin kaldırılması, “ilköğretimin kesintisiz 8 yıl zorunlu” olarak uygulanması vardır. Ayrıca “ders kitaplarının yeniden kullanılması”na olanak sağlayıcı bir sistem geliştirilmesi de vardır (Binbaşoğlu, 1999, 189).

Bu dönemde Yılmaz- Çiller Hükümeti (10.3.1996-6.7.1996) programında, zorunlu eğitimin asgari 8 yıla çıkarılacağı vurgulanmıştır. Erbakan- Çiller Hükümeti (6.7.1996-10.7.1997) programında ise, zorunlu eğitimin 8 yıla çıkarılacağı, öğrencilerin ilgi ve kabiliyetlerine göre çeşitli meslek alanlarında eğitim görebilmeleri için ilköğretimin ikinci kademesinde yönlendirme sistemine işlerlik kazandırılacağı vaat edilmiştir (Hükümet Programlarında Eğitim, 1988, 68). Yılmaz- Ecevit- Cindoruk Hükümeti (10.7.1997-11.01.1999) programında ise, 8 yıllık zorunlu ilköğretim, kesintisiz olarak uygulamaya konulacaktır. 8 yıllık ilköğretime geçilirken, gerek mesleki ve teknik liseler bünyesindeki ortaokullara halen devam etmekte olan çocuklarla, çıraklık eğitimi gören çocukların kazanılmış hakları korunacaktır (Hükümet Programlarında Eğitim, 1988, 71).

Onbeşinci Şûra'da, ilköğretimin 8 yıla çıkartılması kararlarının alınması sırasında yaşananlar, şuraya siyaset ve din istismarı taşımaktan çekinmeyen kimi milletvekillerinin takındıkları tutum dikkatlerden kaçmamıştır. Bu şuradan ancak bir yıl sonra ve nice zorlamalarla Meclis gündemine taşınan 8 yıllık zorunlu eğitimin, 1970'lerden beri ertelene ertelene nasıl çetin bir savaşımla yasalaştığını ise Türk toplumunu hayretle izlemiş; bu zor dönemeç, aynı zamanda ulusça verilen bir sınav olmuştur (Sakaoğlu, 2003, 275).

1966 yılı, 15. Milli Eğitim Şûra kararlarına göre, ilköğretimle ilgili olarak 8 yıllık zorunlu ilköğretim uygulamasına geçmeden önce ilköğretimin amaçları ve ders programlarının uygulanarak yeniden düzenlenmesi, küçük yerleşim birimlerinde öğrencilerin 8 yıllık zorunlu ilköğretimden yararlanabilmeleri için, YİBO ve PİO okul sisteminden faydalandırılması ve 6., 7. sınıflarda seçmeli derslere işlerlik kazandırılması yer almıştır.

5. XVI. MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASI (22-26 ŞUBAT 1999)

XVI. Milli Eğitim Şûrası 22 Şubat 1999 tarihinde şu konuları görüşmek üzere toplanmıştır:

- 1- Mesleki ve teknik eğitimin orta öğretim sistemi bütünlüğü içinde ağırlıklı olarak yeniden yapılandırılması,
- 2- Okul ve işletmelerde meslek eğitimi ve istihdam,
- 3- Mesleki ve teknik eğitim alanına öğretmen ve yönetici yetiştirme,
- 4- Mesleki ve eğitimde finansman.

XVI. Şûra, mesleki eğitim konuları üzerinde toplandığından burada ilköğretimle ilgili olarak sadece öğrencilerin 8 yıllık ilköğretim sonunda mesleki eğitime yönelmeleri için öğrencilere mesleki eğitimi tanıtıcı kararlar alınmıştır. İlköğretimle ilgili alınan kararlardan bazıları şunlardır:

- 1- İlköğretim bütün sınıflarında meslek alanlarına tanıtıcı etkinliklere yer verilmelidir.
- 2- İlköğretimin bütün sınıflarında yaz dönemlerinde öğrencilerin kültür, beceri kazanmalarına ve yönelmelerine dönük kurslar açılmalıdır.

3- Sekizinci sınıflarda meslekleri tanıma ve yöneltmeye ağırlık verilmeli, öğrenciye en uygun olduğu düşünülen alan konusunda; öğrencinin kişisel dosyasındaki bilgiler, öğretmen değerlendirilmesi, başarı notları dikkate alınarak, oluşturulacak tavsiye kararı ilköğretim dönemi sonunda öğrenci ve velisine bildirilmelidir.

Alınan kararlardan da görüldüğü üzere bu şurada, mesleki ve teknik eğitime ağırlık verilmiş, ilköğretime dair alınan kararlarda bile meslek eğitimi ön planda tutulmuş, kararlar bu doğrultuda alınmıştır.

6. 1988- 2006 YILI GENEL DEĞERLENDİRME

Şûralar Türk toplumunun hızla değişen ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir eğitim, sisteminin kurulabilmesi ve eğitimle ilgili özel meselelere çözümler aranması konularına yer verilmiş, tartışılmış ve önemli kararlar alınmıştır (Büyükkarcı, S.10, 2000, 204). Dokuzuncu bölümden de anlaşılacağı üzere şûralarda ilköğretimle ilgili kararlara çok az yer verilmiştir. İlköğretimle ilgili yer verilen kararların çoğu ise uygulanmamış, aksaklıklar giderilememiş eğitimle ilgili sorunlar günümüze kadar yansımıştır. Bu zaman aralığında, on beşinci şura diğerlerine oranla daha verimli olmuştur. Bu şurada sekiz yıllık eğitim konusu tartışılmış ve uygulamaya konmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak eğitim için pekte verimli adımlar atılamamıştır. Geçmişteki sorunlar günümüzde de devam etmekte, alınan kararlar çoğu uygulanmamakta, hükümetler eğitime kendi istekleri doğrultusunda yön vermektedirler.

Türk Milli Eğitiminde son yıllarda yapılan en önemli değişiklik şüphesiz 16 Ağustos 1997’de kabul edilen, 18 Ağustos 197 tarihinde yürürlüğe giren 4306 sayılı “8 Yıllık Zorunlu Eğitim Kanunu”dur. Bu kanuna göre, artık zorunlu eğitim beş yıl değil, sekiz yıldır. Milli Eğitim Bakanlığı yetkilileri 21. yüzyıla girdiğimiz bu günlerde bu sürenin en az 11 yıl olması gerektiğini ve bununla ilgili hazırlıklar başlanıldığını belirtmektedirler (Büyükkarcı, S.10,2000,214).

MEB tarafından 2005-2006 ders yılında ilköğretim programları uygulanmaya başlaması ise, yakın zamanda yapılan en önemli gelişmedir. Bu programla birlikte yapılandırmacılık ilkesi, yurdumuz Türkiye ve eğitim sistemimiz bakımından değişik bir adım olarak idrak edilebilir.

SONUÇ

Eğitim, insanların birbiriyle iletişim kurmalarını, kültürlerini devam ettirmelerini sağlayan bir süreçtir. Bu nedenle, her toplum için eğitim ön planda olmuştur. Türk toplumunda da durum böyledir. Türkler, Müslüman olmadan önceki dönemlerinden yani başlangıçtan itibaren sürekli bir eğitime tabi tutulmuşlardır. O dönemlerde eğitim okuma- yazma geleceğe dair bir meslek sahibi olmak gibi hedeflere dayanmıyordu. Müslüman olmadan önceki Türkler'den olan Hunlar için eğitim ok atmak, kılıç kullanmaktan ibaretti. Çünkü Hunlar atlı göçebe bir toplumdur. Bu nedenle kendilerini korumak için iyi savaşmaları gerekiyordu. Buradan da anlaşılacağı üzere, eğitim aynı zamanda insanların yaşamlarını sürdürmelerini sağlayan bir unsurdur. Göktürklerde ise eğitim, Hunlar'inkine benzer nitelikteydi, tek farkı, Göktürkler'in kendilerine özgü bir alfabelerinin olmasıydı. Bu nedenle günümüze yazılı eserler bırakmışlardır. Uygurlarda ise, durum daha farklıydı. Uygurlar Maniheizm dinini benimsemişler, bu nedenle de savaşçılık özelliklerini kaybetmişlerdir. Uygurların da kendilerine özgü alfabeleri vardı. Bu dönemde kitaplar basılmış, okur yazar sayısı çoğalmıştır. Bu nedenle Uygurlar eğitim seviyeleri yüksek bir toplum olarak kabul edilmektedirler.

Türkler'in Müslüman olmalarından sonraki döneme bakıldığında durumun çok daha farklı olduğu görülmektedir. Karahanlılar döneminde ilk kez okul kurulmuştur. Bu dönemde önemli düşünürler yetişmiş, önemli eserler ortaya koymuşlardır. Gazneliler döneminde de durum aynıdır. Eğitime verilen önem gün geçtikçe artmaktadır. Bu dönemde eğitim kurumları medreselerdir. Medreselerde verilen eğitim dini ağırlıktaydı. Selçuklularda ise, medreseler yaygın eğitim kurumları haline gelmiştir. Ülkenin her tarafında açılan medreselerde okutulan dersler Arapça'ydı. Bu dönemde devlet adamları da eğitime büyük önem veriyorlar, öğretmenlere saygı gösteriyorlardı.

Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile eğitimde yenileşme hareketleri başlamış, Sıbyan okulları açılmıştır. Küçük yaşlarda bu okullara alınan çocuklar ücretsiz eğitiliyorlardı. Daha önce açılan medreseler ise, bu dönemde de varlıklarını devam ettirmişler, toplumun önde gelen eğitim kurumları olmuşlardır. Fakat, günümüz eğitimi ile

karşılaştırıldıklarında pek de verimli oldukları söylenemez. Çünkü, medreselerde eğitimin temelini dayak oluşturunuyordu. Dayak ile daha verimli olunacağına inanılıyor, istenmedik bir davranış gösteren bir öğrenci hemen falakaya yatırılıyordu. Zaman içerisinde medreseler amaçlarından sapmış, niteliksiz insanlar öğretmen olmuş, medreseler kokuşmuş, pis eğitim yuvaları haline getirilmiştir. Osmanlı Devleti'nde bir de Enderun adında eğitim kurumları vardı. Bu kurumlar saraya eleman yetiştiriyordu. Fakat, diğer okullar gibi bu da amacından sapmış, zararlı hale gelmeye başlamıştır. Bu nedenle kapatılma yoluna gidilmiştir. Bunların yanında zaviyeler, tekkeler açılmıştır. Fakat açılan bütün bu okullar kendi menfaatleri doğrultusunda çalışmış, verimli olamamışlardır. Verimli olamadıkları gibi topluma zararlı hale gelmişler, bu nedenle kapatılmışlardır. Osmanlılar'da yenileşme hareketleri ile bir çok askeri ve sanat okulları açılarak gençler mesleki eğitime yönlendirilmişlerdir. Meşrutiyet dönemine doğru devleti eğitimin kurtarılacağı inancı artmış, bu nedenle yüksek okullar açılmış, eğitimle ilgili bir çok kanun çıkarılmıştır.

Milli Mücadele yıllarında ise, eğitim alanındaki çalışmalara devam edilmiştir. Her ne kadar ülke tehdit altında olsa bile, eğitimde ilerleme yoluna gidilmiş, eğitim her şartta önemsenmiştir. Çünkü bu dönemde ülkeyi asıl eğitimin kurtaracağı inancı vardı. Milli Mücadele yıllarında en önemli yenilik Maârif Kongresi'nin toplanması olmuştur. Devamında ise, Birinci Heyet-i İlmiye (1923) toplanarak eğitim ile ilgili önemli kararlar alınmıştır. Alınan bu kararlar uygulanarak eğitimdeki aksaklıklar giderilmeye çalışılmıştır. 1923 yılında Cumhuriyet'in İlânı ile ülkede oluşan olumlu ortam Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nu (124) beraberinde getirmiştir. Bu kanunla eğitim-öğretim işleri Maârif Müdürlüğü'ne bağlanmıştır. Azınlık ve yabancı okullara sınırlılıklar getirilmiştir. Medreseler, tekke ve zaviyeler kapatılmıştır. Ardından Heyet-i İlmiye (1924) toplanarak eğitimle ilgili çalışmalara devam edilmiştir. 1925 yılında da Üçüncü Heyet-i İlmiye toplanmıştır. Atatürk Dönemi diyebileceğimiz bu Heyet-i İlmiyeler Döneminde önemli yenilikler yapılmıştır. Alınan kararlar uygulanmış, eğitimde mesafeler katedilmiştir. Millet mektepleri, Halk evleri açılmış, üniversite reformu yapılmıştır.

1939 yılında Heyet-i İlmiyeler yerini Milli Eğitim Şûralarına bırakmıştır. Eğitim tarihi açısından dönüm noktası olan Milli Eğitim Şûraları ilk kez 1939 yılında toplanmıştır. Şûralar, eğitim ile ilgili sorunların görüşüldüğü ve önemli kararların alındığı toplantılar olması yönünden büyük önem taşımaktadır. Araştırmada 1939-1961 yılları bir bölüm olarak incelenmiştir. Bu yıllar arasında altı şura toplanmıştır. Bu dönemde alınan kararların hemen hemen hepsinin uygulamaya geçirilmesi eğitim açısından büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle eğitim Şûraları açısından en verimli dönemin 1939-1961 yıllarını kapsayan dönem olduğunu söyleyebiliriz.

Tezin asıl konusunu 1961-1987 yılları hazırlanan şûralar kapsamaktadır. Bu yıllar arasında beş tane şura toplanmıştır. Alınan kararlar sorunların çözümüne yönelik olduğu halde kararların uygulamaya yansımadağı görülmektedir. VII. Şûra ilköğretimde alınan kararlar açısından, tam olarak olmasa da kısmen uygulanmaya çalışılmıştır. Fakat, VIII. şurada bunu söylemek mümkün değildir. Alınan kararlar uygulamaya geçmemiştir. IX. Şûra da ise durum farklıdır. XI. Şûra için, bu dönemin en verimli şurası diyebiliriz. İlköğretimle ilgili alınan kararların hemen hemen hepsi uygulanmaya çalışılmıştır. Eğitimde önemli yenilikler yapılmış, önemli kanunlar çıkarılmıştır. Bunlardan en önemlisi Milli Eğitim Temel Kanunu'dur. X. Şûrada ise, ilköğretimle ilgili önemli bir gelişme olmamıştır. Zaten bu şura, bir yıl gibi kısa bir süre gündemde kalmıştır. XI. Şûra da ise, ilköğretimle ilgili karar bulunmamaktadır. Bu şurada öğretmen ve eğitim uzmanlarının sorunları görüşülmüş, çözüm yolları aranmıştır. Görülüyor ki, 1961-1987 yıllarını pek de verimli geçmemiştir. Alınan kararlar kağıt üzerinde kalmış, uygulanamamıştır. Şûraların uygulanıp uygulanamaması durumu, Milli Eğitim Bakanları'nın çalışmaları ve hükümet programlarıyla da alakalıdır. Kimi hükümetler eğitime önem vermiş, bu nedenle yenilik yoluna gitmiş, kimisi ise beklenen önemi verememiştir. Dikkat edilecek bir hususta, geçmişte meydana gelen bazı sorunların günümüzde de geçerliliğini korumasıdır. Ülkeye gelen yabancı uzmanların raporlarında da bunu görmek mümkündür.

Araştırmaya son verilmeden önce, 1988-2006 yılları arsında toplanan şûralara da değinilmiştir. Bu yıllar arasında beş şura toplanmıştır. Bu şûralar için alınan kararlar açısından verimli, ama uygulama açısından pek de verimli olamamıştır. İlköğretimle ilgili alınan kararların çoğu uygulanamamıştır.

Günümüzde eğitime verilen önem gözler önündedir. Şûralarda alınan kararlar eğitim açısından büyük önem taşımaktadır. Alınan bu kararlar sorunların çözümüne yönelik olduğu halde uygulamaya geçmemiştir. Bazı şûralarda alınan kararlar ise birbirinin tekrarı niteliğindedir. Bu da gösteriyor ki, her yıl aynı sorunla karşılaşmış, fakat çözüme yönelik alınan kararlar uygulanma fırsatı bulamamıştır. Eğitim açısından bu kadar önemli olan bu şûralarda alınan kararların uygulanamaması üzücü bir durumdur. Çünkü, eğitim toplumların gelişmesini, ileri düzeye çıkmalarını, çağa ayak uydurmalarını sağlayan yegane unsurdur. Bu nedenle eğitime gerekli önem verilmeli ve ülkemizin çağdaş uygarlık düzeyine ancak eğitimle çıkabileceğine inanılmalıdır

KAYNAKLAR

- AKKUTAY Ülker, **Milli Eğitimde Yabancı Uzman Raporları (Atatürk Dönemi)**, Avni Akyol Ümit Kültür ve Eğitim Vakfı, Ankara, 1996.
- AKYOL Avni, **Milli Eğitimde 2 Yıl**, Ankara 1991.
- AKYÜZ Yahya, **Türk Eğitim Tarihi**, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2004.
- ANADOL Cemal, ABBASOVA Fazile, ABBASLI Nazile, **Türk Kültür ve medeniyeti**, Bilge Yayınları, İstanbul, 2002.
- BAŞGÖZ İlhan, **Türkiye'nin Eğitim Çıkmazı ve Atatürk**, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1995.
- BİNBAŞIOĞLU Cavit, **Türkiye'de Eğitim Bilimleri Tarihi**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1995.
- BİNBAŞIOĞLU Cavit, **Cumhuriyet Dönemi Eğitim Bilimleri Tarihi**, Tekışık Yayıncılık, Ankara, 1999.
- BÜYÜKKARCI Süleyman, **Türkiye'de Rum Okulları**, Yelken Basımevi, Konya, Aralık 2003. (a)
- BÜYÜKKARCI Süleyman, **Türkiye'de Amerikan Okulları**, Yelken Basımevi, Konya, Ocak 2004.
- BÜYÜKKARCI Süleyman, **İstanbul Ermeni Okulları**, Yelken Basımevi, Konya, 2003 (b).
- BÜYÜKKARCI Süleyman, "Türk Milli Eğitim Sistemi İçerisinde Maârif Kongresi, Heyet-i İlmiye ve Millî Eğitim Şûraları'nın Kararları Üzerine", **Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı. 10, 2000.
- DİNÇ Sait, **Cumhuriyet Dönemi'nde Yapılan Milli Eğitim Şûraları ve Alınan Kararların Uygulamaları (1923-1960)**, Yüksek Lisans Tezi, 1999.
- DİYARBEKİRLİ Nejat, O. Aslanapa, **Türk Tarihi**, Yüksek Öğretim Kurumu, Ankara, 1977.
- EKİNCİ Yusuf, **Hükümet ve Siyasi Parti Programlarında Milli Eğitim (1920-1994)**, Tekışık A.Ş. Web Ofset Tesisleri, Ankara, 1994).

- ERGÜN Mustafa, **Atatürk Devri Türk Eğitimi**, Ocak Yayınları, Ankara, 1997.
- GÜNGÖR Erol, **Tarihte Türkler**, Ötüken Yayınları, İstanbul 2002.
- KAHYA Esin, **Eski Türklerde Bilim**, Türkler, Cilt:3, 2002.
- KAHYA Esin, TOPDEMİR Hüseyin Gazi, **İlk Müslüman Türk Devletlerinde Bilim**, Türkler/Ortaçağ Ansiklopedisi, Cilt 5, Ankara 2002.
- KALAYCI Nurdan, **Cumhuriyet Döneminde İlköğretim Hükümet Programları Ve Uygulamalar**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1988.
- KANTARCIOĞLU Selçuk, **Türkiye Cumhuriyeti Hükümet Programlarında Kültür**, Kültür Bakanlığı Yayınları:730, Ankara 1990.
- MEB., **Hükümet Programında Yer Alan Vaatlerimizin Gerçekleşmesi Durumu**, M.E.B. Talim ve Terbiye Şûra Genel Sekreterliği, Temmuz, 1983.
- MEB., **Milli Eğitim Bakanlarının Eğitim Faaliyetleri (1960-1971)**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1999
- MEB., **Hükümet Programlarında Eğitim**, 16. Milli Eğitim Şûrası Dökümanı, Ankara, 1998
- MERÇİL Erdoğan, **Müslüman -Türk devletleri tarihi**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1993.
- ÖGEL Bahaeddin, **Türk Kültür Tarihine Giriş**, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1991.
- ÖZALP Reşat, ATAÜNAL Aydoğan, **Türk Milli Eğitim Sisteminde Düzenleme Teşkilatı**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1977.
- ÖZODAIŞIK Mustafa, **Cumhuriyet Dönemi Yeni Bir Nesil Yetiştirme Çabaları (1923-1950)**, Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya 1999.
- SAKAOĞLU Necdet, **Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2003.
- ULUÇAY Çağatay, **İlk Müslüman Türk Devletleri**, Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara, 1965.
- ____ Tutanak Dergisi, Dönem 5, Cilt (13-1), 1980, 899.

Tebliğler Dergisi:

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Tebliğler Dergisi, 25 Cilt, S. 1186-1236, 1962.

_____, Tebliğler Dergisi, 26. Cilt, S. 1237-1286, 1963.

_____, Tebliğler Dergisi, 27. Cilt, S. 1287-1336, 1964.

_____, Tebliğler Dergisi, 28. Cilt, S. 1137-1387, 1965.

_____, Tebliğler Dergisi, 29. Cilt, S. 1381-1433, 1966.

_____, Tebliğler Dergisi, 30. Cilt, S. 1434-1483, 1967.

_____, Tebliğler Dergisi, 31. Cilt, S. 1484-1535, 1968.

_____, Tebliğler Dergisi, 32. Cilt, S. 1536-1587, 1969.

_____, Tebliğler Dergisi, 33. Cilt, S. 1588-1635, 1970.

_____, Tebliğler Dergisi, 34. Cilt, S. 1638-1683, 1971.

_____, Tebliğler Dergisi, 35. Cilt, S. 1684-1726, 1972.

_____, Tebliğler Dergisi, 36. Cilt, S. 1727-1773, 1973.

_____, Tebliğler Dergisi, 37. Cilt, S. 1744-1820, 1974.

_____, Tebliğler Dergisi, 38. Cilt, S. 1821-1886, 1975.

_____, Tebliğler Dergisi, 39. Cilt, S. 1867-1913, 1976.

_____, Tebliğler Dergisi, 40. Cilt, S. 1922-1965, 1977.

_____, Tebliğler Dergisi, 41. Cilt, S. 1966-2013, 1978.

_____, Tebliğler Dergisi, 42. Cilt, S. 2014-2052, 1979.

_____, Tebliğler Dergisi, 43. Cilt, S. 2055-2077, 1980.

_____, Tebliğler Dergisi, 44. Cilt, S. 2078-2102, 1981.

_____, Tebliğler Dergisi, 45. Cilt, S. 2103-2128, 1982.

_____, Tebliğler Dergisi, 46. Cilt, S. 2129-2154, 1983.

_____, Tebliğler Dergisi, 47. Cilt, S. 2155-2179, 1984.

_____, Tebliğler Dergisi, 48. Cilt, S. 2180-2202, 1985.

_____, Tebliğler Dergisi, 49. Cilt, S. 2203-2224, 1986.

_____, Tebliğler Dergisi, 50. Cilt, S. 2225-2250, 1987.

_____, Tebliğler Dergisi, 51. Cilt, S. 2251-2276, 1988.

Milli Eğitim Şûraları:

MEB., **I. Maârif Şûrası (17-29 Temmuz 1939)**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1991.

MEB., **II. Maârif Şûrası (15-21 Şubat 1943)**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1991.

MEB., **III. Milli Eğitim Şûrası (2-10 Aralık 1946)**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1991.

MEB., **IV. Milli Eğitim Şûrası (22-31 Ağustos 1949)**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1991.

MEB., **V. Milli Eğitim Şûrası (5-14 Şubat 1953)**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1991.

MEB., **VI. Maârif Şûrası (18-23 Mart 1957)**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1991.

MEB., **VII. Milli Eğitim Şûrası (5-15 Şubat 1962)**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1991.

MEB., **VIII. Milli Eğitim Şûrası (28 Eylül- 3 Ekim 1970)**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1991.

MEB., **IX. Milli Eğitim Şûrası (24 Haziran- 4 Temmuz 1974)**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1991.

MEB., **X. Milli Eğitim Şûrası (23- 26 Haziran 1981)**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1991.

MEB., **XI. Milli Eğitim Şûrası (8-11 Haziran 1982)**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1991.

MEB., **XII. Milli Eğitim Şûrası (18-22 Temmuz 1988)**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1988.

MEB., **XIII. Milli Eğitim Şûrası (15-19 Ocak 1990)**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1990.

MEB., **XIV. Milli Eğitim Şûrası (27-29 Eylül 1993)**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1993.

MEB., **XV. Milli Eğitim Şûrası (13-17 Mayıs 1996)**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1996.

MEB., **XVI. Milli Eğitim Şûrası (22-26 Şubat 1999)**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1999.